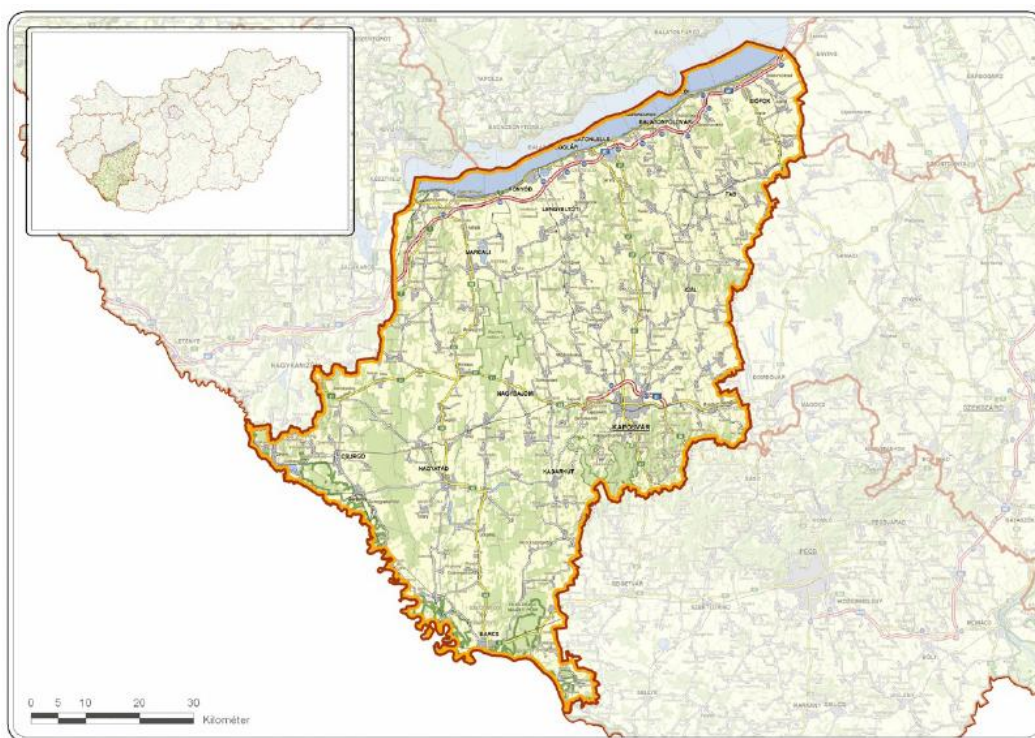

Somogy megyei Területfejlesztési Kon koncepció

Helyzetfeltáró munkarész

**Készítette: Somogy Megyei Önkormányzati Hivatal
2012. november**

Tartalomjegyzék

1. Somogy megye társadalmi, gazdasági, környezeti helyzetének elemzése	3
1.1 Somogy megye külső környezetének vizsgálata	3
1.1.1. A megye fejlődésének, társadalmi, gazdasági, környezeti helyzetének azonosítása nemzetközi és hazai szinten.....	3
1.1.2. A nagytérségi összefüggések vizsgálata.....	8
1.2. A megye adottságainak, belső erőforrásainak elemzése	9
1.2.1 Természeti adottságok, természeti erőforrások és a környezet állapotának elemzése.....	9
1.2.2. Épített környezet és a kulturális örökség védelme	20
1.2.3. A megye gazdasági bázisának vizsgálata, telepítési tényezők, versenyképesség.....	21
1.2.4. A társadalmi környezet jellemzői.....	36
1.2.5. Közlekedési és kommunális infrastruktúra jellemzői.....	41
1.2.6. A megye településeinek intézmény-felszereltsége	73
1.2.7. A megye településeinek jellemző lakásviszonyai	76
1.2.8. Településhálózati adottságok.....	78
1.2.9. A térszerkezeti elemek azonosítása, a térszerkezet időbeli alakulása, a térségi terület felhasználás változásai, tendenciák értékelése.....	82
1.2.10. A térségi terület felhasználás vizsgálata.....	83
2. A megyét érintő tervezési-fejlesztési környezet áttekintése	88
2.1. A megyét érintő ágazati koncepciók, területfejlesztési elképzelések és hatályos területi tervek áttekintése.....	88
2.1.1. Az OTK megyét érintő vonatkozásai	88
2.1.2. A megyét érintő kiemelt térség területfejlesztési tervei.....	89
2.1.4. Somogy megyével szomszédos megyék területfejlesztési koncepciójának üzenetei	92
2.1.5. Az OTTrT és a területrendezési tervek megyét érintő vonatkozása	95
2.1.6. A megyét érintő környezetvédelmi, természetvédelmi és tájvédelmi szabályozások ...	95
2.1.7. A megye 20 ezer lakos feletti városainak települési gazdasági vagy településfejlesztési programjai és településfejlesztési koncepciói.....	96
2.1.8. A megye hatályban lévő ágazati tervei, programjai	99
2.1.9. Vonatkozó egyéb tervek	99
2.1.10. A tervezést érintő egyéb jogszabályok	99
2.2. A térség területfejlesztési szereplői elképzeléseinek feltárása, a tervezési folyamat partnerségi tervének elkészítése és végrehajtása.....	100
2.2.1. A partnerségi terv elkészítése	100
2.2.2. A partnerségi terv végrehajtása	104
2.2.3. A partnerségi terv eredményei.....	105
2.3. A területfejlesztés eszköz- és intézményrendszerének elemzése	107
2.3.1. A területfejlesztés forrásainak és hatékonyságának elemzése	107
2.3.2. A területfejlesztés intézményrendszere	122
3. Helyzetértékelés	127
3.1 <i>A megye erősségeinek, gyengeségeinek, lehetőségeinek és a térséget fenyegető veszélyek azonosítása</i>	127

1. Somogy megye társadalmi, gazdasági, környezeti helyzetének elemzése

1.1 Somogy megye külső környezetének vizsgálata

1.1.1. A megye fejlődésének, társadalmi, gazdasági, környezeti helyzetének azonosítása nemzetközi és hazai szinten

Somogy megye társadalmi helyzete

Somogy megye a Dunántúl déli részén, a Balatontól délre, nyugatról Zala, dél-keletről Baranya, keletről Tolna és észak-keletről Fejér megyék által határoltan helyezkedik el, délről a szomszédos Horvátországgal határos, míg északon természetes határa Közép-Európa legnagyobb állóvize a Balaton. A megyét a jelen dokumentum készítésekor 11 kistérség alkotja, míg a jövőre nézve a Kormány 218/2012. (VIII.13.) rendelete alapján 8 járás kerül lehatárolásra, melyek az alábbiak: Barcsi, Csurgói, Fonyódi, Kaposvári, Marcali Siófoki, Nagyatádi és Tabi járások. A járási hivatalok 2013. január 1.-én kezdik meg működésüket.

Somogy megye területe 6 035 km², amely az ország területének 6,49%-át teszi ki, ez alapján az ország nagyobb területű megyéi közé tartozik. Somogy megye lakónépessége 2012. január 1-én 315 850 fő volt. Ez az ország népességének 3,18%-a, így az ország legritkábban lakott megyéje. A megye az Európai Unió NUTS területi osztályozási rendszere alapján a NUTS 3. szintet képviseli.

A **megye településszerkezete** kedvezőtlen, arra egyrészt a városhálózat fejletlensége, másrészt kistelepülések magas aránya jellemző. Az aprófalvas településszerkezetet rendszerint kedvezőtlen gazdaságföldrajzi környezetben találjuk. Somogyban a megye 245 településének közel 50%-a 500 lakos alatti törpe- és aprófalva. A megye városai között is dominálnak a kisebb méretű települések.

Somogy megye **népesedési viszonyai** az országos átlagnál kedvezőtlenebbül alakulnak, melyben alapvető szerep jut a térség aprófalvas településszerkezetének. Az ország Európai Unió csatlakozása óta is folyamatosan csökken a megye lakóinak száma, mely 2004 és 2012 között 18 215 fővel csökkent. A megyében az élve születők számának csökkenése az elmúlt tíz évben folyamatos. A népességfogyást tovább erősíti a lakosság elvándorlása, mely 2003 óta folyamatosan negatív belföldi vándorlási különbözetet mutat. Mindezek eredményeképpen a népességfogyás az országos átlagot meghaladó.

A népességfogyás üteme elsősorban a megye belső periferiáin (Tabi, Barcsi, Nagyatádi és Csurgói kistérség) magas elsősorban az elvándorlás okán, másrészt a lakosság összetétele miatt (magasabb az időskorúak aránya) a Fonyódi és a Balatonföldvári kistérségekben. További, az országos és Európai Unió trendekkel megegyező tendencia a megye fokozott öregedése. A növekvő átlagos életkor, a korábban már említett alacsony születésszámmal párosulva a korstruktúra jelentős átalakulását, a megye fokozott öregedését okozza.

A Dél-dunántúli régió három legjellemzőbb **nemzeti illetve etnikai kisebbsége** a német, a horvát és a cigány. Országos összehasonlításban ez utóbbi az Észak-Magyarországi és az Észak-Alföldi régió után a Dél-Dunántúlon a legmagasabb. Somogy megye vonatkozásában elsősorban a cigányság aránya magas. A Magyarországon élő cigányok közel 5%-a él a megyében¹.

Egyértelmű összefüggés mutatkozik a megyén belüli **fejlettségi különbségek** és a megye településszerkezete között. A városok térsége, különösképp a megyeszékhely fejlődésével éles ellentétben állnak a megye belső periferiáin elhelyezkedő elmaradott kistérségek. A 2007-ben elfogadott szabályozás (311/2007 Kormányrendelet) szerint a megye 11 kistérsége közül 8 hátrányos helyzetű, közülük pedig 5 a leghátrányosabb helyzetűek csoportjába tartozik. Ez azt jelenti, hogy a megye lakosságának 77%-a hátrányos helyzetű térségben él, ezen belül a leghátrányosabb helyzetű térségekben él a népesség közel 27%-a. A megye vidékies, **aprófalvas térségei leszakadásának mérséklésére** megtett kísérletek az elmúlt időszakban nem hoztak érdemi eredményt. A problémával különösen érintett belső somogyi térséget (Barcsi, Curgói, Tabi kistérségek) ma is magas munkanélküliség, alacsony foglalkoztatottság, elvándorlás jellemzi.

A **foglalkoztatottak arányát** összehasonlítva az Európai Unió és az országos adatokkal kijelenthető, hogy a megye foglalkoztatási rátája alacsony. A 15-74 éves korosztály tekintetében az országos adat 49,7%, míg ugyanez Somogy megye esetében csak 44,3% a KSH 2011 évi adatai alapján. A munkanélküliségi rátát tekintve a megye helyzete ugyancsak kedvezőtlenebb az országos értéknél, és alatta marad az Európai Unió rátájának is (EU27: 9,7%², Magyarország: 11,0%, Somogy megye: 13,5% – 2011-ben)

Foglalkoztatási szempontból a megyén belül jelentős különbségek tapasztalhatóak: míg a megyeszékhelyen és vonzástérképében, illetve Siófok térségében a munkanélküliség az országos és EU-s átlag alatt van, addig annak akár másfél-, kétszerese a belső periferia kistérségeiben.

Az **egészségügyi szolgáltatások** tekintetében az alapfokú orvosi ellátás vonatkozásában Somogy megye megfelelően ellátott. Az ellátottság területi megoszlása sem mutat jelentős szélsőségeket. A kórházi ellátás tekintetében a megye országos összehasonlításban ugyancsak jó pozícióban van, ahol Kaposvár szerepe meghatározó. A problémát inkább a hiányszakmák miatt be nem töltött státuszok jelenthetik. A munkavégzési képesség visszaszerzését elősegítő, annak megtartását támogató ellátási forma a komplex rehabilitációs szolgáltatások köre. Ezen szolgáltatások rendszere az országos átlag alatt van. A prevenció szemléletet népszerűsítő intézkedések a korábbiaknál szélesebb körben, ugyanakkor nem integrált módon inkább csak lokálisan szerepelnek a megye egészségügyi ellátórendszerében.

A népesség elöregedése, a munkanélküliség megjelenése és tartóssá válása, a jövedelmi viszonyok egyenlőtlensége és számos más tényező következtében a népesség egyre nagyobb része szorul a társadalom segítségére, így a **szociális** intézményrendszer által nyújtott **szolgáltatásokra**. A megye a szociális szolgáltatásokkal (pl. idősellátás, házi segítségnyújtás) való lefedettséget tekintve az ellátottság országos átlag alatt marad elsősorban az elaprózott településszerkezetnek köszönhetően. A gyermekjóléti alapszolgáltatások tekintetében a megyében csaknem teljes a lefedettség.

¹ Forrás: KSH népszámlálás adatai alapján.

² Forrás: KSH Statisztikai tükör 2012/14 szám

Magyarország és ezen belül Somogy megye népességének **iskolázottsági szintje** az elmúlt évtizedekben folyamatosan javult. Míg az EU27-ek vonatkozásában 2000 és 2010 között a legalább befejezett középfokú végzettséggel rendelkezők aránya 64,4%-ról 73,4%-ra emelkedett, addig ugyanez az érték Magyarország esetében 69,4%-ról 81,8%-ra nőtt. A megyében a befejezett legmagasabb végzettség tekintetében, az országos átlag alatt van a közép- és felsőfokú végzettségűek aránya. A csak 8 osztályos, illetve a 8 osztály alatti végzettségűek aránya is egy árnyalattal kedvezőtlenebb képet mutat az országosnál, az eltérés nem szignifikáns, azonban a szakmunkás végzettségűeket tekintve már nem ennyire kedvező a helyzet. Somogy megyében Kaposvár és a Balaton déli partjának népessége a legiskolázottabb.

Somogy megye gazdasági helyzete

Az **egy főre jutó bruttó hazai termék (GDP)** adatait tekintve a megye pozíciója közel 14%-kal romlott az országos átlaghoz képest 1994 és 2010 között. Ezen a kis eltérésekkel gyakorlatilag évtizedes negatív trenden a 2004-es Európai Unió csatlakozásunk és az azóta a térségbe érkezett kohéziós források sem tudtak érdemben változtatni. Ezzel a megye gazdasági teljesítményét tekintve országos viszonylatban a 19 megye rangsorában az utolsó harmadban foglal helyet.

Magyarország bruttó hazai termékének egy főre jutó összege nemzetközi összehasonlításra alkalmas vásárlóerő-paritáson (PPS) számítva az Európai Unió csatlakozásunk óta szinte folyamatosan stagnál, 2009-ben még mindig csak 63,9%-a volt az Európai Unió (EU27) átlagának. Somogy megye az EU27 átlagának csupán 40,7%-át érte el 2009-ben (KSH), ami a megyék rangsorban a 16. helyet jelenti. A megye az 1 főre jutó ipari termelés tekintetében a középmezőnyben található a megyék rangsorában. A főbb nemzetgazdasági ágak tekintetében a mezőgazdaság aránya a többi megyéhez képest Somogyban továbbra is magasnak mondható, mellyel a megyék rangsorában az első harmadban foglal helyet.

Az egyes **gazdasági ágak** által országosan megtermelt hozzáadott értékből is nagyon eltérő a megye részesedése. A mezőgazdaság, vad-, erdőgazdálkodás, halászat országos teljesítményének 2010-ben több mint 5%-át adta, ami igen kedvező. A megye feldolgozó iparában jelentős a gépipar, ezen belül is a számítógép- és híradástechnikai termékek gyártása. Jelentős még ezen kívül az élelmiszer termékek gyártása, mint a hús- és tejfeldolgozás. Az ország egyetlen cukorgyára Kaposváron található.

Az országban 179 **ipari park** jött létre, amelyek közül 7 található a megyében (Kaposváron kettő, Siófok, Marcali, Bares, Nagyatád, Csurgó). A parkok közül a 2007-13. közötti Európai Unió fejlesztési ciklusban mindössze a kaposvári Keleti Ipari Park nyert el fejlesztési támogatást. Ugyanez igaz a vállalkozói **inkubátorok** esetében is (két kaposvári fejlesztés támogatása), holott ezen intézményeknek az induló KKV-k erősítésének egy jelentős eszközévé kellene válniuk.

A **külföldi tőke vonzása** tekintetében a Dél-Dunántúl az erőteljesen csökkenő részesedésű régiók közé tartozik. A szervezetszámon belül 1995-ben képviselt 7,2%-os súlyaránya 2010-ig 4,1%-ra, a külföldi tőkeösszegeen belüli 3,8%-os részesedése pedig 1,1%-ra apadt. Ez utóbbi szempontból tapasztalt visszaesés minden térségénél erőteljesebbnek mutatkozott.

A **K+F tevékenység** súlya a megye vonatkozásában messze alatta marad a fejlettebb térségek hasonló adatainak. A kutatás-fejlesztés ráfordításai tekintetében érzékelhető leginkább a megye versenyhátránya. A megye részesedése az országos ráfordításokból mindössze 0,67% (2010). A kaposvári egyetem szerepe az agrár-innováció és az élelmiszeripar területén kiemelt jelentőséggel bír.

Somogy megye kulturális és táji-természeti adottságai kedveznek a **turizmus** fejlődésének. A megyében található a régió elsődleges turisztikai magterületei közül a Dél-Balaton. A megye legfőbb vonzerejét is a tó és környezete jelenti. Mindezek ellenére Somogy megyében a megye adottságaihoz képest alacsony az idegenforgalmi ágazat gazdasági súlya, mind a foglalkoztatást, mind pedig a beruházási tevékenységet illetően. A Balatoni üdülőkörzet három megyéje közül Somogy megye adatai mutatják a legkedvezőtlenebb helyzetet a legalacsonyabb vendégszámmal, a külföldi vendégek legkisebb arányával, a háttér települések vendégforgalomból való elhanyagolható részesedése mellett. Ennek részbeni oka a szállóvendégek körében kedvelt szálloda típusok (gyógy- és wellness szállodák) alacsony aránya. A vendégforgalom tekintetében egymással ellentétes folyamatok körvonalazódnak a bel- és külföldi látogatók tekintetében. Míg a külföldi vendégek száma az elmúlt évtizedben gyakorlatilag folyamatosan csökkent, addig a belföldi vendégek száma minden évben nő. Az aprófalvas zselici térségben fontos szerep jut a falusi turizmusnak, melyet erősít a vadász- és kerékpáros turizmus, míg a Dráva mentén az öko-, a vízi- és aktív turizmus érdemel említést. A megye külföldi vendégforgalma vonatkozásában meghatározó a német nyelvterületről (Ausztria, Németország) érkező vendégek száma, melyek több mint 50%-át teszik ki az ide látogatóknak.

Somogy megye környezeti helyzete

Somogy megye **környezeti minősége** általában kedvező. A megye gazdasági centrumoktól távoli fekvésének köszönhető, hogy adottságai a vizekben, erdőkben gazdag, változatos felszínű táji-természet környezet vonatkozásában kiemelkedően jók. A turizmus fejlődésének lehetőségei a természeti és az épített környezet bőséges és változatos kínálata következtében, kimagaslóak. A megye jelentősebb ásvány vagyonnal nem rendelkezik. A Dráva mentén kavics és homok található nagy mennyiségben. A terület felszíni és felszínalatti vizekben, illetve hévízforrásokban gazdag, jelentősebb vízmennyiséget a déli határfolyó a Dráva szállít, északról Közép-Európa legnagyobb édesvízű tava a Balaton határolja.

A tájegység fontos **természeti értékeit** jelentik az itt található országos és helyi jelentőségű védett természeti területek. A legjelentősebbnek a több mint 49 ezer hektárra kiterjedő Duna-Dráva Nemzeti Park tekinthető, de említést érdemel a Balaton-felvidéki Nemzeti Park igen kicsiny Somogyba átnyúló területe, a Boronka-melléki és a Zselicség Tájvédelmi Körzet. A megyét a védett természeti területek mellett a gyógy- és termálvizek, illetve történelmi-építészeti emlékek is gazdagítják. Az egyes tájalakító tényezők tekintetében megállapítható, hogy Somogy megye az ország legváltozatosabb táji adottságú térségei közé tartozik.

A megye a **légszennyezettség**, valamint a közlekedésből származó zajhatások tekintetében a környezeti ártalmak által kevésbé veszélyeztetett területek közé tartozik. A nagy forgalmú közutak közvetlen környezetének és a nagyobb települések levegőjének szennyezettségét a gépjárművekből származó kibocsátások azonban növelik, míg a rurális térségekben a mezőgazdasági eredetű porterhelés mutat időszakosan magas értéket.

Környezeti kármentesítést igénylő károsodás elsősorban a barnamezős területeken, a felhagyott ipari és katonai létesítmények területén jellemző. A használaton kívüli iparterületek jellemzően a városokban koncentrálódnak.

A megye településeinek **vezetékes ivóvízzel** való ellátottsága csaknem teljes. Az országos átlag felett fordul elő kifogásolt vízminőség, elsősorban a kémiai komponensek miatt (főként arzén, mangán, ammónium, vas). Az ivóvíz minőségének javítása érdekében a Dél-Dunántúli Ivóvízminőség-javító Program megvalósítása elengedhetetlen, mely Somogy megyében mintegy 60 települést érint. A program megvalósításához az Európai Unió hazai társfinanszírozással a Környezetvédelem- és Energetika Operatív Program (KEOP) keretében biztosít forrásokat.

A **szennyvízkezelés és- tisztítás** területén a megye települési szinten, országos viszonylatban – jelentős mértékben az aprófalvas településszerkezetnek köszönhetően - elmaradásban van, mely a Tabi és a Kadarkúti kistérségben a legszembetűnőbb. A legkedvezőbb helyzetben a városi rangú, valamint a Balaton és a Dráva menti települések vannak. A csatornahálózattal rendelkező települések aránya 2010-re is csak 38%, ugyanakkor a megye teljes lakásállományhoz viszonyítva a közüzemi szennyvízcsatorna hálózatba kapcsolt lakások aránya már több mint 62%.

A megyében a **települési szilárd hulladékok** szervezett elszállítása teljes körű. A hulladékok kezelésében jelentős előrelépést hoz a Kapos-menti Hulladékgazdálkodási Program megvalósítása, amelynek keretében 85 Somogy megyei település hulladékgazdálkodásának megoldására kerül sor. A másik, a megyét érintő program a Mecsek-Dráva Hulladékgazdálkodási Projekt megvalósítása, mely nem csak Baranya, de Somogy és Tolna megyékre kiterjedően 313 települést érint. A program célja az ország legfejlettebb hulladékkezelési rendszerének kialakítása, amelyben a keletkezett hulladék 70%-a – feldolgozást követően – újrahasznosításra kerül. 204 település összefogásával jött létre a Dél-Balaton és Sió Völgye Hulladékgazdálkodási Projekt, amely területileg a Balaton déli partjától Somogy, Tolna és Baranya megye területén áthúzódva a Mecsek déli lejtőjéig terjed és 77 Somogy megyei települést foglal magába. Érinti a megyét, bár mindösszesen 3 település tekintetében a ZALAISPA Hulladékgazdálkodási Társulás 211 település önkormányzat társulásaként, mely döntően Zala és Vas megyében fejt ki tevékenységét.

A megyében **környezeti kockázatként** jelenik meg az ár- és belvíz veszélyeztetettség, amely a domborzati viszonyok miatt az országos átlagnál kisebb mértékben, de potenciális veszélyforrást jelent a nagyobb folyóvizek mentén. A belterületi belvíz veszélyeztetettség körében a csapadékelvezető rendszer kiépíttelensége miatt különösen a szennyvízcsatornával nem rendelkező településeken, utcákban közegészségügyi problémát jelent a szennyvíztároló aknák kiöntése. A problémát felerősíti az utóbbi évek szélsőséges időjárása, a kis területeken, rövid idő alatt, nagy mennyiségben lehulló csapadék. Ezt a gondot enyhíti a 2007-13 közötti programidőszakban a Dél-Dunántúli Operatív Programból finanszírozott szennyvízelvezetési- és vízrendezési pályázatok megvalósítása.

A **megújuló energiaforrások** közül a térségben a biomassza típusú primer energiaforrások készletei a legnagyobbak, jelentős nagyságú, biomassza termelésre is alkalmas területek találhatóak. A megyében felismerték az önálló energiatermelés jelentőségét. Már működő szélerőmű park mellett szintén meglévő biogáz üzemek mellé újak telepítését, a fában gazdag vidékeken kisebb fatüzelésű erőművek létesítését is tervezik. Emellett jók a geotermikus

adottságok, valamint a napenergia (elsősorban napkollektoros rendszerekkel történő) hasznosításának lehetőségei.

1.1.2. A nagytérségi összefüggések vizsgálata

Somogy megye országos térszerkezetben elfoglalt helyét elsősorban déli fekvése és a megye hosszanti, a Balatontól egészen a Dráváig terjedő, az ország délnyugati területeit átszelő pozíciója határozza meg. Földrajzi helyzetéből adódóan a megye elsősorban a nyugati és déli kapcsolatok ápolásában játszhatna jelentős szerepet, azonban ez a tevékenység az EU-s csatlakozást, az autópálya-építést, a határnyitást követően csak lassan bontakozik ki. Somogy megyében nemzetközi jelentősége az E71-es (M7-7-es) útnak van, amely Szlovénia–Horvátország, az Adria felé vezet és közúti része az európai TEN-T hálózatnak, egyben a páneurópai folyosónak (V/B korridor). A 6-os főközlekedési út (E73) csak kis területen érinti a megyét, ugyanakkor a barcsi határátkelő kivételes jelentőségű. A két nemzetközi főutat a három számjegyű E661-es (68-as) főút köti össze Balatonkeresztúr és az említett Barcs között. Ennek az útnak kiemelt szerepe van a nyugati irányú kapcsolatokban. Az országot és a megyét délről határoló Dráva folyó funkcionálisan nem nevezhető nemzetközi vízi útnak. A külső kapcsolatok tekintetében a szomszédos horvát területekkel való szegényes kapcsolatokra utal a közúti határátkelők csekély száma is. A Dráva adottságait tekintve a mainál lényegesen intenzívebb kapcsolatot tenne lehetővé. Ez a kapcsolat válhat szorosabbá Horvátország 2013. évi Európai Unió csatlakozásával.

Nemzetközi törzshálózati vasúti fővonal kettő érinti a megyét, melyek mindegyike az Európai TEN-T hálózat része. A Budapest–Gyékényes fővonal déli irányba Horvátország és Szlovénia érintésével az Adriai tengerrel teremt kapcsolatot, s nemzetközi jelentőségét az adja, hogy az orosz, ukrán, lengyel és szlovák területek kapcsolatát biztosítja az adriai kikötőkkel. A Budapest–Székesfehérvár–Siófok–Nagykanizsa vonal Szlovénia, Olaszország és Dél-Európa felé jelentenek kapcsolatot. Bár mindkét vasúti vonal az európai törzshálózati fővonalak közé tartozik, de műszaki-forgalmi kapacitása és teljesítménye lényegesen elmarad a többi magyarországi fővonalától.

A megyén belül Kaposvár a legjelentősebb vasúti és közúti csomópont, így a közlekedési hálózat, a belső kapcsolatok nagy szerepet játszottak a központ fejlődésében. A megye keleti szélén való elhelyezkedés következtében Kaposvárról egy órán belül vasúton, illetve autóbusszal a megye népességének mindössze egynegyede érhető el. A megyeszékhely elhelyezkedése a főváros gyors elérhetőségének sem kedvez. A megye nagytérségi, az ország észak-nyugati és dél-keleti területeivel való kapcsolatainak kialakítását segítené az M9 autópályát megépítése, mely nagyban hozzájárulna e térségek gyors és biztonságos eléréséhez.

Az energia nagyrendszerek között több nemzetközi hálózati elem is érinti a megyét, biztosítva ezáltal Somogy megye és a megyeszékhely Kaposvár bekapcsolását a hazai és a nemzetközi energiahálózatokba. A megye területén áthalad a 400 kV-os nagyfeszültségű országos villamosenergia-ellátó alaphálózat (Hévíz – Toponár – Paks és Toponár – Pécs állomások között), valamint a 120 kV-os országos alaphálózat több szakasza. A szénhidrogén-vezetékek közül egy országos összeköttetés kapcsolja be a megyét a hazai rendszerbe.

A külkapcsolatok tekintetében a schengeni határok áthelyezése jelentősen nem javította a megye mozgásterét. A már évtizedek óta létező Alpok-Adria munkaközösség mellett megszerveződött a Duna-Dráva-Száva Euroregionális együttműködés. A déli kapcsolatok új eleme a Magyar-Horvát Tagozat létrejötte, amelynek elsődleges feladata, a magyarországi és a horvátországi vállalkozások közötti üzleti kapcsolatok bővítése.

A regionalizmus térnyerése a szomszédos megyékkel, különösen Baranyával elmélyítette Somogy megye együttműködését. Ennek jegyében az ökológia területén olyan együttműködések kialakulása történt meg, mint a Dráva projekt, Dráva medence komplex ökoturisztikai fejlesztése, valamint az Ős-Dráva program. Mindemellett - már kiterjedése okán is - a Duna-Dráva Nemzeti Park szoros kapocs a szomszédos megyék között. A horvát-magyar határvidék pályázati aktivitásának növelésére a határon átnyúló projektek generálására hozta létre a Mura-Dráva Eurorégiót 2004-ben Csáktornyan Muraköz megye Zala és Somogy megyével közösen.

A szomszédos megyéken és a nemzetközi szervezeteken túl számos, elsősorban kulturális és gazdasági jellegű kapcsolatot alakított ki Somogy megye Hargita megyével (Székelyföld Románia), a kínai Gansu megyével, Észtországgal (Volga megye), Franciaországgal (Rhône megye) és Isztria megyével (Horvátország).

1.2. A megye adottságainak, belső erőforrásainak elemzése

1.2.1 Természeti adottságok, természeti erőforrások és a környezet állapotának elemzése

1.2.1.1. Természeti adottságok

Somogy megye domborzata, éghajlata, vízrajza, talaja, természetes növénytakarója, valamint állatvilága hazai viszonylatban nagyon sokszínű, tarka képet mutat. A megye – változatos felszínfejlődésének köszönhetően – a Dunántúli-dombságnak szinte minden típusú középtájából magában foglal kisebb részeket.

Éghajlat Somogy megye térsége mérsékelt meleg nyarú, kontinentális éghajlatú. Az Atlanti-óceáni és mediterrán hatások egyaránt érvényesülnek a megye éghajlatában. A klíma kiegyensúlyozottabb, mint az ország északi és keleti dombsági jellegű térségeiben. A megye nyugati fele mérsékelt nedves és meleg éghajlatú, amely kelet felé mérsékelt szárazzá válik.

Földtan, domborzat A somogyi dombok felszínét először tektonikai jellegű kéregmozgások szabdalják fel, billentették különböző helyzetbe az egyes tábladarabokat, majd a folyóvízi erózió formálta, mélyítette a völgyeket a szerkezeti vonalak mentén. A jelenlegi felszín arculatának meghatározó alakító tényezője Belső-Somogyban a folyóvízi feltöltődés és a szél homokot áthalmazó munkája. Két nagyobb tektonikus mozgás gyakorolt erős hatást a megye mai természeti jellegére. Széles háta, szelíd dombok, meredek tábla szegélyek, hosszanti völgyek, patakok által mélyen bevágott völgyek teszik változatosabbá a tájat. A felszínfejlődési folyamatok szerepe ma is kiemelkedő, mivel eredményük jelentősen meghatározza a természeti erőforrásokat, a mező- és erdőgazdálkodás feltételeit (talajtípusok, lejtésviszonyok, égtáji kitettség, a talajerózió és -defláció veszélye, növényzet).

Talajtan A megye területét uralkodóan két talajtípusba sorolhatjuk: barna erdőtalaj, illetve barnaföld, megemlíthető még a csernozjom típusú talaj is. A vízfolyások mellett a felszínképződést számos tényező alakítja, ezek közül ki kell emelni a szél hatását. Somogyban ennek eredményeként jött létre – a terület nagy részét borító – a lösztakaró, illetve homokréteg.

Belső-Somogyban jellemzően homokos kőzettel borított területen agyagbemosódásos rozsdabarna gyengébb termőképességű erdőtalajok az uralkodóak. A Marcali-hátat barna erdőtalajjal tagolt löszös takaró borítja. A szintén lösszel fedett Külső-Somogyban és Zselicben agyagbemosódásos kedvezőbb termőképességű barna erdőtalajok vannak, de emellett barnaföld és csernozjom barna erdőtalajok is megtalálhatóak. A Baranyai-dombság részeként a Zselic kistájának észak-nyugati része tartozik Somogy megyéhez, melynek jellemző domborzati viszonyai nem kedvezőek szántóföldi művelésre. Sajátos helyi tájökológiai hatásokra egyéb talajféleségek is kialakulhatnak. Mélyebb fekvésű vizes területekre jellemzőek a réti talajfajták, a folyók mentén pedig öntéstalajok. Külső-Somogyban az erős talajerózió következtében rétegzetlen vázталajok is előfordulnak.

Vízrajz Somogy megye bővelkedik kisebb vízfolyásokban és kisebb-nagyobb tavakban. A nagyszámú tó kialakulásának a megye felszínfejlődése és morfológiája kedvezett. A Dunántúli-dombság vízrajzi vonatkozásban különbözik a szomszédos területektől. Megállapítható, hogy a tagolt felszín, a fejlett völgyhálózat és viszonylag nedves éghajlat hatására a vízfolyások sűrűek és a széles völgytalpak talajvízben gazdagok hosszabb időszakot vizsgálva. Az utóbbi években aszályos időjárása a vízfolyások fokozatos elapadásához vezet, illetve negatívan befolyásolja a talaj vízháztartását.

Közép-Európa legnagyobb tava a Balaton, területe 596 km². Árkos süllyedéssel keletkezett több tó medence összeolvadásával. A természetes úton keletkezett tavak között a leghíresebb a Baláta-tó.

A megye középső részén beazonosítható a kelet-nyugati irányban húzódó elsőrendű vízválasztó, amely a felszíni vizeket két nagy vízgyűjtő rendszerre osztja. A megye északi felének vizeit a Zala-folyó, a Balaton, illetve a Sió-csatorna gyűjti össze, e területen a patakok északi irányban folynak, míg a Külső-Somogyi dombság és a Zselic vizeit a nyugat-keleti irányú Koppány és Kapos fogadja magába és végül a Sióba ömlenek Tolna megyében. A megye déli felén hazánk harmadik legnagyobb folyója a Dráva fűz fel számos kisebb-nagyobb vízfolyást.

Élővilág

Növényzet A megye növényzete a dél-dunántúli flóraidék területéhez tartozik. A terület zonális erdőtársulásai az ezüsthársas cseres-tölgyesek és a bükkösök. A megye területén nagyon jelentősek a vízhez kötődő társulások is. A dombságok völgyeiben, a folyók mentén, a Belső-Somogy buckaközi mélyedéseiben, a Balaton leválasztott öbleiben kiterjedt ártéri, vízi-mocsári-lápi társulások jöttek létre, amelyeknek mind védelmi, mind turisztikai értéke kiemelkedő.

Kedvező adottsága Somogynak, hogy a legritkábban lakott megyeként egyes tájakon megmaradhatott az eredeti növénytakaró.

Állatvilág A vízi élővilág és madárvilág rendkívül gazdag, de a kisebb ragadozók és rágcsálók is mindenütt megtalálhatóak. A Balaton vízi állatvilága kiemelkedően gazdag, a tóban több mint 50 halfaj él. Mintegy 300 madárfaj gazdagítja a tó állatvilágát. A Dráva fontos élettér a vízminőségre érzékeny vízi szervezetek számára. A Drávában és mellékvízeiben a hazai halfajok több mint kétharmada megtalálható. A Dráva a vízimadarak vonulásában és telelésében is meghatározó jelentőségű. A megye ragadozó faunája

lecsökkent, leginkább a róka, illetve a szórványosan előforduló vad-macska, nyest és a nyuszt említendőek meg. Megtalálható a vidra, amely a csendes vizek ragadozója. Somogy erdei faunája igen sokszínű. Az őz, a gímszarvas, a borz és a vaddisznó az eredeti fauna részét képezi, a dámszarvas és a muflon betelepített vadunk.

A biodiverzitás magas foka jellemző a Duna-Dráva Nemzeti Park és egész Somogy megye területére, kiemelt fontosságú feladat a természetes élőhelyek védelme.

1.2.1.2.A termőföldek területnagyságának és mennyiségének alakulása

Somogy megye területe összesen 603.580 hektár. A művelés alól kivett területek (pl. települési területek, utak, folyók, ipari és mezőgazdasági telephelyek, stb.) ebből 109.274 hektárt tesznek ki, ami az összterület 18 %-a. Somogy mezőgazdasági jellegét igazolja, hogy összterületének 82 %-át mező- és erdőgazdálkodásra hasznosítják. A mezőgazdasági rendeltetésű területek (erdő nélküli termőterület) nagysága 314.012 ha, ami az összterület 53 %-a. Az erdőterületek mértéke 171.782 hektár, ami az összterület 34,75 %-a, ezzel Somogy az erdősültebb megyék közé sorolható.

Somogy megye hasznosítható termőterületének nagyságát művelési áganként tartalmazza.

Művelési ág	Terület (ha)	%
szántó	251146	50,8
kert	2182	0,44
gyümölcsös	4425	0,89
szőlő	5569	1,12
rét	17992	3,63
legelő	32132	6,55
erdő	171782	34,75
nádas	3722	0,75
halastó	4285	0,86

1. számú táblázat: Somogy megye hasznosítható termőterülete művelési áganként 2011.

Forrás: SM Földhivatal

Erdősültség tekintetében Somogy megye az ország harmadik erdőben leggazdagabb megyéje. Az erdőterületek nagysága az elmúlt évtizedben számottevően növekedett a tudatos erdőtelepítési, erdőgazdálkodási tervek végrehajtásának köszönhetően. 2012. évben az összes erdőterület a termőterületek 34,75 %-át, 171.782 hektárt tett ki. A tervszerű erdőtelepítési programokkal kedvező irányba alakítható a faállomány összetétele.

Megállapítható, hogy a megye szántóterületei átlagosan közepes termőhelyi adottságokkal rendelkeznek. Megyénkben a termőföldek markáns része, 67,9 %-a természetes személyek tulajdonában áll. Gazdasági társaságok tulajdonába a jogi személyek tulajdonszerzését megtiltó rendelkezéseinek hatályba lépése előtt a termőföldek 4,2 %-a került.

	hektár	%
Állami tulajdon:	130729	26,4
Szövetkezeti:	1754	0,4

Gazdasági társaságok:	20747	4,2
Önkormányzatok:	4276	0,9
Természetes személyek:	335671	67,9
Egyéb:	1236	0,2

2. számú táblázat: A termőföldek tulajdonosi szerkezet szerinti megoszlása Forrás: SM Földhivatal

Az ingatlanok 70 %-a osztatlan közös tulajdonban van, egy földrészletnek átlagosan 4 tulajdonosa van. A földtulajdonlás tekintetében azonban fontos megemlíteni a birtokméretek nagymértékű elaprózódottságát. Az összes földtulajdonnal rendelkező gazdálkodó átlagos birtokmérete megközelítőleg 1 hektár nagyságú. Az országosan és Somogy megyében egyaránt jellemző kedvezőtlen, elaprózódott birtokszerkezet, kedvező irányba történő elmozdítása kiemelt feladat lesz a jövőben.

1.2.1.3.A táj jellemzői

Somogy megye területe a Dunántúli-dombság változatos táj-együttesének részeként a Balatontól délre, a Dráváig húzódik. Természetes határai nyugaton a Zalai-dombvidék, keleten a Mezőföld és a Tolna-Baranyai-dombvidék. Olyan dombsági, hegységi és síksági közép- és kistájából álló terület, melynek legjellemzőbb tulajdonsága a táji heterogenitás.

Balaton-medence déli részén az öblözetek turzásokkal lefüződtek, lagúnákká, majd a mai berkekké formálódtak. A partvonal fokozatosan kiegyenesedett. A környezetből szigetként emelkednek ki a fonyódi és boglári vulkáni tanúhegyek magas, meredek partfalaikkal. Sajátosak a tó széléig kinyúló széles síkok és a meridionális hátak, melyek meredek partfallal rendelkeznek.

Belső-Somogy a megye területének csaknem felét adja, a Kis-Balatontól és a Nagyberektől déli irányban a Dráva-völgyig lenyúló, jellemzően homokos síkság, melyet a lösszel borított Marcali-hát oszt ketté. A középtáj domborzati egységei: a Marcali-hát, Nagyberék, Kis-Balaton, a Kis-Balaton és Dráva völgy közötti homokfelszín, a Nagyberék és Dráva völgy közötti homokterület és a Dráva-völgy. A Marcali-hát Balatonberénytől indul és déli irányban 10 km széles, 50 km hosszú vonulat formájában fokozatosan ellaposodva nyúlik le. Belső-Somogy legmélyebben fekvő részeit lápos-mocsaras területek borítják.

Külső-Somogy területének döntő része 200-300 méter magasra kiemelkedett, völgyekkel tagolt dombsági felszín. Legmagasabb pontja a Kőröshegy melletti Gyugy-hát (311,5 méter), amely egyben a megye legmagasabb pontja is. Nyugati területeit kedvező szántóföldi művelési adottságokkal rendelkező barna erdőtalajok alkotják. Keleti irányba haladva adottságaik alapján inkább erdőgazdálkodásra alkalmas észak-déli irányú völgyekkel tagolt lefutású hátaikat találunk (Boglári-, Karádi-, Balatonföldvári-hát). Továbbhaladva kelet felé aszimmetrikus dombháttakkal találkozhatunk, melyek észak felé meredeken szakadnak a Balatoni-medence felé, míg délen lankás lejtők formájában ereszkednek lefelé. Utóbbi területek ismét jó mezőgazdasági adottságokkal rendelkeznek. Ugyancsak alkalmas szántóföldi hasznosításra a Sió-Kapos menti mészeledékes csernozjom talajjal borított felszín. Külső-Somogy déli területei a Somogyi-dombság legjobb termőterületeinek számítanak.

Zselic-kistáj a Kapos völgyétől délre található, a Zselic kiemelt és feldarabolódott vonulatai, környezetétől szerkezeti törések mentén különül el és több dombsági típusra tagolódik. Az

Észak-Zselic területén az északdéli irányú mély völgyhálózat a jellemző. Pannóniai homokos-agyagos felépítésű dombság. Felszínén vékonyabb-vastagabb lösztakaróval fedett, azon barna erdőtalaj fejlődött ki. A lösztakaró leginkább északkeleten, illetve a déli szegélyen vastagodik ki. a domborzati adottságok miatt a terület nem alkalmas a szántóföldi művelésre.

1.2.1.4. Természet- és tájvédelem

Somogy megye természeti értékekben régiós és országos viszonylatban egyaránt rendkívül gazdag. Sokhelyütt megtalálhatóak ritka, értékes növény- és állatfajok, ezek megóvását segíti a 39.617 hektár országos jelentőségű védett terület kijelölése. A Magyar Állami Természetvédelem adatai szerint a megyében 1.858 hektár helyi jelentőségű védett természeti terület található. Somogy megyében összesen 120 hatályos önkormányzati rendelettel védett természeti területet tartanak nyilván. A megyei környezetvédelmi program készítése során jegyzői fölmérésben további 28 védett természeti értékről tettek említést.

Az országos jelentőségű egyedi jogszabállyal védett természeti területek (Nemzeti Parkok, Tájvédelmi körzetek, természetvédelmi területek) részaránya – ahol rendszerint a ritka, esetleg másutt elő sem forduló fajok, életközösségek találhatóak – Somogyban 6.98 %-ot tesz ki. A természetvédelemben fölértékelődnek a különböző természetközeli területek. Ezek biztosítják fajok széles köre számára a biodiverzitást (a fajok belüli sokféleséget).

Somogy megye nagyon sok ilyen területtel büszkélkedhet: az erdők, sok-sok vízfolyás partja, a különböző vizes élőhelyek (tavak, tározók, láp- és mocsárterületek, a nádasok), a gyepterületek, a fás legelők. A változatosságot az élővilág sokféleségét az eltérő éghajlati övezetek találkozása is erősíti.

A Duna-Dráva Nemzeti Park Somogy megyei területe 16,6 km², amelyből 4,7 km² fokozottan védett. A nemzeti park szinte teljes somogyi területe az egykori Dráva ártéren található. A működésében érinti a megye területét a Balaton-Felvidéki Nemzeti Park, mely a Duna-Dráva Nemzeti Park területéhez hasonlóan, kisebb-nagyobb természetvédelmi területek, tájvédelmi körzetek összekapcsolásával alakítottak ki, így került a nemzeti park területéhez a régebben önálló Kis-Baltoni Tájvédelmi Körzet néven ismert, Európában is egyedülálló vizes élőhely.

1.2.1.5. Környezeti elemek állapota és az alakulásukat befolyásoló fontosabb tényezők

Somogy megye környezeti állapota a kicsi népsűrűségnek és a környezetszennyező ipar hiányának köszönhetően összességében jónak mondható.

A talajok minősége a mezőgazdasági termőhely szempontjából megfelelő, kiváló termőhelyi adottságú területek csak a megye keleti részén találhatóak. Árutermelésre és zöldség-, gyümölcsstermelésre alkalmas területek bőven vannak a megyében. Az erdőterületek számára kiváló a talajadottság a megyében. Az erdők területe várhatóan még tovább fog növekedni. A roncsolt területek (anyag nyerőhelyek, szemételepek) rehabilitációra tervezettek, így kedvezőbb állapot várható. Megfelelő agrotechnikai eszközök alkalmazásával a vízerózió és a szélérozió hatása csökkenthető.

A levegő minősége egészen jó minőségű a megye területén. Szennyezést csupán a gépkocsi-közlekedés okoz. A meglévő főutak tervezett településeket elkerülő szakaszai a lakott helyek levegőszennyezését csökkentik és a zajterhelést szintén, javulni fog az életminőség. Az erdőterületek várható növekedése még javítja a levegőminőséget és a klímavédelmet is szolgálja. A tervezett gyorsforgalmi utak (M9, M6) sem fog rontani a helyzeten. A vasút tervezett fejlesztése, várható jobb kihasználás a környezetvédelem szempontjából is előnyös lesz.

A felszíni vizek minősége általában jó, bár az EU által előírt határidőre a vízminőségek javulása valószínűleg nem következik be. A Balaton vízének minősége a part-menti települések szennyvízcsatorna-hálózatának kiépítése hatására jelentősen javult. A jó mezőgazdasági gyakorlat elterjedése, a vegyi anyagok használatának csökkentése, a biogazdálkodás elterjedése szintén javítani fogja a vízminőséget. A szennyvizek nagy részben még hiányzó kezelése várhatóan jelentős javulást fog eredményezni.

A megyei hulladékgazdálkodási rendszerek kialakultak, a térségi hulladéklerakók megvalósultak, illetve folyamatban van a megvalósulásuk. Veszélyes hulladék ártalmatlanítása nem történik a megye területén. A megszűnt szemétkerakók rekultivációja tervezett. A szelektív hulladékgyűjtés remélhetően a hulladékhasznosítás számára lehetőséget jelent. A környezettudatos gondolkodásmód elterjedése az illegális szemétkerakást csökkenteni fogja.

A változatos somogyi táj egyedülálló értéke a megyének. A bányászat okozta tájsebek rekultivációra tervezettek. Bányászat több helyen folyik a térségben, főleg felszíni anyag nyerőhelyek (kavics és homok) és tőzégbányák üzemelnek. A több funkciós komplex tájgazdálkodás elterjedése a táj védelmét szolgálja, de a területrendezési tervben lehatároltak az országos és térségi tájképvédelmi területek, valamint a térségi komplex táj rehabilitációt igénylő területek. A természetvédelmi területek a tájvédelmet is szolgálják. A tájalakításban a vonalas infrastruktúra elemei, a gyorsforgalmi utak szükség szerű megépítése majd változást fog jelenteni.

A megye épített környezete sok történeti és építészeti értéket tartalmaz. A települések területeinek növelése nem tervezett jelentős mértékben. A területrendezési terv ösztönzi a felhagyott iparterületek, a barnamezők hasznosítását és nem javasolja a zöldmezős építési beruházásokat. A megye nem túl gazdag kulturális örökségének védelme tervezett, a megfelelő védelem és megőrzés azonban komoly gazdasági kérdés.

Somogy megye területének nagy értéke a biológiai sokféleség. A jelentős nagyságú védett természeti terület, a kijelölt ökológiai hálózatok, a megtartandó természet közeli állapotú területek mind a biodiverzitás megőrzését szolgálják.

A természetes folyamatok és a kialakult tendenciák és a megyei területrendezési terv alapján Somogy megye területén a környezeti minőséget jelentősen befolyásoló tényezők nem várhatók.

1.2.1.6 .Szennyezett területek számbavétele

A megye szennyezett területeinek geológiai és hidrogeológiai szempontú felmérése a megyei területrendezési tervben megtörtént. Területi szempontból szennyezettek lehetnek a földtani közegek és a felszín alatti vizek.

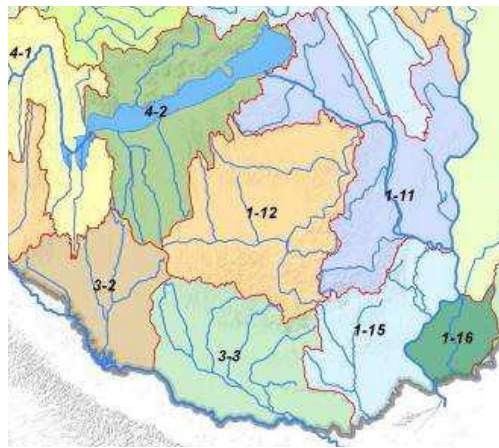
Szennyezett területnek minősülnek a földtani veszélyforrással, a vízerózióval, a szélerózióval érintett területek. A földtani veszélyforrással (felszínmozgással, földcsuszamlással) érintett területek települési közigazgatási területi szintű lehatárolása a területrendezési tervben megtörtént. Somogy megyének 36 településén van földtani veszélyforrás, ezek többnyire természeti folyamatok következményei, de előfordulnak emberi beavatkozás eredményeként is. A vízerózióval a nagyobb lejtésirányú területek érintettek, a településeket szintén tartalmazza a területrendezési terv, így a megye középső része kivételével történhet talajerózió a vízerózió következményeként. A szélerózióval érintett területek ábrázolása megtörtént a megyei területrendezési tervben, és a megye teljes nyugati fele érintett.

A megye alatt jelentős hideg- és termálvíz tároló rétegek vannak. A felszín alatti vizek védelme szempontjából a megye területe érzékeny besorolású, de a Balaton, a Kis-Balaton és

a Dráva mentén, valamint több kisebb területen fokozottan érzékeny besorolású. Ezeket a területeket a megyei területrendezési terv tartalmazza. Kaposvár és Nagyatád területén vannak a legnagyobb kiterjedésű fokozottan érzékeny területek. Ezeken a területeken a jelenlegi területhasználat nem változtatható, így szabályosan nem idéződik elő romlás a felszín alatti vizekben. A vizek minőségét jól mutatja, hogy a megyeszékhely ivóvízellátását a saját vízbázisáról biztosítja. A felszín alatti vízminőség védelme érdekében a felszíni vizek vízminőség-védelmi vízgyűjtő területének és a felszíni vizek vízminőség-védelmi területének lehatárolása is megtörtént a területrendezési tervben.

1.2.1.7. Felszíni és felszín alatti vízkészletek

Somogy megyét érintő vízgazdálkodási alegységek (vízgyűjtők): 1-11 Sió (kis részben), 1-12 Kapos, 3-2 Rinya-mente, 3-3 Fekete-víz (kis részben), 4-1 Zala (kis részben) 4-2 Balaton közvetlen.

1. számú térkép: A felszíni és a felszín alatti vízkészletről Forrás: Vizeink.hu

Magyarország – egyben Somogy megye – területén az éves csapadék mennyisége kevésbé változik (egy-két extrém aszályos évtől eltekintve). Területi eloszlásában sem várható változás, azonban az időbeli eloszlás jelentősen módosul. Nyáron a jelentős csapadékcsökkenés, illetve hőmérséklet-változás függvényében a felszíni lefolyás és a felszín alatti vizeket tápláló beszivárgás csökkenése prognosztizálható. Megváltozik a felszínen aktivizálódó vízmennyiség. A téli csapadék egyre inkább eső formájában hullik amely a téli lefolyás növekedését vonja maga után.

A vázolt folyamatok miatt a vízgazdálkodás területén fel kell készülni az egyre nagyobb gyakorisággal és váltakozó jelleggel előforduló vízbőségre, illetve vízhiányra.

1.2.1.8. Energiaforrások

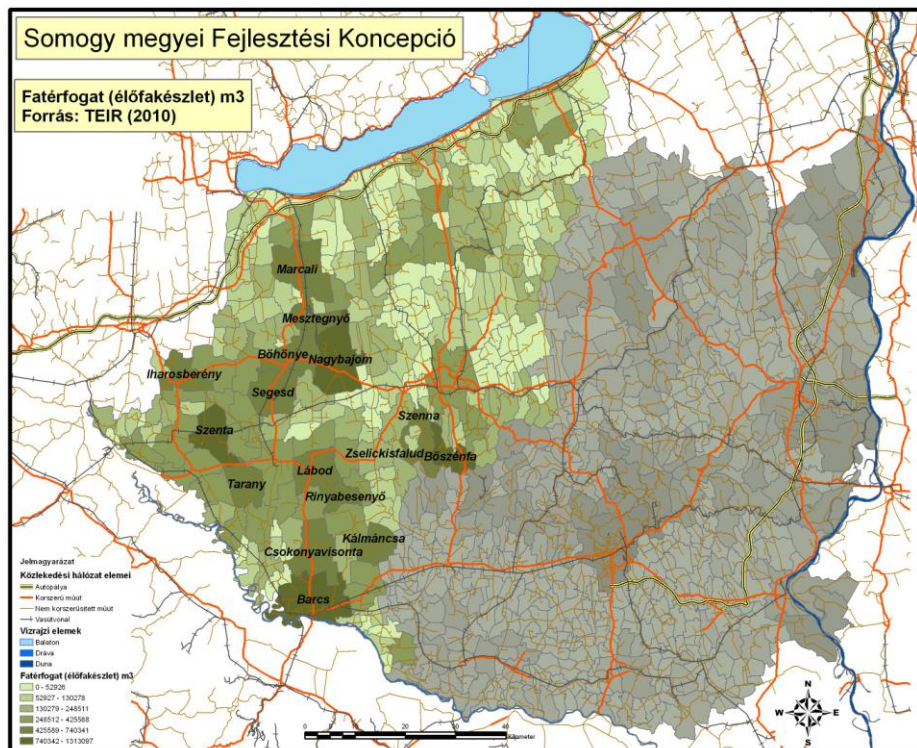
Somogy megye energiaforrás szerkezetét két, jellegében jól elkülönülő energiaforrás csoport határozza meg: primer energiaforrások (ezen belül is elsősorban a megújuló energiaforrások), valamint szekunder energiaforrások (villamos energia, biogáz, valamint a biomassza alapú üzemanyagok).

A primer energiahordozók közül a megyében a **fosszilis energiahordozók** gazdaságosan kitermelhető készletei a rendelkezésre álló megújuló energiaforrás potenciál mértékéhez viszonyítva kevésbé meghatározóak. A 2010-es TEIR adatok alapján Somogyban a Babócsa,

Barcs, Berzence, Vízvár, Tarany térségben, a Csombárd, Mezőcsokonya, Somogyjád, Somogysárd térségben, valamint Inkén, Szőkedencsen és Törökkoppányban folyik szénhidrogén (kőolaj, ill. földgáz) kitermelés. Szénbányák a megyében nem találhatóak, de tőzeg kitermelés ma is zajlik kisebb volumenben Kiskorpád, Sávoly, Somogysámson és Szőkedencs településeken.

A **megújuló energiaforrások** tekintetében Somogy megye jelentős potenciállal rendelkezik elsősorban a biomassza típusú energiahordozók terén, de gazdag lehetőségek rejlenek a geotermikus energia, valamint a napenergia felhasználás területein is. A vízenergia hasznosítására elsősorban a Dráva folyó ad elméleti lehetőséget, azonban itt számos bizonytalansági tényező mérlegelése szükséges a hasznosítási lehetőségek tervezése esetén (határfolyó, Nemzeti Park területén található, öko-turisztikai célú hasznosítással való konfliktus).

A **biomassza alapú energiahordozók** termelésének lehetőségei országos viszonylatban is átlagon felüliek, hiszen egyrészt Somogy megyében az erdőszűrség mértéke (34,75%) az országos (20,66%) és a régiós (26,25%) átlagot is meghaladó, másfelől a szántóföldi növénytermesztésből származó energetikai célra hasznosítható melléktermékek volumene is számottevő. Az átlagot jelentősen meghaladó élőfa készlet (településenként 500.000 m³ feletti mennyiségben) elsősorban az Iharosberény, Szentá, Tarany, Lábod, Csokonyavisonta, Barcs vonal mentén, Marcali és Nagybjom térségében, valamint a Dél-Zselicben Szenna, Bőszénfa térségében áll rendelkezésre.

2. számú térkép: Fatérfogat (élőfa készlet) Somogy megyében. Forrás: TEIR

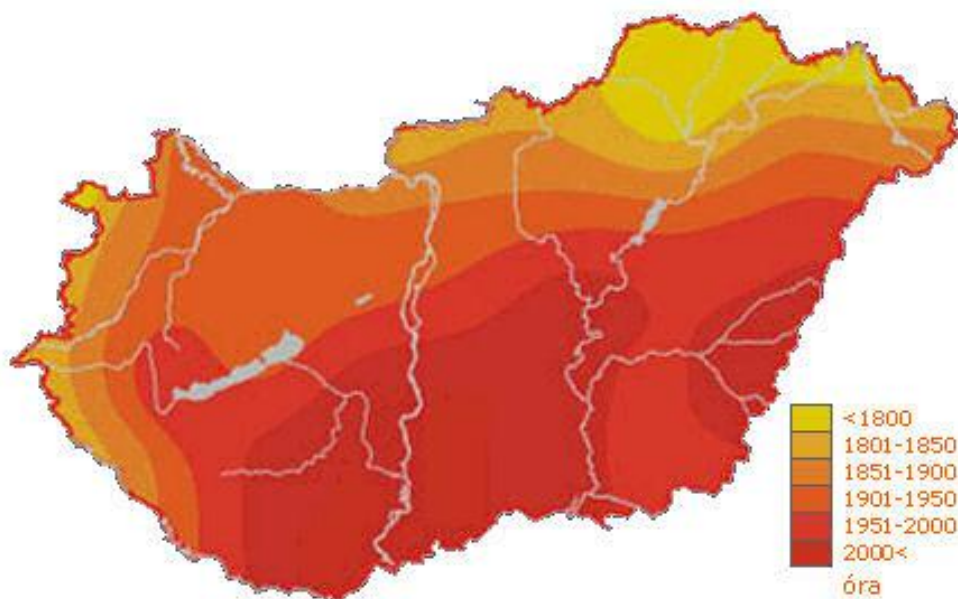
A mezőgazdasági növénytermesztés melléktermékein alapuló megújuló energiaforrásokkal elsősorban a nagy hozamú, magas Aranykorona értékű termőterületekkel rendelkező térségekben lehet számolni, így elsősorban Marcali-Balatonszentgyörgy térségében, a Balaton parti településeken, különösen Siófok, Fonyód és Lengyeltóti térségében, valamint a

Kaposvárt É-ÉK felől övező településeken és kisebb területeken Iharosberény-Csurgó térségében. A fentiekkel ellentétben energiaültetvények telepítésére a mezőgazdasági növénytermesztés céljára kevésbé alkalmas, alacsonyabb Aranykorona értékű területek javasoltak, úgymint a Belső-somogyi homokhátság, valamint a Zselicben Kadarkút-Böszénfa térsége. Biomassza erőmű létesítésére Kaposváron, valamint Barcon fogalmazódtak meg tervek. A **bioetanol** előállításának alapját képező kukorica termőterület nagyságát vizsgálva megállapítható, hogy országosan Somogy megye rendelkezik a harmadik legnagyobb termőterülettel (2011-es KSH adatok szerint 112.060 ha), csak Hajdú-Bihar (114.555 ha) és Békés (114.378 ha) megyék rendelkeznek ennél nagyobb természetesi területtel. Somogy megyében bioetanol üzem jelenleg nem található, de a rendelkezésre álló információk alapján Marcaliban terveznek létesíteni, amennyiben a piaci környezet kedvezően alakul.

A **biogáz** előállításához szükséges alapanyagok tekintetében Somogy megye átlagos potenciállal rendelkezik: a megye szarvasmarha állománya a 2011-es KSH adatok alapján 27.000 db, míg a sertésállomány 121.000 db, amellyel a megyék sorában a középmezőnyben helyezkedik el. Kiemelkedő és országosan is egyedülálló potenciált jelent a cukorrépa feldolgozás során keletkezett melléktermékeiből mennyisége, melynek hasznosítására a kaposvári cukorgyár területén már ma is üzemel biogáz üzem (jelenlegi kapacitása 47,5 millió m³/év biogáz 80-100 t cukorrépaszelet felhasználásával). A kaposvári mellett a megyében jelenleg Várdán található még biogáz üzem, de Balatonszabadiban, Kutason és Nagyatádon is terveznek a közeljövőben biogáz üzem létesíteni. E helyen kell megemlíteni, hogy biogáz előállítása a legmagasabb fajlagos várható energiatartalommal szennyvíziszap feldolgozásával valósítható meg (320-750 m³/ezer kg), így a megye szennyvíztisztító telepein keletkezett szennyvíziszap is potenciális energiaforrásként értékelhető.

Somogy megye a biomassza mellett **geotermikus és geotermális (előbbi a talaj közeli, utóbbi a mélységi kőzetrétegekben tárolt hőenergiát jelenti) energiaforrások** tekintetében is jelentős potenciállal rendelkezik. Geotermikus energiahasznosításra magas hatásokkal különösen a Marcali és a Kaposvári kistérség területén van lehetőség, ahol a földi hő áram által szállított éves hőmennyiség meghaladja a 2,5 PJ értéket, de a Barcsi és a Nagyatádi kistérségben is eléri a 2 PJ mennyiséget. Mélységi (geotermális) energia hasznosítására különösen azok a területek alkalmasak, ahol karsztos, vagy porózus, törmelékes termásvíz tárolók találhatóak a mélyben. Somogy megye területén karsztos tárolók jellemzően a Külső-Somogy tájegység területén (a Marcali-Tab vonal mentén), valamint kisebb kiterjedésben Kaposvártól D-DK-re eső területeken fordulnak elő, ahol a várható kifolyó víz hőmérséklete elérheti a 70-90 C-ot is. Energetikai célra is hasznosítható porózus termásvízadó rétegek elsősorban a Dráva vonalától É-ÉK-re eső térségekben, így különösen Barcs és Nagyatád térségében találhatóak (itt jellemzően 1000-1200 m mélységben érhető el 50 C-nál melegebb termásvíz). A megyében a VITUKI adatai alapján jelenleg 64 db termásvíz-kút található, amelyből 45 működő és 19 lezárt. Geotermális erőmű létesítését a megyében a jelenlegi információk alapján Csurgó tervezi.

A **napenergia** energetikai hasznosíthatósága nagymértékben függ a napsütéses órák számától, amelyet földrajzi és éghajlati adottságok jelentősen befolyásolnak. Somogy megye területén a legmagasabb szintű (1295 kWh/m²/év) napenergia mennyiség a Marcali-Kaposvár-Tab képzeletbeli vonaltól D-re eső területekre érkezik. A megye területének több mint fele (Barcs – Nagybajom – Tab vonaltól D-DK-re eső terület) a napos órákat illetően a 2000 óra/év feletti időtartamú sávba esik és a fennmaradó területen is 1951-2000 óra/év a napsütött órák száma.

3. számú térkép: Napsütötte órák száma Magyarországon. Forrás: Naplopó Kft. honlapja

Magyarországon és így Somogy megyében is jellemzően a március és október hónapok közötti időszak a napenergia hasznosítása szempontjából a legkedvezőbb. Ez alatt szinte a megye lakosságának teljes használati meleg víz szükséglete kielégíthető lenne tisztán napenergia igénybevételével. A megye tágabban vett térségében adatot szolgáltató meteorológiai állomások (Baja, Nagykanizsa, Pécs, Siófok) az elmúlt évtized középső éveinek hőmérsékleti alakulását tekintve, mind a négy mérőállomáson a sokévi átlaghoz viszonyítottnan a havi átlaghőmérsékletek emelkedését regisztrálták. Ezen adatok alátámasztják a globális folyamatokkal összhangban az általános felmelegedés trendjét, melyet figyelembe véve a napenergia hasznosítás szerepe jelentősen megnövekedhet a közeljövőben a térség energiaforrás felhasználás struktúrájában. Somogy megyében naperőmű nem található, azonban e helyen is érdemes megjegyezni, hogy a megyében Kaposváron kb. 20 évvel ezelőtt volt PV cellagyártás (Kaposvár Villamosági Gyár), továbbá ma is több vállalkozás foglalkozik napkollektor gyártással (pl. Siófokon, ill. Segesden).

A **vizek energetikai hasznosítása** tekintetében Európa legelmaradottabb országai között található Magyarország. Másodpercenként 3.602 m^3 mennyiségű víz érkezik Magyarországra és alig több, $3.782 \text{ m}^3/\text{s}$ folyik el gyakorlatilag hasznosítatlanul. Magyarország műszakilag hasznosítható vízerő-potenciálja kb. 1000 MW (amely természetesen jóval több a valóban villamosenergia-termelésre hasznosított vagy hasznosítható vízerő-potenciálnál), ebből a Somogy megyét érintő vízfolyások közül a Dráva folyó képvisel jelentősebb arányt, mintegy 7%-ot. Somogy megye területén, beleértve a Dráva magyarországi szakaszát is, nincs vízerőmű. A megye területét érintő vízfolyások közül a jellemző vízhozam adatokat figyelembe véve egyedül a Dráván volna létesíthető gazdaságosan fenntartható vízi erőmű: a Dráva átlagos közepes vízhozama $530 - 570 \text{ m}^3/\text{sec}$, míg a sorban ezt követő legnagyobb vízhozamú vízfolyásnak, a Kapos folyónak $1,74 \text{ m}^3/\text{sec}$, az ezt követő Nagykoppánynak pedig csak $0,59 \text{ m}^3/\text{sec}$ a DDKÖVIZIG által megadott adatok alapján. A fenti adatok alapján a Kapos folyó vízhozama vízi erőmű telepítésére nem, de helyi, közösségi szintű villamos energia ellátást biztosító törpe vízierőművek létesítésére alkalmas lehet.

A **széleenergia** hasznosítás elterjedésének a megye földrajzi adottságai kevésbé kedveztek. Somogyban, 10 méteres magasságban a Balatonszentgyörgy - Pécs közötti vonal és a Duna által határolt területen a szél sebessége 2 és 3 m/sec közötti értékű, de a Balaton DK-i partján eléri a 4,5 m/sec közötti értéket. Ezek a szélebségek arra alkalmasak, hogy szélkereket, illetőleg kisteljesítményű szélgenerátorokat hajtsanak meg. 70 méteres magasságban Szántód - Pécs irányában a szél sebessége már energetikai célra is használható. Kőröshegy térségében, valamint Kaposvár - Toponár felett 4,8-5,0 m/sec sebességű szél mérhető.

A 100 m magasságban végzett szélmérések pedig azt mutatják, hogy Balatonszentgyörgy-Marcali, Fonyód, illetőleg Látrány- Somogybabod térségében 7m/sec sebességű szelek jellemzőek, de Somogyvár-Igal térségében is 6-7 m/sec –os szél erősség is előfordul. Ez a szélebség már alkalmas közepes teljesítményű szél erőmű működtetéséhez.

Somogy megye területén a Göllei Szél erőmű park Kft. beruházása áll előkészítés alatt, a cég a Magyar Energia Hivatalhoz pályázott 48 MW-nyi energiatermelésre. A település közigazgatási területén 25 db szél erőmű tornyot kívánnak állítani.

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Területén is vannak törekvések szél erőmű építésre: Szőlősgyörökön (25 MW), és Kányán (22x50kW). A Somogy Megye Területrendezési Tervében leírtak szerint azonban a vonatkozó területrendezési jogszabályok miatt jelenleg a tervek nem megvalósíthatók.

1.2.1.9. Vízkárt okozó elemek (árvíz-belvízveszély, vízkárelhárítás)

A vízgazdálkodás területén fel kell készülni az egyre nagyobb gyakorisággal és váltakozó jelleggel előforduló vízbőségre, illetve vízhiányra.

A Dráva magyarországi szakasza látszólagos természetes volta ellenére nagymértékben szabályozott. Ez abban nyilvánul meg, hogy mindkét oldalon árvédelmi művek épültek, melyek behatárolják a hullámteret. A horvát szakaszon működő erőművek üzemeltetése jelentős napi vízszintingadozással és nagy térségre kiterjedő szárazodást okozó medermélyüléssel jár. A Dráván levonuló árvizek hevése miatt az előrejelzés időelőnye rövid, a védekezési lehetőségek korlátozottak, a vízgyűjtő terület döntő része, pedig határainkon túl helyezkedik el.

A **Kapos** árhullámainak csökkentése érdekében árvízcsúcs-csökkentő tározók épültek a korábbi időszakokban a Deseda-patak, valamint a Hársasberki-patak mentén. Kaposvártól nyugatra Kaposvár és Kaposújlak területén árvízvédelmi tározó tervezett. Árvízvédelmi szempontból ki kell még emelni a teljesen kiépült **Rinya vízrendszert**. A közelmúltig ennek állapota a nagyüzemi gazdálkodás igényeit tükrözte, ami hidromorfológiai és ökológiai szempontból nem volt kedvező (kiegyenesített medrek, keskeny, zonáció nélküli parti sáv stb.). A rendezések, és az ezzel járó ökológiai degradáció a főbefogadókat kivétel nélkül érintette, jelentős volt a természetes állapottól való eltérés. 2012-ben azonban EU-s támogatások felhasználásával a DDKÖVIZIG elvégezte a Rinya vízrendszer ökológiai szempontú rekonstrukcióját, törekedve a természet közeli állapotok visszaállítására.

A **Balaton** jellegzetes sekély tó, amely érzékenyen reagál – többek között – a vízháztartás alakulását befolyásoló hidrometeorológiai-tényezők változására. A tó vízháztartásában és ebből következően vízjárásában azok az időszakok teremtenek szélsőséges helyzetet (kiöntés, vagy alacsony vízszint), amikor egy-egy vízháztartási tényező tartósan jelentős eltérést mutat az átlagtól.

A megye jelentős része a **belvízzel** nem veszélyeztetett kategóriába tartozik, elenyésző része (Balatonboglár és Balatonlelle, valamint a Dráva mentén Somogyudvarhely és Barcs között) pedig belvízzel alig veszélyeztetett. A Dráva menti területeken foltokban belvízzel

mérsékeltten veszélyeztetett területek is találhatóak. Egyes völgyekben, lokális jelentőséggel előfordulhatnak kis kiterjedésű belvizes területek.

1.2.2. Épített környezet és a kulturális örökség védelme

Műemlékek

Magyarországhoz képest Somogy megye építészeti öröksége szerénynek mondható, mert a török hódoltság után szinte elpusztult a megyei épületállomány. A műemléki védeltséget élvező objektumok zömében XVIII. és XIX. századiak, a korábbi időkből származóak többnyire romok.

A Somogy megyei műemlékjegyzék 2012-ben 572 sorszámú tételt tartalmazott. Funkció szerinti megoszlása: 57 db kastély és kúria, 195 db szakrális emlék, 48 db kisemlék (szobor, kereszt), 50 db lakóház, 142 db présház, 15 db rom, 16 db mezőgazdasági emlék, 2 db vár, 12 db középület, 9 db műemléki környezet, 1 db műemléki jelentőségű terület, 11 db egyéb. A középkori eredetet képviselik a somogyvári és kapossszentjakabi bencés apátság romjai és több templom, kápolna. Gótikus eredetű pár plébániatemplom. A reneszánsz korból az ötvöskőnyi kastélyrom és néhány templomi berendezési tárgy való. A barokk stílus képviselője több templom és kolostor, néhány kastély, valamint szentszobrok. A klasszicizmust képviseli több középület és kastély, néhány lakóház.

A védett épületek műszaki állapota nem egységes, vannak jó állapotban levő, szépen felújított, használatban levő épületek, és vannak a pusztulás útján haladó, használaton kívüli menthetetlenül rommá váló épületek.

Majdnem minden településen van műemléki védeltségű templom. A legtöbb templom XVIII., XIX. századi, jó néhány templom hordoz középkori részleteket. Kiemelkedően szép barokk templom a berzencei, balatonkeresztúri, mesztegnyői, zicsi, ádándi. A szentszobrok száma több száz, nem csak önálló védeltségűek vannak, de a műemlékileg védett telken is állnak, ezért nincs pontos szám.

A várak legnagyobb része földből készült, ezek az idők folyamán elpusztultak, a többi téglas kővárat pedig császári rendeletre lerombolták, ezért csak rom emlékhelyként védettek.

A megyében a nagybirtokrendszer miatt kialakuló uradalmi központok miatt viszonylag sok a kastély és kúria. A legértékesebbek a barokk stílusú kastélyok. Amelyek épületében működő intézmény, iskola, szociális otthon van, viszonylag jó állapotúak, bár a XX. századi, nem szakszerű átalakítások nyomát viselik. Azonban a tulajdonosok gondatlansága, pénzhiánya miatt egy részük a pusztulás útján halad, sőt van, ami már romként tekinthető meg (pld. kercesligeti, barcs-belcsapusztai kastély). Jelenleg 57 db kastély és kúria áll országos védelem alatt.

A népi építészeti értékeket egy-egy védett lakóház képviseli, néhányuk tájházként működik. A szántódi majorság épületegyüttes építészeti értéke mellett jelentős idegenforgalmi látványosság is.

A szőlőhegyi présházak, pincék 80%-a a balatonberényi, balatonkeresztúri, táskai és buzsáki szőlőhegyen van, sajnos egy részük már elpusztult. Pusztul a mezőgazdasági major

Csokonyavisonta-Alexandra pusztán, a magtár Nagyberkiben, Csokonyavisontán, a péterhidai vizimalom, a mauzóleumok Mikében, Szentgáloskéren.

Egyetlen műemléki jelentőségű terület (MJT) van a megyében: a fonyódi várhegyi villasor. Történeti kertként védett 2011. óta a kaposvári Rippl-Rónai villa parkja és a ladi Hoyos Miksa-kastély parkja.

A helyi – önkormányzati szintű - építészeti értékek védelmével a települések legnagyobb része foglalkozik, azonban többnyire külön építési szabályok megállapításában és számbavételben merül ki. Az összes településre vonatkozó adatállomány nincsen, de annyi tudható, hogy 4000-nél több a helyi védelem alatt álló objektumok száma. Jellemzően azonban az önkormányzatok anyagilag nem tudják támogatni a védett, közérdekből megőrzendő épületek felújítását.

Régészeti lelőhelyek

A megye területének egyes részei már az őskor óta lakottnak számítotnak. A 245 somogyi település közül csak 17 olyan falu van, ahol nincs nyilvántartott régészeti lelőhely, amelyeknek a száma közel 3000 db. Őskori és Árpád-kori, középkori lelőhely szinte valamennyi településen található. Sok területen egymást fedik a különböző korok emlékei.

A tartós építőanyag hiánya és a másfél évszázados török hódoltság miatt a középkori épített örökség szinte teljesen elpusztult. Középkori templomos lelőhelyként 28 db-ot tartanak nyilván, a földvárak, erődítmények és halmok száma 55 db.

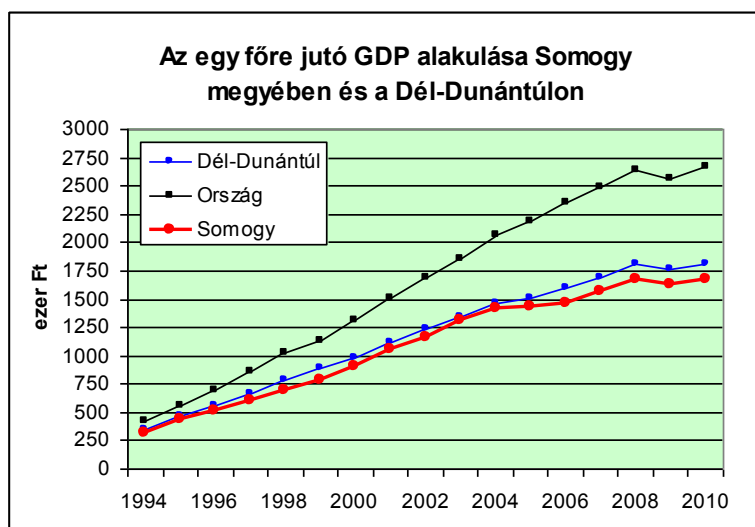
1.2.3. A megye gazdasági bázisának vizsgálata, telepítési tényezők, versenyképesség

1.2.3.1. Általános gazdasági helyzetkép, a megye gazdaságának belső és külső kapcsolatai

Somogy megye az ország legritkábban lakott, gazdaságilag kevésbé fejlett megyéje, az ország GDP-jének 2%-a keletkezik ebben a térségében.

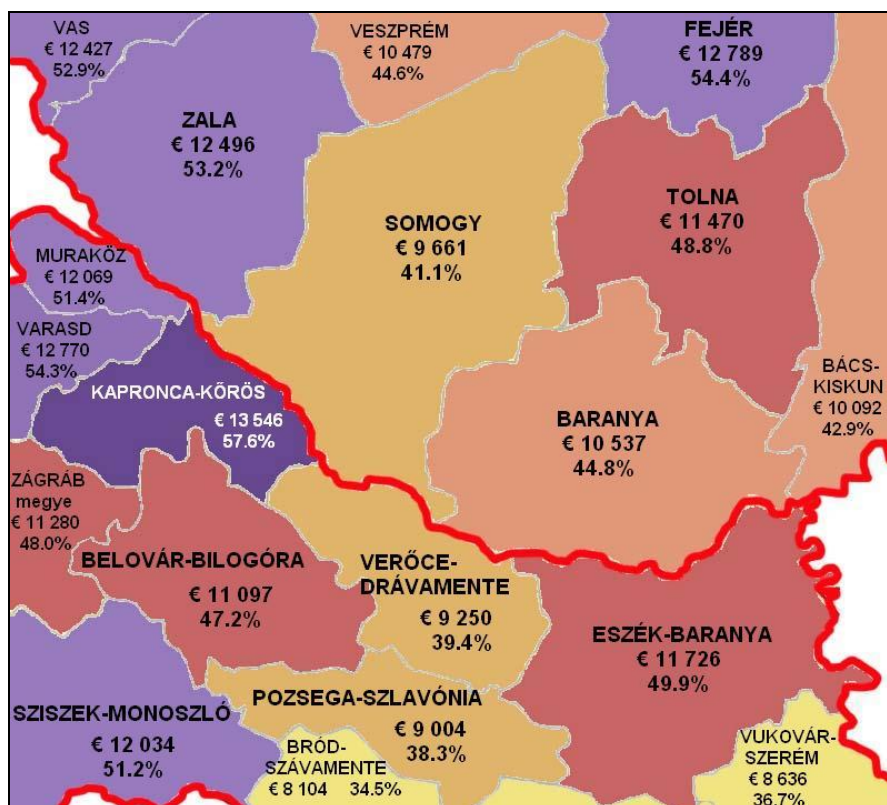
Az egy főre jutó GDP tekintetben a 14. a megyék rangsorában, ami a Dunántúlon a legalacsonyabb teljesítmény. A 2009-es évet kiéve 1994 óta növekedő tendencia érvényesül, de ez a növekedés jóval lassúbb ütemű, mint az országos trend, ami a megye egyre nagyobb mértékű leszakadását eredményezi. (Az egy főre jutó GDP 1995-ben még az országos érték 77%, 2006-ban 62%, 2010-ben 63%, a leszakadás üteme különösen 1996-98-ban és 2004-06-ban volt erőteljes.)

Az Európai Unió 27 tagállamának átlagához viszonyítva 40,7%-ot (2010) ért el a megye, mely összehasonlítva a 1995-ös 39,9%-kal csak apró pozitív elmozdulást jelent. (Felzárkózási trend csak 2001-03 és 2008-09 években volt tapasztalható. A 2009-es pozitív elmozdulás annak következménye, hogy a megyét kevésbé érintette a gazdasági válság, mint az ország és az EU más fejlettebb térségeit.)

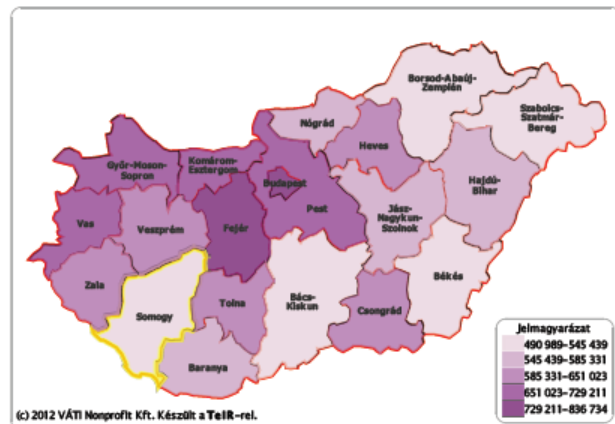
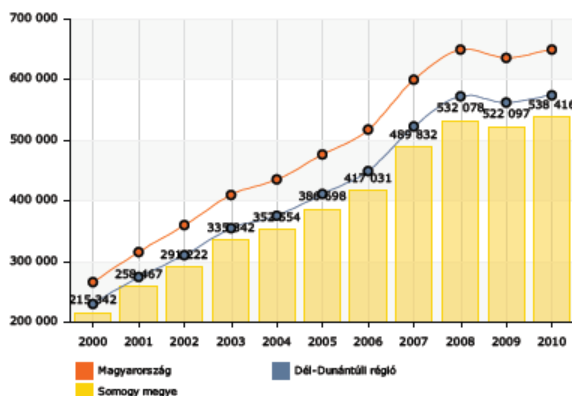
1. számú ábra: Az egy főre jutó GDP idősorai (forrás: KSH)

A magyar-horvát határ térségében hasonló adottságú és fejlettségű területek találkoznak. A természetes határ (Mura, Dráva) megnehezíti a közlekedési kapcsolatokat is, nem alakult ki intenzív gazdasági kapcsolat a határ menti térségben.

4. számú térkép: A magyar-horvát határ menti megyék gazdasági teljesítménye, 2009 (Egy főre jutó GDP vásárlóerő-paritáson, illetve az EU27 %-ában) (forrás: KSH, Horvát Statisztikai Hivatal, DDRFÜ szerkesztés)

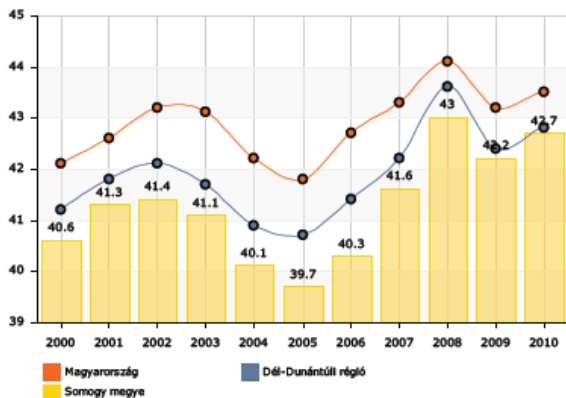
A megye lakosságának jövedelmi viszonyai alacsonyabb szintet értek el, mint az országos, illetve dél-dunántúli átlag, a nyugati országrész legalacsonyabb fajlagos mutatóértékkel rendelkezik a megye.

2. számú ábra: Egy lakosra jutó összes nettó jövedelem (Ft) (forrás: TEIR)

Az alkalmazásban állók átlagos nettó havi jövedelme 2012. II. negyedévben 113,5 ezer Ft volt, mely a régiós érték 95,6%-a, az országos átlagnak pedig a 79,5%-a volt.

A személyi jövedelmet fizetők aránya 2008-ban volt a legmagasabb, de ekkor sem érte el a régiós és országos szintet sem. Ezer lakosból 427 fő (2010) fizetett személyi jövedelemadót, mely a népesség előregedési folyamatával és a kedvezőtlen munkaerő piaci helyzettel függ össze.

3. számú ábra: A személyi jövedelemadót fizetők aránya (%) (forrás: TEIR)

Somogy megyében 2012. március 31-én 59 532 gazdasági szervezetet tartottak nyilván, az országoshoz hasonlóan 2%-kal többet, mint egy évvel korábban. Részarányát tekintve jelentős többségüket (73%) továbbra is egyéni vállalkozásként jegyezték. A Somogy megyében nyilvántartott vállalkozások egyharmada főtevékenységének a mezőgazdaság valamely területét jelölte meg. Emellett a legtöbb vállalkozást gyűjtő nemzetgazdasági ágban a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás bizonyult 16%-kal. A vállalkozások csoportját alkotó társasok és egyének között azonban nagy volt a különbség e téren. Míg az egyéni vállalkozások kétötöde a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat, illetve közel egyötöde a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás területén, addig a társas vállalkozások több mint ötöde a kereskedelem, gépjárműjavítás, 13%-a a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység és egytizede az építőipar ágban tevékenykedett. A legutolsó megfigyelés időpontjában a megyében ezer lakosra 173 vállalkozás jutott. A népességarányos vállalkozássűrűség alapján

Somogy az 5. helyet foglalta el a megyék rangsorában.³ A megyén belül a vállalkozássűrűség nagyon eltérő mértéket mutat, a legtöbb vállalkozás ezer lakosra az északi, Balaton menti térségekben található, mely elsősorban a fejlett turisztikai szolgáltatásoknak köszönhető. A legalacsonyabb a vállalkozássűrűség a déli, Dráva-menti térségben.

Gazdálkodási forma	2011. év	2012. év	2011. év = 100,0
<i>Jogi személyiségű társas vállalkozás</i>	7 099	7 825	110,2
Ebből:			
korlátolt felelősségű társaság	6 655	7 384	111,0
részvénytársaság	95	100	105,3
szövetkezet	103	100	97,1
egyéb	246	241	98,0
<i>Jogi személyiség nélküli társas vállalkozás</i>	3 806	3 644	95,7
Ebből:			
betéti társaság	3 590	3 432	95,6
közkereseti társaság	132	122	92,4
egyéni cég	12	13	108,3
egyéb	72	77	106,9
Társas vállalkozás	10 905	11 469	105,2
Egyéni vállalkozás	42 703	43 210	101,2
Ebből:			
egyéni vállalkozói nyilvántartásban szereplő	13 518	13 082	96,8
Vállalkozás összesen	53 608	54 679	102,0
Költségvetési és társadalombiztosítási szervezet	738	749	101,5
Nonprofit szervezet	3 976	4 057	102,0
Egyéb szervezet	54	47	87,0
Gazdasági szervezet	58 376	59 532	102,0

3. számú táblázat: A gazdasági szervezetek számának alakulása Forrás: KSH

A működő vállalkozások adatait áttekintve azt látjuk, hogy a megyében 18 954 (2009) vállalkozás működött, melyből 11 188 egyéni vállalkozás volt és 4 617 működött jogi személyiségű társasági formában. Az ezer lakosra jutó működő jogi személyiségű vállalkozások száma 14,3 volt mely nem érte el az országos átlagot (22,8) és a vidéki átlagtól (17) is elmaradt. A vállalkozások 96% mikro vállalkozás volt 10 fő alatti foglalkoztatási létszámmal. A 250-nél több foglalkoztatottal rendelkező vállalkozások közül 16-nak volt a megyében a székhelye, mely az ebbe a kategóriába tartozó vállalkozások 1,8%-át tette ki.

A külföldi tőkevonás tekintetében az országban a legkedvezőtlenebb a Dél-Dunántúl helyzete. Amellett hogy tartósan a legalacsonyabb az egy lakosra jutó külföldi tőkeösszeg a régiók között, az országoshoz viszonyított arány csökkenése is itt volt a legszámottevőbb. Miközben 1995-ben az országos átlag 39%-át tette ki a fajlagos mutató értéke, addig 2010-ben már nem érte el annak 12%-át.

Dél-dunántúli székhellyel 2010. év végén 1218 külföldi érdekeltségű vállalkozást tartottak nyilván, ami azt jelenti, hogy a térségben székhellyel rendelkező összes társas vállalkozás 3%-ában volt jelen külföldi működő tőke. Számuk az e térségbe tartozó megyék közül Baranyában volt a legjelentősebb, 557, Somogyban 440, Tolnában 221 volt bejegyezve. A társas vállalkozásokon belüli arányuk Somogy megyében volt a legmagasabb, 3,7%.

³ Statisztikai tájékoztató – Somogy megye, 2012/1, KSH

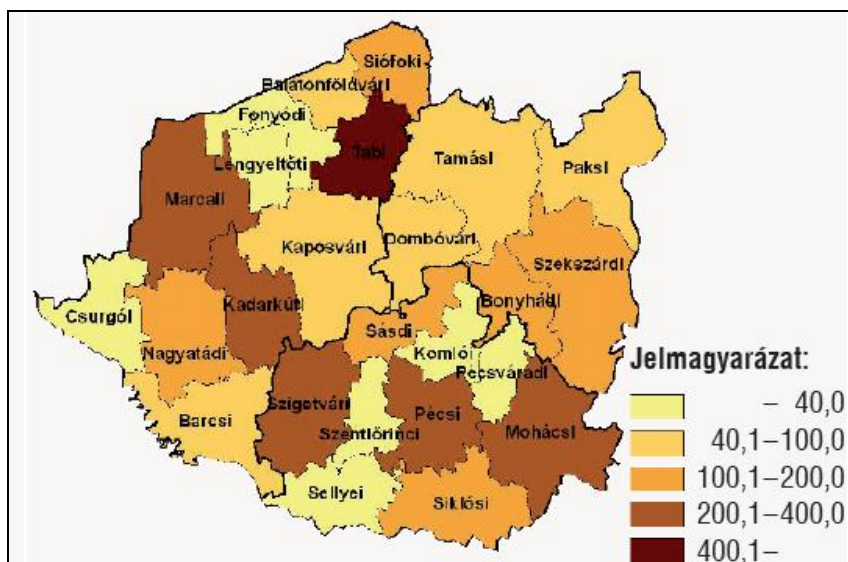
Megnevezés	Baranya	Somogy	Tolna	Dél-Dunántúl	Ország ^{a)}	Ország főváros nélkül
	megye					
A Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	12,3	45,4	5,0	21,7	11,4	13,5
B–E Ipar összesen	135,0	171,8	68,0	130,9	701,2	640,2
C Ezen belül: feldolgozóipar	128,6	171,6	68,0	128,3	614,9	573,6
F Építőipar	1,2	5,0	0,1	2,2	14,8	3,7
G,H,I Kereskedelem, szállítás, szálláshely-szolgáltatás	8,7	16,9	7,2	11,1	240,2	128,7
J–R Többi nemzetgazdasági ág együtt	33,1	12,7	10,4	20,6	645,2	97,6
A–R Mindösszesen	190,2	251,8	90,6	186,5	1 612,8	883,8

4. számú táblázat: A külföldi tőke egy lakosra jutó összege 2010. Forrás: KSH

Lényegesen nagyobb azonban ennél a szerepük a foglalkoztatásban: a régióban 2010-ben az összes társas vállalkozásnál alkalmazásban állónak 18%-át (27 181 főt) külföldi érdekeltségű vállalkozás foglalkoztatta, az érintett három megye közül Baranyában 15, Somogyban 27, Tolnában 13% volt az arányszám. A térség vállalkozásaiban megjelenő külföldi tőkeösszeg 175,5 milliárd forintot tett ki, amelyből a legnagyobb hányadok Somogy 80 milliárd forint (46%) és Baranya megyéhez (42%) kötődtek, Tolna megyei szervezetek működtetéséhez a külföldi befektetések csupán 12%-a kapcsolódott. (Meg kell ugyanakkor jegyezni, hogy Somogy megye pozícióját erősíti olyan multinacionális vállalkozás, amely a megyében rendelkezik székhellyel (Tab), de az ország több más régiójában található telephelyeken is végez termelő tevékenységet, így regisztrált tőkebefektetéseknek és munkaerőigényének csupán egy része jelenik meg ténylegesen e megyében. Ez a jelenség nagyban torzítja a statisztikai adatokat, az export, ipari termelés, GDP tekintetében is.)

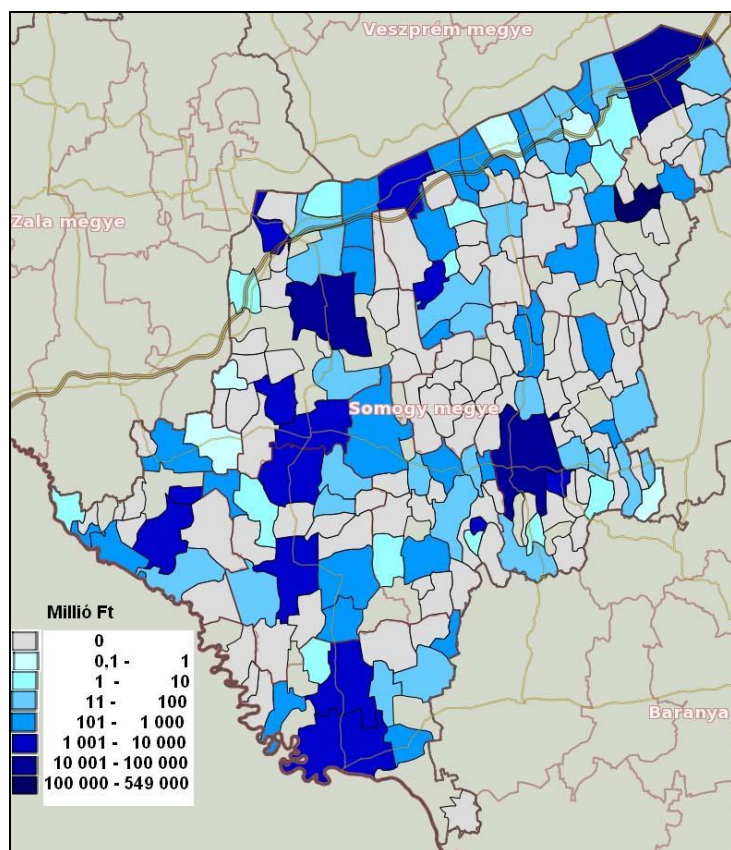
A mezőgazdaságban megjelent külföldi tőke szerepe 18%-os arányával Somogy megye ágazati szerkezetében a legszámottevőbb, fajlagosan négyszerese az országos értéknek. A legmeghatározóbb, 68–75% közötti hányad azonban mindhárom megyében a feldolgozóipar területén jelent meg, de az egyes megyékben különböző feldolgozóipari ágak kerültek előtérbe. Somogyban az elektronikai, optikai termék gyártása volt a leghangsúlyosabb, 2010-ben a megyében megjelenő külföldi tőkeösszeg felét koncentrált (szintén Tab-hatás). Somogy megyében Tab mellett Marcali és Kadarkút térségében haladta meg a befektetett fajlagos tőkeösszeg a régiós átlagot.⁴

⁴ Területi statisztikai tükrök, 2012/55, KSH

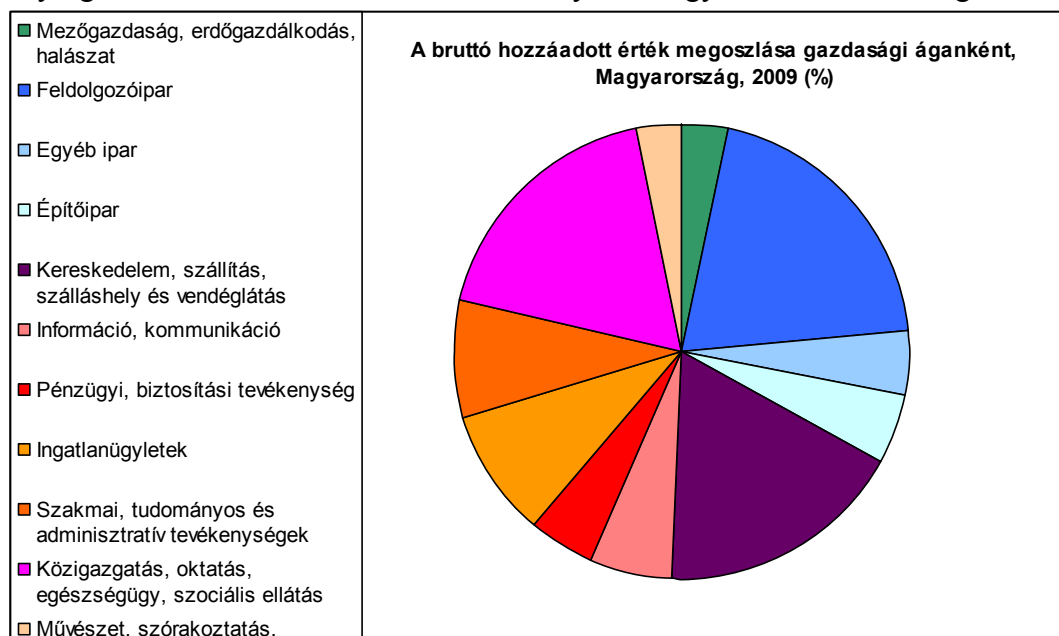
5. számú térkép: Az egy lakosra jutó külföldi tőkeösszeg a dél-dunántúli kistérségekben, ezer forint, 2010 (forrás: KSH)

A társas vállalkozások exportárbevételének tekintetében (forrás: NAV) a Dél-Dunántúl megyéi közül Somogy mondhatja magáénak a legjobb fajlagos értéket (391 e Ft/fő, 2010), de ez jócskán elmarad az országos (2 066 e Ft/fő) és a vidéki (511 e Ft/fő) átlagtól is. Az export a városokban és a fő közlekedési útvonalak mentén fekvő településeken koncentrálódik. Tab mellett, mely a somogyi export 79%-át adta, 9 milliárd Ft-ot meghaladta Kaposváron, Siófokon, Marcaliban és Nagyatádon, Somogycsicsón 4,8, Csokonyavisontán 3,2 milliárd Ft exportárbevétel keletkezett.

6. számú térkép: Exportárbevétel megoszlása településenként, 2010 (forrás: TEIR)

Összehasonlítva az ország és a megye gazdasági teljesítményének megoszlását az egyes gazdasági ágak szerint, azt tapasztaljuk, hogy a mezőgazdaság súlya 2,5-szer nagyobb volt a megye gazdaságában, mint az országban, ezzel szemben a feldolgozóipar 7 százalékkal kisebb arányt képviselt, mint az ország egészében. A balatoni turisztikai adottságoknak is köszönhetően 5 százalékponttal jelentősebb súlyt képvisel a megye gazdaságában a kereskedelem, szálláshely és vendéglátás, szintén magasabb arányt ér el közigazgatás, oktatás, egészségügy, szociális ellátás kategória. A szakmai, tudományos, adminisztratív tevékenységek esetében csak a 60%-át éri el a súlya Somogy esetében a z országos aránynak.

4. számú ábra: Gazdasági teljesítmény megoszlása főbb gazdasági ágak szerint (%) (forrás:KSH)

1.2.3.2. A főbb gazdasági ágazatok jellemzői és azok fejlődési irányai, belső és külső kapcsolatai, a termelési infrastruktúra állapota, területi innovációs potenciál, versenyképességet befolyásoló tényezők

A megye mezőgazdasági adottságai jók, különösen az erdőgazdálkodás területén találhatóak kiváló adottságú területek a megyében (elsősorban Belső-Somogyban, a megye nyugati és déli területein). Borsod után Somogy megye rendelkezik a legnagyobb kiterjedésű erdőterülettel (171,8 ezer ha, 2012), mely a megye összes földterületének 34,75 %-át tette ki. (Magyarország erdőszültsége ugyanakkor nem érte el a 21%-ot.)

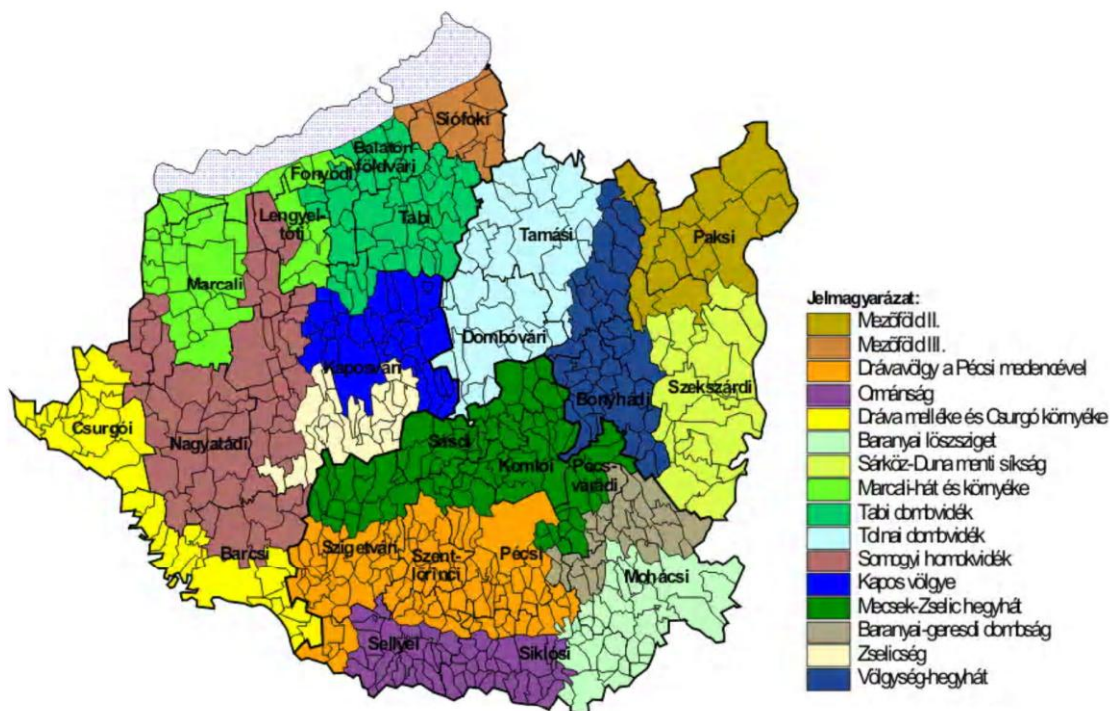
Kiváló termőhelyi adottságú szántóterületek elsősorban a megye keleti területein találhatóak (Siófok térsége, Tolna megyével határos területek). A szántóföldi növények közül a búza és kukorica termésátlagai a megyében általában magasabbak a legtöbb évben az országos átlagnál.

A Balaton mellékén a szőlő- és gyümölcsstermesztésnek vannak régi hagyományai. Somogyban fekszik a Balaton borrhévízhez tartozó Balatonboglári borvidék, mely a borrhévíz legnagyobb területű borvidéke.

Az állattenyésztés szerepe is jelentős a megyében, bár sem a sertésenyésztés, sem a baromfi-, illetve szarvasmarha-tartás nagysága nem mutat kiugró értékeket a többi megyével összehasonlítva, s még a baromfitenyésztés tekintetében is csökkenő tendencia mutatható ki az elmúlt 10 évben, pedig országosan nőtt a baromfi száma. Másrészt a méhcsaládok közel

tizede a megyében található, egy hektárra átlagban 19 méhcsalád jut, mely mutatóban csak Zala és Nógrád megye múlja felül.

A megyét 7 mezőgazdasági tájkörzetre lehet bontani, a tájkörzetek adottságai nagyban eltérnek egymástól.

7. számú térkép: Mezőgazdasági tájkörzetek a Dél-Dunántúlon (forrás: KSH)

A megyében 794 db (2010) társas vállalkozást regisztráltak a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászati ágazatban és 16 792 egyéni vállalkozást, mindkét érték a legmagasabb a dunántúli megyék között.

Somogy megyére a nagyüzemi gazdálkodás a jellemző a mezőgazdasági területek jelentős részét gazdasági társaságok művelik, melyeknél az átlagos művelt terület nagyság meghaladja a 400 hektárt, mely közel 80 hektárral meghaladja az országos átlagot. Ezzel szemben az egyéni gazdaságok a megye mezőgazdasági területének nem egészen 4%-át művelik. Az átlagos birtok nagyság 3,2 hektár, mely elmarad 4,6 hektáros országos átlagtól. Ugyanakkor 2000-hez viszonyítva jelentősen (80%-kal) növekedett az egyéni gazdaságok átlagos művelt terület nagysága.

Terület	Összes gazdaság		Gazdasági szervezetek			Egyéni gazdaságok	
	1 ha szántó átlagos aranykorona-értéke	mg. terület földterületen belüli aránya, 2010 (%)	a mg. területen belüli aránya, 2010 (%)	egy gazdaságra jutó átlagos mg. terület, 2010 (ha)	egy gazdaságra jutó átlagos mg. terület változása (2000=100%)	egy gazdaságra jutó átlagos mg. terület, 2010 (ha)	egy gazdaságra jutó átlagos mg. terület változása (2000=100%)
Somogy	19,1	62,0	58,3	401,9	64,3	3,2	180,4
Baranya	23,0	68,6	66,0	397,8	56,8	3,8	191,3
Tolna	27,2	82,4	48,6	387,1	71,6	5,9	177,3
Dél-Dunántúl	23,0	69,6	57,7	396,4	63,7	4,1	181,5
Közép-Magyarország	19,4	65,4	55,6	236,1	55,8	3,3	156,9
Közép-Dunántúl	22,3	61,7	55,6	390,9	60,0	4,7	195,0

Nyugat-Dunántúl	21,7	66,3	54,2	324,0	67,2	4,1	187,1
Észak-Magyarország	18,1	56,7	46,4	263,0	51,2	3,7	199,2
Észak-Alföld	19,8	80,0	39,8	300,6	61,9	4,8	172,9
Dél-Alföld	25,3	80,8	39,6	340,4	62,6	6,0	186,3
Magyarország	21,9	70,6	47,5	322,6	60,5	4,6	182,7

5.számú táblázat: A mezőgazdasági területeket művelő gazdaságok főbb adatai (forrás:KSH)

A mezőgazdaság a foglalkoztatásban és a GDP termelésben is nagyobb szerepet kap a megyében, mint az országos átlag.

A megyében található az ország egyetlen megmaradt cukorgyára, mely a cukorrépa-termesztésre is kihat, illetve jelentős feldolgozó-kapacitás található a tej- és hús-feldolgozás területén is.

Az élelmiszeripar mellett a faipar területén található jelentősebb kapacitás a megyében. Somogyban az ország ipari termelési értékének 2,2 %-a (2011) keletkezett, a régió megyéi közül így is a legmagasabb értéket érte el. Az egy lakosra jutó ipari termelés értéke 1,6 millió Ft-ot tett ki (az országos érték 2,3), mellyel a megyék rangsorában a 12. helyet foglalja el. Az ipari termelés értéke jelentős mértékben növekedett 2009 óta, sajnálatos módon a 2012. I. félévi adat közel 10%-os visszaesést mutat az előző év azonos időszakához képest.

A megyében 7 Ipari Park működik, melyek közül a kaposvári Keleti Ipari Parkban történt nagyobb léptékű fejlesztés az elmúlt időszakban. Kaposváron inkubátorház is üzemel, e mellett több barnamezős iparterület fejlesztés és kis- és középvállalkozások telephelyfejlesztése is megvalósult a térségben.

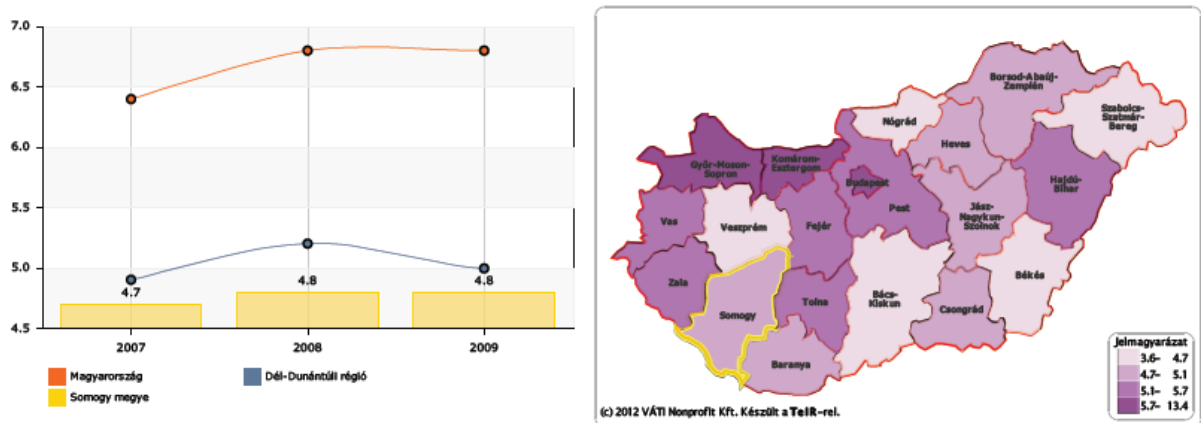
Az iparban foglalkoztatottak száma a megyében 2007-es 19 ezer főről 2010-re 15%-kal 16 214 főre csökkent. A legnagyobb arányú csökkenést a textiliparban foglalkoztatottak szenvedték el, ugyanakkor a járműgyártásban foglalkoztatottak száma megduplázódott.

Az ipari ágazatok közül a foglalkoztatást tekintve a villamos berendezés gyártásának és az élelmiszeriparnak van a legnagyobb súlya. Jelentős foglalkoztató még a számítógép, elektronikai, optikai termék gyártása, fémalapanyag és fémfeldolgozási termék gyártása, textil, ruházat, bőr és bőrtermék gyártása; fafeldolgozás, papírtermék gyártása, nyomdai tevékenység.

Ágazati kód	Ágazat	2008	2009	2010	Változás 2010/2008 (%)
B	Bányászat, kőfejtés	68	70	74	108,82
CA	Élelmiszer, ital, dohánytermék gyártása	3 340	3 150	2 955	88,47
CB	Textil, ruházat, bőr és bőrtermék gyártása	1 671	1 409	1 224	73,25
CC	Fafeldolgozás, papírtermék gyártása, nyomdai tevékenység	1 272	997	1 035	81,37
CE	Vegyianyag, termék gyártása	93	82	85	91,40
CG	Gumi-, műanyag és nemfém ásványi termék gyártása	806	906	852	105,71
CH	Fémalapanyag és fémfeldolgozási termék gyártása	2 151	1 795	1 831	85,12
CI	Számítógép, elektronikai, optikai termék gyártása	2 524	2 083	2 304	91,28
CJ	Villamos berendezés gyártása	4 051	3 294	3 629	89,58
CK	Gép, gépi berendezés gyártása	671	677	698	104,02
CL	Járműgyártás	241	495	500	207,47
CM	Egyéb feldolgozóipar; ipari gép, berendezés üzembe helyezése, javítása	513	425	512	99,81
D	Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás	508	406	408	80,31
B+C+D	Ipar (viz- és hulladékgazdálkodás nélkül)	18 027	15 898	16 214	89,94

6.számú táblázat: Az iparban alkalmazásban állók száma ágazat szerint(fő) (forrás:KSH)

A gazdasági hatékonyságban Somogy az alsó középmezőnyben található a megyék között, a termelékenység nem éri el a dél-dunántúli átlagot, az országos értéktől 30%-kal marad el.

5. számú ábra: Egy foglalkoztatottra jutó bruttó hazai termék (millió Ft) (forrás: TEIR)

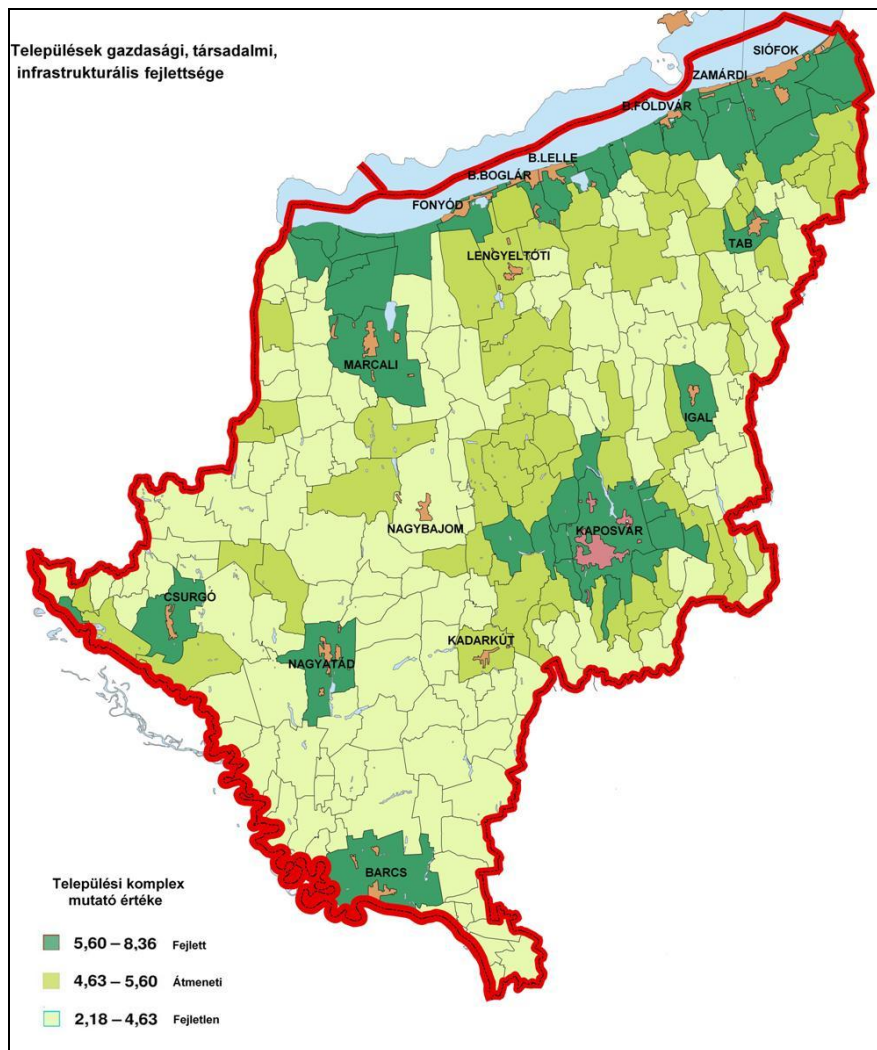
Az építőipar teljesítménye az elmúlt időszakban jelentős hullámzást mutatott, követve a megyét érintő nagy infrastrukturális beruházásokat. A lakásépítések nagyarányú csökkenése miatt egyre inkább a fejlesztési forrásokból megvalósuló beruházások teszik ki a megrendelés-állomány egyre nagyobb részét. Az ágazatban nagy problémát jelent a „körbetartozás” jelensége, melyet erősítenek a bonyolult fővállalkozó-alvállalkozói rendszerek. Az egy lakosra jutó termelési érték a megyében a régiós átlag szintjén volt 2012. I. félévben, ez az országos érték 54%-át jelentette.

A megye belső térszerkezetét vizsgálva gazdasági szempontból, két markáns a környezetéből kiemelkedő fejlettségű területet lehet kiemelni:

- Balaton környéki települések Siófoktól Marcaliig húzódó füzére, melyre jellemző a jól kiépített közlekedési infrastruktúra (M7, vasút), valamint elsősorban az idegenforgalomra épülő gazdaság, de a nagyobb városokban a feldolgozóiparnak is régi hagyományai vannak. Ennek a térségnek szoros kapcsolatai vannak a Zala és Veszprém megyébe eső Balaton-parti településekkel.

- Kaposvár és a környező települések, melyre a szolgáltatási szektor fejlettsége jellemző, de feldolgozóipari kapacitások is jelen vannak. Ehhez a térséghez szervesen kapcsolódik Tolna megyében Dombóvár térsége, mely tengelyét jelenleg a 61. sz. út mentén elhelyezkedő települések adják. A tervezett M9 gyorsforgalmi út megépítésével a két város közötti kapcsolat tovább erősödhetne.

A megye déli része van a legkedvezőtlenebb helyzetben (Belső-Somogy, Dráva-mente), de a városoktól és a fő közlekedési útvonalaktól távolabb fekvő kistelepüléseken (Külső-Somogy) is negatív folyamatok tapasztalhatóak. A megye ezen területei viszonylag kis népsűrűséggel, de magas munkanélküliséggel jellemezhetőek, a jövedelmi szint nagysága és a munkaerő képzettsége jelentősen elmarad a megyei átlagtól is.

8.számú térkép: Somogy megye településeinek gazdasági, társadalmi, infrastrukturális fejlettsége, 2009 (a 67/2007.(VI.28) OGY határozat alapján képzett komplex mutató értékével kifejezve) (adatforrás: KSH)

Somogy megye gazdaságában jelentős szerepet játszik az idegenforgalom, mely elsősorban a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet partközeli településeire koncentrálódik. A megye első-, az ország második számú fő turisztikai célpontja is egyben a Balaton, amely vezető turisztikai desztinációja a Dél-Dunántúli Régióknak is. A terület legfőbb vonzereje a természetes vízpart megléte, mely ideális lehetőséget biztosít a klasszikus vízparti üdülésre, de emellett nagy számban találni aktív kikapcsolódási lehetőségeket nyújtó szolgáltatókat is (vitorlázás, kerékpározás, horgászat, lovaglás, stb.). Somogy esetében kiemelkedő vonzerőt jelent továbbá a természeti környezet, a termál- és gyógyvíz kincs.

Országos vagy regionális jelentőségű gyógy tényezővel rendelkező település Kaposvár, Igal, Marcali, Nagyatád, Barcs és Csokonyavisonta, míg Buzsák-Csisztapuszta, Nagybjom, Babócsa, Csurgó és Tarany) helyi jelentőséggel bír. A nagyterjedésű erdőkben jó minőségű vadállomány található, mely a vadászturizmus adottságait teremti meg (Zselic, Kaszó). A Dráva-folyó képezi a megye déli határát, melyre teljes hosszában kiterjed a Duna-Dráva Nemzeti Park, az öko- és vízi turizmus lehetőségét adva (a Kis-Balaton térségében a Balaton-felvidéki Nemzeti Park is érint somogyi területeket is), a megyét keresztülszeli a dél-dunántúli kéktúra országos jelentőségű útvonala, valamint a megyében található Andocs és Segesd búcsújáró helye is.

Hiányos az egyes megyei turisztikai programelemek összefonódása, egymásra épülése, valamint a turizmus szereplőinek az együttműködése – bár a helyi turisztikai desztináció menedzsment szervezetek és elsősorban regionális turisztikai klaszterek létrehozása eredményeképp már érezhető elmozdulás az elmúlt években. A szezonális problémája az egész megyére jellemző, de különösen a Balaton közelében komoly gond, hiszen a szezonon belüli és azon kívüli időszak vendégforgalmi, programkínálati jellemzői között lényegesen nagyobb a kontraszt, mint a délebbi területeken. Ez a turisztikai vonzerők koncentrátságát is jelenti egyben.

Az elmúlt tíz esztendőben a vendégéjszakák számában csökkenő tendencia figyelhető meg, mely különösen erőteljes volt a külföldi vendégek esetében, így egyre jelentősebb szerepe van a megyében a belföldi turizmusnak. A legerősebb év 2001-02, a leggyengébb 2010-11 volt, két időszak között a vendégéjszakák száma 35%-kal csökkent, mely az átlagos tartózkodási idő lerövidülésével járt együtt (4,3-ról 2,8 éjszakára). Az ezer lakosra jutó vendégéjszakák számát tekintve (a kereskedelmi szálláshelyeken), még így is Zala, Vas és Veszprém megye után a legmagasabb értékkel (3 962, 2011) rendelkezik a megye, jóval meghaladva az országos átlagot.

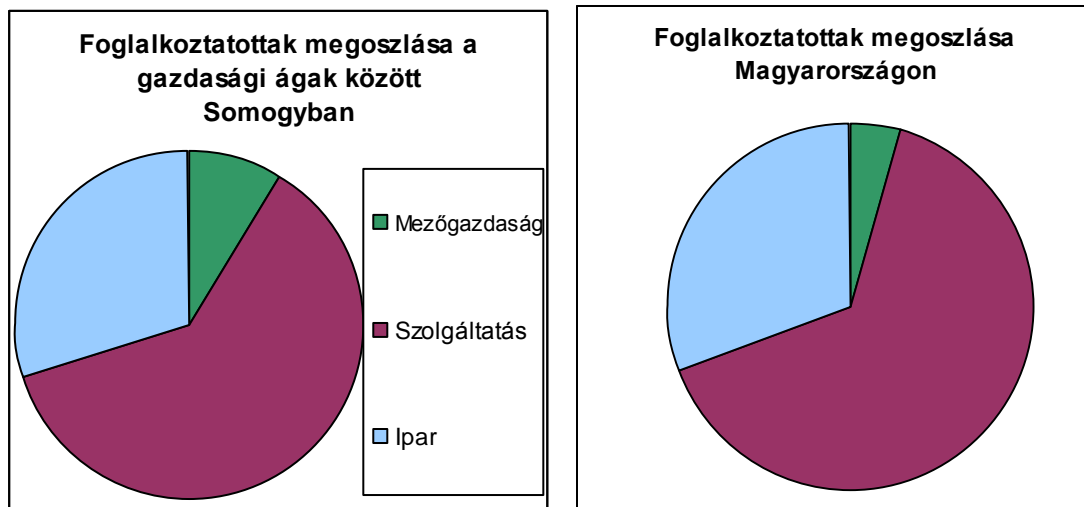
2011-ben a kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalmi adatai alapján az országban megszálló vendégek mintegy 5,5%-a megyében vett igénybe szálláshely-szolgáltatást – 2008-ban ez az érték 6,4% volt. Miközben a vendégek száma 434 139-ről 444 335-re nőtt, a vendégéjszakák száma jelentősen, 1 302 167-ről 1 259 633-re csökkent. A külföldi vendégek száma 7,9%-kal esett vissza, ellenben a belföldi vendégforgalom az évek óta tartó trendekkel ellentétben erősödött, mintegy 5,2%-kal növekedett az egy évvel korábbi értékhez viszonyítva. A külföldi vendégek a teljes vendégforgalom már csak ötödét teszik ki – 2008-ban ez az érték még 25% körül alakult. A vendégek átlagos tartózkodási ideje folyamatosan csökken, 2011-ben 2,8%, 0,2%-kal kevesebb, mint 2010 évben. A hazai vendégek átlagosan 2,6 vendégéjszakát tölthettek el, a külföldiek pedig 4,0 éjszakát vettek igénybe somogyi kereskedelmi szálláshelyeken.

Magyarország kereskedelmi szálláshelyein kínált férőhelyek 11%-a (37562) Somogyban található, e kínálat 42%-a (15 924) szállodai típusú egységekben áll rendelkezésre. A szálláshelyek térbeli megoszlása rendkívül egyenetlen a Balaton-part javára. A kereskedelmi szálláshelyek 34230 férőhelyet kínálnak a Balatoni Kiemelt Üdülőkörzet Somogy megyei szakaszán, a teljes megyei szálláshely kapacitás 91,1%-át. A férőhelyek döntő többsége a kiemelt üdülőkörzet partközeli településin található. Az erős szezonális miatt a férőhelyek kevesebb mint 20%-a áll rendelkezésre egész évben, a szálláshelyek többsége csak az idegenforgalmi főszezonban tart nyitva.

A korábban általánosan jellemző korszerűtlen, alacsony minőségű szálláshelyek az elmúlt évtizedben wellness és konferencia kínálattal bővültek, besorolásuk is magasabb igények kielégítésére alkalmas kategóriába lépett. A Balatontól távolodva a szálláshelyek minősége és száma is csökken. Kivételt az 5 csillagos kozmapusztai kastélyszálló jelent, amely a megye egyetlen, az ország kevés vidéki, ilyen kategóriájú szálláshelyének egyike. A megyeszékhelyen minőségi, nagyszámú fogadóképességű szálloda nincs.

2012. I. félévében 6%-os növekedést regisztráltak az előző év hasonló időszakához képest, mind a vendégek számát, mind a vendégéjszakák számát tekintve Somogy megyében, mely bizakodásra adhat okot 2012. év eredményeire vonatkozóan.

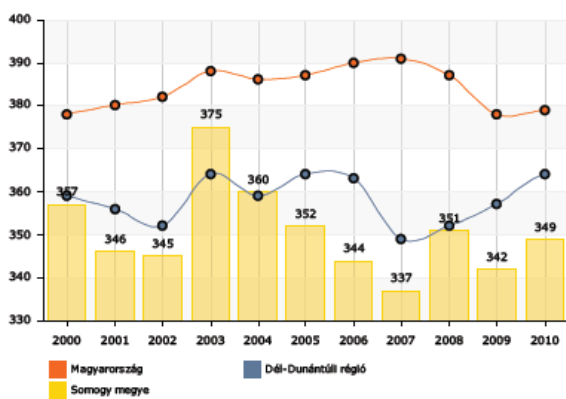
A megyében a foglalkoztatottak nagyobb aránya dolgozik a mezőgazdaságban, mint az országban átlagosan, ezzel szemben az ipari foglalkoztatottak aránya alacsonyabb, a szolgáltatási szektor aránya is kisebb némileg a megyében: Somogy 61%, Magyarország 65%.

6. számú ábra: a foglalkoztatottak megoszlása (forrás: KSH)

A foglalkoztatottság tekintetében Somogy a kevésbé kedvező helyzetű megyék sorába tartozik. A foglalkoztatottsági szint 2003-ban volt a legmagasabb és 2007-ben volt a legalacsonyabb.

A gazdaság szempontjából a megyében rendelkezésre áll kihasználatlan munkaerő, 2012. I. félévében mintegy 24 000 ember keresett munkát, a munkakeresők 44%-ának a végzettsége csak a 8 általánost, vagy az alatti szintet ért el.

7. számú ábra: 1000 lakosra jutó foglalkoztatottak száma (forrás: TEIR)

Somogy megye a K+F tekintetében leginkább az agrár innováció és az élelmiszeripar tekintetében rendelkezik lehetőségekkel, mivel a Kaposvári Egyetem profiljába elsősorban ezen területek vágnak, valamint a megye gazdaságában is ez a szegmens jelentős potenciállal rendelkezik.

A K+F terén Somogy megye az országos átlagnak megfelelő fejlődési pályát mutatott 2000-2010 között. A K+F ráfordítások tekintetében a növekedés meghaladta az országos trendet, míg a K+F munkát végzők létszáma 25%-kal növekedett, mely csak kismértékben maradt az országos növekedés alatt. Ennek ellenére a megye a K+F területén szerény kapacitással van

jelen, mind a létszámadatokban, mind a ráfordításokban nem érte el az országos érték 1%-át sem. A Dél-Dunántúlon a ráfordítások 26%-át, a létszám 16%-át adta a megye. Tízezer lakosra 65,7 millió Ft K+F ráfordítás és 12 fő K+F-ben dolgozók számított létszáma jutott, mely a megyék rangsorában a ráfordítás esetében 15. helyhez, a létszám tekintetében a 10. helyhez volt elegendő. A vizsgált 10 év során Budapest dominanciája megmaradt az ország többi részéhez képest a K+F tevékenységet végzők száma és a ráfordítások tekintetében is.

	Kutató és fejlesztő munkát végzők létszáma					Kutatás-fejlesztés ráfordításai				
	fő		az országos érték %-ában		változás (%)	millió Ft		az országos érték %-ában		változás (%)
	2000	2010	2000	2010	2010/2000	2000	2010	2000	2010	2010/2000
Baranya	1 587	1 640	5,69	4,59	103,34	3 351	5 375	3,22	1,73	160,39
Somogy	255	320	0,91	0,90	125,49	555	2 089	0,53	0,67	376,45
Tolna	2	89	0,01	0,25	4 450,00	12	464	0,01	0,15	3 864,17
Dél-Dunántúl	1 844	2 049	6,62	5,74	111,12	3 918	7 928	3,76	2,56	202,34
<i>Ország Budapest nélkül</i>	<i>12 312</i>	<i>15 684</i>	<i>44,17</i>	<i>43,93</i>	<i>127,39</i>	<i>35 371</i>	<i>116 004</i>	<i>33,94</i>	<i>37,40</i>	<i>327,96</i>
Magyarország	27 876	35 700	100,00	100,00	128,07	104 229	310 211	100,00	100,00	297,62

7.számú táblázat: Főbb K+F mutatók összehasonlítása 2000 – 2010 (forrás: KSH)

Az elmúlt időszak legjelentősebb (300 M Ft költségvetést meghaladó) megvalósult, vagy megvalósítás alatt álló projektjei a gazdaságfejlesztés területén a 6. számú táblázatban találhatóak, míg a turisztika területén megvalósult, vagy megvalósítás alatt álló projektek a 7. számú táblázatban láthatóak. A Balaton déli part kiemelt eljárási rendszerben támogatott turisztika pályázattal nem rendelkezett.

A Lakics Kft komplex barnamezős beruházása
Hőcserélő gyártóüzem létrehozása Kaposváron
Pelso Management Kft. barnamezős iparterület fejlesztése
Ipari terület létesítése Vízváron
A Sió-Invest Kft. által megvalósítandó Barnamezős beruházás keretében létrehozandó infrastrukturális beruházás, csarnok építés, irodák létrehozása és fűtés korszerűsítése..
Munkahelyteremtést is eredményező jelentős ingatlanfejlesztés megvalósítása a korszerű munkahelyi feltételek biztosítása érdekében a Ziehl-Abegg Kft-nél
A cms manufacturing Kft. fonyódi üzemének bővítése egy új három szintes épületrésszel, mely kettő üzemszintet és egy raktárszintet tartalmaz
Palackba zárt üzenet - Gyártósor beszerzés a Szenna Pack Kft-nél
A CBA Kereskedelmi Kft. komplex munkahelyteremtő beruházása.
Villanymotor állórészek magasabb feldolgozottsági szintjének kialakítása a Ziehl-Abegg Kft technológiai környezetében jelentős munkahelyteremtéssel.
Csővezeték-építés komplex technológiai innovációs fejlesztése
Cellum Mobil kommunikációs Kutató és Fejlesztő Központ létrehozása
Tekercselő üzem építése, kapacitásbővítő beruházás a Ziehl-Abegg Kft-nél Marcaliban.
Műanyag fröccsöntő technológia-fejlesztés és kapacitás-bővítés a Videoton Elektro-PLAST Kft-nél a beszállítói státusz és exporttevékenység megerősítése érdekében.
A COATS Crafts Hungary Kft. cernagyártó technológiájának kialakítása a nagyatádi üzem európai szintű jelentőségének megalapozásához
Használt gumiabroncs feldolgozóüzem létrehozása
A cukor gyártás melléktermékeként létrejövő melasz többirányú hasznosítása a gyógyhatású

funkcionális élelmiszerek előállításában
A környezeti terhelés csökkentéséért technológiai innováció az építőipari hulladék újrahasznosításának területén az Épteszer Kft-nél.
Emelő- és rakodógép gyártó gépipari kapacitásbővítés és korszerűsítés
Komplex technológiai fejlesztés és foglalkoztatás támogatása a "BÜTTNER" Kft-nél
Komplex beruházás megvalósítása a Ziehl Abegg Kft-nél
Környezetbarát, megemelt működési tartományú, szélesebb felhasználhatósági körrel rendelkező hűtőfolyadék innovációja
Környezetkímélő komplex technológiai fejlesztés a CS-FA Kft-nél
Technológia továbbfejlesztése direkt meghajtású generátorház szegmensek gyártásához
Zárt rendszerű tartálytisztítási technológia kifejlesztése
Komplex technológiafejlesztés a Halm Elektrotechnika Bt-nél
Komplex technológia fejlesztés a BÜTTNER Kft. nagyatádi fémfeldolgozó üzemében
A Videoton Elektro-PLAST Kft. kutatás fejlesztési tevékenységének erősítése a beszállítói státusz megerősítése érdekében
Technológiai fejlesztés a Kaposvári Nyomda Kft.-nél
Nagyméretű fogaskerék hajtóművek fogazott alkatrészeinek gyártási és ellenőrzési technológiájának kifejlesztése szélenergetikai berendezésekhez

8. számú táblázat: elmúlt időszak legjelentősebb (300 M Ft költségvetést meghaladó) megvalósult, vagy megvalósítás alatt álló projektjei a gazdaságfejlesztés területén.

Kaposvári Uszoda és Gyógyfürdő komplex egészségügyi fejlesztése
Hotel Medical és Életerő Center Marcaliban
Wellmarin Családi Wellness Szálloda kialakítása Zamárdiban
A Hotel Azúr szálloda szálláshely és szolgáltatás bővítésével, fejlesztésével komplex turisztikai termék kialakítása a Dél-Dunántúli Régióban
Hotel Yacht Club "B" épület szállodafejlesztése
Kaposvár komplex turisztikai fejlesztése
"Bontsunk vitorlát és irány Balatonfenyves"- vitorlaskikötő, csónakház, Yacht Club: a vitorlás sport minőségi megteremtése Balatonfenyvesen, elősegítve ezzel a Balaton Üdülőkörzet fejlődését - 2. forduló
Galerius Fürdő szolgáltatásainak fejlesztése a térség turisztikai vonzerejének növelése, a szezon hosszabbítása és a környezeti hatásoktól való függetlenség növelése érdekében
Dorottya Üzleti Tudás Háza szállás és szolgáltatás fejlesztése
Komplex egészségügyi fejlesztés megvalósítása Nagyberényben
Turisztikai szolgáltatások fejlesztése Siófok Város emblemikus jelképében, a Víztoronyban
Igal Fürdő bővítése
A Siófoki Nagystrand fejlesztése
A BALATONI BRINGAKÖRÚT BALATONFÖLDVÁRI SZAKASZÁNAK KIÉPÍTÉSE
Boróka Hotel felújítása Barcon, kapacitásának bővítése, új szolgáltatások bevezetésével
"Családbarát örökségvédelem"- Komplex turisztikai vonzerőfejlesztés Balatonbogláron

9. számú táblázat: elmúlt időszak legjelentősebb (300 M Ft költségvetést meghaladó) megvalósult, vagy megvalósítás alatt álló projektjei a turizmus területén.

1.2.4. A társadalmi környezet jellemzői

1.2.4.1. Kulturális adottságok, értékek

Somogy megye kulturális adottságai sokszínűek, mint a somogyi táj. A kulturális élet 2010-ből való KSH által számszerűsített adatai: színházi előadás 109 ezer látogatóval, 234 könyvtár, 27 múzeum és 103 kiállítóhely 110 ezer látogatóval, 120 közművelődési intézmény, 6 mozi terem 121 ezer látogatóval, 305 alkotó művészeti közösség.

Az egyik legjelentősebb közgyűjtemény a majdnem 300 éves megyei Levéltár, ahol nem csak őrzik az értékes írásos dokumentumokat, hanem jelentős konferenciákat tartanak, tartalmas kiadványokat jelentetnek meg.

A megyei múzeum állandó és színvonalas alkalmi kiállításokat rendez, jelentős gyűjteménye van képzőművészeti alkotásokból, néprajzi értékekből, a természeti kincsekből. Jelenleg megfelelő méretű kiállítási terekkel nem rendelkezik. A megyei könyvtár óriási könyvtárral és más adathordozóval rendelkezik, értékes kiadó tevékenységet is folytat.

A Berzsenyi Irodalmi és Képzőművészeti Társaság a kulturális élet rangos szereplője. A Kaposvári Egyetem Művészeti Kara színesíti a kulturális palettát. A megye sokszínű képzőművészeti életét két művészeti egyesület szervezi.

A megyeszékhely százéves színháza napjainkban ugyan nem élvezi a korábbi országos hírnevet, de színvonalas és változatos előadásokkal szolgálja a megyei közönséget. A Balaton melletti városokban - évadon kívül- elsősorban nyári színházi programokat szerveznek.

Somogy népi építészetét és népi kultúráját a szennai falumúzeum mutatja be. Jelentős kulturális és turisztikai érték a szántód-pusztai majorság. A somogyvári bencés apátság romterületet nemzeti emlékhellyé nyilvánították és másfél milliárdos fejlesztése kezdődik hamarosan. Száznál több a megyében a kastély és kúria, egy részükből megfelelő rekonstrukció után kulturális szerveződések helyszíne válhatna.

A megyében jelentős számú fesztivált rendeznek éves gyakorisággal. A legfiatalabb az augusztusi Kaposvári Kamarazenei Fesztivál nemzetközi hírűvé vált. A sport területén szintén nemzetközi rangú a nyaranként megrendezésre kerülő kaposvári Youth Football Festival. Országos viszonylatban is közzismert a Rippl Rónai születésnapjához köthető, Kaposváron minden év májusában megrendezett „Festők Városa” hangulatszeptember. Az Egyetem állattenyésztéshez köthető bemutatói, kiállításai az agrárkultúra reprezentánsai. A számos gasztronómiai program nem a magas kultúrát képviseli, inkább a közösségépítő szerepe a jelentős.

Somogyban egyedi kulturális elem a Kassai Lajoshoz kötődő lovas íjászat a bárdudvarnoki völgyben. A magyar hagyományos lovas kultúrát egyre több helyen ápolják. Egzotikus különlegesség, de már Somogyhoz tartozik a somogyvámosi Krisna-völgy. A megye kulturális helyszíneinek állapota, használata és lakóinak műveltsége, kulturális érdeklődése a gazdasági fejletlenség következménye, de az értékek kihasználásában még sok lehetőség rejlik.

1.2.4.2. Területi identitás, civil aktivitás

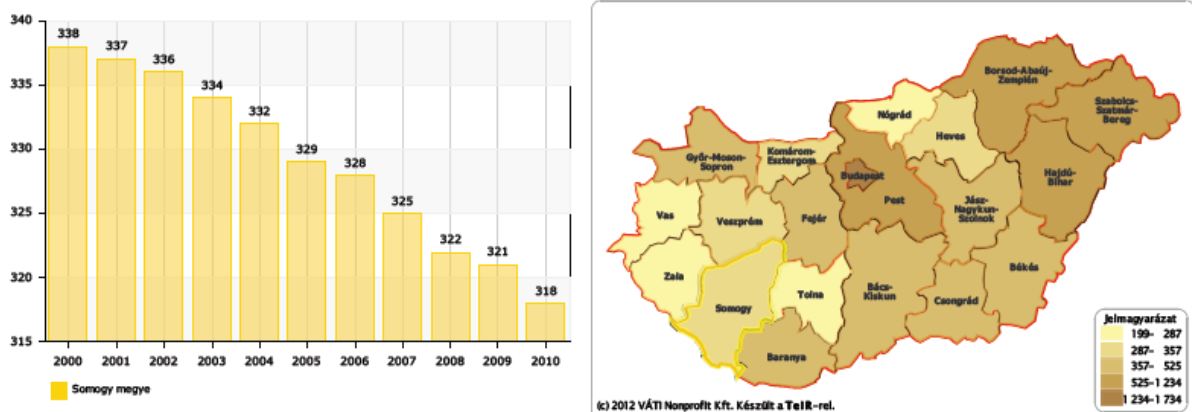
Somogy megye történelmi területi identitását mutatja a kialakult, országosan ismert Somogyország elnevezés. A nagy területi kiterjedés és a kicsi laksűrűség miatt nem mondható egységesnek a megyei identitás, a változatos táji adottságok más-más kötődést jelentenek. Még a vízparti tájak is különböznek, hiszen más egy Balaton-parti ember és egy Dráva-menti ember területi kötődése, önazonossága. A megye északi és déli részének eltérő fejlettsége, sőt

a Balaton háttértelepülésein a közvetlen vízparti településekkel szemben támadt ellentét nem kedvez az egységes területi identitásnak. A munkahelyhiány - azon belül a magasabb képzettséget igénylő – erőteljes elvándorlást generál, a területi identitást felülírja a „megélhetés”.

Több mint 2000 nonprofit civil szervezet működik a megye területén, hatszáznál több az alapítványok száma, az egyesületek száma pedig közel ezerötyszáz. A települések egynegyedén nincs civil szervezet, egynegyedén pedig csak egy van. A legtöbb szervezetnek a fő profilja a szabadidő és a sport területe. Több civil szervezet foglalkozik településfejlesztéssel, oktatással, kultúrával, valláshoz köthető tevékenységgel. Az országos átlagnál több szervezet profilja a jogvédelem és a közbiztonság. A vidéki lakosság élethelyzete és öregedése indokolná a több egészségügyi és szociális civil szerveződést. 2010 óta működik a megyében az önkormányzat mellett a Somogy Megyei Civil Egyeztető Tanács véleményező és tanácsadó testületként. A civil szervezetek egy része nem rendelkezik kellő ismerettel, tudással és erőforrással a céljai és az érdekeinek érvényesítése érdekében. A civil aktivitás és szerepvállalás még közel sem elég hatékony, az önkormányzatokkal a partneri együttműködés jellemzően még nem alakult ki. A jelenlegi folyamatosan változó környezet, a tájékozatlanság, az információhiány a civil szervezetek tevékenységére sem hat előnyösen. A civil fórumok működési, együttműködési és érdekérvényesítési területén több tennivaló van, amit lassú és költséges munkával lehet megoldani. A civil szerveződések informálása, szervezése, szakmai fejlesztése a megyei szintnél kisebb, talán járási szinten lehetne hatásos. A nemrég alakult Somogy Megyei Civil Információs Centrum tevékenységének hatása még nem érzékelhető.

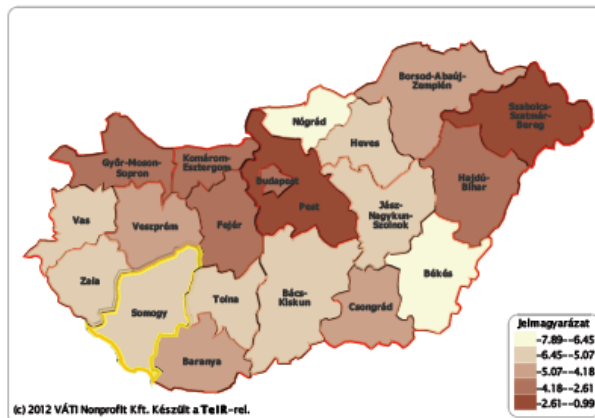
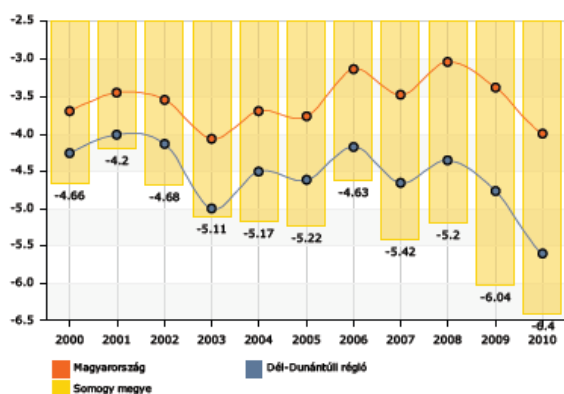
1.2.4.3. Humán erőforrások: demográfiai szerkezet és prognózis, foglalkoztatási viszonyok, humánkapacitások, jövedelmi viszonyok, kisebbségek helyzete

Somogy megye az ország leggyéribben lakott megyéje, az 1 km²-re jutó lakosok száma 52 fő. Az országos tendenciáknak megfelelően Somogy megyére is a népesség számának fokozatos és egyre gyorsuló fogyása jellemző. Népessége 2012. január 1.-én 315 850 fő. Csak az elmúlt egy évben több mint kétezer, (317 947) 1990-hez mérten majdnem harmincezer (344 708) fővel csökkent a megye lakónépessége. A 80-as évektől meginduló népességszám csökkenése a prognózisok szerint az elkövetkező években, évtizedekben is folytatódik mind országosan, mind megyei szinten.

6. számú ábra: Lakónépesség (1000 fő)

A megye lakosainak 21,4%-a (67 686 fő) él Kaposváron, a megyeszékhelyen. A városban élők aránya 52,4% (165 539 fő), jóval kevesebb a 63%-ot meghaladó országos átlagnál. A megye településeinek közel felében (119 település) 500 főnél kevesebben laknak és 37 településen 200-nál is kevesebben élnek. Az elmúlt évtizedekben általános tendencia a városok lakónépességének csökkenése, kivételt csak Siófok képez.

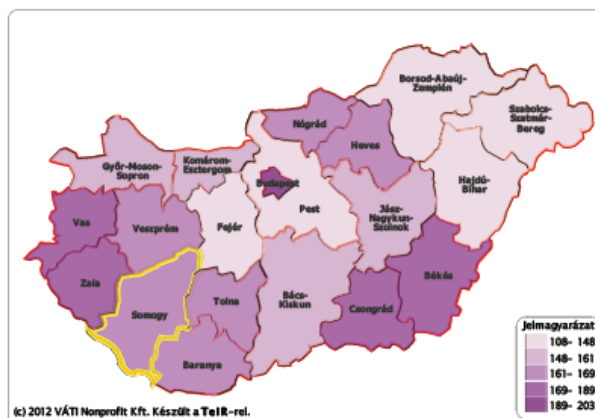
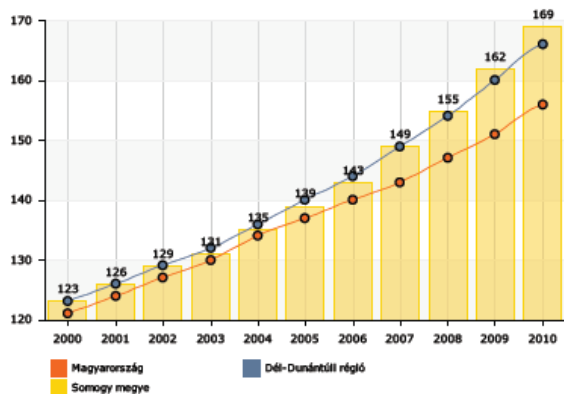

7. számú ábra: Természetes szaporodás/fogyás (ezrelék)

Miközben a vizsgált időszakban az eltartott népesség aránya fogyatkozott valamelyest, az idős népesség eltartottsági rátája folyamatosan nőtt – köszönhetően annak, hogy a születések számának évtizedek óta tartó csökkenő trendje volt jellemző. 2010-ben 2 559 csecsemő született, csaknem 40%-kal kevesebb, mint 20 évvel azt megelőzően. A halálozások száma nagyjából a népességfogyással azonos ütemben csökkent.

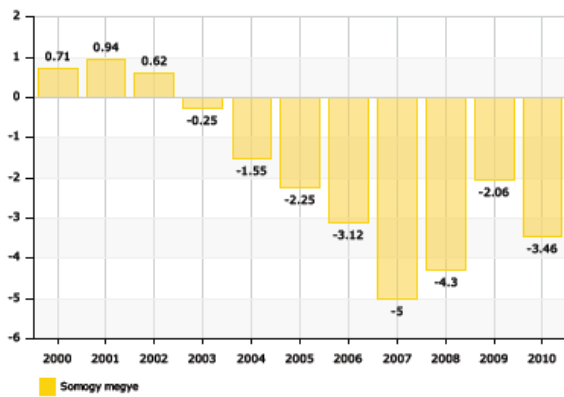
2012 első félévének előzetes adatai a demográfiai helyzet kedvező alakulásáról adtak számot. 2011 első félévéhez képest 2,2%-kal több élve születés (országosan ugyanekkor 4,5%-kal több csecsemő született) és 2,1%-kal kevesebb halálozás (országosan ugyanekkor 0,7%-os növekedést regisztráltak) történt a megyében, melynek hatására természetes fogyás üteme aktuálisan mérséklődni látszik.

Az ország többi megyéjéhez hasonlóan Somogyra is jellemző a népesség előregedése. Az 1990 és 2010 közötti húszéves időszakban az öregedési index is fokozatosan emelkedett, a régiós átlag közeli 123,3-as indexmutató jóval az országos átlag felett van.

8. számú ábra: Öregedési mutató

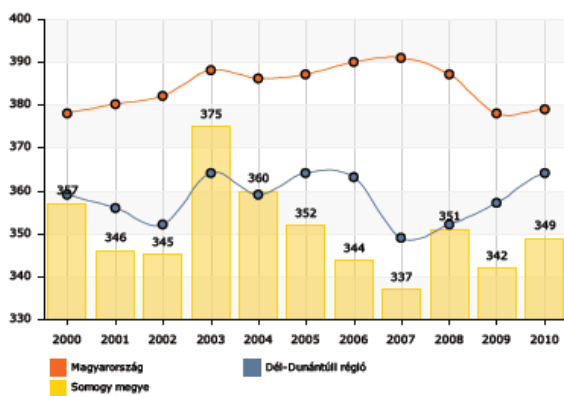
A népesség csökkenésének másik oka az országon belüli vándorlás. A megye negatív egyenlege – az elvándorlás mértéke meghaladja a megyébe való bevándorlást – szintén fontos tényezője a lakosság szám csökkenésének. A megye a 90-es évek második felétől fokozatosan – de lényegében 2003-ban – veszítette el vonzerejét, azóta jelentős vándorlási veszteséget mutat.

9. számú ábra: Vándorlási egyenleg (ezrelék)

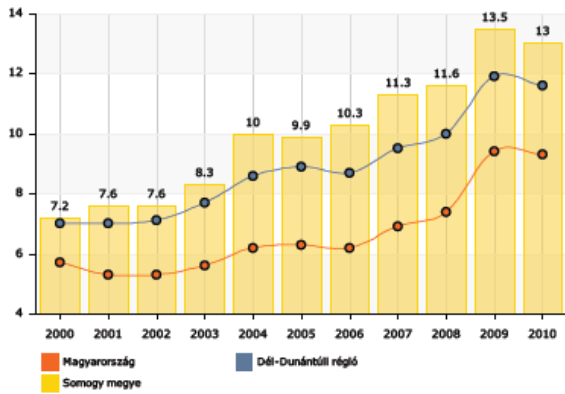
Somogyban a (15-74 éves népesség) aktivitási ráta (52,3%) nem éri el sem a regionális (53,5%), sem az országos (55,4) átlagot, hazánk többi területéhez hasonlóan lényegesen elmarad az Európai Unió tagállamaira jellemző részvételi aránytól. Az aktivitás vonatkozásában az elmúlt 10 évben érdemi változás (+1,2%) nem történt.

A foglalkoztatottsági ráta nemhogy emelkedne, de 2000 és 2010 között még csökkent is, 45,3%, miközben a munkanélküliségi ráta 2010-ben 13,5%-os mértéke több mint 5%-kal haladta meg az ezredfordulón mért értéket. Az ezer lakosra jutó foglalkoztatottak száma – a népességfogyás eredményeként – némi hullámmal mellett változatlan maradt.

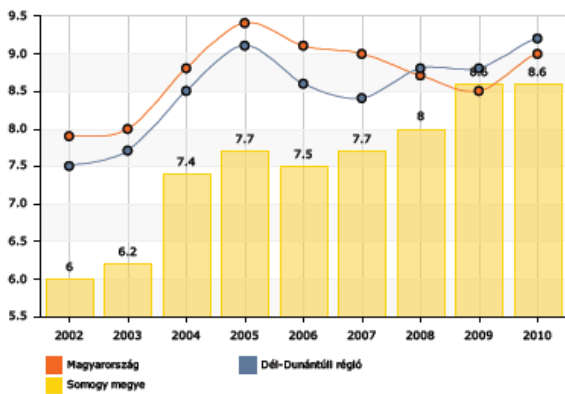
10. számú ábra: Ezer lakosra jutó foglalkoztatottak száma (fő)

A nyilvántartott álláskeresők száma 2000 és 2010 között csaknem megduplázódott, 15 409 főről 26 639 főre nőtt, miközben a 180 napon túl nyilvántartott álláskeresők is több mint kétszer annyian voltak (7 009, 14 765). A pályakezdekők száma (2 304) háromszorosa volt a 10 évvel korábbi értéknek (832).

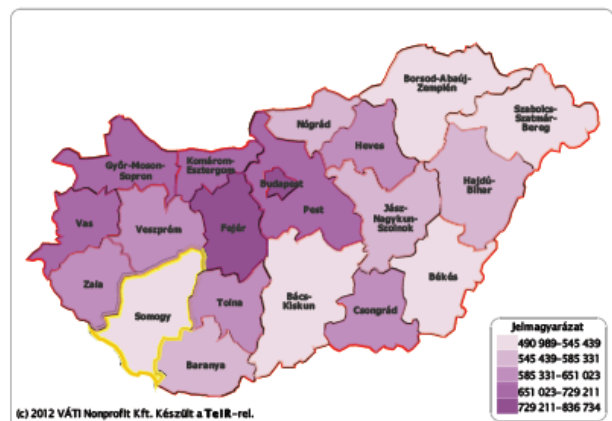
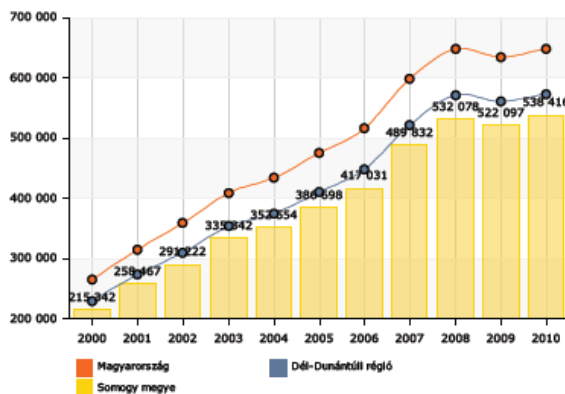
11. számú ábra: Munkanélküliségi ráta (%)

A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat nyilvántartásában a 2012. június 20-i zárónapon 22 747 Somogy megyei álláskereső szerepelt, 959 fővel (4,0%-kal) kevesebb, mint egy évvel korábban. A csökkenés általában jellemző volt az ország megyéire. A tartósan, több mint egy éve megszakítás nélkül nyilvántartásban szereplők száma 16,6%-kal (6098 főre) apadt az egy évvel korábbi létszámhoz képest. Az álláskeresők listáján ugyanakkor 2 442 pályakezdő szerepelt, 17%-kal több mint 2011 júniusában.

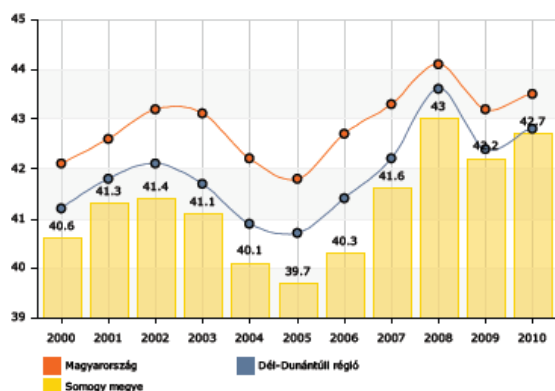
12. számú ábra: Pályakezdő munkanélküliek aránya (%)

Az egy lakosra jutó összes nettó jövedelem 2000 és 2010 között 2,5-szörösére emelkedett. A változás dinamikája egyező képet mutat ugyan a regionális és országos tendenciákkal, de reál értékében lényegesen alatta marad annak.

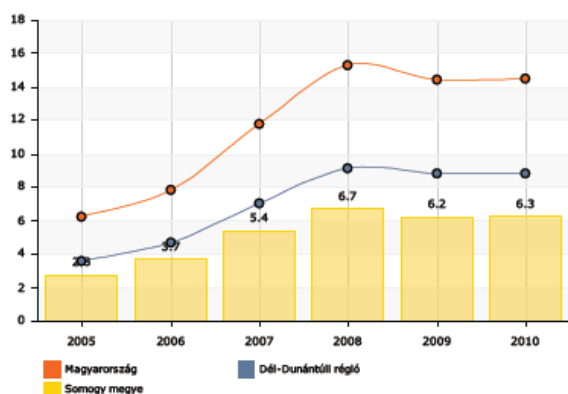
13. számú ábra: Egy lakosra jutó összes nettó jövedelem (Ft)

Az állandó népességhez viszonyított ténylegesen adót fizetők aránya folyamatosan növekszik, 2010-ben már elérte a régiós átlagot, és csak alig marad el az országos átlagtól is.

14. számú ábra: Adófizetők aránya (%)

2012 I. félévében a havi bruttó átlagkereset 174 422 Ft volt Somogyban, 5,3%-kal magasabb, mint a megelőző év azonos időszakában, így is lényeges elmaradva az országos átlagtól: 220 697 Ft. A somogyi foglalkoztatottak – családi kedvezmény nélkül számított – havi nettó átlagkeresete nominálisan 0,5%-kal (113 434 Ft-ra) emelkedett (országos átlagban 1,6%-kal, 142 684 Ft-ra növekedett az alkalmazottak nettó átlagkeresete). Az ötmillió forint feletti és egymillió forint alatti éves jövedelemmel rendelkezők aránya az országos adat felét sem éri el.

15. számú ábra: Magas- illetve alacsony jövedelműek aránya (%)

A megye három legjellemzőbb nemzeti illetve etnikai kisebbsége a német, a horvát és a cigány, de különösen cigányság száma magas. A megyében élő roma származásúak számának és arányának tekintetében a valóságot pontosan tükröző adatok nem állnak rendelkezésre. Az 2001. évi népszámlálás adatait alapul véve a cigány népesség 3% körüli arányt képvisel a megyében, ugyanakkor becslések szerint a roma származásúak száma akár 30 ezer főre is tehető. Somogyban 114 cigány, 14 horvát, 6 német és egy lengyel kisebbségi önkormányzat működik.

1.2.5. Közlekedési és kommunális infrastruktúra jellemzői

1.2.5.1. Vonalas közlekedési rendszerek és létesítmények

Közúti közlekedés

Somogy megye közlekedési helyzetét nagymértékben meghatározza a fekvése. Az északi határán lévő Balaton mintegy 70 km hosszan leblokkolja az északi irányú kapcsolatok lehetőségét – a szántódi rév kivételével, amelynek azonban nem az országos átmenő forgalom levezetése a feladata. Dél-délnyugaton Magyarország és Horvátország határfolyója, a Dráva jelent korlátot, közúti határátkelő csak Berzence és Gola, Barcs és Terezino Polje között üzemel. Kelet felé pedig – bár a megye nem határos a Dunával – befolyásoló tényező a kevés dunai átkelés, s így gyenge a keleti irányú kapcsolat. Rosszak a megyének az ország nyugati és északnyugati területeivel való kapcsolatai is, a meglévő úthálózat ezt csak bonyolulttan biztosítja.

A megye nemzetközi és országos szempontból legjelentősebb közúti nyomvonala az M7 (E71, ill. V/B korridor) illetve a 7. sz. főút, melyek egyben a megye budapesti kapcsolatát is jelentik. Az M7 teljes hosszban (Budapesttől Letenyéig) kiépült, ezzel a 7. sz. főút - melynek a Balaton mellett mintegy 50 km-es folyamatos átkelési szakasza van - kapacitáshiánya megszűnt. Ez különösen fontos a nyári üdülőszezonban. A Budapesttől induló 6. sz. főút egy rövid szakasza a barcsi határátkeléstől húzódik Somogy megye déli szélén. Ez a nyomvonal a főváros pécsi, illetve déli országrésszel való kapcsolatát jelenti. Az M6/M60 autópályák Pécsig vezető szakaszának átadása ellenére, a főút jellemzői, forgalma miatt a főváros elérhetősége itt lényegesen rosszabb az előbbi kapcsolatnál.

A 7. és a 6. sz. főutak között, a megye súlyvonalában halad a 61. sz. II. rendű főút. A nyomvonal Somogy megyei teljes szakaszán megvalósult rehabilitációja, 11,5 tonnás tengelyterhelésre történő burkolat megerősítése következtében jó minőségű másodrendű főúttá vált, amelyen azonban jelentős átkelési szakaszok maradtak. Somogy megye közúthálózatának meghatározó fő elemei az előbbi három elem mellett, az ezeket összekötő észak-déli kapcsolatok, a 65., 67. és 68. (E661) sz. főutak, valamint Kaposvár-Pécs viszonylatában a 66. sz. főút. Ezek mindegyike jelentős – és esetenként igen rossz – átkelési szakaszokkal rendelkezik.

A 67. sz. főút Kaposvárt elkerülő szakaszának megépítésével nagymértékben gyorsult a közlekedés, a Kaposfüred városrészt terhelő erős átmenő forgalom értelemszerűen lecsökkent. Az M7-es autópálya megyeszékhelyről történő elérhetőségét nagymértékben javítani fogja a főút közeli jövőben tervezett további fejlesztése, Somogyaszaló, Mernye, Mernyeszentmiklós, Vadépuszta és Somogybabod települések elkerülése, valamint az elkerülő utak között a főút 11,5 tonnás burkolat megerősítése. A jelenleg előkészítési stádiumban lévő beruházás lényegesen lerövidítheti az utazási időt a fővárosba is. A 68.sz. főút Nagyatád és Marcali elkerülő szakaszainak építési munkálatai várhatóan 2013 év végén fejeződnek be, ezt követően kerülhet sor a főút teljes szakaszán a felújításra. A folyamatban lévő főúti fejlesztések jelentős mértékben javítják a megye közúti közlekedésének helyzetét.

A megyében a forgalomnagyságok általában az ország fejlettebb részeihez képest alacsonyak (főúthálózaton 4 927 E/nap, országosan összesen: 10 818, 2010. évi adat), ugyanakkor az M7 autópályán országos szinten is magas, 20 000 E/nap feletti forgalom mérhető. A személygépjármű-forgalom a fenti utakon kívül az 7., 61., 65. és 68. sz. főutakra, Kaposvár és Siófok belterületére koncentrálódik. A nehézgépjármű forgalom az M7 autópályán kívül a 61. sz. főút Kaposvár környéki szakaszain jelentős. A megyében a 6., 7., 61. és 67. sz. főutak teherbírása jó, a burkolat szélessége is jellemzően ezeken az utakon megfelelő. A főutak

burkolatállapota megyei szinten tűrhető, a nyomvályúsodás kevésbé és csak rövid szakaszokon jelent problémát.

Gyorsforgalmi- és főúthálózat:

Az M7-es nyomvonala a megye északi szélén, a Balaton-parttól 1,5–5,0 km távolságban húzódik, közvetlen közúti kapcsolatot biztosítva Budapest és Horvátország, ill. (az M70-es ágon) Szlovénia között. Része az V/B. „Helsinki közlekedési folyosó”-nak, jelentős nemzetközi szerepe mellett fontos eleme a hazai közúti közlekedési hálózatnak is: a Balaton gyors elérését biztosítja, emellett a parti települések tehermentesítésével az üdülő települések környezetminőségét jelentősen javítja. Csomópontkiosztása is városi környezetnek megfelelő, hiszen a mintegy 50 km szinte összefüggő belterület megfelelő elérhetősége a cél. Ezekhez a csomópontokhoz kapcsolódva a háttérterületek jobb feltárása is biztosított.

Az M9 tervezett gyorsforgalmi út az országos hálózat egyik – az M8 mellett – leglényegesebb eleme, mely a sugaras rendszer oldására hivatott. A megyét kelet-nyugati irányban súlyvonalában metsző tervezett nyomvonal lényeges kapcsolatokat teremt meg. Az M9 Sopron – Szombathely – Zalaegerszeg – Nagykanizsa – Kaposvár – Dombóvár – Szekszárd – Szeged irányú vonala mind a nyugati, északnyugati, mind a keleti, az alföldi összeköttetéseket is biztosítani tudja. Lényeges eleme a Duna-híd Szekszárdnál, melynek átadása 2003-ban történt meg. Jelentős kapcsolathány kerülne pótlásra, és az alföldi kapcsolat is sokkal közvetlenebbé válna a Kaposvár kelet – Bonyhád kelet szakasz megépítésével, amely legkorábban 2016-ig készülhet el. A(z) (M 75) Nagykanizsa – Kaposvár nyugat szakasz kiépítése 2025 előtt nem várható, de a középtávú időszakra vonatkozó országos forgalmi előrebecslések alapján a 61. sz. főút addig is elégséges kapcsolatot biztosít.

A nagy távlatokban tervezett M76 gyorsforgalmi út Zalaegerszeg kapcsolatát fogja megteremteni az M7 autópályával, csak egy rövid szakasza esik a megye területére. Az Országos gyorsforgalmi- és a főúthálózat hosszú távú fejlesztési programjában (-2027) nem szerepel.

A 7. sz. főút funkciója az M7 autópálya elkészültével megváltozott, elsősorban a forgalom szétosztása, a térség saját forgalmának lebonyolítása a feladata. Rehabilitációja során a települési főút szerepét erősíti a forgalomcsillapítás eszközeinek alkalmazása mellett. A 6. sz. főút Barcsig, autóúttá történő átépítése, és a tervezett horvát A13 autóúthoz történő csatlakozása kedvező változást jelentene Dél-Somogynak.

A 61. sz. főút a megyét érintő teljes szakaszán 2007 és 2010 között megvalósult burkolat megerősítés eredményeképp jó minőségű másodrendű főúttá vált, amelyen azonban jelentős átkelési szakaszok maradtak. A megye súlyvonalában történő elhelyezkedése folytán az M9 megépültét követően is jelentős szerepet fog betölteni. A 65. sz. főútnak rövid szakasza halad a megyében, itt a rehabilitáció a közelmúltban részben megtörtént. A főút megyei szakaszán Ságvár elkerülés, a Ságvár és Siófok-Balatonkiliti szakaszon négynyomúsítás tervezett. A 66. sz. főútnak szintén rövid szakasza esik Somogyba, fejlesztés nem tervezett.

A 67. sz. főút a megye észak-déli nyomvonalai közül jelenleg is a legjobb. Az M7 építésével egyidejűleg a Balatonlelleli szakasz kiváltásra került, a nyomvonal Somogytúr és Látrány elkerülésével a jelenlegi Rád-pusztai út vonalán csatlakozik Balatonszemes határában a 7. sz. főúthoz. A főút Kaposfüredet elkerülő szakaszának megépítésével nagymértékben gyorsult a közlekedés, a városrészt terhelő erős átmenő forgalom értelemszerűen lecsökkent. Az M7-es

autópálya megyeszékhelyről történő elérhetőségét nagymértékben javítani fogja a főút közeli jövőben tervezett további fejlesztése, Somogyaszaló, Mernye, Mernyeszentmiklós, Vadépuszta és Somogybabod települések elkerülése, valamint az elkerülő utak között a főút 11,5 tonnás burkolat megerősítése. A jelenleg előkészítési stádiumban lévő beruházás lényegesen lerövidítheti az utazási időt a fővárosba is. A távlati tervekben szerepel a főút megyén kívüli szakaszának, Sellyén keresztül az országhatárig történő meghosszabbítása, egy új Dráva-híd építése és határátlépési pont kialakítása.

A 68. sz. főút hosszú és rossz minőségű átkelési szakaszai, tördelt vonalvezetése szintén kiváltó szakaszok építését igényli. Nagyatád és Marcali elkerülő szakaszainak építési munkálatai várhatóan 2013 év végén fejeződnek be, ezt követően kerülhet sor a főút teljes szakaszán a felújításra. További szükséges településselkerülések: Lábod, Böhönye, Mesztegyő, Kelevíz, Kéthely. A 76. sz. főút Balatonszentgyörgyöt elkerülő mintegy 7,5 kilométer szakaszának építési munkái, a főút Somogy megyei szakaszhatárig történő burkolat megerősítése előkészítése folyamatban van.

A gyorsforgalmi- és a főúthálózat hosszú távú fejlesztési programjában szereplő, megyét érintő elképzelések:

Út betű- és számjele	Hosszú távú úttípus	Projekt műszaki tartalma	Sáv-szám	Becsült hossz (km)	Nagyávú úttípus
I. programciklus (munkaütemezés szerint 2011-2016)					
67	főút	Somogyaszaló, Mernye, Somogybabod elkerülő	2x1	30,5	kiemelt főút 2x 2
68	főút	Nagyatád és Marcali elkerülő	2x1	10,4	főút 2x1
76	főút	Balatonszentgyörgy elkerülő	2x1	5,3	autóút 2x2
II. programciklus (munkaütemezés szerint 2017-2020)					
M9	autóút	Kaposvár kelet – Bonyhád kelet (Dombóvár nyugati bekötéssel a 61. sz. főútra) Bonyhád keleti elkerülővel)	2x1	57,4	autóút 2x2
III. programciklus (munkaütemezés szerint 2021-2024)					
65	főút	Iregszemcse, Ságvár, Siófok-Balatonkiliti elkerülő 2x1 és Ságvár észak – Siófok-Balatonkiliti dél 2x2	2x2/2x1	16,2	főút 2x2/2x1
651	főút	Iregszemcse – Nagykónyi dél	2x1	7,7	főút 2x1
IV. programciklus (munkaütemezés szerint 2025-2027)					
M9	autóút	(M 75) – Nagykanizsa – Kaposvár nyugat	2x1	90,9	autóút 2x2
68	főút	Böhönye elkerülő	2x1	4,3	főút 2x1
671	főút	Nagykónyi – Sávoly (7. sz. főút)	2x1	68,1	főút 2x1

Gyorsforgalmi- és a főúthálózat hosszú távú fejlesztési programja

A rendezési tervekben – de a hosszú távú fejlesztési programban nem – szereplő gyorsforgalmi és főúti hálózati elemek, új főúti kapcsolatok és főutak tervezett településselkerülő szakaszai:

- Iharosberény térsége (61. sz. főút) - Gyékényes térsége - (Horvátország), új főút (új határátkelő)
- Pécs (M60) – Barcs (6. sz. főút), új főút
- 61. sz. főút: Iharosberény elkerülés
- 67. sz. főút: Gamás elkerülés
- 68. sz. főút: Lábod, Nagyatád, Kelevíz, Marcali, Kéthely elkerülés

Kedvezményezett neve	Projekt címe	Érintett települések	Támogatás dátuma
NIF Zrt.	61. sz. főút Somogy megyei szakasza 11,5 tonnás burkolatmegerősítése	Baté	2008.06.05
NIF Zrt.	61. sz. főút Somogy megyei szakasz 11,5 t burkolatmegerősítése IV.	Vése	2008.09.02
NIF Zrt.	67. sz. főút burkolatmegerősítése, kerékpárút elkerülő út □ I. szakasz Kaposfüredi elkerülő út	Kaposvár	2009.01.30
NIF Zrt.	61. sz főút Somogy megyei szakaszai 11,5 t-s burkolatmegerősítés III.	Nagybajom	2009.05.07
NIF Zrt.	68. sz. főút 11,5 t burkolatmegerősítése, Nagyatád és Marcali elkerülő szakaszok építése (előkészítési konstrukció)	Nagyatád	2009.11.27
NIF Zrt.	76. sz. főút Balatonszentgyörgy és Fenékpusztai elkerülő valamint 11,5 t-s burkolatmegerősítés a 61+700-74+618 km sz. között (előkészítési konstrukció)	Balaton-szentgyörgy	2010.03.03
NIF Zrt.	67 sz főút Somogyaszaló, Mernye, Mernyeszentmiklós, Vadépuszta, Somogybabod elkerülése, valamint az elkerülő utak közötti 67 sz főút 11,5 t-ás burkolatmegerősítése (előkészítési konstrukció)	Somogybabod	2010.03.03
NIF Zrt.	68. sz. főút Marcali elkerülés	Marcali	2010.03.17
NIF Zrt.	68. sz. főút Nagyatád elkerülés	Nagyatád	2010.03.17

10. számú táblázat: Uniós támogatással megvalósuló fejlesztések és felújítások a főúthálózaton. Forrás: NFÜ

Mellékúthálózat:

Somogy megye mellékúthálózata (egyéb országos közút), 1 243 km hosszú, ennek ellenére az aprófalvas térség számos területe feltáratlan, a megye belső kapcsolatai hiányosak, a települések közel egyharmada zsáktelepülés. A hiányos, illetve kerülő úton működő kapcsolatok jelentős mértékben rontják a közforgalmú közlekedés teljesítményét.

A gépjárműforgalom a 6505 j. Kaposvár-Szántód, 6607 j. Szigetvár-Kadarkút, a 6701 j. Kaposvár-Fonyód összekötő utak teljes hosszán és a 6801 j. Barcs-Csurgó-Iharosberény út

egyres szakaszain, Barcs és Csurgó körzetében koncentrálódik. Szintén jelentős a forgalom a megyeszékhely környékén a 6616 és 6703 j., Siófok környékén a 6401 és 6403 j., Marcali környékén a 6704 j., Nagyatád környékén a 6809 j., Tab környékén a 6511 j. utakon. A Balaton parti településeken a 6707, 6711 és 6713 j. utak terheltsége okoz időszakosan problémát. Az átkelési szakaszok több helyen jelentősek.

A mellékutak burkolatának állapota (teherbírás, burkolat felületállapot, burkolat szélesség, egyenetlenség és nyomvályú vonatkozásában egységesen) általánosságban véve rossz – a 2007-2013. közötti időszakban a megyét érintő megvalósult/megvalósuló nagyfelületű burkolatjavítások és hálózati fejlesztések (9. és 10. számú táblázatok) érdemi javulást nem hoztak.

	Út száma	Kezdő szelv. [kmsz]	Vég szelv. [kmsz]	Projektneve	Építési / Felújítási hossz [km]	Határoló települések
1.				Lulla Balatonendréd összekötő út építése	9,65	Lulla-Balatonendréd
2.	65137			65137 j. Lullai bekötőút felújítása	5,60	
3.	6616	0,30	15,60	6616 j. út 0,3-15,6 km szelvények közötti szakasz felújítása	15,30	Kaposfő-Kadarkút
4.	6805	0,00	4,20	6805 j. út 0,0-4,2 km szelvények közötti szakasz felújítása	4,20	Marcali-Galambok
5.	6711	0,00	13,86	6711 j. út 0,0-13,9 km szelvények közötti szakasz felújítása	13,86	Lengyeltóti-Balatonboglár
6.	6403	0,00	9,20	6403 j. út 0,0-9,2 km szelvények közötti szakasz felújítása	9,20	Siójut-Ságvár
7.	66143	1,2	7,24	66143 j. Szilvásvárad bekötő út 1,2-7,24 km szelvények közötti szakasz felújítása	6,04	Kaposvár-Szenna
8.	6703	1,14	7,80	6703 j. út 1,1-7,8 km szelvények közötti szakasz felújítása	6,66	Juta-Mezőcsokonya

11.számú táblázat: Uniós támogatással megvalósuló fejlesztések és felújítások a mellékúthálózaton. Forrás: NFÜ

Kedvezményezett neve	Projekt címe	Érintett települések	Támogatás dátuma
NIF Zrt.	Lulla Balatonendréd összekötő út építése	Lulla-Balatonendréd	2008.04.25
NIF Zrt.	A 65137. sz. Lullai bekötőút burkolat megerősítése a 0+000-5+600 km sz. közötti szakaszon	Lulla	2010.04.27
MK Nonprofit Zrt.	Térségi elérhetőség javítása a 6616 j. úton.	Kaposfő-Kadarkút	2012.06.04
MK Nonprofit Zrt.	Térségi elérhetőség javítása a 6805 j. úton	Marcali-Galambok	2012.07.18

12. számú táblázat: Uniós támogatással megvalósult fejlesztések és felújítások a mellékúthálózaton. Forrás: NFÜ

Kerékpáros közlekedés

A kerékpáros közlekedés térnyerésével párhuzamosan a lakosság körében jelentős igény volna mind a közlekedési célú (hivatásforgalmi), mind a szabadidős célú kerékpározásra. Megfelelő körülmények mellett a jelenlegi kerékpárhasználat megtöbbszörözhető. A megye kerékpáros infrastruktúrája fejletlen, a településeket felfűző kerékpárutak lényegében nem épültek ki. Összefüggő nyomvonal csak a Balaton partján (Balatoni Bringakörút) található. A települési belterületi kerékpárforgalmi létesítmények nem – még a megyeszékhely esetében sem – képeznek hálózatot, a biztonságos közterületi kerékpárparkolás és kerékpártárolás is problémát okoz. A Kaposvár területére vonatkozó kisléptékű hálózatfejlesztési program megvalósítása folyamatban van.

A Somogy megyét érintő országos kerékpárút törzshálózat elemei:

- 7. Délnyugat-magyarországi kerékpárút: 7.A: (Budapest – Biatorbágy – Etyek – Nadap – Sukoró – Pákozd – Székesfehérvár – Balatonfőkajár – Siófok – Szántód – Balatonföldvár – Balatonlelle – Balatonboglár – Fonyód – Keszthely – Sármellék – Zalakaros – Nagykanizsa) – Kaszó – Nagyatád – Berzence – (Horvátország)
- 9. Dunántúli határ menti kerékpárút: 9.A: (Kölked – Sátorhely – ... - Heresznye) – Szentborbás – Tótújfalu – Potony – Drávagárdony – Drávatamási – Barcs – Péterhida – Babócsa – Bolhó – Heresznye – Vízvár – Somogyudvarhely – Berzence – Gyékényes – Zákány – Örtilos –(Murakeresztúr – ... – Hegyeshalom - Bezenye)
- 62. Sió völgyi kerékpárút: (Fajszt – Szekszárd – Sióagárd – Kölesd – Sárszentlőrinc – Simontornya – Tolnanémedi) – Siófok
- 72. Külső-somogyi kerékpárút: Szántód – Kőröshegy – Kánya – (Tamási – Hőgyész – Bonyhád – Mecseknádasd – Pécsvarad – Pécs – Újpetre)
- 73. Belső-somogyi kerékpárút: Fonyód – Buzsák – Somogyvár – Kaposvár – Szenna – Bószénfa – (Almamellék – Abaliget – Orfű – Pécs)
- 74. Kapos-mente kerékpárút: Nagyatád – Segesd – Nagybajom – Kaposmérő – Kaposvár – Taszár – Csoma – (Dombóvár – Kurd – Hőgyész)

Településeket összekötő, meglévő hálózati elemek:

- Marcali – Boronka (ÚMFT ROP támogatás)
- Bize – Marcali – Kéthely – Balatonújlak (ÚMFT KÖZOP támogatás)

Kedvezményezett neve	Projekt címe	Érintett települések	Támogatás dátuma
Balatonboglár Város Önkormányzata	Kerékpárút építése a balatonboglári Klapka és Gyep utcákban (ROP hivatás)	Balatonboglár	2009.09.16
Szántód Község Önkormányzata	Kerékpárút és kerékpáros pihenő kialakítása Szántódon, a Balatoni Bringakörút részeként (ROP tur.)	Szántód	2010.08.31
Balatonföldvár Város Önkormányzata	A Balatoni Bringakörút balatonföldvári szakaszának kiépítése (ROP tur.)	Balatonföldvár	2010.08.31
Kaposvár MJV Önkormányzata	Kaposvár kerékpárforgalmi hálózatának fejlesztése (ROP hivatás)	Kaposvár	2011.10.12
Marcali Város Önkormányzata	Bize - Marcali - Kéthely - Balatonújlaki útelágazó közötti kerékpárút-építés (KÖZOP)	Bize - Marcali - Kéthely	2011.12.12

13. számú táblázat: Uniós támogatással megvalósuló kerékpárút hálózati fejlesztések. Forrás: NFÜ

Vasúti közlekedés

A Budapest–Székesfehérvár–Nagykanizsa (30) nemzetközi törzshálózati vasúti fővonal a megyét az északi határán, a Balaton-parton, jelentős hosszban érinti. A vonal Budapest–Szabadbattyán között kétvágányú, onnan egyvágányú. A vonal teljes hosszában villamosított. A nemzetközi személyszállító gyorsvonatokon túl jellemző a konténerforgalom. A vonal egyes szakaszai kapacitáshiányosak, kétvágányúsítás és sebességnövelés lenne szükséges (160- km/h), az ehhez tartozó korrekciókkal.

A Dombóvár–Gyékényes (41) szintén nemzetközi törzshálózati vasúti fővonalon a személyszállító gyorsvonati forgalom mellett jelentősebb teherszállítás is folyik – a Balaton tehermentesítése érdekében. Az egyvágányú villamosított fővonal paraméterei lényegesen gyengébbek, mint a másik fővonalé, a megengedett legnagyobb pályasebesség 60-80 km/h (helyenként 10 km/h!). Ennek figyelembevételével jelentős korrekciók szükségesek, amelyek szinte folyamatos átépítést tesznek szükségessé a megyei szakaszon Dombóvártól Kaposmérőig, majd Ötvöskőnyinál és Csurgónál.

A Dél-dunántúli régió felé irányuló forgalom zömét levezető Budapest-Pusztaszabolcs (40a) vonalszakasz felépítményei elavultak. A megye területén, de valójában Pusztaszabolcstól Pécsig egyvágányú, villamosított Budapest–Dombóvár–Pécs vasúti fővonal tervezési sebessége (80-120 km/h) jelentősen kisebb a szükségesnél – az üzemi sebesség azonban több helyen még ennél is kevesebb az állandó sebességkorlátozások miatt.

A megye egyetlen hazai törzshálózati vasúti fővonala a Balatonszentgyörgy–Tapolca (26b) vasútvonal, mely Balatonszentgyörgyön csatlakozik a nemzetközi fővonalhoz. Az egyvágányú, a megye területén (Keszthelyig) villamosított fővonal a balatoni vasúti gyűrű egyik eleme, szerepe a nyári üdülőforgalomban jelentős. Csak kis szakasza esik a megye területére.

A határ mentén, Murakeresztúr, Gyékényes, és Barcs települések érintésével húzódik az egyvágányú, nagyobb részt nem, de a 30-as és a 41-es nemzetközi törzshálózati vonalat összekapcsoló Nagykanizsa és Gyékényes szakaszán villamosított Nagykanizsa–Pécs (60) vasútvonal.

Állandó lassújelek mindegyik vonalon gyakran előfordulnak. A megyét érintően az utóbbi években fejlesztések nem történtek, ezért a pályák állapota romlik, a menetidő növekszik.

A két nemzetközi fővonalat (30, 41) három egyvágányú, nem villamosított mellékvonal köti össze észak-déli irányban. A Kaposvár–Siófok (35) vasútvonalon a személy- (és egyben elővárosi) forgalom a déli részen a Kaposvár-Felsőmocsolád, míg északon a Siófok-Tab szakaszra koncentrálódik. A pálya állapota miatt a vonatok nem ritkán 20-30 km/h-s sebességgel közlekednek. A Kaposvár–Fonyód (36) vasútvonal szerepe és forgalma is jelentősebb, Pécs – Celldömölk viszonylatban sebesvonal közlekedik rajta. A mindössze 9 km hosszú, ellenben jó kihasználtságú Nagyatád–Somogyszob (38) vonalon napi 15 pár személyvonat közlekedik, a régi és avult felépítmény miatt 20-40 km/h-ás sebességkorlátozás van érvényben. Somogyszob–Balatonszentgyörgy (37) vasútvonalon utasforgalom nincs, a személyszállítás a 2009/2010. évi menetrendváltástól szünetel. A Barcs–Villány (62) vasútvonalnak csak rövid szakasza esik a megyére, a személyszállítás 2007 óta szünetel.

Valamennyi mellékvonallal kapcsolatosan elmondható, hogy állapotuk leromlott, forgalmuk lecsökkent. A mellékvonalakon a vontatási sebességek elgondolkodtatóan lassúak, nem kirívó a 20-30 km/órás átlagsebesség. A század elején épült vasúthálózati elemek mindegyike csak jelentős költségek árán tartható fenn, hiszen korszerűsítésük, átépítésük időszerű régóta. A vasúti mellékvonalak fenntartása az egyre csökkenő forgalom mellett, a korszerű üzemi feltételek megteremtése csak egyre növekvő veszteségek árán érhető el. (Kaposvár Megyei Jogú Város intermodális csomópont kialakítását tervezi, mely a vasúti teherpályaudvar kiköltöztetésével és a pályakép átalakításával mindenképpen a vonal e szakaszának korszerűsítését is jelenti.)

Kedvezményezett neve	Projekt címe	Érintett települések	Támogatás dátuma
NIF Zrt.	A Balaton vasúti megközelítése és a kötöttpályás körülgjárás feltételeinek javítása előkészítése	Siófok	2010.12.21

14. számú táblázat: Uniós támogatással megvalósuló vasúti fejlesztések. Forrás: NFÜ

Somogy megye területén több kisvasút is létezik. A Balaton-part egyetlen – a Magyar Államvasutak Zrt. utolsó – keskeny nyomtávú vonala Balatonfenyves állomásból ágazik ki Csiszta-gyógyfürdőhöz, Tászkára és Somogyszentpálra vezet szárnyvonala. Rendszeresen közlekedő személyszállító vonat csak a Balatonfenyves–Somogyszentpál útvonalon jár. Megszüntetése, vagy másfajta szervezeti keretek közötti működése többször felmerült. A pálya rossz, a szerelvények leromlottak. Felújítása a közelmúltban elkezdődött.

A Boronka-melléki Tájvédelmi Körzet területén van a Mesztegnyő–Felsőkak közötti 9 km hosszú keskeny nyomközű vasútvonal, melyen menetrend szerint csak heti 2 járatpár közlekedik, keddenként és péntekenként. Különjárat azonban igénybe vehető. A SEFAG Zrt. tulajdonában van. Ugyancsak természetvédelmi területhez vezet a Szentá–Kaszó közötti 8 km hosszú kisvasút, melyen keddi, csütörtöki és szombati napokon 2 járatpár közlekedik. A HM Kaszó Erdőgazdaság Zrt. tulajdonában van.

A kisvasutak részbeni felújítása folyamatban van, fejlesztésükre – mely az idegenforgalom és a terület védelme szempontjából is fontos – több terv is készült: felújítást-, illetve továbbépítést tartalmazva. A megyei rendezési terv a balatonfenyvesi és mesztegnyői vonalak összekötésének tervét tartalmazza.

Légi közlekedés

A megyét közvetlenül nem érinti a légi közlekedés, bár kereskedelmi (nemzetközi) repülőtérre fejleszthető létesítményekkel is rendelkezik:

Kereskedelmi (nemzetközi) repülőtérre fejleszthető repterek:

- Siófok-Kiliti repülőtér
- Taszár

Sportrepülőterek:

- Kaposvár-Kaposújlak
- Balatonkiliti
- Balatonkeresztúr

A Siófoktól 5 km-re délre, a 65. sz. főút mellett fekvő Siófok–Kiliti repülőtér 1 250 m hosszú, 50 m széles rendezett füves pályával és világítóberendezéssel is rendelkezik. Besorolását tekintve nyilvános, de nem nemzetközi repülőtér, határnyitási joga nincs. Jellemzően szabadidős, sportcélú repülések zajlanak. A Kaposvártól 8-km-re keletre, a 61 sz. főút mentén fekvő taszári repülőtéren működő katonai bázist 2006 februárjában vonták ki a hadrendből. A Kaposújlaki repülőtér Kaposvár központjától 5 kilométerre északnyugatra fekszik. 620x18 m-es betonos és 1 200x200 m-es füves pályáit elsősorban sport célokra használják.

A sármelléki repülőtér bár Zala megye területén van, viszonylagos közelsége kihathat Somogy megyére is, hiszen a térség legjelentősebb, és egyben az ország egyik nemzetközi reptere is. A környék turisztikai lehetőségeit felismerve, a repülőtér üzemeltetője közel 2 milliárd forintnyi befektetéssel teljes értékű nemzetközi repülőtérre fejlesztette a sármellékit, a minden igényt kielégítő utas terminált 2006 áprilisában adták át. 2007-ben egy újabb, több mint egymilliárd forintos beruházás keretében 2,5 ezer négyzetméteres cargo-terminált és egy 6 ezer négyzetméteres logisztikai központot is építettek.

Vízi közlekedés

Térségi jelentőségű kikötők

- Siófok
- Balatonföldvár
- Balatonszemes
- Balatonlelle
- Balatonboglár
- Fonyód
- Balatonmáriafürdő
- Zamárdi
- Szántód
- Barcs

Komp kapcsolatok:

– Szántód – (Tihany)

Somogy megyében vízi közlekedés a Balatonon és a Dráván, illetve időszakos jelleggel a Sió-csatornán jellemző. A balatoni hajózás idegenforgalmi és turisztikai funkciójú, a balatoni idegenforgalmi kínálat egyik vonzó eleme, bár a tartósan alacsony vízszint problémát okoz. A Balaton somogyi partján nyolc kikötő szolgálja a személyhajózást, a balatoni szükségletet kielégítő teherhajó-kikötés Fonyódon, révátkelés Szántódnál lehetséges. A Szántódrév-Tihanyrév közötti komp közlekedés nem biztosított egész évben, a turisztikai főszezont leszámítva a járatsűrűség ritka. Szerepe ennek megfelelően elsősorban inkább turisztikai, mintsem az országos átmenő forgalom levezetése. A fejlesztési tervekben mindig is szerepelt a második balatoni átkelés, a Fonyód-Badacsony közötti kompjárat létrehozásának az igénye, ezen keresztül a megye északi irányú kapcsolatainak javítása, a Balaton jelentette korlát oldása.

Kedvezményezett neve	Projekt címe	Érintett települések	Támogatás dátuma
Balatoni Hajózási Zrt.	Balaton északi és déli partja között új menetrendszerinti kompjárat bevezetése Badacsony-Fonyód útvonalon (előkészítés)	Badacsony-Fonyód	2011.06.21

15. számú táblázat: Uniós támogatással megvalósuló vízi közlekedési fejlesztések. Forrás: NFÜ

A balatoni kikötők döntő többségénél a sporthajózás is meghatározó. A vitorlázás iránti kereslet fokozatosan nő, így folyamatos az igény újabb vitorlázókikötők kialakítására. A Balatonon belsőégésű motorral hajtott kishajót, csónakot üzemeltetni tilos, kivételt képeznek a megkülönböztetett járművek (pl. rendőrségé stb.). Ennek egyrészt környezetvédelmi okai vannak, de ez a tiltás a Balaton táji, hangulati jellegét, értékét is hivatott megőrizni.

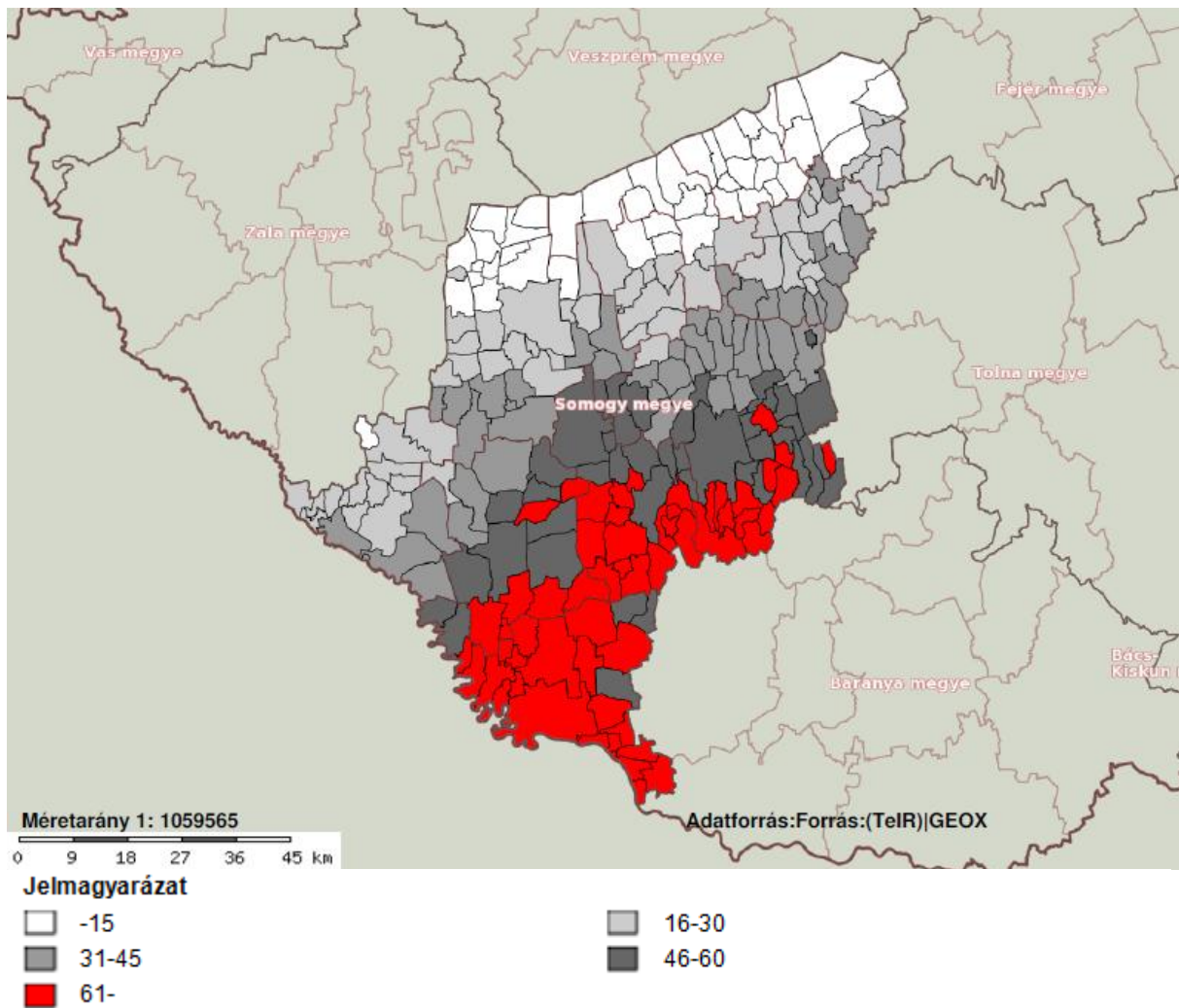
A Dráva 400–600 tonnás uszályokkal a torkolattól Barcsig állandóan, Bélavárig gyakran hajózható, de a kereskedelmi hajózás ennek ellenére nem számottevő, napjainkban a magyar oldalon csak alkalmi szállítás folyik. Határkikötője nincs, térségi közforgalmú kikötő és sétahajózás Barcson üzemel, kikötő Drávatamásiban is van. A folyó somogyi szakasza a kiránduló hajózás és a vízi turizmus területén rendelkezik jelentős potenciállal.

A Balaton és a Duna között a Sió-csatorna létesít vízi úti kapcsolatot. Ez a kapcsolat csak időszakosan vehető igénybe. A Sió-csatorna Somogy megyei szakasza az év nagy részében az alacsony vízállás és a meder helyenkénti elhanyagoltsága miatt alig hajózható.

1.2.5.2. Egyéni és közösségi közlekedési megközelíthetőségi viszonyok

Gyorsforgalmi utak elérhetősége

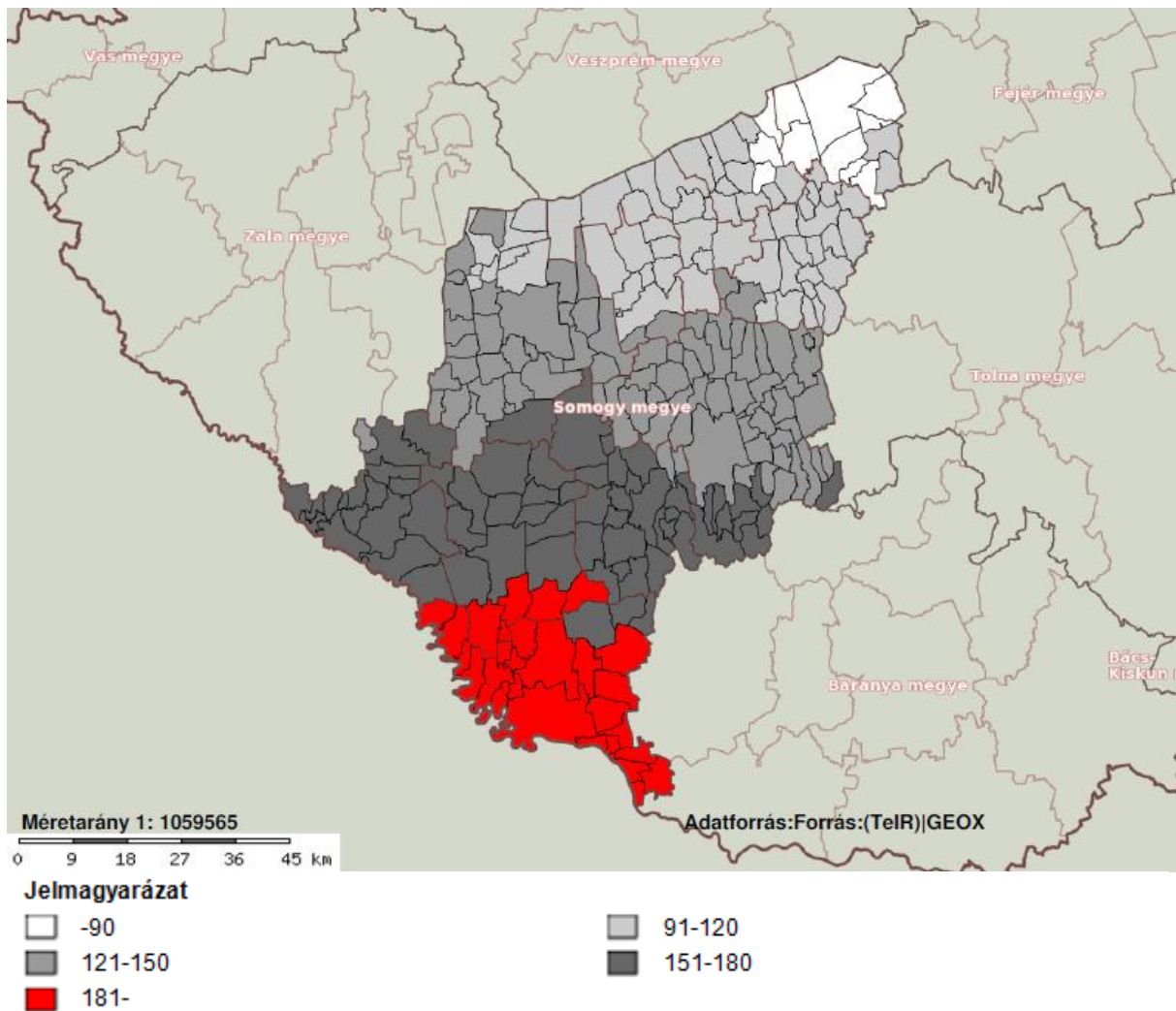
Értelemszerűen az M7-es autópálya nyomvonala mentén, annak 15-20 km-es sávjában fekvő települések jó autópálya kapcsolattal rendelkeznek, általában 15-30 percen belül elérik azt. A megyeszékhely vonalában és attól délre elhelyezkedő települések helyzete már lényegesen kedvezőtlenebb, több mint 45 perc utazásra van szükség a legközelebbi autópálya csomópont eléréséhez. A legrosszabb helyzetben a Barcsi kistérség, illetve a Kaposvári és Kadarkúti kistérségek egyes települései vannak, ahol 60 percen túli elérési idők mutatkoznak.

9. számú térkép: Idő szerinti optimalizálás esetén a leggyorsabb út hossza percben autópálya csomópontig, 2011

Főváros elérhetősége

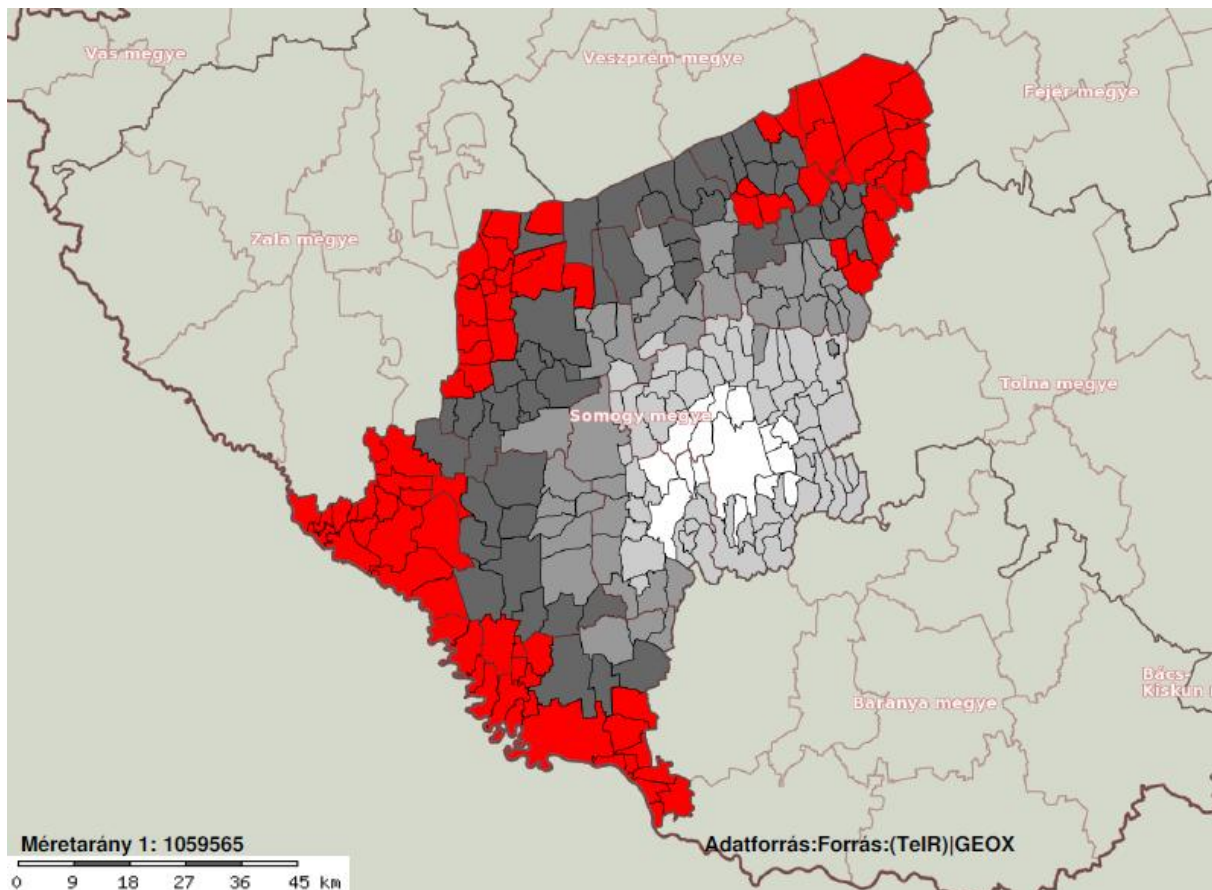
A főváros felé irányuló utazások a megye nagyobb részéről 120-180 percet vesznek igénybe, de Budapest elérhetősége vonatkozásában ennek ellenére jelentős differenciáltság mutatkozik Somogy egyes területei között. Az átlagosnál rosszabb helyzetben szinte kizárólag a Barcsi kistérség települései vannak, ahonnan 3 órán túli utazás szükséges. Ez országos szinten is riasztó adat. A megye déli területein az M60 autópálya/autóút Pécs-Barcs/Terezino Polje szakaszának megépítése eredményezhetne csak javulást – annak ellenére, hogy a forgalmi szempontok megkérdőjelezzik szükségességét. A legkedvezőbb helyzetben az M7 melletti települések, különösen Siófok térsége van, ahonnan kevesebb, mint 90 perc alatt elérhető a főváros.

10. számú térkép: Idő szerinti optimalizálás esetén a leggyorsabb út hossza percben Budapestig, 2011

Megyeszékhely elérhetősége

Kaposvár – a megye keleti szélén való elhelyezkedése következtében – elérhetősége nem megfelelő, a megye peremén jelentős területekről kifejezetten rossz. A legkedvezőtlenebb helyzetben a horvát határ menti, a Marcali és a Siófok térségi települések vannak, az elérési idő 60 perc felett van. A mellékelt ábra szerint nagyjából 15 km-es sávonként 15 percet romlik a megyei jogú város elérhetősége.

Méretarány 1: 1059565

0 9 18 27 36 45 km

Jelmagyarázat

□ -15

■ 31-45

■ 61-

■ 16-30

■ 46-60

11. számú térkép: Idő szerinti optimalizálás esetén a leggyorsabb út hossza percben a megyeszékhelyig, 2011

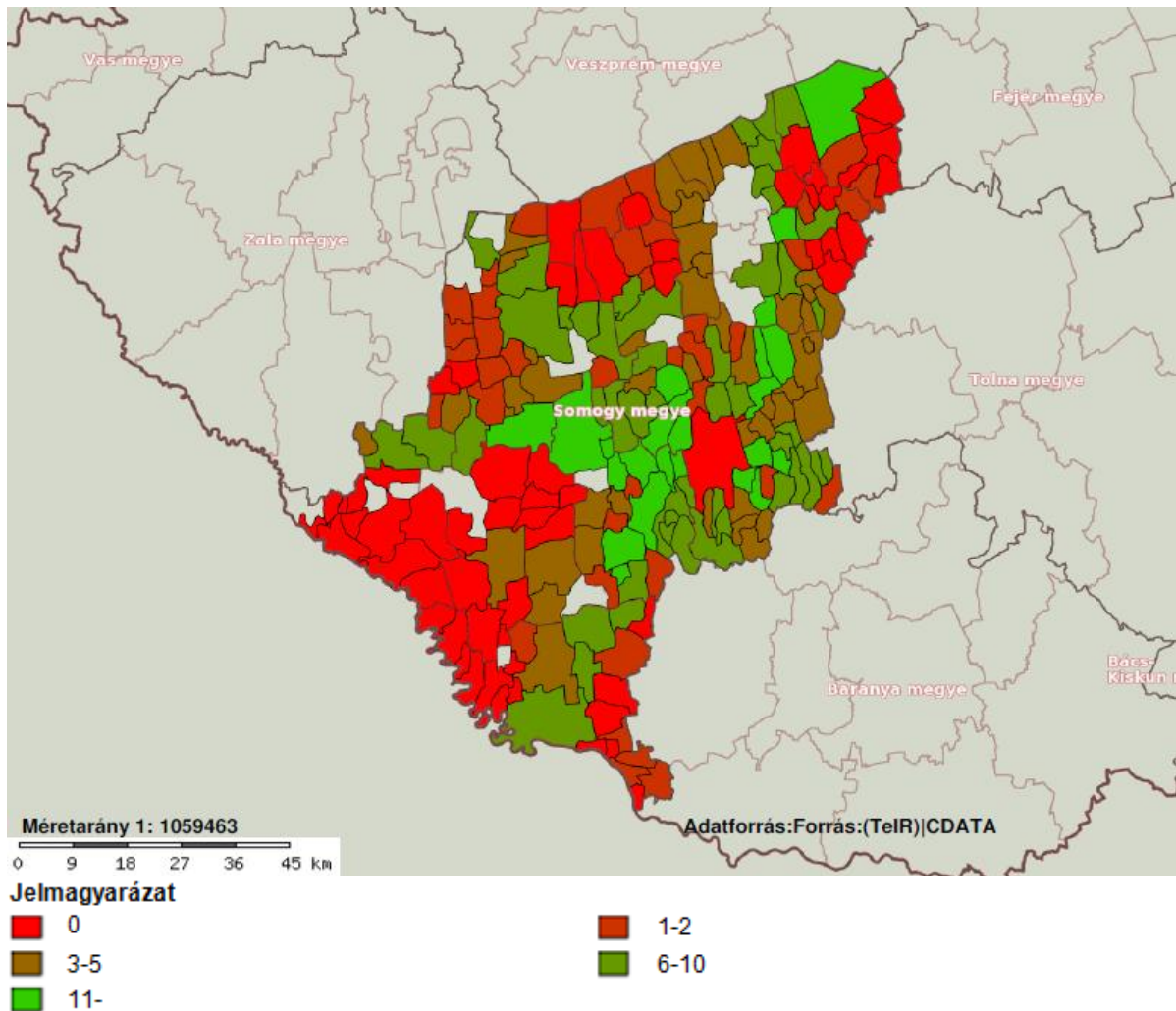
A városok és kistérségi központok elérhetősége általában megfelelő, kivétel ez alól a nagyon nagy területű Kaposvári és az elönytelen alakú Fonyódi kistérségek.

Közforgalmú közlekedés

A megye helyközi személyszállítási forgalmát tekintve az autóbusz-közlekedés a meghatározó. A menetrend szerinti helyi és helyközi (távolsági) autóbusz-közlekedésért a megye egész területén a Kapos Volán Zrt. felelős (de a távolsági forgalomban több volán társaság is közlekedtet járatokat). A társaság elsősorban Somogy megye területén nyújt személyszállítási szolgáltatásokat, de tevékenysége túlnő a megyehatáron is. A távolsági, autóbusz közlekedés vonalain indított járatokkal Kaposvárról – Tatabánya kivételével – a Dunántúl valamennyi megyeszékhelye elérhető. A somogyi megyeszékhely és Budapest kapcsolatát naponta 1 járatpár biztosítja.

Az aprófalvas térség településein az autóbusz-közlekedésnek kiemelten fontos infrastruktúrapótló (intézmények, szolgáltatások elérhetőségének biztosítása) szerepe van. A településszerkezet lefedettségét a jelenlegi közúthálózaton a helyközi autóbuszos szolgáltatás csak ritka követési időkkel, az egyes településekre betérő betétjáratokkal tudja megoldani – ami jelentős többlet km-teljesítményt, ezáltal jelentős többletköltséget jelent. Ennek ellenére is az autóbusz-közlekedés vonalhálózatán Somogy megye mind a 245 településére (közülük

71 csak betéréssel érhető el) biztosított a közúti közforgalmú eljutás lehetősége – hétköznapokon. Hétfvégén rosszabb a helyzet, ekkor több településnek nincs tömegközlekedési kapcsolata.

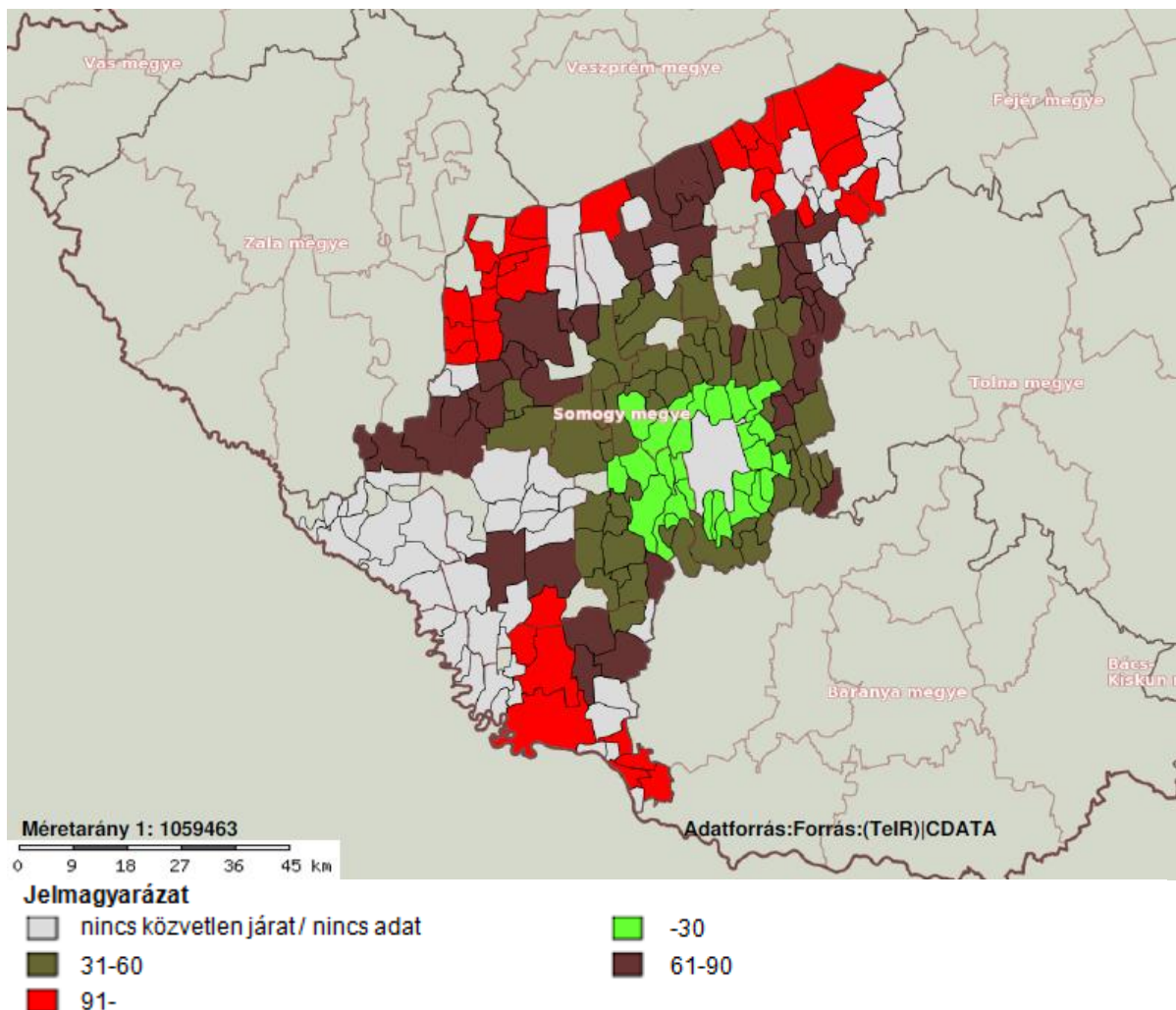
12. számú térkép: Közvetlen járatok száma naponta a megyeszékhelyre, 2009

A megyeszékhelyről 158 településre közlekedik közvetlen autóbuszjárat (és vissza). Fél órán belül szinte kizárólag a szomszédos közigazgatási területekről érhető el Kaposvár. A megye északi és déli peremterületein elhelyezkedő településekről, Barcsról, vagy az egyébként jó közlekedési kapcsolatokkal rendelkező siófoki és marcali térségekből rémisztó, jellemzően 90 percet meghaladó utazási idővel lehet számolni.

Helyi közforgalmú közlekedést a Kapos Volán Zrt. Somogy megye hét városában bonyolít le: Siófokon, Marcaliban, Nagyatádon, Baracson, Csurgón és Fonyódon. Kaposvár Megyei Jogú Város helyi közösségi közlekedését a város 100 %-os tulajdonában levő társaság, a Kaposvári Tömegközlekedési Zrt. látja el.

A közforgalmú személyvonat forgalom tekintetében egyértelműen a 30/41-es vasútvonal forgalma a meghatározó. A megyeszékhely környezetében a 35-ös, 36-os és 41-es vonalakon vasúti kapcsolata közel 20 településnek van, de legtöbbjüköt csak megközelítik a vonalak, alig érintve a lakott területet. A vasúti megállóknak az épületek, létesítmények csaknem meg is szüntek, általában sem mellékhelyiségek, sem váróhelyiségek, de több helyen még esőbeállók

sem állnak rendelkezésre, így az elővárosi jellegű vasúti közlekedés kialakításának feltételei sem adóttak. Az alacsony pályasebesség miatt – az eljutási idők vonatkozásában – a vonat jellemzően nem versenyképes alternatívája az autóbussznak.

13. számú térkép: Közvetlen járatok átlagos menetideje megyeszékhelyre, 2009

1.2.5.3. Közlekedési kapcsolati hiányok

Hiányoznak az ország nyugati és északnyugati, illetve alföldi területeivel való közvetlen összeköttetést biztosító gyorsforgalmi vagy jó minőségű főúti kapcsolatok. A somogyi megyeszékhelynek nincs az autópálya-hálózathoz csatlakozó megfelelő szolgáltatási színvonalú főúti kapcsolata. A Horvátország felé való irányultság okán a Dráva átjárhatósága, a délnyugati irányú főúti közúti kapcsolatok és határátkelők hiánya szintén problémát jelent. Észak felé pedig befolyásoló tényező az egyetlen balatoni átkelés lehetősége, s így gyenge az északi irányú kapcsolat. A meglévő főutak jelentős, sokszor rossz minőségű települési átkelési szakaszait kiváltó települési elkerülések nem épültek ki.

A főutakkal kapcsolatosan elsődleges feladat a korszerűsítésük, a jobb vonalvezetés biztosítása, az átkelési szakaszok csökkentése, a megindult rehabilitációk folytatása, befejezése, a még el nem kezdett rehabilitációk lefolytatása. Ezáltal biztosítható, hogy a

főutak valóban megfeleljenek a főutakkal szemben támasztott elvárásoknak, s így a forgalom lebonyolításában sokkal hatékonyabbak legyenek.

Hiányosak, nehézkesek egyes városok közötti kapcsolatok (pl. Tab–Lengyeltóti–Márcali, Kaposvár–Márcali), a városok egy része csak mellékúton (összekötő úton) közelíthető meg (pl. Csurgó, Tab, Lengyeltóti). Az úthálózati hiányosságok általában a domborzati adottságokkal magyarázhatók. A hiányosságok hozzájárulnak a funkcióhiányos kisvárosok kialakulásához. Hiányosak, illetve kerülő úton működnek a városok és a vonzáskörzetükbe tartozó települések kapcsolatai. Sok esetben szomszédos települések csak jelentős kerülőkkel közelíthetők meg, jelentős kapcsolathányok vannak (pl. Karád–Somogyeggyes stb.). A települések közel egyharmada zsáktelepülés. Ezek megítélése is különböző. Hiszen egy jó kapcsolatot teremtő nyomvonalhoz rövid bekötőúthosszal közvetlenül kapcsolódó település helyzete az átmenő forgalomtól való mentessége miatt kedvező is lehet. A rossz kapcsolatokat biztosító mellékúthoz való kapcsolódás jelentős hosszúságú bekötőút által viszont nagyon hátrányos helyzetet teremthet. (Legtöbb zsáktelepülés Tab környékén, a Zselicben és Kaposvártól északra található.)

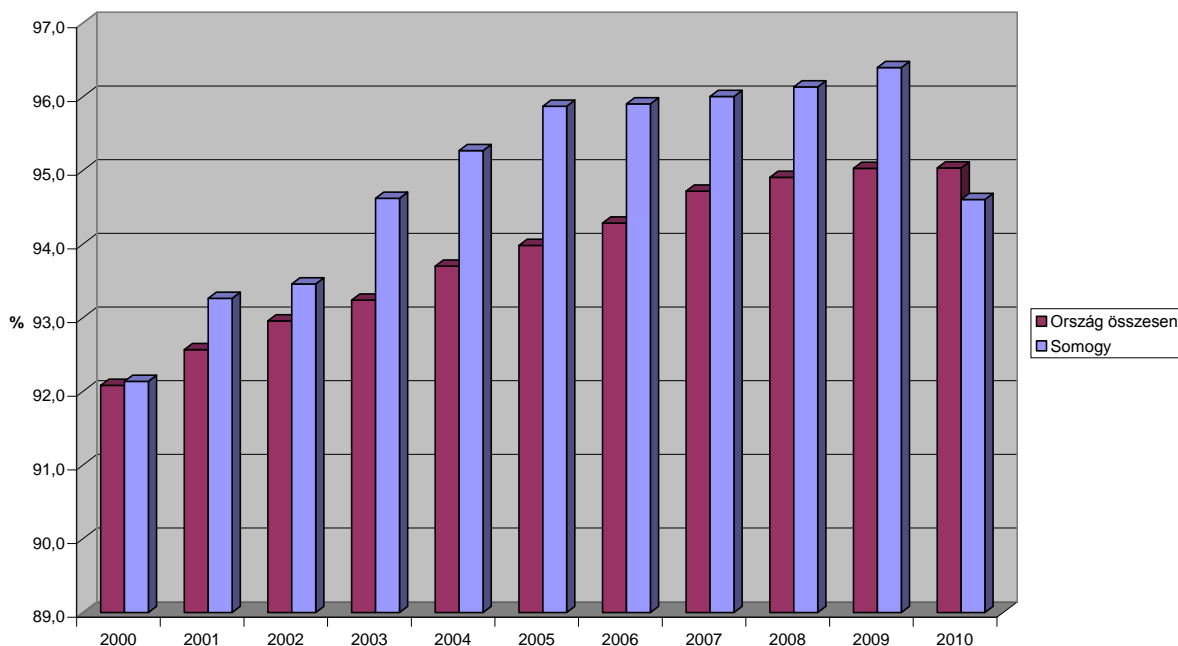
Régóta a megye legjelentősebb úthiányos térsége a Balaton mögötti belső terület Márcali–Lengyeltóti–Tab vonulata. Itt hiányzik a Balaton-part mögötti párhuzamos kapcsolat, hiányzik a városok egymásközti kapcsolata, hiányos a városok és környezetük kapcsolata és sok a zsáktelepülés is. A Sávoly - Márcali - Somogyvár - Gamás - Törökkoppány – Nagykónyi vonalon vezetett új főúti kapcsolat (671 főút) kiépítése legkorábban a 2025-2027 közötti időszakban tervezett.

A helyzetet súlyosbítja, hogy a meglévő úthálózat nagy része vonalvezetését, teherbírását, állapotát tekintve sem felel meg az elvárható igényeknek. Fenti problémák jelentősen kihatnak a megközelíthetőség színvonalára, az elérhetőség idejére, s ez által jelentősen befolyásolnak mindenféle fejlődési lehetőséget.

1.2.5.4. Vízellátás

A vezetékes ivóvízellátás az 1990-es évek végére teljesen megoldottá vált Somogy megyében, 1997-re nem maradt olyan település, amely ne került volna bekötésre. Ennek megfelelően a megye településeinek ellátottsága teljessé vált, a rákötések aránya az országos átlagnál is kedvezőbb értéket mutatva folyamatos növekedés mellett 2009-re már meghaladta a 96%-ot (az országos átlag valamivel 95% alatt van).

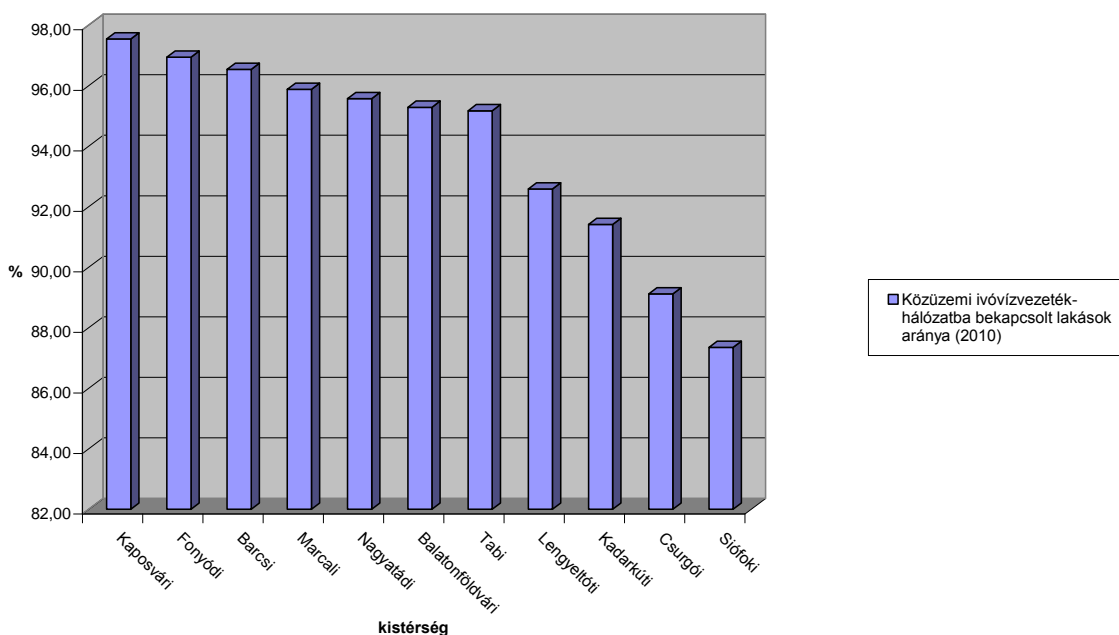
Közüzemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások aránya (2010)

16. számú ábra: Közüzemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások arányának változása. Forrás: KSH

A közüzemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások arányának területi megoszlását tekintve elmondható, hogy a legmagasabb, 96% feletti értékekkel a Kaposvári, a Fonyódi és a Barcsi kistérségek rendelkeznek, míg relatív legalacsonyabb a bekapcsolt lakások aránya a Csurgói, a Kadarkúti és a Lengyeltóti kistérségekben. A Siófoki kistérségben jelentkező alacsony arányszám (87,35%) feltehetően a lakásállományba beletartozó, lakásként nyilvántartott, de valójában üdülő ingatlanként hasznosított ingatlanok magas száma miatt fellépő torzításnak köszönhető.

Közüzemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások aránya Somogy megyében (2010)

17. számú ábra: Közüzemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások aránya. Forrás: KSH

A vízfogyasztás mennyiségi adatait vizsgálva megállapítható, hogy az egy főre jutó vízfogyasztás a Balatonföldvári, a Fonyódi és a Siófoki kistérségekben, azaz a Balaton parti térségben a legmagasabb (közel 40 m³/fő/év), ami az állandó népességen felüli jelentős számú üdülőnépesség fogyasztásával magyarázható, míg a megye városhiányos belső területein, különösen a Csurgyói, a Tabi és a Lengyeltóti kistérségekben a legalacsonyabb. Bár a megyei települései számára a vezetékes ivóvízzel való ellátottság teljes körűnek mondható, a szolgáltatott ivóvíz minőségi paraméterei tekintetében számos településen a jogszabályban rögzített határértékeket meghaladó koncentrációban fordulnak elő egyes komponensek.

Határértéket meghaladó komponens	Érintett település
0,5-0,1 mg/l közötti koncentrációjú nitrit tartalmú vízzel ellátott települése	Dráavagárdony, Fonó, Nágocs, Törökkoppány
0,01 mg/l feletti koncentrációjú arzén tartalmú vízzel ellátott települések	Babócsa, Bolhó, Bószénfa, Háromfa, Komlósd, Patalom, Péterhida, Rinyaszentkirály, Somogyaracs, Tarany
0,5 mg/l koncentrációnál nagyobb ammónium tartalmú vízzel ellátott települések	Ádánd, Andocs-Nagytoldipuszta, Babócsa, Bábonymegyer, Barcs, Bonnya, Bószénfa, Buzsák, Büssü, Cserénfa, Csoma, Ecseny, Felsőmocsolád, Gálosfa, Gölle, Gölle-Inámpuszta, Hajmás, Jákó, Juta, Kára, Kisgyalán, Lengyeltóti, Lulla, Mernye-Mernyeszentmiklós, Mezőkocsonya, Mike, Miklósi, Nagyberki, Nagykorpád, Orci, Pamuk, Patalom, Péterhida, Polány, Rinyakovácsi, Rinyaszentkirály, Sántos, Som-Daránypuszta, Somogyacsa, Somogyaracs, Somogydöröcske, Somogygeszti, Somogysárd, Szabadi, Szentbalázs, Szentborbás, Szorosad, Tarany, Taszár, Tengőd, Törökkoppány, Zimány, Zseliclak
0,2 mg/l koncentrációnál nagyobb vas tartalmú vízzel ellátott települések	Ádánd, Andocs-Nagytoldipuszta, Bonnya, Bószénfa, Buzsák, Csoma, Ecseny, Gölle-Inámpuszta, Juta, Mezőkocsonya, Mike, Nagyberki, Nagykoppád, Polány, Rinyakovácsi, Rinyaszentkirály, Som-Daránypuszta, Somogyaracs, Somogygeszti, Somogysárd, Szabadi, Szentbalázs, Tarany, Tengőd
0,05 mg/l koncentrációnál nagyobb mangán tartalmú vízzel ellátott települések	Ádánd, Andocs-Nagytoldipuszta, Babócsa, Bolhó, Bószénfa, Buzsák, Büssü, Csoma, Dráavagárdony, Gálosfa, Gölle-Inámpuszta, Háromfa, Juta, Mike, Nagyberki, Pamuk, Rinyakovácsi, Rinyaszentkirály, Sántos, Somogyacsa, Somogyaracs, Szabadi, Szentborbás, Tarany, Zimány, Zseliclak

16. számú táblázat: A 201/2001 (X.25.) Kormányrendelet 6. sz. melléklete alapján a szolgáltatott ivóvíz vonatkozásában nyilvántartott minőségi kifogással érintett települések listája.

Az NFÜ honlapon elérhető 2012. augusztus 30-i állapotot tükröző információk alapján a 15. számú táblázatban szereplő projektek kerültek támogatásra kétfordulós eljárás keretében az I. fordulóban (projekt előkészítésre). A listán szereplő projektek közül a 16. számú táblázatban felsorolt pályázatok már a beruházás megvalósítására vonatkozóan is támogatással rendelkeznek.

Kedvezményezett neve	Projekt címe	Érintett települések	Támogatás dátuma
Dél-dunántúli Régió Ivóvízminőség-javító Önkormányzati Társulás	A Somogy megyei Buzsák és Ádánd települések ivóvízminőség-javító programja	Buzsák, Ádánd	2011.08.12
Dél-dunántúli Régió Ivóvízminőség-javító Önkormányzati Társulás	A Somogy megyei Mezőcsokonya, Somogysárd és Újvárfalva települések ivóvízminőség-javító programja	Mezőcsokonya, Somogysárd, Újvárfalva	2011.08.12
Dél-dunántúli Régió Ivóvízminőség-javító Önkormányzati Társulás	A Somogy megyei Somogydöröcske és Bonnya települések ivóvízminőség- javító programja	Somogydöröcske, Bonnya	2011.08.12
Dél-dunántúli Régió Ivóvízminőség-javító Önkormányzati Társulás	A Somogy megyei Torvaj és Lulla települések ivóvízminőség-javító programja	Torvaj, Lulla	2011.08.12
Balatonfenyves Község Önkormányzat	Balatonfenyves- Imremajor ivóvízminőség javítása	Balatonfenyves- Imremajor	2011.02.09
Barcs és Térsége Ivóvízminőség-javító Társulás	Barcsi kistérség társult településeinek ivóvízminőség javítása	Barcs, n.a.	2008.12.31
Mernye, Polány és Ecseny Községek Ivóvízminőség- javító Társulás	"Egészséges ivóvíz az életünkért" Ecseny-Polány- Mernye (Mernyeszentmiklós) községek ivóvízminőség javítása	Ecseny, Polány, Mernye- Mernyeszentmiklós	2011.04.13
Lábod Község Önkormányzata	Ivóvízminőség javítása Lábod településen	Lábod	2011.08.12
Dunántúli Regionális Vízmű Zártkörűen Működő Részvénytársaság (mint a Koppány-völgye Konzorcium vezetője)	Ivóvízminőség javítás a tabi kistérség 8 településén	Andocs, Zics, Nágocs, Kára, Miklósi, Szorosad, Törökkoppány, Somogyacsa	2010.10.14
Jákó Község Önkormányzata	Jákó Község ammónium- mentesítés megoldása	Jákó	2010.04.22
Nagyberki és Mosdós Községek Ivóvízminőség - Javító Társulása	Nagyberki - Mosdós községek ivóvízminőség javítása	Nagyberki, Mosdós	2010.10.14
Sántos Község Önkormányzata	Surján Völgyi Ivóvízminőség javító program	Bószénfa, Cserénfa, Gálosfa, Kaposgyarmat, Hajmás, Sántos és Szentbalázs	2011.02.09

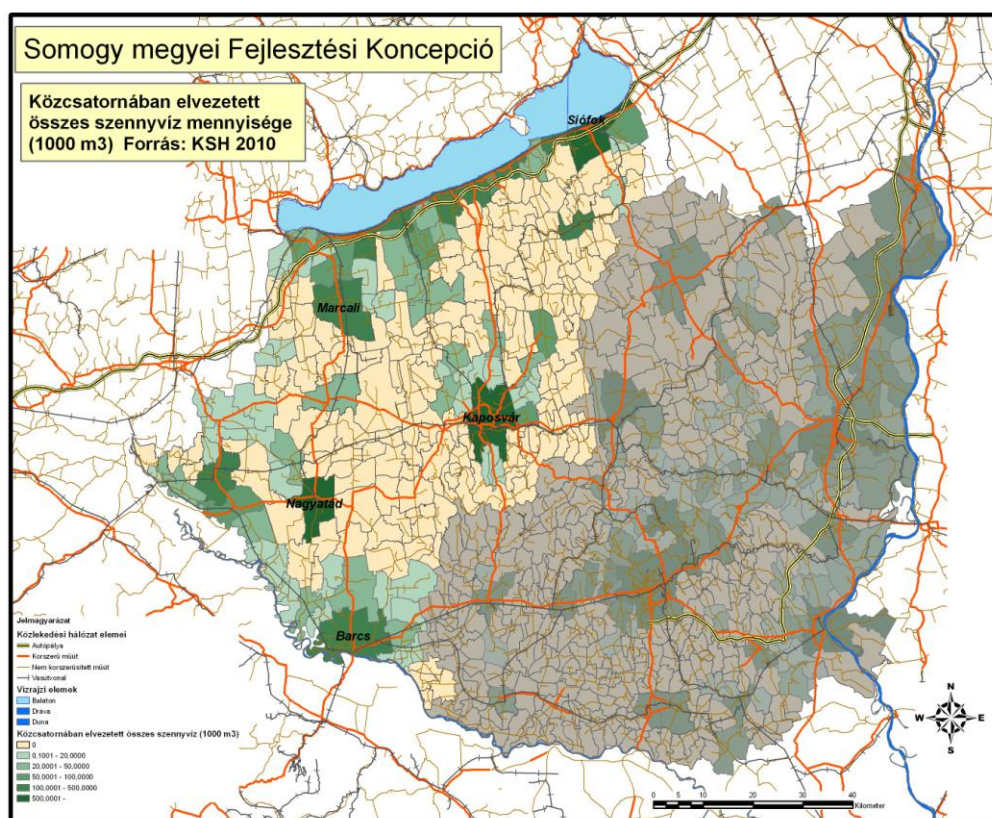
17.számú táblázat: KEOP keretében előkészítésre támogatott ivóvízminőség-javító projektek. Forrás: NFÜ

Kedvezményezett neve	Projekt címe	Érintett települések	Támogatás dátuma
Mernye, Polány és Ecseny Községek Ivóvízminőség-javító Társulás	"Egészséges ivóvíz az életünkért" Ecseny-Polány-Mernye (Mernyeszentmiklós) községek ivóvízminőség javítása	Ecseny, Polány, Mernye-Mernyeszentmiklós	2012.06.27
Jákó Község Önkormányzata	Jákó Község ammónium-mentesítés megoldása	Jákó	2011.11.25
Nagyberki és Mosdós Községek Ivóvízminőség - Javító Társulása	Nagyberki - Mosdós községek ivóvízminőség javítása	Nagyberki, Mosdós	2012.03.02

18. számú táblázat: KEOP keretében megvalósításra támogatott ivóvízminőség-javító projektek. Forrás: NFÜ

1.2.5.5. Szennyvízelvezetés, szennyvíztisztítás, szennyvíz és szennyvíziszap elhelyezés

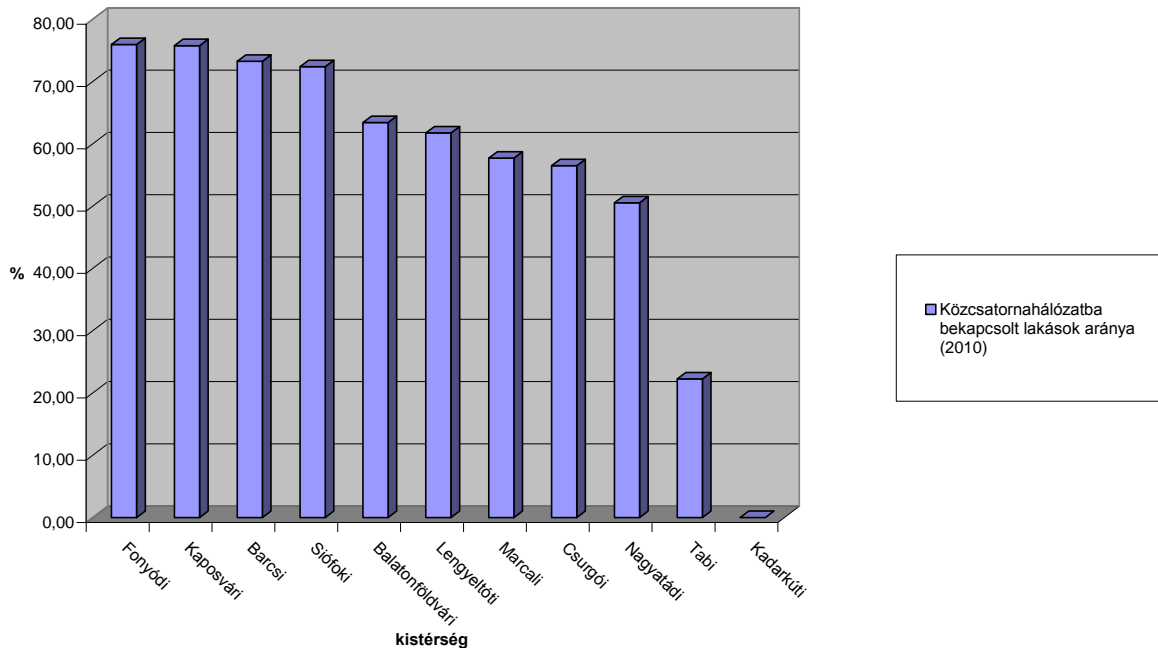
A korszerű szennyvízkezeléssel való ellátottságot vizsgálva megállapítható, hogy Somogy megye településszerkezetéből adódóan a megye aprófalvas térségeiben még napjainkban is rendkívül alacsony a szennyvízkezeléssel rendelkező települések aránya. Csatornázott térségek elsősorban a városok és vonzáskörzetükben levő településeiken, valamint a Balaton parti települések által alkotott övezetben, ill. a Dráva mentén találhatóak.

14. számú térkép: Közcsatornában elvezetett összes szennyvíz mennyisége. Forrás: KSH

A KSH 2010. évi adatai alapján a megye 244 településéből mindössze 93 településen megoldott a korszerű szennyvízelvezetés és tisztítás. A megye kistérségeit tekintve a közsatorna hálózatba bekapcsolt lakások aránya a teljes lakásállományon belül a Fonyódi (75,93%), a Barcsi, a Kaposvári és a Siófoki kistérségben a legmagasabb, míg a Kadarkúti (0%) és a Tabi (22,25%) kistérségekben a legalacsonyabb. A kadarkúti kistérségben 2010-ben egyetlen csatornázott település sem volt.

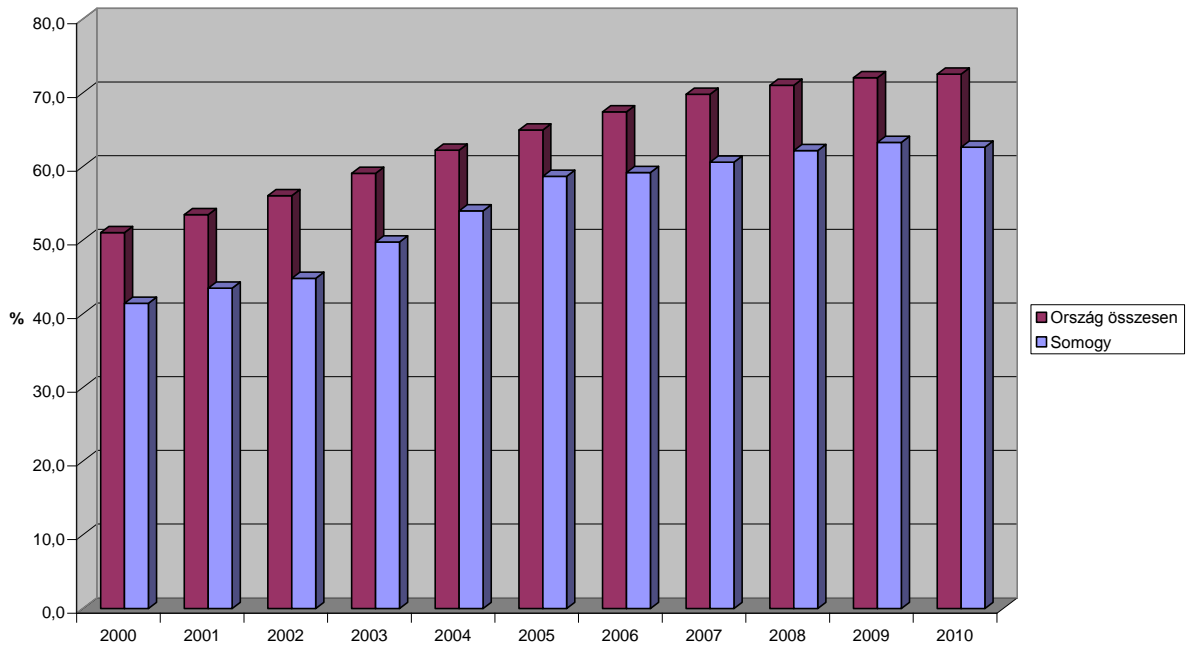
Közsatornahálózatba bekapcsolt lakások aránya a teljes lakásállomány %-ában (2010)

18. számú ábra: Közsatorna hálózatba bekapcsolt lakások aránya. Forrás: TEIR

A közüzemi szennyvízgyűjtő-hálózatba bekapcsolt lakások arányának időbeli alakulását vizsgálva 2000. óta a megyei értékek ugyan végig az országos átlag alatt maradnak, de egy markáns növekvő tendencia rajzolódik ki: míg 2000-ben a lakások mindössze 41,4%-a csatlakozott a csatornahálózathoz, addig ez az érték 2010-re meghaladta a 62,5%-ot.

A közüzemi szennyvízgyűjtő-hálózatba bekapcsolt lakások aránya

19. számú ábra: A közüzemi szennyvízgyűjtő-hálózatba bekapcsolt lakások arányának változása. Forrás: KSH

Az elsődleges közműolló (azaz a szennyvízcsatorna hálózat hosszának viszonya a vezetékes ivóvízhálózat hosszához képest) alakulása hasonló trendet mutat: 2002. évet követően intenzív növekedés tapasztalható, amelynek dinamikája a 2000-es évek közepén meghaladta a csatornahálózatra rákötött lakások arányának növekedését, ez arra is enged következtetni, hogy a már csatornázott településeken/településrészeken is van még lehetőség a rákötések arányának további növelésére.

A tisztított települési szennyvizek mennyiségének változása is összességében emelkedő trendet mutat és a KSH adatsorokat vizsgálva elmondható, hogy 2004-től a megye összes tisztított szennyvize a környezetvédelmi szempontból kedvezőbb biológiai, vagy III. tisztítási fokozattal rendelkező szennyvíztisztítóknak került kezelésre.

A szennyvízkezelésre vonatkozó fenti mutatók értékei az ÚMFT, ÚSZT által támogatott projektek megvalósulásával további javulást eredményezhetnek A 17. és a 18. számú táblázatokban felsorolt projektek kerültek/kerülnek megvalósításra.

Kedvezményezett neve	Projekt címe	Érintett települések	Támogatás dátuma
Ádánd Község Önkormányzata	A szennyvízelvezetés-és kezelés problémáinak megoldása Ádánd településen a csatornahálózat kialakításával és szennyvíztisztító telep építésével	Ádánd	2011.08.15
Csurgó Regionális Szennyvíztársulás	Csurgó térség szennyvízelvezetés és tisztítás II. ütem	Csurgó, Szentá, Porrog, Porrogszentkirály	2011.06.28
Kadarkút Város Önkormányzata	Kadarkút Város Szennyvízcsatornázása és Szennyvíztisztítása	Kadarkút	2012.03.02
Kaposszerdahely, Sántos és Szentbalázs szennyvízcsatorna építő önkormányzati társulás	Kaposszerdahely, Sántos és Szentbalázs községek szennyvízelvezetése	Kaposszerdahely, Sántos, Szentbalázs	2011.08.15
Marcali Város Önkormányzata	Marcali Város csatornahálózatának és szennyvíztisztító telepének fejlesztése	Marcali, Marcali-Horvátkút városrész	2012.07.04
Nagyatádi Regionális Szennyvíztársulás	Nagyatád és környéke csatornahálózatának és Nagyatád szennyvíztelepének fejlesztése	Bakháza, Görgeteg, Háromfa, Kutas, Lábod, Nagyatád, Ötvöskónyi, Rinyaszentkirály, Tarany	2011.12.15
Nagybajom Város Önkormányzata	Nagybajom Város szennyvízcsatornázása és tisztítása	Nagybajom	2012.07.04
Segesd Község Önkormányzata	Segesd szennyvízelvezetés és tisztítás	Segesd	2011.08.02
Tab Város Önkormányzata	Tab városi szennyvíztisztító telep fejlesztése	Tab	2011.08.15
Kaposmérő Község Önkormányzata	Új közműves szennyvízelvezetési és -tisztítási rendszer kiépítése Kaposmérő községben.	Kaposmérő	2011.07.15

19. számú táblázat: KEOP támogatással megvalósult szennyvízkezelési beruházások. Forrás: NFÜ

Kedvezményezett neve	Projekt címe	Érintett települések	Támogatás dátuma
Juta Község Önkormányzata	Juta község szennyvízelvezetése és szennyvíztisztítása	Juta	2009.12.15
Ságvár Község Önkormányzata	Ságvár község szennyvízelvezetésének-és kezelésének megoldása	Ságvár	2009.02.18
Som Község Önkormányzata	Som község szennyvízelvezetésének és kezelésének megoldása	Som	2009.02.18
Vése Község Önkormányzata	Vése és Nemesdéd községek szennyvízelvezetése és kezelése	Nemesdéd, Vése	2009.02.18

20. számú táblázat: DDOP támogatással megvalósult szennyvízkezelési beruházások. Forrás: NFÜ

A megye azon településein, ahol továbbra sem megoldott a szakszerű szennyvízkezelés, a hagyományos módon, „elvileg” zárt gyűjtőkben gyűjtve és szippantó kocsival TFH fogadásra alkalmas szennyvíztisztító telepre beszállítással történik a keletkezett települési folyékony hulladék ártalmatlanítása. Az elszállított TFH mennyisége az elmúlt időszak KSH adatsorát vizsgálva összességében csökkenő tendenciát mutat (a 2000-es évek elején 220 ezer m³ körüli

érték volt jellemző, amely 2011-re 163 ezer m³-re csökkent), ami azonban a települések csatornázottságának növekedése mellett feltételezhetően a szippantási díjak emelkedésével párhuzamosan az illegális TFH elhelyezés, ill. szikkasztás arányának növekedésével is magyarázható.

1.2.5.6. Energiaellátás

Villamosenergia-hálózat

A villamos energia rendszer négy szintje különböztethető meg, melyeknek különböző funkciója van, illetve különböző kezelésben vannak. Az elektromos ellátórendszer fő gerincét képezik a nagyfeszültségű hálózatok, azaz a 750 kV-os, 400 kV-os, a 220 kV-os és a második szinthez tartozó 120 kV-os vezetékrendszerek, valamint az ahhoz kapcsolódó erőművek rendszere. A 120 kV-os vezetékek a nagyobb ipari központokat, városokat látják el. A 120 kV-os vezetékek kivételével a nagyfeszültségű ellátó rendszer a Magyar Villamos Művek Zrt. tulajdonában és kezelésében van. A 120 kV-os vezetékek azonban a regionális szolgáltató, az E.ON Dél-Dunántúli Áramszolgáltató kezelésében vannak.

A nagyfeszültségű hálózat kialakult rendszere a jelenlegi villamos energia felhasználási igényeknek megfelel. A megye területén áthalad a 400 kV-os nagyfeszültségű országos villamosenergia-ellátó alaphálózat (Hévíz – Toponár – Paks és Toponár – Pécs állomások között), valamint a 120 kV-os országos alaphálózat több szakasza. Ezek az elemek a következők: Kaposvár-Dombóvár, Kaposvár-Almamellék, Kaposvár-Csurgó, Nagykanizsa-Berzence, Barcs-Berzence, Kaposvár-Tab-Balatonszabadi. Toponáron üzemel a magyar villamosenergia-ellátó rendszer egyik csomópontja, a 400/120 kV-os alállomás.

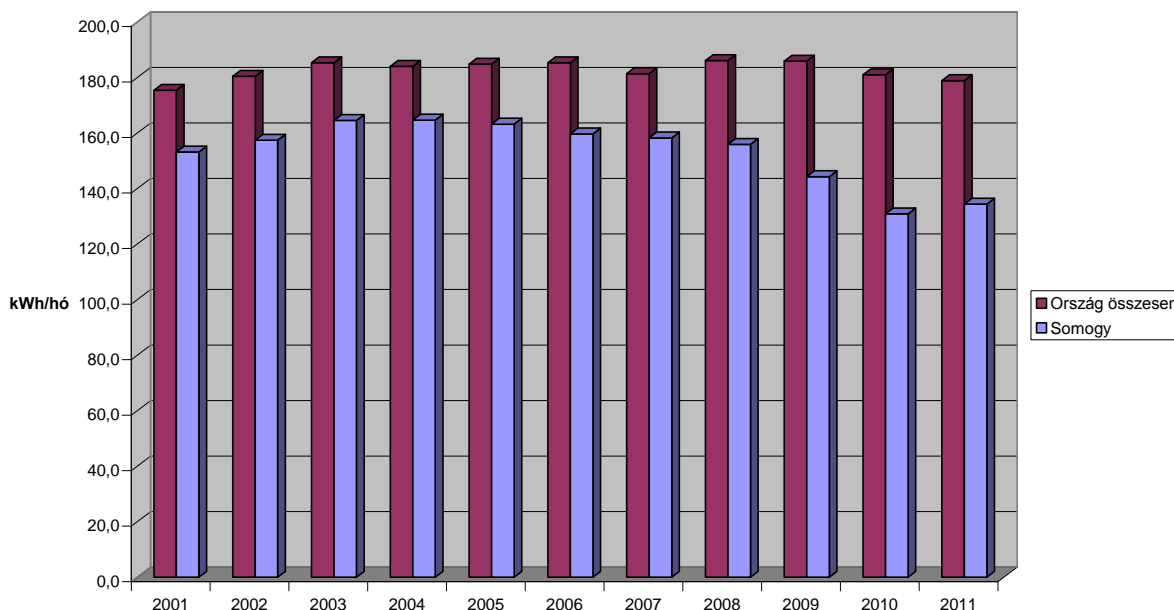
A megye villamosenergia-ellátása az országos 120 kV-os hálózati rendszerről vételezett villamos energiával biztosított. A 120 kV-os alállomásról induló 35 kV-os gerinchálózat táplálja a kisebb térségek 35/20 kV-os központjait.

A közeljövőben, a megyében sem új nagyfeszültségű hálózati vezeték, sem új 50 MW-nál nagyobb teljesítményű erőmű telepítése nem tervezett.

A **villamos energia felhasználás** területi jellemzőit vizsgálva megállapítható, hogy az egy háztartásra jutó villamos energia fogyasztás értéke jellemzően a megye középső területein (a Nagybjom-Kaposvár tengely mentén), valamint a Kaposvár agglomerációjában található településeken, Csurgó környékén és néhány Balaton parti településen jellemezhető magasabb értékekkel (2000-2700 kWh).

Az egy háztartásra jutó villamosenergia-felhasználás havi átlagának időbeli alakulását tekintve elmondható, hogy egy 2004-2005-ig tartó lassú növekedést követően 2008-tól mintegy 10-15%-os csökkenés mutatható ki. Ennek oka lehet részben a környezettudatosabb életmód és ezzel együtt az energiatakarékos elektromos berendezések alkalmazásának elterjedése, de nagyobb részben feltehetően a villamos energia árak emelkedésének, valamint a világgazdasági válság társadalomra gyakorolt negatív hatásainak köszönhető a csökkenő fogyasztási trend. Ezzel együtt az is látszik, hogy Somogy megyében az országos átlagot meghaladó mértékben csökkent a villamos energia felhasználás fajlagos értéke.

Egy háztartási fogyasztóra jutó villamosenergia-felhasználás havi átlaga (kWh/hó)

20. számú ábra: Egy háztartási fogyasztóra jutó villamos energia felhasználás havi átlaga. Forrás: KSH

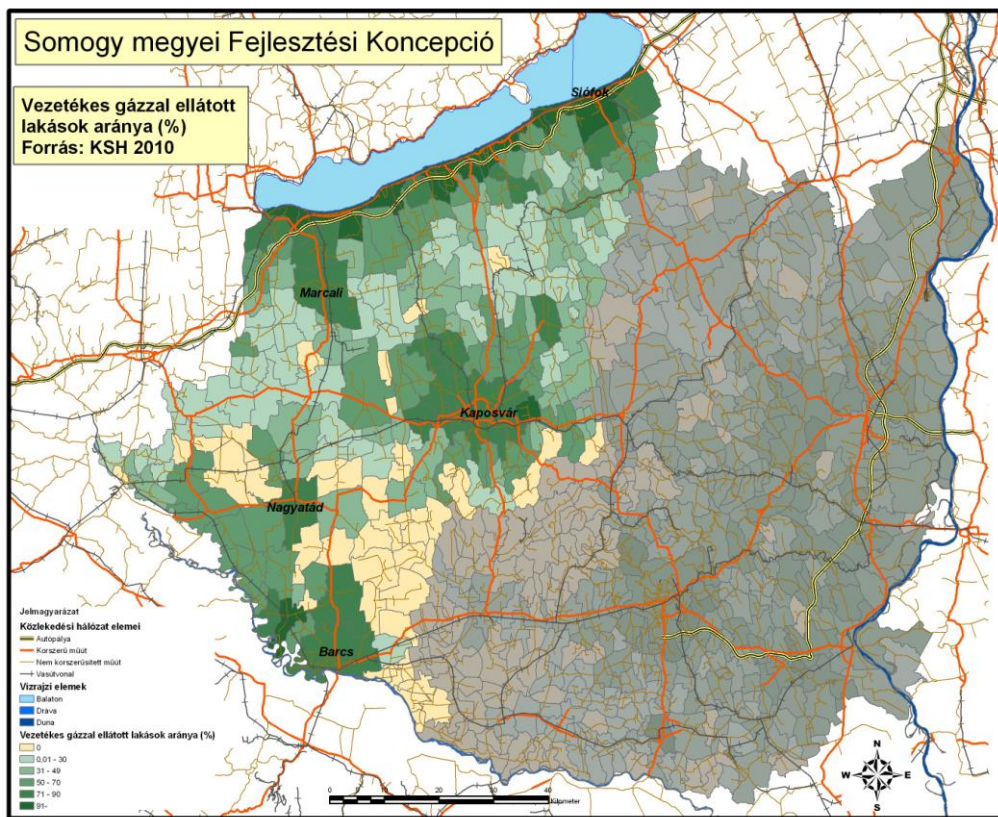
Szénhidrogén vezeték hálózatok

Az Ország Szerkezeti Terve meghatározza a nemzetközi és hazai szénhidrogén vezetékek nyomvonalát. Ennek megfelelően Somogy megyét egy országos jelentőségű szénhidrogén vezeték érinti.

A térségi szénhidrogén hálózatot a kiépített, településeket ellátó földgázvezetékek alkotják.

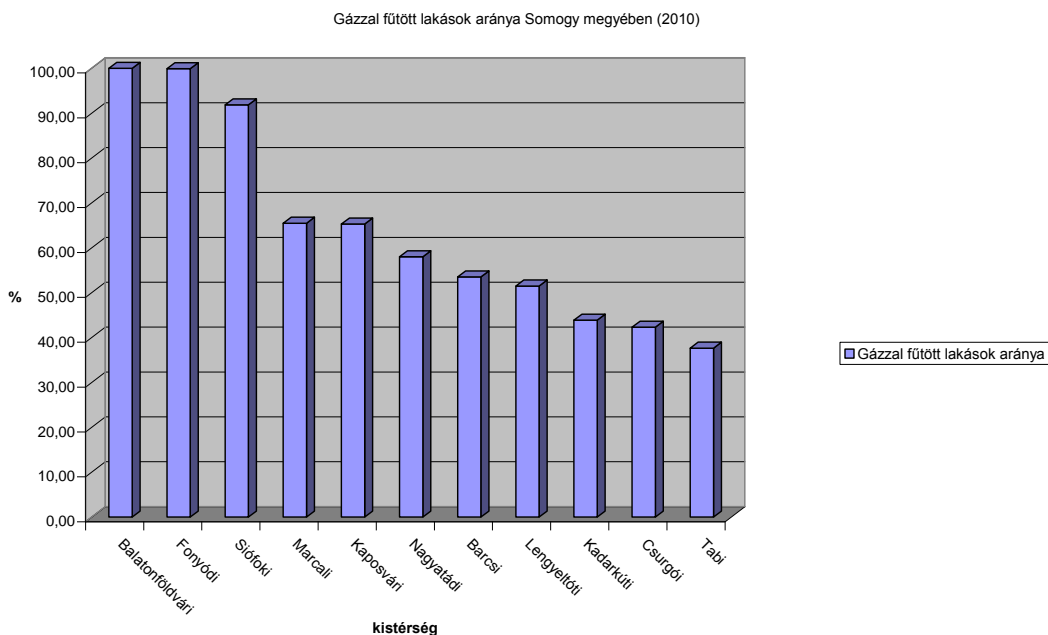
A következő 10 évben új térségi jelentőségű gáz- illetve kőolajvezeték építése nem ismert, azonban meg kell említeni, hogy a növekvő gázigényt és a gázellátás zavartalanságát biztosítandó két nagykapacitású nemzetközi szállítóvezeték megépítéséről is.

A gázfogyasztási adatok területi megoszlását vizsgálva megállapítható, hogy Somogy megye településeinek közel 80%-ában biztosított a vezetékes gázellátás. Ellátatlan nagyobb összefüggő területek a megye D-i, DK-i felében (Belső-Somogyban), valamint a Zselici dombság aprófalvas térségében találhatóak. Megjegyzendő, hogy e térségben jellemzően a szomszédos Baranya megye települései is ellátatlanok. A gázbekötések aránya is jelentősebb területi különbségeket mutat: Míg a Balaton parti településeken, Kaposvár környékén, valamint Barcs térségében magas (70-90% közötti, a Balaton parton pedig jellemzően 90% feletti) a vezetékes gázzal ellátott lakások aránya a teljes lakásállomány arányában, addig a megye belső, városhiányos területein ez az arány nem haladja meg a 30%-ot.

15. számú térkép: Vezetékes gázzal ellátott lakások aránya. Forrás: KSH

A földgáz fűtési célra történő felhasználása legerőteljesebben a Balaton menti kistérségekben jelenik meg: a Balatonföldvári, a Fonyódi és a Siófoki kistérségekben a gázzal fűtött lakások aránya a teljes lakásállományon belül közel 100%. Legkevésbé meghatározó a gázzal történő fűtési mód a Kadarkúti, a Csurgói és a Tabi kistérségekben. Ez utóbbi kistérségben a gázzal fűtött lakások aránya nem éri el a 38%-ot. Megállapítható, hogy a megye jellemzően nagyobb erdősültséggel rendelkező térségeiben 50%, vagy az alatti arányban részesül a fűtési módok közül a gázfűtés.

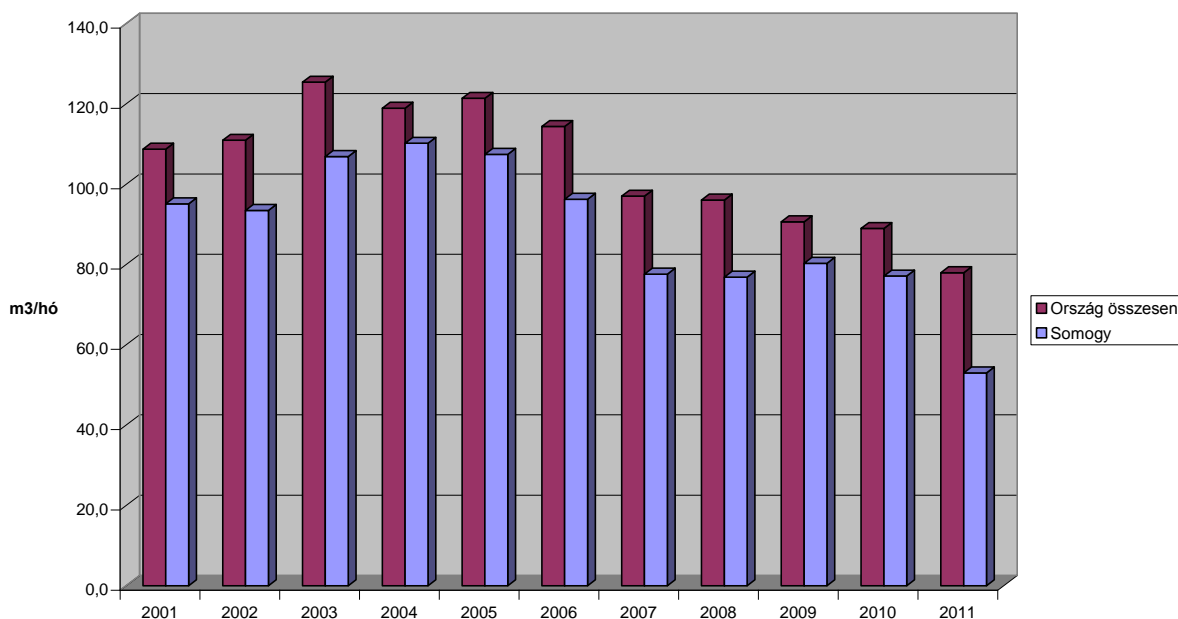

21. számú ábra: Gázzal fűtött lakások aránya. Forrás: KSH

A gázfogyasztók fajlagos fogyasztását tekintve megállapítható, hogy az egy háztartási fogyasztóra jutó vezetékes gázfogyasztás értéke Siófokon és környékén, valamint Kaposvár és agglomerációjában a legmagasabb, míg a megye D-i, DK-i területein található településeken a legalacsonyabb, de általánosan elmondható, hogy a megye É-i felében magasabb lakossági gázfogyasztás jellemző, mint a megye D-i részén.

A gázfogyasztás időbeli trendjét tekintve elmondható, hogy az előző 10 év adatai alapján az egy háztartási fogyasztóra jutó gázfelhasználás csökkenő tendenciájú: míg 2003-2004 években meghaladta a 100 m³/hó értéket, addig 2011-ben már csak 53 m³/hó volt, de az előző két évben is 80 m³/hó alá esett. Mindennek háttérében vélhetően csak kisebb mértékben áll az energiatakarékos építkezési módok elterjedése és az utólagos épületszigetelés szélesebb körű alkalmazása, nagyobb szerepe lehet e folyamatok alakulásában a lakossági gázár jelentős emelkedésének, valamint a gazdasági világválság hatására a lakosság mind szélesebb körben tapasztalható elszegényedésének. Az országos adatokkal összevetve látható, hogy a fajlagos gázfogyasztás Somogy megyében mintegy 10-15%-kal alatta marad az országos átlagnak, de annak időbeli trendje hasonló folyamatot tükröz országos szinten is (folyamatosan csökkenő fajlagos gázfogyasztás).

Egy háztartási fogyasztóra jutó havi átlagos vezetékesség-felhasználás (m³/hó)

22. számú ábra: Egy háztartási fogyasztóra jutó havi átlagos vezetékesség-felhasználás. Forrás: KSH

1.2.5.7. Hulladéklerakók, hulladékgazdálkodás

A hulladékgazdálkodás keretében az OTrT határozza meg a **veszélyes hulladéklerakókat**, amelyek Somogy megye területét nem érintik, mivel a megyében veszélyes hulladéktároló nem található.

A **kommunális hulladékok** gyűjtésére és kezelésére a hulladékgazdálkodási Törvény által megszabott keretek közt működő regionális hulladékgazdálkodási társulások alakultak. Somogy megyét jelenleg három hulladékgazdálkodási rendszer érinti az alábbiak szerint (a Somogy megyei Területrendezési Tervben leírtak alapján):

Dél-Balaton és Sió-völgye regionális települési szilárdhulladék kezelési rendszer

204 település összefogásával jött létre a Dél-Balaton és Sió Völgye Hulladékgazdálkodási Projekt, amely területileg a Balaton déli partjától Somogy, Tolna és Baranya megye területén áthúzódva a Mecsek déli lejtőjéig terjed. A projekt az alábbi 77 Somogy megyei települést foglalja magába.

A projekt főbb műszaki építési paraméterei:

A projekt területén 3 korszerű, környezetbarát hulladéklerakó kerül kialakításra, amelyből kettő esik Somogy megye területére Som és Ordacsehi körzetében.

A 4 regionális hulladékátrakó állomás közül a balatonkeresztúri hulladékátrakó, míg a tervezett 3 új hulladékválogató közül az Ordacsehi és Som körzetében lévő esik a megye területére.

A projekt 12 meglévő lerakó felülvizsgálata mellett 40 lerakó megszüntetését és rekultivációját célozza meg. Ezen 40 rekultiválandó telep közül az alábbi 7 található Somogy megye területén: Balatonszabadi, Balatonkeresztúr, Kapoly, Látrány, Ordacsehi, Tab, Zamárdi.

Kapos-menti hulladékgazdálkodási rendszer

A hulladékgazdálkodási programhoz összesen 85 Somogy megyei település csatlakozott. A társulás tervezett létesítményei:

Kaposvár: komplex hulladékkezelő központ, hulladéklerakó, válogató, hulladékudvar, komposztáló; Nagybajomban, valamint a Tolna megyei Hőgyészen: hulladékudvar.

Rekultiválandó hulladéklerakók:

Kaposvár, Csökölly, Kaposmérő, Osztópán, Alsóbogát, Bárdudvarnok, Baté, Böhönye, Csoma, Csombárd, Gölle, Igal, Kadarkút, Kercseliget, Kisbajom, Mike, Mosdós, Nagyberki, Polány, Simonfa, Somogyszil, Szabadi, Szenna, Taszár, Zselickisfalud

Mecsek-Dráva Hulladékgazdálkodási program

A kiépülő komplex hulladékgazdálkodási rendszer Baranya, Somogy és Tolna megye 313 településén keletkező mintegy kétszázezer tonna hulladék kezelését oldja meg.

A hulladékgazdálkodási programhoz csatlakozott, Somogy megye területére eső 81 település. A tervek szerint két komplex hulladékkezelő központ (Somogy megyében Marcali, Baranya megyében Pécs-Kökény) és négy átrakóállomás létesül. Az átrakó állomások helye: Kaposszekeső, Pécs, Szentlőrinc és a Somogy megye területére eső Barcs. A Projekt kiemelt létesítményei közé tartozik a régióban megépülő két mechanikai-biológiai előkezelő (Kökény, Marcali), melyek közül a Marcali található Somogy megye területén.

A projekt keretében megtörténik a hulladékudvarok rendszerének kiépítése. A Mecsek-Dráva projekt területén élő lakosság létszámát figyelembe véve 22 db ilyen létesítmény építése terveződik.

Rekultiválandó hulladéklerakók:

Babócsa, Barcs, Csurgó, Darány, Görgeteg, Lábod, Marcali, Nagyatád, Őrtilos, Porrog, Porrogszentkirály, Somogyszentpál, Szökedencs, Szulok, Tapsony, Zákány.

Felszámolandó hulladéklerakók:

Csokonyavisonta, Drávagárdony, Istvándi, Kálmánca, Kastélyosdombó, Potony, Rinyaújlak, Somogyszob, Szentborbás.

A fenti három, Somogy megye ellátása szempontjából is meghatározó hulladékgazdálkodási rendszer mellett meg kell említeni a megye Ny-i határa mentén levő települései közül Iharos, Iharosberény és Pogányszentpéter területén ellátást biztosító **Zalaispa hulladékgazdálkodási társulást**, amely 211 település önkormányzati társulásaként, Zala és Vas megyében lát el hulladékgazdálkodási feladatokat.

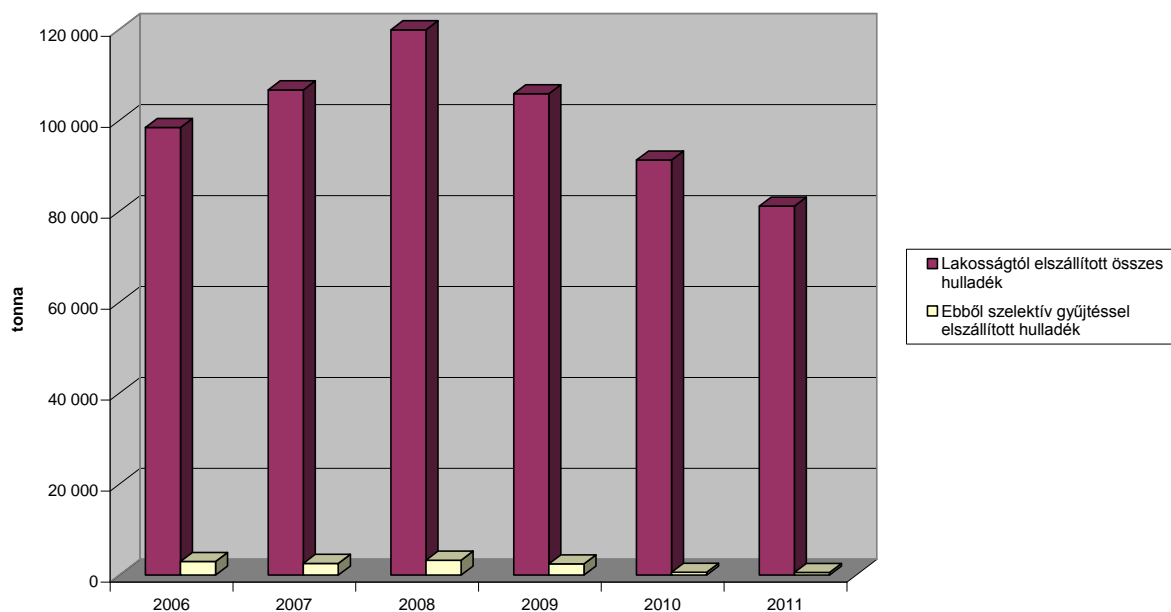
2012 nyarán Kaposvár Megyei Jogú Város Önkormányzata és Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata együttműködési megállapodást írtak alá a Kapos-menti, valamint a Mecsek-Dráva hulladékgazdálkodási rendszerek összehangolt működtetésére, valamint a hatékonyság

növelése érdekében jövőbeni fejlesztéseik összehangolt tervezésére, közös fejlesztési stratégiák kidolgozására.

A Somogy megyében keletkezett és elszállított települési szilárd hulladék mennyiségét vizsgálva 2008-ig emelkedő tendencia, majd az ezt követő időszakban jelentős mértékű csökkenés mutatható ki. A csökkenés okai közt szerepet játszhat a lakosság körében a környezettudatos magatartás terjedése, de vélhetően sokkal nagyobb szerepe lehet a hulladékelszállítás közszolgáltatási díjaiban bekövetkezett jelentős mértékű emelkedésnek. Ez utóbbi ok kapcsán feltételezhetően a keletkezett lakossági hulladék mennyisége nem csökkent olyan mértékben, mint ahogy azt az elszállított települési szilárd hulladék mennyiségére vonatkozó KSH adatsor feltételezné, hanem a különbség egy része vélhetően illegális hulladéklerakókon jelenik meg.

Fontos kiemelni azt a tényt is, hogy az elszállított lakossági szilárd hulladék mennyiségén belül rendkívül alacsony arányú (2011-ben mindössze 0,71%) a szelektív gyűjtéssel elszállított hulladék mennyisége, amely egyben azt is jelenti, hogy a lakossági hulladékok újrahasznosítása, másodnyersanyagként való felhasználása terén - megfelelő piaci körülmények kialakulása esetén - Somogy megyében jelentős távlati potenciál mutatkozik.

Az elszállított lakossági szilárd hulladék mennyisége Somogy megyében

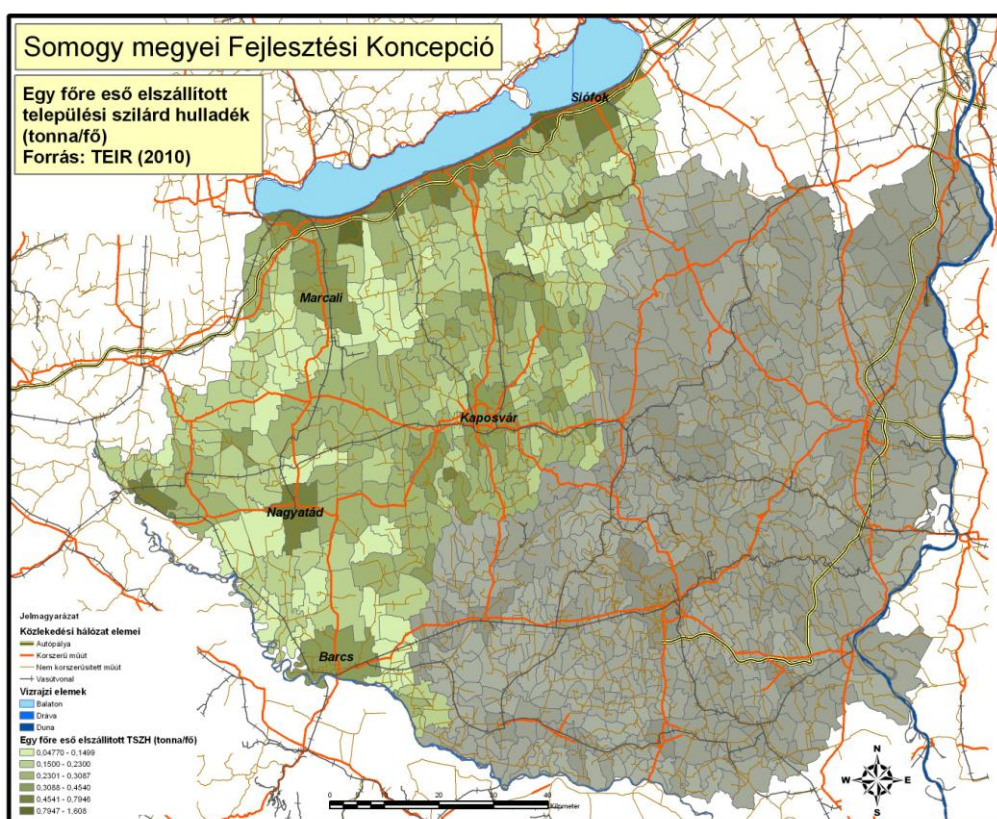

23. számú ábra: Az elszállított lakossági szilárd hulladék mennyisége. Forrás: KSH 2011

A nem lakossági eredetű elszállított hulladékok esetében a szelektív gyűjtéssel elszállított hulladékok aránya már kedvezőbb képet mutat, 2011-ben az elszállított hulladék mennyiségének több mint a fele (51,65%) szelektív gyűjtéssel került elszállításra. Az elszállított mennyiségeket tekintve 2009-10-ben e körben is kimutatható kisebb mértékű csökkenés, de 2011-ben már ismét emelkedő tendencia tapasztalható.

A rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások aránya a KSH adatai alapján Somogy megyében a 2000-es évek közepe óta több mint 90%, 2011-re az országos átlagot (92,3%) is meghaladó módon elérte a 93,5%-ot, így a hulladékgyűjtés közszolgáltatással való ellátottság a megyében ma már szinte teljesnek mondható.

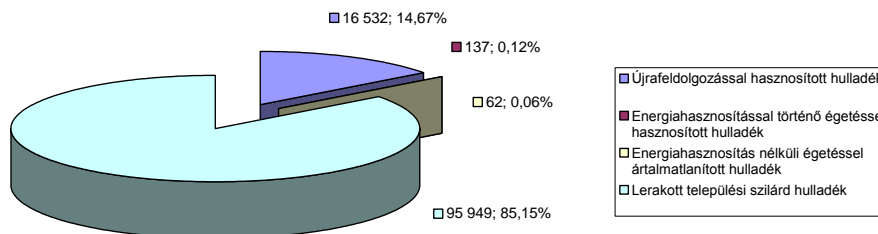
Az egy főre eső elszállított települési szilárd hulladék mennyiségének területi eloszlása jól tükrözi egyfelől, hogy a megye jelentős üdülónépességgel rendelkező településein, valamint a városokban magasabb fajlagos hulladékmennyiségek keletkeznek (ill. vélhetően e területeken a keletkezett hulladékok nagyobb arányban kerülnek hivatalos úton elszállításra, nagyobb mértékű a környezetszennyezéssel szembeni felelősség és a lakosság, üdülő tulajdonosok részéről nagyobb mértékű fizetési hajlandóság mutatkozik). Más felől az is látható, hogy Somogy belső periferiáit képező, aprófalvas területein lényegesen kevesebb hulladék képződik egy főre vetítve (de legalábbis lényegesen kevesebb kerül elszállításra), ami vélhetően nagymértékben annak köszönhető, hogy a szerves eredetű hulladék nagy részét a kertgazdálkodásban, ill. az állattartás során újrahasznosítják, a hulladékká vált csomagolóanyagok egy részét pedig tüzelőberendezésekben elégetik.

16. számú térkép: Egy főre eső elszállított települési szilárd hulladék. Forrás: TEIR

A megyében keletkezett elszállított települési szilárd hulladékok meghatározó hányada (85,15%) még napjainkban is hasznosítás nélkül lerakásra kerül, ugyanakkor már érzékelhető mértékűt ölt (14,67%) az újrafeldolgozással hasznosított hulladékok mennyisége. Mindemellett elmondható, hogy a hulladékok égetéssel (akár energiahasznosítással, akár a nélkül) történő ártalmatlanítása nem jellemző Somogy megyében.

A közszolgáltatás keretében elszállított települési szilárd hulladék megoszlása Somogy megyében a kezelés módja szerint (tonna; %)

24. számú ábra: A közszolgáltatás keretében elszállított települési szilárd hulladék megoszlása a kezelés módja szerint. Forrás: KSH 2011

1.2.6. A megye településeinek intézmény-felszereltsége

Somogy településeinek intézmény-ellátottságát a megye „aprófalvas” településszerkezete nagymértékben befolyásolja. Sok kistelepülés esetében megállapítható, hogy alapvetően lakófunkciót tölt be, nem található egyetlen intézmény sem. Ez az adottság azt eredményezi, hogy az alapfokú funkciók, illetve intézmények mikrotérséghez kötődnek. Az intézmények fenntartásáról, működtetéséről több település együtt gondoskodik. (pl. óvoda, iskolafenntartás társulási formában). Az intézményfenntartás említett módja együttműködésre sarkallja a településeket, egyben felértékeli a közlekedési infrastruktúra minőségének, a funkciók elérhetőségének kérdéskörét. Az intézményellátottság lakosságszámhoz viszonyított mértékéről elmondható, hogy erősebb a körjegyzőségi központokban (településhierarchia) és a nagyobb településeken. A megyeszékhely Kaposvár intézményellátottsága az egészségügy, alapfokú, középfokú, valamint felsőfokú oktatás, a szociális- és kulturális ágazat területén kimagasló. A megye településeire jellemző, hogy a lakosság számának csökkenése miatt egyes intézmények fenntartás egyre nehezebbé válik, kihasználtságuk csökken. A megye települései közül falvak kétharmadában nincs gyógyszertár és kb. 150 településen nincs házi orvos és/vagy házi gyermekorvos. Somogy megyében a 2010. évi adatok szerint az egy házi orvosra jutó lakosok száma 1507 volt, ami 41-tel kevesebb az országos átlagnál. A működő kórházi ágyak száma 2242 volt ebben az évben, ez tízezer lakosra vetítve megfelel az országos átlagnak. A működő kórházi ágyak száma 2000. óta csökkent.

Somogy megye intézményellátottságára vonatkozó 2010. évi adatok alapján a megyében 18 db bölcsőde működött 657 férőhellyel, a beíratott gyermekszám alapján a kihasználtság nagyobb volt 100%-nál. 191 óvodában 12022 férőhelyen 10 391 gyerekkel foglalkoztak. 143 általános iskolában 24939 gyerek, 33 szakiskolában 5915 fiatal, míg 58 középiskolában 12 024 tanuló tanult.

Az óvodába beírt gyermekek számának drasztikus (az országos ütem több mint kétszerese) visszaeséséhez igazodott az óvodák számának országos átlagnál jelentősebb mértékű csökkenése is. Mindez összefüggésbe hozható a 3-5 éves korosztály számának átlagon felüli

visszaesésével. Az óvodai csoportok száma 2001. évhez képest 14 %-os visszaesést mutatott, 2010-ben 460 működött megyeszerte. Egy csoportra jutó átlagos gyermeklétszám 22 fő.

Az általános iskolába beírt gyermekek száma a magyarországi átlagnál jelentősebben csökkent Somogyban és a régió két másik megyéjében egyaránt, ezzel egyidejűleg az általános iskolai feladat-ellátási helyek megszűnése is tapasztalható volt. A 2000-es évhez viszonyítva a csökkenés 13 %-ot tett ki. A pedagógusok képesítését megvizsgálva megállapítható, hogy 1714 fő általános iskolai tanár és 1237 fő tanító végez oktató-nevelő munkát megyeszerte.

Az alapfokú oktatási intézmények fejlesztésére lehetőséget teremtett a Dél-dunántúli Operatív Program *„Integrált kis- és mikrotérségi oktatási hálózatok és központjaik fejlesztésé”* című pályázati forrása.

A megye középfokú oktatási intézményeiben tanuló diákok száma enyhén hullámzott, csekély mértékben emelkedett az elmúlt évtizedben. 2008. évben nagyobb mértékű csökkenés volt tapasztalható. Az érettségizettek száma az összes végzős diákból az elmúlt években nem változott jelentős mértékben, 2010. évben 2528 főt tett ki, ebből nappali oktatásban érettségi bizonyítványt 2194-en szereztek. Megemlítenéd még az iskolai felnőttoktatásban tanuló középiskolások és szakiskolai tanulók száma, előbbieik száma enyhe csökkenést mutatott az elmúlt tíz évben, jelenleg 2490 főt tartanak nyilván. A felnőttoktatásban résztvevő szakiskolások száma viszont jelentősen nőtt az elmúlt évtizedben, 2001-ben 153-an, míg 2010-ben 641-en voltak.

Felsőfokú alap- és mesterképzésben részt vevő somogyi nappali tagozaton tanulók száma 2011-ben 5635 fő volt, az 1000 főre vetített érték 17,72 fő, ami jócskán elmarad az országos átlagtól (20,3). Ebből a megyében működő felsőfokú intézményekben (felsőfokú alap- és mesterképzés) 2754 fő végzi tanulmányait. 2007 óta a diákok száma országosan évről-évre csökken. Somogy megyét érintően a diákok száma 2007-hez képest 8 %-a csökkent, ami meghaladja az országos átlagot (6,3%).

A Kaposvári Egyetem a Pannon Agrártudományi Egyetem Állattenyésztési Kara, a Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola továbbá az 1971-ben alapított Takarmánytermesztési Kutató Intézet 1959-ben alapított Műszaki Kémiai Kutató Intézet integrációjával alakult meg. Az egyetem jelenleg 4 karral, az állattudományi, a gazdaságtudományi, a művészeti, illetve a - korábbi Csokonai Vitéz Mihály Főiskolából alakult – pedagógiai karral folytatja oktató tevékenységét.

A Somogy megyei felsőoktatási képzést erősíti továbbá a Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar Kaposvári Képzési Központja öt szakkal. A Kodolányi János Főiskola 2012 májusában döntött úgy, hogy az államilag finanszírozott keretszám drasztikus csökkentése, és a turizmus-vendéglátás alapképzés állami támogatásának megszüntetése miatt a síófoki turisztikai képzést Székesfehérvárra helyezi át.

Az alapfokú egészségügyi ellátórendszer vonatkozásában Somogy megye országos viszonylatban jónak mondható, a 10.000 lakosra jutó háziorvosok száma 7,1 fő, ami 6 %-al kedvezőbb, mint az országos átlag, a régió megyéinek fajlagos mutatóitól azonban elmarad a vizsgált jellemző. 225 körzetből 7-volt 2011. évben betöltetlen (3,1 %), ami az országos átlaghoz közelít.

Megye	Népesség	Háziorvosi körzetek száma	Ebből betöltetlen	Egy háziiorvosra jutó lakosok száma	10 000 lakosra jutó háziiorvosok száma	Betöltetlen körzetek aránya (%)
Somogy	317 947	225	7	1 413	7,1	3,1
Baranya	391 455	297	4	1 318	7,6	1,3
Tolna	231 183	169	13	1 368	7,3	7,7
Magyarország	9 985 722	6 735	171	1 483	6,7	2,5

21. számú táblázat: Háziorvosok mélyenként 2011 évben Forrás: KSH

Az alapfokú egészségügyi ellátórendszer eloszlása aránylag egyenletesnek mondható megyeszerte. A legkedvezőbb mutatóval a tabi kistérség rendelkezik (egy háziiorvosra jutó lakos szám 1282 fő), míg a másik szélsőértéket a siófoki kistérségben tapasztalhatjuk (1732 fő/háziorvos). A betegforgalom növekvő tendenciáját tapasztalhatjuk a háziiorvosi rendelőkben. 2000 és 2010 között jelentős mértékben, 10%-kal növekedett a napi átlagos gyógykezelési forgalom, amelynek 2010. évi átlagos értéke 48 eset/háziorvos. Az ellátáson megjelentek és a háziiorvos által meglátogatottak száma az utóbbi 10 évben nem mutatott jelentős változást. Átlagosan heti 40 ezer megjelenési esetet rögzítettek Somogy megye járóbeteg-ellátási rendszerében.

A megye kórházai 2.242 működő ágyal rendelkeznek, ebből a megyeszékhelyen 1.180 található. A 10.000 lakosra jutó kórházi ágyak számát vizsgálva megállapítható, hogy a megye fajlagos mutatója az országos átlaggal megegyező (71 db), a régiós átlagtól (74 működő kórházi ágy) azonban kissé elmarad. Az ágykihasználás csekély mértékben csökkent az elmúlt években jelenleg 73 % körüli értéket mutat. Mindösszesen 590.000 ápolási napot regisztráltak a megye kórházaiban 2010. évben.

A Kaposi Mór Oktató Kórház a megye legnagyobb egészségügyi szolgáltatója és foglalkoztatója. A térség egyik legnagyobb kapacitású egészségügyi intézménye. Közel 400 ezer lakos folyamatos, 24 órás ellátását biztosítja. 2011.12.31-ig a Kórház fenntartója a Somogy Megyei Önkormányzat volt, 2012.01.01-től a Gyógyszerészeti és Egészségügyi Minőség- és Szervezetfejlesztési Intézet (GYEMSZI) vette át a fenntartói feladatokat.

Az intézmény gyógyító- megelőző, betegellátó tevékenységét a szakfeladatokhoz rendelt kapacitástérkép alapján 812 aktív és 447 krónikus ágyon, 26 aktív és 10 krónikus osztályon látja el, 54 klinikai szakmai profil együttes működésével. A járóbeteg szakellátás 123 szakrendelés, szakambulancia és gondozó között oszlik meg.

2012 nyarán a nagyatádi, a siófoki, valamint a marcali kórház állami tulajdonba kerüléséről döntöttek. A Nagyatádi Kórház-Rendelőintézet esetében az átvett feladat ellátásához használt ingó- és ingatlan vagyon került állami kézbe. A vagyon kezelője továbbra is a Medical Investments Zrt. A Kórház üzemeltetője változatlanul a NagyatádMeD Nonprofit Kft. A marcali kórház állami tulajdonba vételével egy időben megszűnt az intézmény önállósága, az a Kaposi Mór Oktató Kórház telephelyeként működik tovább.

A szociális intézmények közül 68 db nappali ellátást nyújtó intézmény volt, összesen 2097 férőhellyel, ebből idősek nappali ellátásában 1763, a fogyatékosok nappali ellátásában 289, szenvedélybetegek nappali ellátásában 45 fő részesült. Megyénkben 33 bentlakásos intézmény működött 46 telephellyel 3132 férőhellyel. Az ápolók-, gondozók száma az elmúlt években számottevően emelkedett, számuk jelenleg 820 fő, ebből szakképzett 784 fő. A családsegítés 231 településen megoldott zömében társulási formában, a szolgáltatást igénybevevők száma 2010-ben 16955 fő.

2000 óta a falu- és tanyagondnoki szolgáltatással lefedett települések száma jelentősen megnőtt 45-ről 120-ra. A falugondnokként foglalkoztatottak száma megyénkben 90 fő, tanyagondnokként pedig 25 fő.

Az oktatási, egészségügyi valamint a szociális ellátásban szerepet vállalnak az egyházi intézmények.

A rendszeres szociális segélyben részesülők száma 1835 fő, a segély egy főre jutó havi átlaga 2010-ben 24700 Ft volt. A rendelkezésre állási támogatásban részesítettek száma 2010-ben 9769, ami 2009-hez képest enyhe csökkenést mutat. Fontos megemlíteni még a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők számát, ami az elmúlt években folyamatosan növekedett, a jelenlegi érték 25752.

Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők száma az elmúlt négy évben nem változott jelentősen, számuk 11700 körül mozgott.

A kiskereskedelmi üzletek száma 2010-re 1743-ra csökkent, amelyekből 821 volt az egyéni vállalkozás által működtetett, ez a szám kevesebb, mint fele a 2000-ben meglévőeknek. A kereskedelmi szállásférőhelyek száma – köszönhetően a Balatonnak – 43 291.

Az igazgatási intézmények jelenlegi és 2013. januári száma között a nagyszabású közigazgatási átszervezés miatt jelentős eltérés lesz.

1.2.7. A megye településeinek jellemző lakásviszonyai

Somogy megye lakásállományának nagysága 2010. év végén 139255 lakás volt, ami a régió lakásállományának 34,4%-a. A megye teljes lakásállományának közel fele, 52,6%-a (73347 db) található a városokban és 47,4%-a a nem városi településeken épült fel.

Somogy megyében a laksűrűség 2,28 fő/lakás, ami nagyon kismértékben tér el a városok és a falvak esetén. A városokban 2,27, míg a falvakban 2,30, tehát az eltérés elhanyagolható.

A lakásállomány összetételét és minőségét jól jellemzi az, hogy az adott évben mennyi az új építések aránya. Ha feltételezzük azt, hogy egy lakás átlagos élettartama 100 évben jelölhető meg, akkor a lakásállomány megújulásához nagyjából a teljes lakásállomány 1%-a kell, megújuljon évente. Tekintettel arra, hogy a népességfogyás általános tendencia, ezért valószínűleg nem tévedünk, ha azt mondjuk, hogy a lakásállomány 0,8%-a legalább meg kell, újuljon évente, ellenkező esetben a lakáskörülmények nagymértékben leromlanak, a lakásállomány pótlásának elodázása pedig egyre nagyobb terhet jelent majd az elkövetkező generációk számára. 2001 és 2005 között éves átlagban 1204 lakás épült, ami a teljes lakásállomány 0,9%-a volt. Az ezután következő években rendre alacsonyabb volt a megújult lakásállomány nagysága és 2010-ben is csak a teljes lakásállomány 0,68%-a volt új építés. Az elmúlt években felhalmozott felújítási hiány évről-évre nőtt és a következő időszakban csak a normál 0,8%-os elméleti felújítási arányszámnál nagyobb mértékű beavatkozásokkal lesz majd ellensúlyozható a korábbi éveket jellemző negatív folyamat.

A lakásállomány összetételét jellemző másik mutató az épített lakások alapterületének alakulása. Somogy megye lakásépítését 1996-2000 között még a 100 négyzetméteres átlagos alapterületű lakások jellemezték, de az átlagos épített alapterület 2008-ban 95 m²-re csökkent, 2010-ben pedig már csak 79m² volt. Az új építésű lakások nagysága fokozatosan eltolódott a három és négyszobás lakásoktól az egy, illetve kétszobás lakások irányába. A folyamat mögött a generációk egyre ritkább együttélése és az elaprózódott háztartások számának

növekedése áll. A lakások alapterületét árnyaltabban vizsgálva megállapítható, hogy a megye Balaton parti kistérségeiben a 100m² alatti (Balatonföldvári 98,8m², Fonyódi 87,3m², Siófoki 64,1m²), míg a megye többi kistérségében 100 m²-t meghaladó átlagos alapterületű lakások építése volt jellemző az elmúlt években (pl.: Kaposvári 121,3m², Kadarkúti 126,1m², Barcsi 140,4m²).

Kistérség	Lakásállomány az év végén	Száz lakásra jutó lakos	Az épített lakások					
			száma összesen	ebből			átlagos alapterülete, m ²	tízezer lakosra
				4 és több szobás	vállalkozás által épített	természetes személy által épített		
			aránya, %					
Balatonföldvári	5 723	198	63	30,2	44,4	55,6	98,8	56
Barcsi	10 367	230	8	50,0	–	100,0	140,4	3
Csurgói	7 267	231	1	–	–	100,0	69,0	1
Fonyódi	11 599	197	113	38,9	37,2	61,9	87,3	49
Kadarkúti	7 509	270	16	43,8	–	93,8	126,1	8
Kaposvári	40 890	244	89	61,8	6,7	93,3	121,3	9
Lengyeltóti	4 624	244	10	50,0	–	80,0	100,0	9
Marcali	15 921	219	23	30,4	4,3	87,0	139,3	7
Nagyatádi	10 870	239	12	50,0	–	100,0	109,5	5
Siófoki	18 153	210	602	15,8	86,4	13,6	64,1	158
Tabi	6 332	202	5	40,0	–	100,0	95,6	4
Összesen	139 255	228	942	25,9	63,4	36,0	79,2	30

22. számú táblázat: Az épített lakások jellemzői Somogy megye kistérségeiben. Forrás: KSH

A megyében található lakások közműves ellátása általában véve elmarad az európai színvonaltól, de a régiós összehasonlításban a legjobb helyzetben van, sőt a mutató évről-évre javuló tendenciát mutat. A Dél-Dunántúli régió megyéi között Somogy megyében a legnagyobb a legalább komfortos lakások aránya (86,9%). Ezek a lakások rendelkeznek legalább egy darab 12 négyzetmétert meghaladó alapterületű lakószobával, főzőhellyel, fürdőhellyel és WC-vel, közművesítettégük teljes, melegvíz-ellátással és egyedi fűtési móddal (szilárd- vagy olajtüzelésű kályhafűtéssel, elektromos hőtároló kályhával, gázfűtéssel) rendelkeznek. A hagyományos energia árának drasztikus emelkedése miatt egyre inkább előtérbe kerül a lakások épületenergetikai korszerűsítése, mivel a beruházás megtérülési ideje folyamatosan csökken. Jelentős előrelépés várható a megújuló energiaforrások minden szegmensében, 2010-hez képest 2020-ra a megújuló energiaforrások bruttó felhasználása előreláthatólag megduplázódik.

A lakásépítések jelentős részét a magánszektor hajtja végre önerőből (hitelből) finanszírozva azt. A lakásállományon belül 2010-ben 3502 db önkormányzati lakás volt, ami a teljes megyei lakásállomány 2,5%-a. Ez a rendkívül alacsony bérlakás állomány gátolja a lakás mobilitás kialakulását és a munkaerő piaci elhelyezkedést is megnehezíti. Az alacsony mértékű lakás mobilitás nem teszi lehetővé a családoknak azt, hogy gyorsan és hatékonyan tudjanak reagálni az életükben bekövetkező demográfiai, foglalkoztatási változásokra.

Somogy megye lakásviszonyairól összességében elmondható, hogy a megfelelő komfortfokozatú lakásállományt az utóbbi években lelassult megújulási folyamat jellemzi. Az önkormányzati és magán bérlakás állomány aránya rendkívül alacsony, aminek káros következményei lehetnek a foglalkoztatási helyzetre is. A lakásállomány megújítása kapcsán előrevetíthető hogy az épületenergetikai szempontok egyre nagyobb hangsúlyt kapnak a közeljövőben.

A lakások komfortfokozat szerinti megoszlása (forrás : <http://www.ksh.hu>)

	Összkomfortos	Komfortos	Félkomfortos	Komfort nélküli	Szükséglakások
Baranya	42,7	28,3	7	19,5	2,6
Somogy	48,3	38,6	3,1	8,2	1,8
Tolna	48,2	33	2,9	14,1	1,7
Dél-Dunántúl	45,2	32,1	5,2	15,3	2,2

23. számú táblázat: A lakások komfortfokozat szerinti megoszlása. Forrás: KSH

Az önkormányzatok ingatlankezelési tevékenysége Somogy megyében

Megnevezés	2000	2007	2008	2009	2010
Fenntartott épület	1 206	1 218	1 246	1 223	1 169
Ebből: lakóépület	853	753	747	724	728
Fenntartott bérlemény	3 949	3 521	3 562	3 532	3 473
Ebből: lakásbérlemény	2 595	2 881	2 849	2 830	2 774
Lakóházjavításra fordított összeg, ezer Ft	116 882	489 464	648 860	150 259	466 404
Összes felújított épület	70	112	30	16	25
Felújított lakásbérlemények					
száma	86	28	108	54	351
költsége, ezer Ft	30 687	26 105	40 121	29 128	361 181

24. számú táblázat: Az önkormányzatok ingatlankezelési tevékenysége Somogy megyében. Forrás: KSH

1.2.8. Településhálózati adottságok

1.2.8.1. Településhierarchia

Somogy megye a Balaton melletti agglomerációs sávot kivéve erőteljesen vidékies térség és funkcionális értelemben városhiányos. A megyében 245 település van, ebből 16 város. A megye eltérő területi fejlettségét jól mutatja, hogy a 16 városból 9 db a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén fekszik. Az üdülőkörzet a megyének csak 30%-át foglalja el, összesen 69 település tartozik a térségbe. Kaposvár az egyetlen középváros, ahol a megye népességének 21%-a lakik. 15 város kisváros, ebből csak Siófoknak több 20 ezer főnél a népessége. Nagyatád, Marcali és Barcs lakossága több mint 10 ezer fő, 9 város lakossága pedig 5000 főnél kevesebb.

A megyei népességnek 52,4%-a városlakó. Még 2 db közepes nagyságú nagyközség, 48 db 1000 fő feletti község, és a többi 1000 fő alatti kis-, apró- és törpefaluk alkotja a megyét.

A települések száma hamarosan eggyel növekedhet, országgyűlési döntésre vár a szomszédos Veszprém megyei Balatonvilágos Somogy megyéhez történő csatlakozása.

Somogy az ország legritkábban lakott megyéje, magas településsűrűséggel, 100 km²-re 4,1 falu jut. A megye aprófalvas térség, de nem a falvak száma miatt, hanem az alacsony népességszámú falvak miatt. A népességfogyás az aprófalvakat sújtja leginkább. 2009-ben 115 volt az 500 fő lakos szám alatti falvak száma. A kistelepüléseket érintő erőteljes népességcsökkenés miatt nőni fog e települések száma. Amennyiben az elmúlt időszakban tapasztalt népességcsökkenés üteme nem változik, ezen falvak egy részének elnéptelenedése reális veszélyként jelentkezik, ami a térszerkezet jelentős változását eredményezheti.

Nemzetközi mérőszámok alapján városias kistérség nincs a megyében, városiasodó kistérségként a Kaposvári és Siófoki kistérség jellemezhető. A városiánság – bár a szomszédos megyék és a horvát határon túli városok is szerepet játszanak a városhálózatban - miatt a meglévő városok szerepének erősítése és együttműködésüknek a kidolgozása szükséges.

A hátrányos helyzetű népességcsoportok egyaránt jelen vannak a városokban és a falvakban. A szegregációs folyamatok megállítására, a veszélyeztetett területeken megelőző intézkedésekre mindkét településtípus esetében szükség van.

A városok és a falvak egymásrataltságából adódóan egyre inkább előtérbe kerül az az elv, hogy a városok és a vonzáskörzetükbe tartozó községek közös területfejlesztési tervezési folyamatban vegyenek részt, a fejlesztéseknek a közigazgatási határok ne jelentsenek legyőzhetetlen akadályt. Célként kell, hogy megfogalmazódjon a funkcióikban összetartozó térségek egymással szinergikus, egymás erősségeire építő együttes fejlesztése.

1.2.8.2. A településhálózat megyén belüli és kívüli kapcsolatai

A településhálózaton belüli kapcsolatokat 11 kistérségi társulás szervezi, a kistérségi központi városokhoz több szálon kapcsolódnak a települések. A falvak egymás közötti kapcsolati formája a körjegyzőség, amiből 74 db található a megyében. A megye vidékfejlesztési feladataiban közreműködő Leader-csoportok 6 együttműködési területet határolnak le a megyében.

Somogy megye területi sajátossága, hogy területének északi harmada, 69 település külön törvénnyel szabályozott Balaton Kiemelt Üdülőkörzethez tartozik. Saját területrendezési tervvel, területfejlesztési koncepcióval és programokkal rendelkeznek. A három megyére kiterjedő üdülőkörzetnek a fejlesztésekre külön szervezete van. A Balaton-parttól távolabbi településeken inkább a kistérségi központhoz való kapcsolódás a jellemző.

Újabb településhálózati kapcsolatot fog jelenteni 2013-tól a közigazgatás átszervezése miatt létrehozott 8 járás.

A megye földrajzi sajátosságai miatt a megyei településhálózatot kiegészítik a szomszédos megyék városai is, így a Zala megyei Nagykanizsa, Keszthely és a Tolna megyei Dombóvár is, de a horvát határon túli Virovitica és Kapronca is. A Dél-dunántúli régió központja, Pécs több régiós intézményen keresztül is partnere Somogynak.

Somogyban a KSH módszertana szerint agglomerálódó térségnek tekinthető Kaposvár környéke és a Balaton déli partja, ahol 17 somogyi települést, közülük 5 várost tartanak így számon. A Balaton környékére találó az üdülőkörzet hosszú távú területfejlesztési koncepciójában használt megfogalmazás a „centrum nélküli agglomeráció”.

A megye településeinek belső kapcsolatrendszerében meghatározó szerepe van a munkába járással és a különféle szolgáltatások igénybevételével kapcsolatban keletkező ingázásnak. A legnagyobb vonzáskörzettel a megyeszékhely rendelkezik, de vonzáskörzete van a kistérségek

központjainak és az összes Balaton-parti városnak is. Siófok vonzása a jelenleg még Veszprém megyéhez tartozó Balatonvilágoson is érvényesül, emiatt folyamatban van a település Somogyhoz csatlakozása.

Kaposvár munkaerő piaci vonzása a Kaposvári kistérségen túl a Marcali kistérség déli részére, valamint a Nagyatádi kistérség csaknem felére terjed ki. Somogy megye városai közül Kaposvár, Barcs és Siófok generál megyehatáron túlnyúló ingázást a munkavállalással kapcsolatban. A megyeszékhely hatása a Dombóvári kistérségre, Barcsé a Sellyei kistérségre terjed ki. A közlekedési kapcsolatok elemzése kapcsán bemutatásra kerültek azok a tervezett gyorsforgalmi utakhoz és főutakhoz való kapcsolódások, amelyek megteremtése a nemzetközi és az országos külső kapcsolatok fejlesztése szempontjából nagy jelentőséggel bír.

A peremterületek és a belső perifériák közlekedésfejlesztése, az elérési idők csökkentése ezeknek a leszakadó térségeknek új fejlődési potenciált jelentene.

A belső kapcsolatok egyik meghatározó eleme a közműves ellátás (kiemelten az energiaellátás), valamint az adott földrajzi térség közös vízgazdálkodása. A vízgazdálkodáson belül a vízbázis védelemnek, valamint az ár- és belvizek okozta károk enyhítésének (pl: a Balaton vízszintingadozásából eredő problémák), a megelőzésnek van évek óta növekvő jelentősége, ami kapcsán a tájgazdálkodási és ökológiai adottságok figyelembevétele elengedhetetlen. Az energiaellátás tekintetében az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaságra való fokozatos áttérés egyre erősödő tendenciája figyelhető meg, valamint egyre erősebb igények jelennek meg a helyi, közösségi energiatermelés- és ellátás kapacitásainak kiépítésére.

Kevésbé jellemző, hogy az egymással határos települések a közigazgatási területük határain történő fejlesztésekről nem csupán formálisan egyeztetnek egymással, hanem a településfejlesztési eszközeiket közös elvek mentén alakítanak ki. A meglévő, de kihasználatlan beépített területek újrahaznosítása korábban nagy figyelmet kapott, a barnamezős területek revitalizációja érdekében a tématerülethez fejlesztési forrásokat is rendeltek. A gazdaság gyenge teljesítménye miatt az utóbbi években a felhagyott gazdasági területek újjáélesztése már nincs a figyelem középpontjában, de a gazdaság élénkülésével párhuzamosan a beépítések tervezésénél az intenzív területhasználatot kell érvényre juttatni az extenzívvel szemben.

1.2.8.3. Települések közötti feladatmegosztások, együttműködések, mindezek szervezeti és intézményi rendszerei

Somogy megyében a települések 11 többcélú kistérségi társulásba szerveződtek, a legjellemzőbb a közoktatási (általános iskola, óvoda), egészségügyi (házi orvosi feladatok, házi orvosi ügyelet, fogorvosi alapellátás, védőnői ellátás) és szociális alapszolgáltatási (nappali ellátás, szociális étkeztetés, családsegítés, gyermekjóléti szolgálat, házi segítségnyújtás, segélykérő jelzőrendszer) közös feladatellátás. Az együttműködés általában a kistérségen belüli mikrotérségi - esetenként akár három falu – szinten történik. A falusi önkormányzatok nagy része közel 10 társulási tagsággal rendelkezik. A kistérségek önálló munkaszervezettel rendelkeznek, de egyes városi polgármesteri hivatalokban irodaként működnek.

A falvak nagy része a közigazgatási feladatainak ellátására körjegyzőségeket alakított, jelenleg 74 körjegyzőség működik a megyében, a legtöbb körjegyzőség csupán néhány faluból áll.

Létezik együttműködés kistérségi járóbeteg-szakellátó központ működésére is. (Csurgó, Tab). Bölcsődei ellátásra szintén van társulási együttműködés.

Néhány kistérségen belül mozgókönyvtári szolgálatra is szerveződtek településcsoportok.

Az önkormányzati belső ellenőrzési feladatokat a kistérségeken belüli társulási formában oldják meg és a pénzügyi végrehajtási feladatok céljából is társultak kistérségi szinten.

A munka- és tűzvédelmi feladatok ellátására társulások szerveződtek, a falvak kb. egynegyede a Somogy Megyei Önkormányzatnál működő társulással szerződött. A hulladékgazdálkodási feladatokat a megye területén három társulás végzi. A szélessávú internet hálózatot több helyen társulási formában működtetik. Létezik jégeső elhárítási tevékenység céljára és állati eredetű melléktermék elszállítására és ártalmatlanítási feladatra létrejött társulás. A szennyvízcsatorna beruházás megvalósítására és üzemeltetésére is létrehozta társulási formában együttműködéseket. Konkrét feladatra alkalmi társulások is létrejöttek, pld. Startmunka- mintaprogram. Balatoni kistérségből származó információ szerint a Balaton-parti és a háttértelepülések között ellentét feszül, ennek feloldása muszáj a fejlődés érdekében. A balatoni üdülőkörzetben különösen fontos lenne az idegenforgalom érdekében az összefogás, az események, tevékenységek összehangolása.

A kistérségek és a járások feladata, szerepe, a települések együttműködési formája 2013 januárjától kezdődően az új járási hivatalok elindulásával párhuzamosan körvonalazható.

Járás neve	Járás székhelye	A Járási Hivatalhoz tartozó települések
Barcsi Járási Hivatal	Barcs	Babócsa, Barcs, Bélavár, Bolhó, Csokonyavisona, Darány, Drávagárdony, Drávatomási, Heresznye, Homokszentgyörgy, Istvándi, Kálmánca, Kastélyosdombó, Komlósd, Lad, Lakócsa, Patosfa, Péterhida, Potony, Rinyaújlak, Rinyaújnép, Somogyaracs, Szentborbás, Szulok, Tótújfalu, Vízvár
Csurgói Járási Hivatal	Csurgó	Berzence, Csurgó, Csurgónagymarton, Gyékényes, Iharos, Iharosberény, Inke, Órtilos, Pogányszentpéter, Porrog, Porrogszentkirály, Porrogszentpál, Somogybükkösd, Somogycsicsó, Somogyudvarhely, Szentá, Zákány, Zákányfalu
Fonyódi Járási Hivatal	Fonyód	Balatonboglár, Balatonfenyves, Balatonlelle, Buzsák, Fonyód, Gamás, Gyugy, Hács, Karád, Kisberény, Látrány, Lengyeltóti, Ordacsehi, Öreglak, Pamuk, Somogybabod, Somogytúr, Somogyvamos, Somogyvár, Szőlősgyőrök, Visz
Kaposvári Járási Hivatal	Kaposvár	Alsóbogát, Baté, Bárdudvarnok, Bodrog, Böszénfa, Büssü, Cserénfa, Csoma, Csombárd, Csököly, Ecseny, Edde, Felsőmocsolád, Fonó, Gadács, Gálosfa, Gige, Gölle, Hajmás, Hedrehely, Hencse, Hetes, Igal, Jákó, Juta, Kadarkút, Kaposfő, Kaposgyarmat, Kaposhomok, Kaposkeresztúr, Kaposmérő, Kaposújlak, Kaposszerdahely, Kaposvár, Kazsok, Kercseliget, Kisasszond, Kisgyalán, Kiskorpád, Kőkút, Magyaratád, Magyarregres, Mernye, Mezőcsokonya, Mike, Mosdós, Nagybjajom, Nagyberki, Orci, Osztopán, Patalom, Patca, Pálmajor, Polány, Ráksi, Rinyakovácsi, Sántos, Simonfa, Somodor, Somogyaszaló, Somogyfajsz, Somogygeszti, Somogyjád, Somogysárd, Somogyszil, Szabadi, Szenna, Szentbalázs, Szentgálaskér, Szilvásszentmárton, Taszár, Újvárfalva, Várda, Visnye, Zimány, Zselickisfalud, Zselickislak, Zselicszentpál
Marcali Járási Hivatal	Marcali	Balatonberény, Balatonmáriafürdő, Balatonkeresztúr, Balatonszentgyörgy, Balatonújlak, Böhönye, Csákány, Csömend, Főnyed, Gadány, Hollád, Hosszúvíz, Kelevíz, Kéthely, Libickozma, Marcali, Mesztegnyő, Nagyszakácsi, Nemesdéd, Nemeskislalud, Nemesvid, Nikla, Pusztakovácsi, Sávoly, Somogysámson, Somogysimonyi, Somogyszentpál, Somogyzsitfa, Szegerdő, Szenyér, Szökedencs, Tapsony, Táska, Tikos, Varásló, Vése, Vörs
Nagyatádi Járási Hivatal	Nagyatád	Bakháza, Beleg, Bolhás, Görgeteg, Háromfa, Kaszó, Kisbajom, Kutas, Lábod, Nagyatád, Nagyorpád, Ötvöskónyi, Rinyabesenő, Rinyaszentkirály, Segesd, Somogyszob, Szabás, Tarany
Siófoki Járási Hivatal	Siófok	Ádánd, Balatonendréd, Balatonföldvár, Balatonőszöd, Balatonszabadi, Balatonszárszó, Balatonszemes, Bálványos, Kereki, Kötcsé, Kőröshegy, Nagyberény, Nagycsepely, Nyim, Pusztaszemes, Ságvár, Siófok, Siójut, Som, Szántód, Szólád, Teleki, Zamárdi
Tabi Járási Hivatal	Tab	Andocs, Bábonymegyer, Bedegkér, Bonnya, Fiad, Kapoly, Kánya, Kára, Kisbárapáti, Lulla, Miklósi, Nágocs, Sérsekszőlős, Somogyacsa, Somogydöröcske, Somogyegres, Somogyeggyes, Szorosad, Tab, Tengőd, Torvaj, Törökkoppány, Zala, Zics

25. számú táblázat: Az újonnan kialakított járások illetékességi területe. Forrás: KSH

1.2.9. A térszerkezeti elemek azonosítása, a térszerkezet időbeli alakulása, a térségi terület felhasználás változásai, tendenciák értékelése

Somogy megye beazonosítható térszerkezeti elemei a hálózati térszerkezet: (autópálya, gyorsforgalmi utak, vasútvonalak), a települési térszerkezet és az ökológiai térszerkezet.

A hálózati térszerkezet sajátossága a Balaton melletti nemzetközi jelentőségű M7 autópálya és déli határ melletti 6. főút. Az elhelyezkedésük mutatja a megye középvezetékéből hiányzó, a kelet-nyugati kapcsolatot biztosító M9 utat. Észak-déli irányú hálózati elemről nem beszélhetünk, mert a megyét északról lezárja a Balaton, délről pedig a Dráva folyó és az országhatár. Horvátország EU-s csatlakozásával és a kialakuló kapcsolatokkal az irányok fontossága átértékelődhet. A tervezett vonalas infrastruktúra elemei a területek használatát befolyásolni fogják.

A megye települési térszerkezete 245 településből áll, a megyeszékhelyen kívül 15 város alkotja a somogyi városhálózatot, amely erősen kiegyenlítetlen, mert 9 város a Balaton mellett, illetve közelében van. A megye területi fejlettségének nagy eltérését a városok elhelyezkedése mutatja. A Balaton melletti települések és Kaposvár környéke fejlettebb, míg a megye a többi része lényegesen elmaradottabb. A megye népességének fogyása az 1000 fő alatti falvakat sújtja a legjobban. A népességcsökkenési tendencia mellett 3-4 évtizeden belül 106 falu lakossága fog kihalni, ami a települési térszerkezetet jelentősen befolyásolni fogja. Esetleg érzékelhető lesz a 2013-ban történő közigazgatási átszervezés miatt, az önkormányzati hivatalok helye és száma, kialakuló 8 járás, a most még meglévő 11 kistérség mellett. A kiháló falvak belterületinek, épületállományának sorsa, használata nem megbecsülhető. A Magyarországra jellemző általános népességcsökkenés, illetve a népesség előregedési folyamata Somogy megyében is megmutatkozik, de a megye különböző részein egy időben egymással teljesen ellentétes folyamatok zajlanak. Még a Balaton partján fekvő települések sem egységesek a demográfiai mutatóik alakulása szempontjából, hiszen a Balaton-part keleti részén fekvő városok (Siófok, Zámárdi) dinamikus népességnövekedést mutatnak, a part középső részétől nyugati irányban haladva a városokat (különösen Fonyód) egyre nagyobb mértékű népességcsökkenés jellemezte az elmúlt egy évtizedben.

A megye városainak népessége az elmúlt tíz évben a 26. számú táblázatban bemutatottak adatok alapján a következők szerint alakult:

Város	lakónépesség 2010-ben (fő)	A lakónépesség változása 2001. év végéhez képest (%)
Kaposvár	67 979	-0,3
Balatonboglár	5 934	-2,3
Balatonföldvár	2 041	-3,2
Balatonlelle	4 824	-3,6
Barcs	11 532	-6,6
Csurgó	5 248	-9,3
Fonyód	4 777	-9,8
Igal	1 282	-4,3
Kadarkút	2 589	-7,2
Lengyeltóti	3 262	-5,3
Marcali	11 571	-8,0
Nagyatád	10 887	-9,8
Nagybajom	3 465	-3,7
Siófok	24 347	3,8
Tab	4 315	-12,2
Zamárdi	2 382	5,8

26. számú táblázat: Somogy megye városainak népességi adatai. Forrás: KSH

Kaposvár lakosság száma nagyjából stagnált az elmúlt egy évtizedben, ami az országosan jellemző negatív tendenciák ismeretében kedvező helyzetnek tekinthető.

A fokozatos elöregedés és az elvándorlás miatt 10% körüli népességcsökkenést szenvedett el Tab, Nagyatád és Csurgó, de Marcalit, Barcsot és Kadarkút városát is nagyjából azonos 7-8%-os lakos szám csökkenés jellemezte. A megye fiatal városai között szerepel a régió legkisebb lélekszámú városi rangú települése Igal, amely a városiasodás folyamatának elején tart.

Az ökológiai térszerkezetet a Balaton-felvidéki Nemzeti Park és a Duna-Dráva Nemzeti Park védett területei, a Natura 2000 területek, a tájvédelmi körzetek területei és helyi jelentőségű védett természeti területek alkotják. A Natura 2000-es európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területek a megye településeinek háromnegyedét érintik.

A megye természet-közeli állapota, kialakult tájhasználat és ökológiai állapota várhatóan értékesebb lesz. Az erdőterületek növekedni fognak, az állattenyésztés növekedése a mezőgazdasági területeken a gyepek, legelők területét növelheti a szántóterületek rovására.

1.2.10. A térségi terület felhasználás vizsgálata

2012. évben az összes erdőterület a termőterületek 34,75 %-át, 171.782 hektárt tett ki. A Belső-Somogyi síkságon és a Zselicségben vannak nagy összefüggő erdőterületek. Kiváló termőhelyi adottságú erdőterületként nyilvántartott a meglévő erdőterületek legnagyobb része. Somogy megye erdőgazdálkodásra kiválóan alkalmas, mégis kerülni kell a túlzott mértékű erdősítést, inkább összefüggő hálózatként kell megtartani.

A mezőgazdasági területek nagysága jelentős, összefüggő területei főleg a Marcali-háton és Külső-Somogy dombos részein terülnek el. A legjellemzőbb a szántóföldi használat. Kiváló termőhelyi adottságú szántóterület csak a megye keleti részén található, mégis a mezőgazdaság szempontjából jó adottságúnak számít a megye. Bár a megye mezőgazdasági adottságai nem tekinthetők homogének, de még a kedvező termőterületi adottságokkal rendelkező térségekben rejlő potenciál sem került eddig megfelelően kiaknázásra. A megye mezőgazdasági területei a mainál lényegesen jelentősebb állattartásra, gyümölcs- és zöldségtermesztésre adnának lehetőséget. A szőlő- és gyümölcskataszteri rendszerben több somogyi területet is nyilvántartanak.

A két fő területhasználat mellett jelentős a természetközeli állapotban megmaradt területek nagysága, a mély fekvésű területeken, a Dráva mentén, a Kis-Balatonon, a vízfolyások mentén.

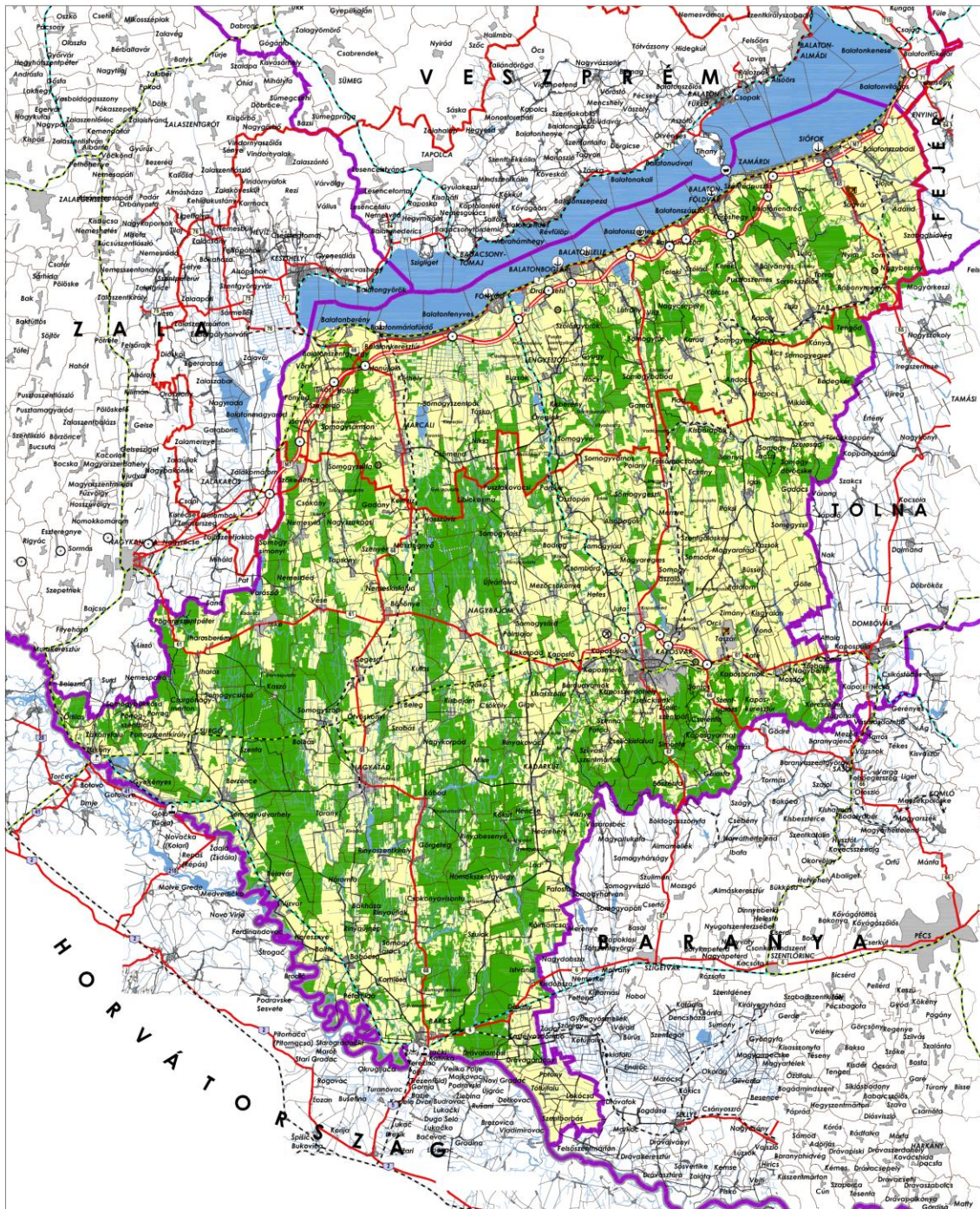
Somogy vízrajzának meghatározója a két nagy vízgyűjtőrendszer, a Zala-Balaton-Sió és a Dráva. A megye területén a vízfolyások nagyjából kiegyenlítettek és viszonylag sűrűn helyezkednek el. A völgytalpakban magas a talajvíz. Az állóvizek területi aránya - a Balatontól függetlenül is - nagyobb az országos átlagnál. A megyében több mint 400 tó található, melyek nagyobb része mesterséges kialakítású, víztározó vagy halastó funkcióval.

A települések területei a megye kis részét foglalják el, településsűrűsödés és beépített területek növekedése a Balaton déli partján és Kaposvár környékén figyelhető meg.

Az egykori taszári katonai repülőtér több mint egy évtizede használaton kívül van, azóta amortizálódik, pedig paraméterei alapján a nemzetközi légiforgalomban is szerephez juthatott volna. A sávolyi motoros pálya megkezdett, és megrekedt beruházása mai állapotában rendezetlen területhasználatot eredményez.

Térségi hulladéklerakók vannak Kaposváron, Marcaliban, Ordacsehiben és Somban.

A terület felhasználást a közlekedési infrastruktúra is meghatározza, azt az 1.2.5.1. fejezetben ismertettük.

SOMOGY MEGYE TERÜLETRENDEZÉSI TERVE - HELYZETELEMZÉS

M = 1 : 440.000

TERÜLETFELHASZNÁLÁS

1. Erdőterület	8. Kereskedelmi (nemzetközi) repülőtér fejlesztés	15. Főút
2. Mezőgazdasági terület	9. Egyélt nyílvadás és nem nyílvadás célú repülőtér	16. Regionális jelentőségű mellékút
3. Települési terület	10. Gyorsforgalmi- és főúthálózatán lévő határátkelő	17. A tervezési terület az államhatárrészt érintő módosított határvizsgálati körzetre
4. Vízgazdálkodási terület	11. Vasúti közlekedésben lévő határátkelő, határátkelőhelyi pont	18. Egyélt országos közlekedési vasútvonal, az országos vasúti közlekedés eleme
5. Építmények által igénybe vett terület	12. Kompárköcs	19. Vasúti mellékvonal
6. Meglévő és tervezett hulladéklerakó hely	13. Közműhálózat csomópont	20. Kiszáradt nyílvadás víz
7. Tésztáj jelentőségű kikötő	14. Gyorsforgalmi út	21. Balaton Kiemelt Üdülőkörzet határa

Megbízó:
Somogy Megyei Önkormányzat

Képviselő: Golencsér Attila, megyei közgyűlés elnöke

Generáltervező:
Környezetterv Kft.

Képviselője: Dr. Laposa József

Tervező: Lázár Tibor

2009.

16. számú térkép: A megye terület felhasználása
Forrás: Somogy Megye Területrendezési Terve

A táj terhelésének és terhelhetőségének meghatározása

A somogyi tájra a legjellemzőbb a sokféleség, dombsági, síksági és folyó-menti tájak egyaránt megtalálhatók. Egymásba fonódó tájelemek fordulnak elő: tagolt felszín, dombok, lankák, fejlett völgyhálózat, sűrű vízfolyások, széles völgytalpak, viszonylag sík területek, természetes és mesterséges élővizek. A megye területe az ország legváltozatosabb táji adottságú térségei közé tartozik.

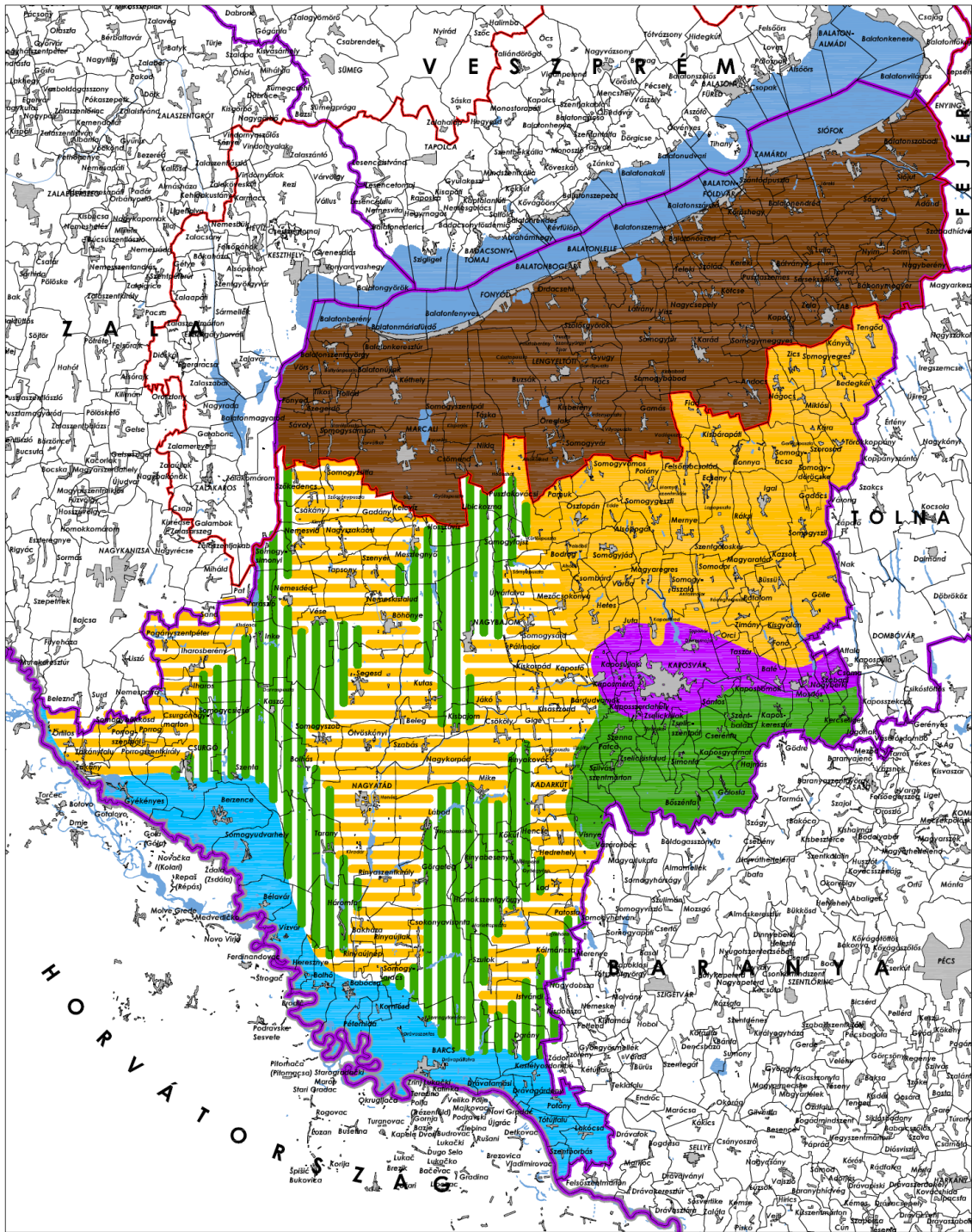
A tájhasználatra alapvetően a mezőgazdasági és erdőgazdasági használat, a termelés jellemző. Ennek ellenére különböző szempontok szerint vizsgálva egyes tájtípusok, tájegységek terhelhetősége eltér a hagyományos mezőgazdasági és erdőgazdasági tájhasználatától. Az eltérő természeti adottságok, az ökológiai természetvédelmi érzékenység és a hagyományos tájhasználat különböző terhelhetőséget határoz meg.

A Dráva mentén ártér, hullámtér, holtágak, vizes élőhelyek, természetes és természetközeli területek, alacsony fekvésű mezőgazdasági területek egyaránt találhatóak. A folyó hullámtere és kapcsolódó természeti területek az ökológiai hálózat fontos elemei, összefüggő, védett természetvédelmi terület. A táj terhelhetőségének elsődlegessége a vízvédelem, az árvízvédelem, a táj-és természetvédelem, az öko- és a vízi turizmus. Olyan komplex tájgazdálkodás lehetséges, amely a környezetet kíméli, az értékeket megőrzi és megvédi.

A Balaton Kiemelt Üdülőtérület területe eltérő érzékenységgű területekből áll, másképpen terhelhetők a közvetlen vízparti és távolabbi területek, de a Balaton-törvény szabályozza a tájhasználatot és a terhelhetőség lehetséges mértékét.

A megye területének meghatározó része a mezőgazdasági táj, ott a terhelhetőség prioritása a termőföld védelme kell legyen. Az utóbbi évtizedekben csökkent a rétek, a legelők, a szőlő- és gyümölcsművelésű területek aránya, ezért a megtartásuk és bővítésük szükséges a változatosság megőrzése érdekében. A patak völgyek, vizenyős területek, tavak, gyepek, rétek nagyobb része természet-közeli állapotú és Natura 2000 természet megőrzési területek, ahol a természetvédelem az elsődleges szempont.

Somogyban az erdők évezredek óta meghatározók, az erdőterületek növelése tervezett. Az erdők gazdasági (árutermelő és vadgazdálkodási) funkciója mellett a turisztikai szerepük is jelentős. Az erdőgazdálkodásnál a folyamatos erdőborítottság fenntartása, a tarvágás kerülése kell, hogy domináljon. A természetvédelem, az élővilág védelme szükséges, a vadgazdálkodás és a turizmus egyaránt környezetkímélő módon történhet.

SOMOGY MEGYE TERÜLETRENDEZÉSI TERVE - HELYZETELEMZÉS

M = 1 : 625.000

TÁJ TERHELHETŐSÉGE

1. Folyó menti síksági táj	6. Urbanizált táj
2. Síkvidéki mezőgazdasági táj	7. Balaton üdülközet
3. Dombvidéki mezőgazdasági táj	8. Balaton Kiemelt Üdülközet határa
4. Síkvidéki erdős táj	
5. Dombvidéki erdős táj	

Megbízó:
Somogy Megyei Önkormányzat
Képviselője: Gelencsér Átilla, megyei közgyűlés elnöke

Generáltervező:
Környezetterv Kft.
Képviselője: Dr. Laposa József
Tervező: Dr. Laposa József

2009. október

17. számú térkép: A megye tájterhelhetősége Forrás: Somogy Megye Területrendezési Terve

2. A megyét érintő tervezési-fejlesztési környezet áttekintése

2.1. A megyét érintő ágazati koncepciók, területfejlesztési elképzelések és hatályos területi tervek áttekintése

2.1.1. Az OTK megyét érintő vonatkozásai

A hatályos OTK a régiók területeire fókuszált, ezért Somogy megyére a Dél-dunántúli régióra megfogalmazott átfogó célok érvényesek 2013-ig:

1. Magas környezeti minőségű modellrégió kialakítása
 - a természeti, környezeti értékek védelme és fenntartható hasznosítása
 - kiegyensúlyozott térszerkezet és térségi munkamegosztás kialakítása
2. Helyi adottságokra épülő versenyképes gazdaság
 - innovatív környezeti ipar és energetika
 - piacorientált kreatív és kulturális ipar
 - élettudományi bázisra épülő egészségipar
 - piacképes, hagyományosan jelenlévő ipari ágazatok és a turisztikai kínálat által termelt hozzáadott érték növelése
3. Stabilizálódó népességszám és erős társadalmi szolidaritás
 - a lakosság egészségállapotának javulása
 - hátrányos helyzetűek (etnikai alapon diszkriminált cigány származású lakosság, illetve az aprófalvas és jelentős szegregációval bíró területek lakossága) és inaktív munkaerő-piaci reintegrációja.

A régiót, illetve Somogy megyét érintő területi célok 2013-ig:

1. A régiót dinamizáló fejlesztési pólus (Pécs és agglomerációja) megerősítése
2. A regionális növekedési zónák (Kaposvár és Szekszárd térsége, valamint a Balaton-part) innováció befogadására és az innováció vezérelt fejlődésre és specializációra képessé tétele
3. A vidékies térségek gazdaságának stabilizálása, foglalkoztatási helyzetének javítása.
4. Határ menti területek fejlesztése és határon átnyúló térségi együttműködésük erősítése. Cél, hogy a határ menti területek adottságai e periférikus térségek megújulásának erőforrásává váljanak, kiaknázva a határok változó szerepét:
 - határon átnyúló vonzáskörzeti kapcsolatok újjáélesztése, illetve kialakítása,
 - közös befektetés-ösztönzés, gazdaságfejlesztés, összehangolt turisztikai termékrendszer kialakítása,
 - határon átnyúló táj-, természet- és környezetvédelmi, ökológiai gazdálkodási rendszerek fejlesztése és a katasztrófavédelmi tevékenységek összehangolása,
 - a közszolgáltatások szervezésének, (hulladékgyűjtés, szennyvízkezelés, egészségügy stb.) határokon átnyúló megoldásainak ösztönzése,
 - a munkaerő-piaci és a képzési rendszerek összehangolása,
 - az elérhetőség javítása határon átnyúló úthálózat-fejlesztéssel, a tömegközlekedés kialakításával, szükség szerint új határátkelőhelyek létesítésével,
 - közös területi tervezés, közös regionális programok készítése és a rendezési tervek összehangolása,
 - a határon túli magyarok szervezeteivel, intézményeivel való együttműködés erősítése, a közös nyelv, illetve kultúra kínálta előnyök hasznosítása,

- társadalmi-kulturális kapcsolatok megerősítése.

Somogy megye jelentős része rurális, vidéki térségnek minősül, az OTK a rurális térségek fejlesztéséről a következőket tartalmazza:

5. Rurális (a továbbiakban: vidékies) térségek területileg integrált fejlesztésének prioritásai.– a helyi, térségi adottságokra építő termékek és szolgáltatások integrált fejlesztése a cél, az újjáéledő helyi társadalmak kezdeményezéseire alapulva. A különböző típusú vidékies fejlesztési prioritások:
 - a természeti és kulturális táji értékekben gazdag területeken a helyi értékek és erőforrások fenntartható hasznosítása,
 - a tanyás térségek revitalizálása,
 - az aprófalvas térségekben az értékmegőrzés, funkcióváltás és az esélyegyenlőség megteremtése,
 - a nemzeti kisebbségek által lakott vidékies térségek fejlesztésénél a kisebbségek által képviselt sajátos értékek megjelenítése,
 - a magas arányú cigány népességgel rendelkező térségek társadalmának hagyományait, értékeit befogadó társadalmi-gazdasági integrálása.

Új országos koncepció készül, két fejlesztési dokumentum összevonva: az Országos Fejlesztési Koncepció és Országos Területfejlesztési Koncepció, Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció (OFTK) Nemzeti fejlesztés 2020 címmel. A munkaanyagának nagyobb része megérkezett első véleményezésre a Somogy Megyei Önkormányzathoz. Az országos és a megyei koncepciók párhuzamosan, egymással összehangolva készülnek, de az országos koncepciót előbb kell jóváhagynia az országgyűlésnek, mint a megyéknek a koncepcióikat. Az OFTK megyékre vonatkozó fejlesztési elképzelései a megyei hivatalokból származó javaslatokat tartalmazzák.

Somogy megyére nem terveznek számottevő országos szintű fejlesztést, sem a leszakadó térség felzárkóztatására szolgáló országos programot. A véleményben olyan, több térséget, köztük Somogyot is érintő fejlesztésekre teszünk javaslatot, mint a falvak feladatmegosztáson alapuló hálózatosodása, a pár évtized múlva néptelenné váló aprófalvak sorsa, használaton kívüli középületek adatbázisa, javasolt funkcióval, középületek energetika szempontú felmérése, újabb balatoni kompátkelő, helyi energiaforrásokat felkutató tanulmánytervek, a meglévő vasútvonalak korszerűsítése, a horvát határon több határátkelő, több kapcsolati lehetőség, a Dráva térség komplex fejlesztési programja.

2.1.2. A megyét érintő kiemelt térség területfejlesztési tervei

Somogy megye területének északi harmadát a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet (BKÜ), kiemelt térség érinti. A BKÜ területrendezési tervét törvénnyel 2000-ben hagyták jóvá, majd 2008-ban módosították. A BKÜ 179 települést érint a három Balaton körüli megyében, közülük 69 a somogyi.

A BKÜ területén Balaton Fejlesztési Tanács működik és külön fejlesztési ügynöksége is van. A Balaton Kiemelt Üdülőkörzete Hosszú távú Területfejlesztési Koncepciója 2007-2020 című fejlesztési anyagot 2009-ben fogadták el. A Koncepció balatoni régióként kezeli a BKÜ-t és Somogy megyei településeit alrégióként fogalmazza meg. A balatoni régiót gyűrűs szerkezetű régióként határozzák meg, ami a decentralizáció mintaterülete kíván lenni, „centrum nélküli agglomeráció” lévén. A koncepció egy korábbi anyag aktualizálása és zömében 2006-os vizsgálati adatokra épül.

A koncepcióban megfogalmazott jövőkép és célrendszer elfogadható Somogy megye többi területére is. Elgondolkodtató azonban, hogy a vízparttól távolabbi falvak egy része leghátrányosabb helyzetű kistérségi besorolást kapott, tehát olyan fejlettségi szinten vannak, mint a megye fejletlenebb déli része.

A megyei szintű területfejlesztési koncepcióba a balatoni koncepció egyes részletei is beépítésre kerülnek.

A BKÜ területét lefedő kistérségek és LEADER - csoportok területi határai nem illeszkednek az üdülőkörzethez, de mindegyik rendelkezik területfejlesztési, vidékfejlesztési dokumentummal.

2. 1. 3. Az Országgyűlés és a Kormány által jóváhagyott és az egyéb ágazati fejlesztési stratégiáknak a megyére érvényes vonatkozásai

A hazai fejlesztéspolitikai koncepciók és stratégiai tervdokumentumok cél- és eszközrendszere alapvetően adaptálható Somogy megyére, ugyanakkor arra nincs lehetőség, hogy a helyzetértékelés részeként a programokhoz illeszkedő kvázi megyei koncepció megfogalmazásra kerüljön. A dokumentumok elemzése során elsősorban a megyét konkrétan érintő kiemelt fejlesztési célokat, irányvonalakat rögzítő, fejlesztési lépéseket nevesítő elemek áttekintésére került sor.

Országos fejlesztési dokumentumok strukturált rendszere (hatályos):

Koncepciók

- Országos Területfejlesztési Koncepció (OTK)
- Országos Fejlesztéspolitikai Koncepció (OFK)

Fejlesztési és stratégiai tervek

- Új Széchenyi Terv
- II. Nemzeti Fejlesztési Terv: Új Magyarország Fejlesztési Terv (2007-2013)

Operatív programok

- ÚMFT operatív programok 2007-2013
 - ÚMFT operatív programok 2007-2013
 - Államreform Operatív Program
 - Elektronikus Közigazgatás Operatív Program
 - Gazdaságfejlesztési Operatív Program
 - Környezet és Energia Operatív Program
 - Közlekedés Operatív Program
 - Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program
 - Társadalmi Megújulás Operatív Program
 - Végrehajtás Operatív Program

Akciótervek

- Új Széchenyi Terv akciótervei 2011-2013

Ágazati tervek

- A Kis- és Középvállalkozások Fejlesztésének Stratégiája 2007-2013
- Külgazdasági Stratégia 2011
- Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2005-2013
 - Országos egészségturizmus fejlesztési stratégia
 - Országos ökoturizmus fejlesztési stratégia
 - Lovas turizmus termékfejlesztési stratégia

- Kulturális turizmus fejlesztési stratégia
- A kerékpáros turizmus fejlesztési stratégiája 2010-2015
- Az ifjúsági turizmus fejlesztési stratégiája
- Turizmusfejlesztési Stratégia 2011 – koncepció
- Az egészségügy humán erőforrás stratégiája
- Egységes Közlekedésfejlesztési Stratégia 2007-2020 – Fehér Könyv
- Az országos gyorsforgalmi és főúthálózat nagytávú terve és hosszú távú fejlesztési programja
- Országos Vasútfejlesztési Koncepció – tervek szerint 2013-ig készül el
- Kerékpáros Magyarország Program 2007-2013
- Nemzeti Energiastratégia 2030
- Magyarország Energiapolitikája 2008-2020
- Stratégia a magyarországi megújuló energiaforrások felhasználásának növelésére 2008-2020
- Magyarország Megújuló Energia Hasznosítási Cselekvési Terve 2010-2020
- Magyarország Nemzeti Energiahatékonysági Cselekvési Terve 2008 (módosítva: 2010-ben)
- Nemzeti Környezetvédelmi Program 2009-2014
- Magyarország Vízyűjtő-gazdálkodási Terve 2009
- Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia 2008-2025
- Digitális Megújulás Cselekvési Terv 2010-2014
- Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia 2007

Az Új Széchenyi Terv 6 kitörési pontja, 6 programot jelöl meg. A zárójelben megfogalmazott feladatok vonatkozhatnak Somogy megyére.

1. Gyógyító Magyarország – Egészségipari Program (termálvízkészlet komplex hasznosítása, erre épülő termékek, szolgáltatások rendszerbe foglalása - több más célt erősít, mint: elmaradott térségek felzárkóztatása, geotermikus energia komplex hasznosítása, a természeti adottságok védelme, a versenyképesség tartós növelése, tudásfejlesztés)
2. Zöldgazdaság-fejlesztési Program (megújuló energiaforrások: biomassza, biogáz, földhő, napenergia, új munkahelyek létrejötte, zöldipari termékek: szélturbina, tüzelőberendezés, napenergia-rendszer, stb. gyártása)
3. Vállalkozásfejlesztési Program (hit a tisztességes vállalkozásban, segítség a forrás-hozzáférésben, adminisztrációs terhek csökkentése, szövetség a vállalkozásokkal)
4. Közlekedésfejlesztési Program (közút: települések elkerülő szakaszainak megépítése, meglévő úthálózat fenntartási munkái, vasút: sebességnövekedés 80 km/ó, törzshálózaton 120 km/ó és kétvágányúsítás)
5. Tudomány-Innováció Program (versenyképesség növelése, magasabb hozzáadott értékű munkahelyek, javuló életminőség)
6. Foglalkoztatási Program (minél több új, adózó, fenntartható munkahely)

Nemzeti Vidékstratégia stratégiai célkitűzései

1. Tájaink természeti értékeinek, erőforrásainak megőrzése (táji sokféleség, élővilág sokfélesége)
2. Sokszínű és életképes agrártermelés (agrár- és élelmiszergazdaság életképességének növelése, piaci pozíció javítása, foglalkoztatás növelése)
3. Élelmiszerbiztonság (helyi alapanyagú jó minőségű, fenntartható élelmiszer-feldolgozás)

4. A vidéki gazdaság létalapjainak biztosítása, a vidéki foglalkoztatás növelése (helyi adottságokra épülő gazdaságfejlesztési programok, romák bevonása a mezőgazdaságba, kulturális örökség értékalapú fejlesztése és bevonása a turizmusba)
5. A vidéki közösségek megerősítése, a vidéki népesség életminőségének javítása (elvándorlás megállítása, diplomás fiatalok vidékre költöztetése, gyermekvállalás ösztönzése, közösségek erősítése, természeti és épített környezet minőségi javítása)

A Stratégia négy szempont szerint nevesít térségeket, amelyekre programok készültek, de a Jelentős társadalmi hátrányokkal, problémákkal rendelkező térségekre (munkanélküliség, nagyszámú roma népesség), sem a Speciális vidékfejlesztési programot igénylő térségekre (aprófalvak) készült komplex programokba nem került be Somogy megye. Az Ormánság program csak nyolc somogyi falut érint. Azonban a számos programnak és alprogramnak szinte mindegyike vonatkoztatható Somogy megyére.

Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció (Nemzeti Fejlesztés 2020) munkaanyaga:

- munkahelyteremtés és vállalkozásélénkítés
- mezőgazdaság fejlesztése, jó minőségű agrártermékek előállítása, többcélú erdőgazdálkodás (vadgazdálkodás, turizmus)
- a Dráva folyó és az országhatár átjárhatóságának és a horvát közlekedési kapcsolatok javítása
- természeti kincsekre (termálvíz, Balaton, Dráva) alapozott turizmus fejlesztése, termálvízkezelés további hasznosítása, a fürdők összehangolt fejlesztése
- városi centrum szerepek és együttműködések erősítése, Kaposváron agrár-innováció támogatása

2.1.4. Somogy megyével szomszédos megyék területfejlesztési koncepciójának üzenetei

A Dél-Dunántúl három megyéje fejlesztési irányait a 2007-13. közötti Európai Unió programidőszakban, a 2006-ban megfogalmazott Dél-Dunántúli Operatív Program fogta át, ugyanis a korábban elfogadott, és részben felülvizsgált fejlesztési dokumentumok célrendszere nem volt azonosítható az Európai unió támogatási céljaival.

A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. tv. 2011-ben történt módosítása középszinten a megyéket definiálta a területfejlesztés egységeiként. A jogszabályi változásokkal és a közigazgatás átszervezésével párhuzamosan indult meg a megyei fejlesztési koncepciók újragondolása és a 2014-20 közötti Európai Unió fejlesztési programperiódusra tekintettel az új koncepciók készítése.

Az azonos szintű program dokumentumok kapcsán a szomszédos megyei területfejlesztési koncepciók és egyéb fejlesztési dokumentumok a fejlesztési irányaik kijelölése alkalmával nem vagy csak az utalás szintjén mutatnak túl a megyehatárokon, nagyobb térségi összefüggésekben csak érintőlegesen gondolkodnak.

Somogy megyének, mint a Dél-dunántúli pozíciójából adódóan fekvéséből, táji, természeti adottságaiból fakadóan Baranya, Tolna és Zala továbbá a közös Balaton miatt Veszprém megyékkel szorosabb a kapcsolata. Az együttgondolkodás és a koordináció színterei korábban a regionális fejlesztési tanácsok voltak. A regionális konzultációs fórum illetve az újjá alakult Balaton Fejlesztési Tanács tevékenységében a megyehatáron átívelő fejlesztési koordinációs, közös fejlesztéseket meghatározó tervezés még érintőleges.

A megyehatáron átnyúló fejlesztések megfogalmazásának területei a szakértői egyeztetések alapján a közlekedési kapcsolatokra (az M9 gyorsforgalmi út megépítése, vasút,- kerékpár útfejlesztések), a határon átívelő gazdasági és közlekedési kapcsolatok kialakítására, a balatoni vendég forgalom háttér kínálatának kiterjesztésére, a Kaposvári Egyetem agrár innovációs tevékenységének kihasználására, a Duna-Dráva Nemzeti Park, illetve a Zselicség hasznosítására irányulnak.

A hatályos területrendezési tervekben Tolna megye viszonyrendszerében a kapcsolódás biztosított, míg Baranya megyét érintően az OTRT módosítás során pontosítások szükségesek.

A megye nemzetközi kapcsolatai, projektjei:

Somogy megye a szomszédos Horvátország Koprivnica-krizevci, Virovitica-podravka valamint Isztria megyéivel ápol együttműködési kapcsolatokat. A partner kapcsolatok a rendezvényeken, turisztikai kiállításokon való közös megjelenés mellett mára már kiterjedtek az intézmények, civil szervezetek, egyesületek kapcsolatára is. Hatékony együttműködést folytat a két megyei könyvtár, a megyei mozgáskorlátozottak egyesülete és több nyugdíjas szervezet, valamint jelentősek a települések testvér települési kapcsolatai. A határmentiség fontos kapocs az együttműködésben. A gazdasági élet terén kialakított kapcsolatok tartósnak bizonyultak, rendszeres a részvétel a verőcei mezőgazdasági szakkiallításon, valamint a krizsevci kézműves vásáron. Mivel Magyarországon egyre kisebb vonzerővel bírnak a helyi jellegű kiállítások és vásárok, így az utóbbi években egyre nehezebb a kölcsönösség tartása.

Többször szóba került a Gyékényes-Botovo közúti határátkelőhely megnyitásának lehetősége, valamint megállapodás született az Őrtilos-Légrád közötti, hagyományos Anna-napi ideiglenes határnyitás kölcsönös támogatásáról. Példaértékű együttműködés született a Koprivnica-krizsevci és a Somogy megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóságok között, többször közös katasztrófa-elhárítási gyakorlatot tartottak az országhatáron, Berzence-Gola térségben. A két határmenti megye példaértékű együttműködésének elismeréseként a Somogy Megyei Igazgatóság lehetett a házigazdája a 4. Magyar-Horvát-Szlovén Trilaterális Találkozóknak, amelyen az országok kormányzati szinten is képviseltették magukat.

A Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság és a Verőce-drávamente Megyei Tűzoltó és Polgári Védelmi Parancsnokság is a kaproncáihoz hasonló együttműködést alakított ki.

A határmenti kapcsolatok projektalapú erősítése határozott igény, és fontos feladat. A gazdaságfejlesztés, környezetvédelem, turizmus témák prioritást élveznek a 2007-től meghirdetett új Magyarország - Horvátország Határon Átnyúló Együttműködési Programban (IPA). Cél a már elkezdett együttműködések folytatása a térség városaival / településeivel, vállalkozói központjaival, egyéb intézményeivel a közös projektek kidolgozásában.

Az Európai Bizottság 2008 márciusában elfogadta a 2007-2013 időszakra szóló Magyarország - Horvátország IPA Programot. Ezzel elindulhatott a program végrehajtása: 2009 tavaszán jelentek meg az első pályázati kiírások. A megyei önkormányzat is részt vesz a Program legfőbb döntéshozó szerve, a Közös Monitoring Bizottság munkájában, amely felelős a program tartalmi elemeiért és a végrehajtás eszközeinek meghatározásáért.

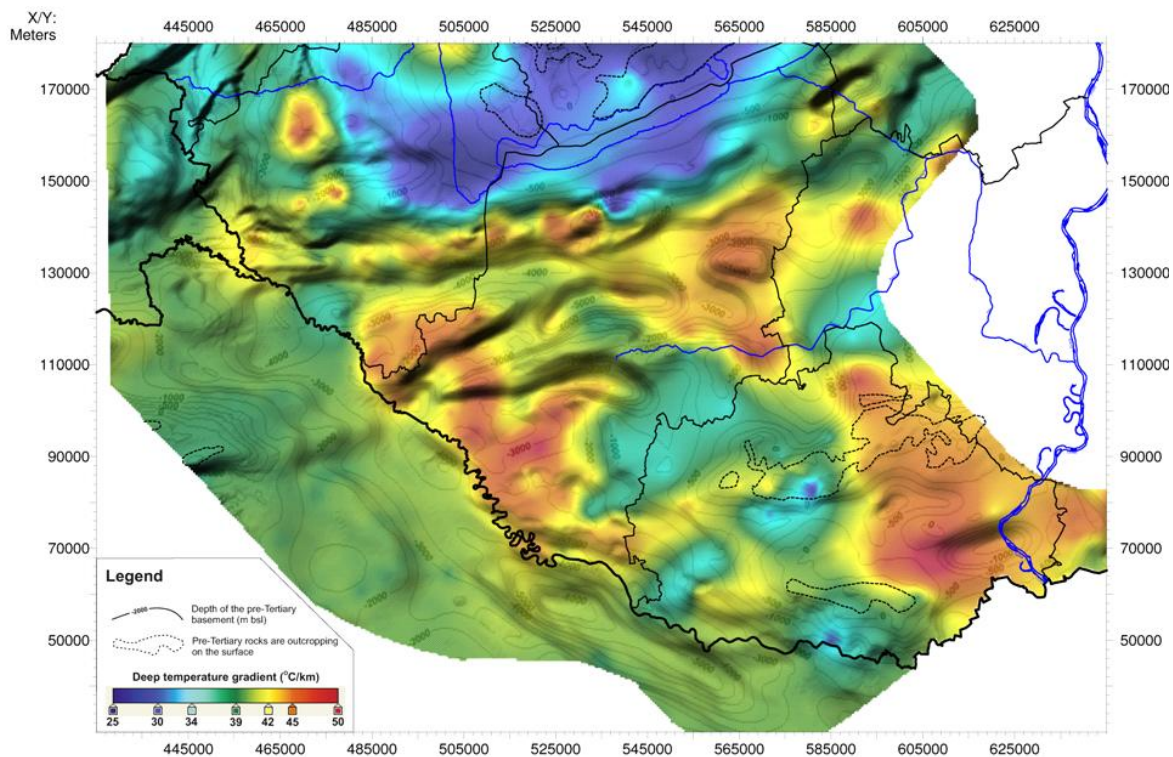
Az IPA Program támogatásra jogosult területe Magyarország dél-nyugati határán (3 megye), valamint Horvátország észak-keleti határán (4+4 megye) fekszik. A Program célja a határmenti övezetek felzárkózásának és integrációjának elősegítése.

E programban vett részt vezető kedvezményezettként a Somogy Megyei Önkormányzat a horvátországi Koprivnica-Krizsevci Megyei Fejlesztési Ügynökséggel és a Turisztikai Hivatallal közösen benyújtott DRÁVA- GASTROLOBBY címet viselő projektjével. A projekt keretében 2010 tavaszán a magyar, ősszel pedig a horvát oldalon 2 napos kulturális-

gasztronómiai programot és szakmai szemináriumot valósítottunk meg a programban érintett megyék részvételével.

Szintén vezető kedvezményezettje volt a Somogy megyei Önkormányzat a Geotermikus kutatások a Dráva-medencében című kutatás-fejlesztési projektnek, amely Baranya és Zala megyei önkormányzatok, a Pécsi Tudományegyetem és az Eszéki Egyetem partnerségével valósult meg. A „*Geotermikus kutatások a Dráva-medencében*” című 499.285 euro összköltségvetésű kutatási programhoz pályázati forrást a Magyarország-Horvátország IPA Határon Átnyúló Együttműködési Program és a Magyar Állam biztosított. A kutatás során feltérképezték a térségben rejlő geotermikus energiaforrásokat. A vízáadó rétegek regionális vizsgálatához kitűnő kiindulási alapot nyújtottak a részletes szeizmikus és fúrési adatok, illetve a rendelkezésre álló közel 100 évnnyi szénhidrogén-kutatási eredmények. Megállapítható, hogy a Dráva-medencében különösen jellemző a magas geotermikus gradiens és jó vízáadó rétegek jelenléte. Elhelyezkedésüket és paramétereiket térképi és adatsoros elemzések igazolják.

A Dél-Dunántúl hőmérséklet-gradiens térképe

A projekt eredményeként elkészült tanulmány és szakkönyv segítséget nyújt a későbbiekben megvalósítani tervezett geotermiára alapozott fejlesztésekhez, turisztikai, illetve épületenergetikai beruházások során egyaránt.

A Somogy Megyei Vállalkozói Központ Közalapítvány, mint vezető partner a Somogy Megyei Önkormányzattal, a Virovitica-Podravina Megyei Fejlesztési Ügynökséggel, valamint a Verőce- Drávamente Megyei Önkormányzattal közösen pályázatot nyert Somogy és Verőce-Drávamente megyék közös határon átnyúló vállalkozásfejlesztési stratégiájának kidolgozására. A projekt a Magyarország-Horvátország IPA Határon Átnyúló Együttműködési Programban, az Európai Unió társfinanszírozásával valósul meg. A 2013-2020-as időszakra vonatkozó közös stratégia megalkotásának célja a magyar és horvát

vállalkozások üzleti együttműködésének ösztönzése, a potenciális befektetők orientálása, a fejlesztések, a határon átnyúló tervezés összehangolása. Hosszabb távú célok: a foglalkoztatás bővítése, erősebb helyi gazdaság kialakulása, a perifériális státusz mérséklése.

Összefoglalva a Somogy megyével határos megyék fejlesztési koncepcióiban foglaltakról elmondható, hogy a közös gondolkodás csak említés szintjén és a jogszabályi elvárásokat szem előtt tartva, mint kötelező elem jelennek meg. A gyakorlatban ez idáig csak közbeeső szakmai egyeztetésre került sor. A 2014-20. közötti Európai Unió fejlesztési programidőszak várható eszköze is ismeretében ugyanakkor elengedhetetlen a megyék számára az integrált illetve a megye és országhatárokon átnyúló fejlesztési elképzelésekről történő folyamatos a párbeszéd figyelemmel az EGTC-ben rejlő lehetőségek kihasználására.

2.1.5. Az OTrT és a területrendezési tervek megyét érintő vonatkozása

Somogy megye területének kétharmadára készíthetett a megyei önkormányzat területrendezési tervet az Országos Területrendezési Tervvel (OTrT) összhangban. A megye északi harmadán, a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet (BKÜ) területén a 2000. évi CXII. törvénnyel jóváhagyott területrendezési terv az érvényes.

A megye kétharmadnyi részére készült területrendezési terv, az önkormányzati jóváhagyása 2011. áprilisában történt. Az OTrT indokolatlanul nagy erdőterületeket tervezett a megyébe, a jogszabályi lehetőségek szerint a terven kevesebb erdőt terveztek. A megyei területrendezési terv elfogadásakor hozott határozat többek között az OTrT és a Balaton-törvény módosításának kezdeményezéséről is szólt. A megyei önkormányzat az országos terv módosítását kérte a főúthálózat egyes elemeinek nyomvonal-korrekciójára, valamint mindkét törvény szöveges pontosítást, egyértelműsítést. Az országos tervben kijelölt mozaikos vegyes terület felhasználású térség nem mutat lehetséges térség- és tájfejlesztési elvet... A vonalas infrastruktúra elemei közül az M9 számára Kaposvártól nyugatra alternatív nyomvonalat jelölt, a gyorsforgalmi út végleges nyomvonala még nem dőlt el.

Az OTrT figyelembe vétele mellett a megyei területrendezési terv a meglévő megyei sajátosságok érdekében sajátos térségi övezeteket is tervezett.

A területi tervet jóváhagyó közgyűlési határozat a térségi terület felhasználási egységre vonatkozó általános célokat a BKÜ területén levő településekre is kiterjesztette, ezek a figyelembe vételét a településrendezési tervek véleményezése során javasoljuk.

Az illetékes tárca az OTrT módosítását 2013-ra tervezi, majd a következő évre a Balaton-törvény módosítását. A tervezett OTrT-módosítás állapotáról jelenleg nincs információnk.

2.1.6. A megyét érintő környezetvédelmi, természetvédelmi és tájvédelmi szabályozások

- a Duna-Dráva Nemzeti Park létesítéséről 7/1996.(IV.17.) KTM rendelet
- a Balaton-felvidéki Nemzeti Park létesítéséről 31/1997.(IX.23.) KTM rendelet
- a Balaton-felvidéki Nemzeti Park bővítéséről 1/2002.(I.15.) KöM rendelet
- a Zselici Tájvédelmi Körzet védetté nyilvánításáról 6/1976. számú OTvH határozat, a védettség fenntartásáról 87/2007.(X.18.) KvVM rendelet
- a Boronka-melléki Tájvédelmi Körzet védetté nyilvánításáról 9/1991.(IV.26.) KTM rendelet, a bővítéséről 18/2001.(VIII.27.) KöM rendelet

- a Babócsai Basa-kert természetvédelmi területté nyilvánításáról 6/1977. számú OTvH határozat, a védettség fenntartásáról és a kezeléséről 34/2007.(X.18.) KvVM rendelet
- a Baláta-tó természetvédelmi területté nyilvánításáról a Földművelésügyi Miniszter 505.510/1941.I.b.3 számú rendelkezése, a védettség fenntartásáról 3662007.(X.18.9 KvVM rendelet , a bővítéséről és erdőrezervátummá nyilvánításáról 19/2008.(VIII.22.) KvVM rendelet
- a Csokonyavisontai fás legelő természetvédelmi területté nyilvánításáról 5/1977. számú OTvH határozat, a védettség fenntartásáról 44/2007.(X.18.) KvVM rendelet
- a Rinyaszentkirályi-erdő természetvédelmi területté nyilvánításáról 3/1984.(XII.13.) OKTH rendelkezése, a védettség fenntartásáról 68/2007.(X.18.) KvVM rendelet
- a Somogyvári Kupavár-hegy természetvédelmi területté nyilvánításáról 12/1978. számú OKTH határozat, a védettség fenntartásáról 115/2007.(XII.27.) KvVM rendelet, kezelési tervről 13/2009.(VIII.19.) KvVM rendelet
- a Látrányi Pusztai természetvédelmi területté nyilvánításáról a 8/1992.(II.25.) KTM rendelet
- a Csombárdi-rét természetvédelmi területté nyilvánításáról 26/2007.(VIII.9.) KvVM rendelet
- a Nagybereki Fehér-víz természetvédelmi területté nyilvánításáról 12/1977. számú OTvH határozat, a védettség fenntartásáról 111/2007.(XII.27.) KvVM rendelet
- Natura 2000 területek az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004.(X.8.) Kormányrendelet, 45/2006.(XII.8.) KvVM rendelet 14/2010.(V.11.) KvVM rendelet
- a Nemzetközi Jelentőségű Vadvizek Jegyzékébe bejegyzett hazai védett vizek és vadvízterületek körébe tartozó Dél-balatoni halastavak és berkek Ramsari terület kijelöléséről 15/2011.(V.31.) VM rendelet

2.1.7. A megye 20 ezer lakos feletti városainak települési gazdasági vagy településfejlesztési programjai és településfejlesztési koncepciói

Kaposvár Megyei Jogú Város programjai:

Kaposvár Integrált Városfejlesztési Stratégiája
 Kaposvár Közlekedésfejlesztési Koncepciója
 Kaposvár és Környéke Turizmusfejlesztési Koncepciója
 Kaposvár Megyei Jogú Város Egészségterve
 Kaposvár Megyei Jogú Város Esélyegyenlőségi Terve
 Kaposvár Helyi Hulladékgyűjtési Terve

Kaposvár a Legfontosabb - A Kaposváriak Programja

Ahhoz, hogy meg tudja különböztetni magát másoktól, ahhoz, hogy Kaposvár egyedivé beazonosíthatóvá váljon, meglévő hagyományaira építve erősíteni kell a város imázsát. Négy olyan, a városra jellemző imázs kép erősítéséről döntöttek, amelyből egynek vagy kettőnek pár éven belül alkalmassá kell válnia arra, hogy erről azonosítsák be Kaposvárt: Kaposvár Európa virágos városa és egyben a szecesszió, a szökőkutak, a fesztiválok városa is.

Kaposvár legyen a Dél-Dunántúl logisztikai központja, mely a déli és a keleti piacokra is kiható, információkat gyűjtő, feldolgozó és terítő központ is egyben, mivel a város a Dél-Dunántúl közepén fekszik.

Kaposvár legyen a művészet, a kultúra regionális fővárosa, mert a térségben márkát jelent a kaposvári művészet (Rippl-Rónai, Vaszary).

Kaposvár legyen az egészséges táplálkozást propagáló, minőségi élelmiszereket gyártó város, hiszen a Kaposvári Egyetem az agrár és élelmiszer tudomány regionális tudásközpontja lesz.

Kaposvár legyen vendégváró város, az egészség, az életminőség, a rekreáció, és a turizmus városa, mert a Kaposi Mór Megyei Kórház a térség egyik legfelszereltebb súlyponti kórháza lesz, az élményfürdő mellé felépül a rekreációt, rehabilitációt is szolgáló európai színvonalú gyógyfürdő, és Kaposvár már ma is a hazai lovas szakemberképzés regionális központja.

Kaposvár és Környéke Turizmusfejlesztési Konceptiója

A turizmus a gazdaság egyik legfontosabb és leggyorsabban növekvő ágazata. Kedvező hatást gyakorol a fizetési mérlegre, láthatatlan exportként növeli az ország bevételét. Ez a hagyományos exportnál jóval kedvezőbb, hiszen a turista saját maga érkezik a fogyasztás helyére, nem kell elvinni hozzá az árut, szolgáltatást, mely jelentős költségmegtakarítást jelent, így ezen a területen 1 Ft nyereség lényegesen kisebb ráfordítással érhető el, mint más gazdasági szektor esetében.

A turizmus multiplikátor hatásának köszönhetően közvetlen hatást gyakorol más gazdasági ágazatokra is, hiszen a turista a turisztikai termék mellett egyéb szolgáltatásokat is igénybe vesz.

A turizmus, mint a többi iparág, egy térség számára pozitív és negatív hatásokat egyaránt magában foglal. Alapvető cél, hogy a negatív hatásokat csökkentsük, a pozitív hatásokat növeljük.

Kaposvár Hosszú távú Településfejlesztési Konceptiója

Kaposvár regionális társközpont és kistérségi központ szerepét egyre erősítő, természeti-, települési- és társadalmi környezetében harmonikusan fejlődő sokszínű, városias település. Az értékes adottságok megőrzésével, a lehetőségek hatékony kihasználásával és a fejlődés folyamatos fenntartásával a hetvezenezres város lakóinak otthonát, életminőségük magas színvonalát, biztos megélhetésüket és nyugodt, kulturált életfeltételeiket biztosítja. Kaposvár olyan város, ahol jó élni, ahol jó befektetni.

Dél-Dunántúl földrajzi középpontjában fekvő település mezőgazdasági területek központja volt egész történelme során.

A helyi hagyományok és örökségek gazdagságából táplálkozva a kulturális és a művészi élet központjává vált. Művészeti együttesei országhatáron túl is ismertek, nemzetközileg elismert alkotómunka folyik a Csiky Gergely Színházban. A város híres szülöttei: Rippl Rónai József és Vaszary János. Számos rangos kulturális és művészeti rendezvényeken kívül sokszínű és gazdag sportprogramokkal teszi kellemessé a lakosok és a városba látogató vendégek szabadidejét. Az idegenforgalom egyik húzóereje a lovas hagyományok és a gyógyhatású termásvíz, illetve a város környékén található zselici erdők, tavak, amelyek közül kiemelkedik a Deseda-tó. „Somogyország fővárosának” rendkívül szép eklektikus és szecessziós épületegyüttesei is figyelmet érdemelnek.

Az elmúlt évtizedben Kaposvár a régió egyik legjelentősebben fejlődő gazdasági és kereskedelmi központjává alakult.

Kaposvár városának az építés, a gyarapodás, a lakói elképzeléseinek és a családok terveinek valóra váltása a legfontosabb stratégiája. Az igények mind teljesebb kielégítését az egyre komfortosabb városi környezet fogja biztosítani. Azokat a vállalkozásokat, beruházásokat és elképzeléseket támogatja a város, amelyek megvalósulása a kaposváriak jobb létét és a piacgazdasági értelemben vett teljes foglalkoztatottságot eredményezik majd. Olyan üzemek épülnek, amelyek tisztességes munkáért tisztes munkabért fizetnek. A Kaposváron végzeteknek a tudás mellé az önmegvalósítás lehetőségét kínálja a város.

Kaposvár olyan város legyen, ahol az emberek számíthatnak egymásra, ahol érezhetik, hogy egy közösséghez tartoznak. Ha bajban vannak, akkor van, aki segítségükre sietnek. Ha örömük van, van kivel megosztani. Érezhetik, hogy vannak olyan nagy közös célok, amelyet a múlt és jövőbe vetett hit inspirál. Kaposvár lakói jól érezhetik magukat városukban, elégedettek lehetnek a szolgáltatások általános színvonalával, és optimistán élhetik mindennapjaikat. A város életének aktív résztvevői kell, hogy legyenek.

Siófok Város Önkormányzata az alábbi középtávú programokkal rendelkezik:

- Siófok Város 2011-2014 közötti gazdasági programja
- ANTI-Szegregációs Terv
- Siófok Város Történelmi Üdülőközpont Akcióterületének Előzetes Akcióterületi Terve
- Esélyegyenlőségi Terv

Integrált Városfejlesztés Stratégia 2009 – 2015

A város, jelentős erőfeszítések árán, a közelmúltban jutott el odáig, hogy a minőségi turizmus lett a meghatározó. A város jövőképében a szezonális helyett az egész évben folyamatos, aktív és minőségi kikapcsolódást nyújtó igényes turisztikai szolgáltatásokra helyezi a hangsúlyt.

Hazai és külföldi befektetők közreműködésével az elmúlt néhány évben, több mint fél tucat nívós, a legkülönbözőbb szolgáltatásokat kínáló, egész évben nyitva tartó szálloda épült a városban. A híres Aranyparton, általában az egykori kempingek területén, ugyancsak befektetők közreműködésével, több száz, szintén nívós apartman házat alakítottak ki. Megújult a városi strand és környéke és látványosan zajlik a belváros rehabilitációja is. A város vezetése és a befektetők együttesen felismerték, hogy az üdülési szokások az elmúlt évek során gyökeresen megváltoztak és ennek megfelelően alakították ki fejlesztési koncepciójukat. A Belváros a legsűrűbben lakott, legnépesebb városrész. Markánsan négy területi egységet lehet megkülönböztetni a Belvároson belül: a Városközpontot, a Történelmi Üdülőközpontot, a Belvárosi Lakóterületet, valamint az Aranypartot. A Képviselő-testület ezt a négy egységet külön-külön fejlesztési akcióterületként jelölte ki, melyek közül a következő öt évben a Történelmi Üdülőközpont fejlesztése kap prioritást. A Belvároshoz, mint városrészhez, azon belül a Belvárosi lakóterülethez tartozik a KSH adatai alapján beazonosított szegregátum. E terület bemutatása és az Anti-szegregációs Terv az IVS mellékleteként került kidolgozásra.

2.1.8. A megye hatályban lévő ágazati tervei, programjai

- Somogy Megye Területfejlesztési Programja 2004
- Somogy Megye Foglalkoztatási Stratégiája 2005
- Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Területrendezési Terve és a Balatoni Területrendezési Szabályzat (Balaton törvény) 2008
- Somogy Megyei Önkormányzat Ifjúsági Stratégiája 2011
- Somogy Megye Környezetvédelmi Programja 2009
- Somogy Megye Turizmus Stratégiája 2008
- Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Hosszútávú Területfejlesztési Konceptiója 2020-ig

2.1.9. Vonatkozó egyéb tervek

Somogy megyében a 11 statisztikai kistérség valamint 6 LEADER HACS működik, amelyek területfejlesztési koncepcióval illetve helyi vidékfejlesztési stratégiával rendelkeznek. A megye városai zömében készítettek integrált városfejlesztési stratégiát.

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területére, több szakágára (pl: turizmus, közlekedés) készültek szakmai koncepciók és programok.

2.1.10. A tervezést érintő egyéb jogszabályok

Területfejlesztés

- A fővárosi és megyei kormányhivatalokról, valamint a megyei kormányhivatalok kialakításával és a területi integrációval összefüggő törvénymódosításokról szóló 2012. évi CXXVI. törvény
- A fővárosi és megyei kormányhivatalokról szóló 288/2010.(XII.21.) Korm. rendelet
- A kiemelt térségi és megyei területrendezési tervek, valamint a településrendezési tervek készítése során az országos, a kiemelt térségi és a megyei övezetek területi érintettségével kapcsolatosan állásfoglalásra kötelezett államigazgatási szervek köréről és az eljárás részletes szabályairól szóló 282/2009.(XII.11.) Korm. rendelet
- A legkedvezőtlenebb helyzetű megyék – Bács-Kiskun, Békés, Borsod-Abaúj-Zemplén, Jász-Nagykun-Szolnok, Nógrád, Somogy, Szabolcs-Szatmár-Bereg – felzárkóztatására szolgáló keretek felhasználásáról szóló 47/2003.(IV.3.) Korm. rendelet
- Az Országos Területfejlesztési Konceptióról szóló 97/2005.(XII.25.) OGY határozat (V.4. pontja – Megyei szint szerepének átalakítása a fejlesztések koordinációjára)

Területrendezés

- A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény
- Az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény
- A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Területrendezési Tervének elfogadásáról és a Balatoni Területrendezési Szabályzat megállapításáról szóló 2000. évi CXII. törvény
- A területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009.(X.6.) Korm. rendelet

Környezetvédelem

- A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény

- Az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény
- Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény
- A környezeti hatásvizsgálati és az egységes környezethasználati engedélyezési eljárásról szóló 314/2005.(XII.25.) Korm. rendelet
- A levegő védelméről szóló 306/2010.(XII.23.) Korm. rendelet
- A zajkibocsátási határértékek megállapításának, valamint a zaj- és rezgés-kibocsátás ellenőrzésének módjáról szóló 93/2007.(XII.18.) KvVM rendelet
- Az országos területrendezési és építési követelményekről szóló 253/1997.(XII.20.) Korm. rendelet

Természetvédelem

- A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
- A bányászatról szóló 1993. évi XLVIII. törvény
- Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004.(X.8.) Korm. rendelet
- A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény
- A termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény
- A termőföld védelméről szóló 2007. évi CXXIX. törvény
- A hulladékgazdálkodásról szóló 2000. évi XLIII. törvény
- A veszélyes hulladékkal kapcsolatos tevékenységek végzésének feltételeiről szóló 98/2001.(VI.15.) Korm. rendelet
- A vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvény
- A vízbázisok, a távlati vízbázisok, valamint az ivóvízellátást szolgáló vízi létesítmények védelméről szóló 123/1997.(VII.18.) Korm. rendelet
- A nagyvízi medrek, a parti sávok, a vízjárta, valamint a fakadó vizek által veszélyeztetett területek használatáról és hasznosításáról, valamint a nyári gátak által védett területek értékének csökkenésével kapcsolatos eljárásról szóló 21/2006.(I.31.) Korm. rendelet
- A felszín alatti vizek védelméről szóló 219/2004.(VII.21.) Korm. rendelet
- A felszíni vizek minősége védelmének szabályairól szóló 220/2004.(VII.21.) Korm. rendelet
- A vizek mezőgazdasági eredetű nitrát szennyezéssel szembeni védelméről szóló 27/2006.(II.7.) Korm. rendelet
- A felszín alatti víz állapota szempontjából érzékeny területeken lévő települések besorolásáról szóló 27/2004.(XII.25.) KvVM rendelet

2.2. A térség területfejlesztési szereplői elképzeléseinek feltárása, a tervezési folyamat partnerségi tervének elkészítése és végrehajtása

2.2.1. A partnerségi terv elkészítése

Somogy Megye Területfejlesztési Konceptiójának (továbbiakban: SMTFK) partnerségi terve a közszektor, üzleti szféra, szakmai és civil valamint állampolgári közösségek megyei tervezésbe való bevonását célozza meg.

A partnerségi tervben az egyes tervezési elemekhez és fázisokhoz kapcsolódóan meghatároztuk a célcsoportot, a bevonás eszközeit, részvételi formáit, továbbá a bevonás célját. A partnerségi terv tartalmazza továbbá az SMTFK Somogy Megyei Önkormányzat által történő elfogadást követő társadalmi egyeztetését is.

Partnerségi terv

Somogy Megye Területfejlesztési Konceptiójának elkészítéséhez

Tervezési folyamat lépései	Célcsoport	Időpont	A részvétel/ bevonás formája	Bevonás célja (i)
SMTFK előkészítése				
Előkészítés, munkaindítás	megyei közgyűlés, városok, MJV	április	nyilvános közgyűlés Megye-járás I. ütem	megyei területfejlesztési munka koncepcionálása
Korábbi tervdokumentumok összegyűjtése	kistérségek, városok, LEADER, gazdasági kamarák szakmai szervezetek, MJV, BFT	május-június	hivatali belső munka, írásos információkérés	Tájékozódás a helyzetfeltáró és javaslattevő megállapításokról, fejlesztési irányokról, következtetések levonása
Fejlesztési/projekt tervek összegyűjtése	települési önkormányzatok gazdasági. civil szervezetek	június	honlap, írásos	Fejlesztési projektek, partnerség, előkészítettség megismerése
A koncepciókészítés, módszertanának előzetes véleményezése	MJV	szeptember	Somogy Megyei Konzultációs Fórum	A koncepció módszertanának véleményezése, javaslattevél
A koncepciókészítés, módszertanának és a rendeletalkotás feladatainak meghatározása	közgyűlési és bizottsági tagok	szeptember	megyei közgyűlés nyilvános ülése	A koncepció módszertanának megismerése, megvitatása, feladatok meghatározása, a Területfejlesztési Bizottság tervezési koordinációs szerepének megerősítése
SMTFK helyzetfeltáró munkarésze/helyzet elemzés-helyzetértékelés/				
	Területfejlesztési		Nyilvános	A koncepció

Az SMTFK feltáró: (elemző-értékelő) munkarészének elkészítése, vitaanyag, tematikus anyagok közgyűlési előterjesztés készítés stb.)	bizottság tagjai		bizottsági ülés	feltáró munkarészének megismerése, megvitatása, véleményezése
	megye területfejlesztésében résztvevő köz, üzleti, és civilszféra szereplői		tematikus, zárt munka megbeszélések /5-6/	A módszertanban meghatározott ütemterv szerint elkészült feltáró munkarész ismertetése, megvitatása, kiegészítő javaslatok tétele
	Megye polgárai, szervezetei		Megyei Önkormányzat honlapja Közvélemény kutatás estlegesen sajtó	A kiegészített feltáró munkarészének véleményezése
	Területfejlesztési Bizottság tagjai		bizottsági ülés	A helyzetelemzés értékelése: a helyzetelemzésben foglaltak előzetes írásos, majd a helyszínen történő szóbeli véleményezése és a javaslatok megvitatása
	Helyzetfeltárás által érintett szakterületek jeles hazai szakértői		Munkacsoport megbeszélés	A megye jövőképevel kapcsolatos elképzelések pontosítása
	Területfejlesztési bizottság tagjai		Nyilvános bizottsági ülés	A koncepció kiegészített feltáró munkarészének megismerése, megvitatása, véleményezése
	SMTFK javaslattevő fázis			
	Területfejlesztési bizottság tagjai		bizottsági ülés	A koncepció javaslattevő fázisa megismerése, megvitatása, véleményezése
	A megye területfejlesztése		tematikus, zárt munka	A módszertanban meghatározott

Az SMTFK javaslattevő fázis (célrendszer, eszköz és intézményrendszer)	ben résztvevő köz, üzleti, és civilszféra szereplői		megbeszélések /5-6/	ütemterv szerint elkészült feltáró munkarész ismertetése, megvitatása, kiegészítő javaslatok tétele
	Kistérségek/ Járás központok, MJV, városok		Megye-járás II.	A koncepció kiegészített helyzetelemzésének ismertetése, megvitatása, a helyi döntéshozók véleményének megismerése,
	Területfejlesztési bizottsági tagok			a célrendszer meghatározása az OTFK-val összhangban és az NGM-mel
	Megye polgárai, szervezetei		Megyei Önkormányzat honlapja Közvélemény kutatás estlegesen sajtó	A kiegészített javaslattevő munkarészének véleményezése
	Regionális egyeztetés: a határos illetve a Balatonnal határos megyei önkormányzatokkal		Munkacsoport megbeszélés	A megye jövőképevel cél és intézményrendszerével kapcsolatos megyehatárokon átnyúló elképzelések egyeztetése
Az SMTFK véleményezése	MJV	2013.04.30-ig	Somogy megyei Területfejlesztési Konzultációs Fórum	A koncepció véleményezése
Az SMTFK elfogadása	megyei közgyűlési tagok	2013.04.30-ig	megyei közgyűlés ülése	A koncepció elfogadása
Az SMTFK társadalmi egyeztetése				
	A megye fejlesztésében érdekelt területfejlesztési, szakmai, társadalmi, civil szervezetek,		Zárt társadalmi egyeztetés	A helyzetelemzés eredményeire épülő koncepcionális célok, eszközök, és intézményi – finanszírozási

	önkormányzatok			elemek megvitatása,
	közgyűlési és bizottsági tagok		Nyilvános fórum	A kidolgozott és a véleményezőkkel egyeztetett koncepció tervezetének megismertetése, megvitatása, elfogadása
Érintett partnerekkel történő egyeztetés	Érintett ágazatok régiók, megyék, kistérségek, kamarák, civil szövetségek, TDM		Meghívásos work-shop	A Koncepció intézményfejlesztési és finanszírozási fejezeteinek megvitatása, program irányok
Az SMTFK közzététele	A megye fejlesztésében érintett, érdekelt szervezetek		Helyi média honlap	Az elfogadott koncepció közzététele az érintett megyei önkormányzat hivatalos lapjában
A SMTFK tárgyalása	közgyűlési és bizottsági tagok		Helyi regionális, országos média	A Koncepció tárgyalása, társadalmi egyeztetésen beérkezett vélemények elfogadása
Az SMTFK társadalmi egyeztetése	A megye fejlesztésében érdekelt kistérségi LEADER, civil szervezetek, önkormányzatok		Nyilvános fórum	A koncepció egyeztetése a kistérségi, LEADER szervezetekkel
Az SMTFK elfogadtatása	közgyűlési tagok	2013.04.30-ig	Helyi, regionális, országos média	A koncepció jóváhagyása, rendeletalkotás

2.2.2. A partnerségi terv végrehajtása

A munkafolyamat a partnerségi tervben foglaltakkal összhangban zajlik, a főbb történések ez ideig a területfejlesztési tervezési tevékenység előkészítésére irányultak. Így megtörtént a nyilvános megyei közgyűlésen a Megye-járás”programjának ismertetése, a figyelem felhívó, illetve partnerség kérő levelek küldése a megye fejlesztésében érintett szervezetek irányába, továbbá a projektgyűjtés indítása a megyei önkormányzat honlapján, illetve a települési önkormányzatokon; üzleti szféra valamint a civil szféra szereplőin keresztül.

2.2.3. A partnerségi terv eredményei

A meghirdetésre kerülő Európai Unió pályázati konstrukciók esetében tapasztalható volt az elmúlt tervezési időszakban, hogy a pályázható minimum támogatási összeg túl magasan került rögzítésre a pályázói igényekhez viszonyítva. Ugyan hatékonyabb, átfogóbb fejlesztés valósulhat meg a komplex, több témát magába foglaló nagyobb léptékű projektekkel, de számos esetben a túl magas minimum összeg miatt áll el a megyei szereplő a pályázat kidolgozásától. A kistéleplések, mikro és kisvállalkozások, egyedül pályázó civil szervezetek esetében számos esetben jelentős segítséget nyújtana a néhány százezer-néhány millió Ft mértékű támogatás. Természetesen a kisösszegű támogatásokkal párhuzamosan szükséges a komplex projektek támogatását is folytatni.

A teljes pályázati dokumentáció benyújtásának lehetőségét célszerű lenne egyszerűsíteni, akár online kitöltőprogram segítségével. Az aláírás, cégszerű aláírás egy egyszerű visszaigazoló nyomtatvány postai úton történő kézbesítésével megoldhatóvá válna.

Mivel az ingatlanfejlesztések esetében számos esetben gondot jelent annak fenntartása, indokolt lehet a megújuló energiaforrások, illetve az energiatakarékos technológiák alkalmazásának kötelezővé tétele.

A pályázatok elbírálásának határidejét a lehető legrövidebbre csökkenteni, hiszen számos esetben okoz problémát, hogy a megvalósítás időpontjára a korábban benyújtott költségvetésben szereplő összegek már nem reálisak, nem beszélve az elhúzódó közbeszerzési eljárások negatív hatásáról.

2.2.3.1. Az üzleti szektor szereplőinek a térséget érintőfejlesztési elképzeléseinek áttekintése

- Európai példát követve céges gépkocsik beszerzésének támogatása kedvezményekkel, akár rögzített műszaki paraméterekkel. Gépkocsi márkánként engedélyezett felszereltségi szintek és típusok meghatározásával.
- Magas technológiai szintű termelő berendezések beszerzésének támogatása kedvezményekkel.
- Az előfinanszírozás megreformálása, magasabb előleg biztosítása, illetve a megfelelő támogatás előfinanszírozó hitel lehetőségek kidolgozásával. (a projekt maga lehet a fedezet)
- Új, bevezetésre kerülő termékek marketing,- kommunikációs költségeinek támogatása.
- Eszközbeszerzésre kiírt pályázatok meghirdetése kezdő vállalkozásoknak. (kisösszegű néhány 100 ezer Ft-os támogatástartalommal, min. 50%-os támogatási intenzitással is)
- Eszközbeszerzésre irányuló pályázatok esetében a szűk VTSZ lista felülvizsgálata. (pl bútorbeszerzés, iroda berendezése)
- TÁMOP-GOP átjárhatóság biztosítása a területi korlátok és az ANNEX I.-es tiltás újragondolásával. A két operatív program szinkronba hozása, egymásra épülés lehetőségének biztosítása.
- Induló vállalkozások számára K+F pályázati lehetőségek biztosítása.
- Kimagasló igény mutatkozott az elmúlt időszakban a telephelyfejlesztésre irányuló, illetve a szálláshely és üzleti szálláshely-fejlesztési pályázatokra, köztük a Balatoni Kiemelt Üdülőkörzetbe delegált forrásokra.

2.2.3.2. Az önkormányzatok fejlesztési elképzeléseinek áttekintése

- Az önkormányzatok óriási ingatlanvagyonnal rendelkeznek, ezen épületek, épületegyüttesek fenntartása, működtetése komoly terhet jelent. Az ingatlanok működtetési költségeit csökkentő beruházásokra nagy szükség van. Gondot jelent, hogy a szükséges beruházások összköltsége igen magas, ami meghaladja az önkormányzatok önerő vállalási lehetőségeit. Az önkormányzati pályázatok esetében szükséges a támogatási intenzitás lehető legmagasabb szinten való rögzítése. Igény jelentkezik a kisösszegű, állagmegóvási munkálatokra felhasználható forrásokra is. Kisebb léptékű út- és járdafelújítások támogatására is nagy igény jelentkezik.
- Nagy támogatási intenzitású energiatakarékos (pl. LED) önkormányzati közvilágítási program megvalósítása.
- Bűnmegelőzési programok támogatása. Fiatalok szabadidő eltöltésének tartalmassá tétele, kulturális sport tevékenységek ösztönzése.
- Pályaorientáció során a fiatalok számára biztosítani szükséges a munkaerőpiacon keresett szakmák megismerését.
- Önkormányzati dolgozók képzése pályázatírás, projektmenedzsment témakörökben.
- A heti 5 napos testnevelés oktatáshoz biztosítani szükséges a feltételeket. Sportlétesítmény fejlesztési program.
- Nagy igény mutatkozik a bel- és külterületi vízrendezést támogató pályázatokra.
- Balatoni Kiemelt Üdülőkörzet területére delegált források közül szükséges kiemelni a komplex turisztikai termékcsomagok kialakítására és turisztikai vonzerő növelésére meghirdetett konstrukciókat.

A Somogy Megyei Önkormányzatnak 56 települési önkormányzat 290 projekt elképzelést jelzett. A fejlesztési projektek eltérő kidolgozottságúak, beazonosításuk folyamatosan történik.

2.2.3.3. A térség társadalmi szervezetei fejlesztési terveinek áttekintése

- A helyi kisközösségek és szakmai összefogások erősítése civil szervezetek közös cselekvését elősegítő cselekvési formák támogatása.
- Civil szervezetek érdekképviseleti célú közhasznú tevékenységének megalapozása, valamint az ehhez szükséges feltételek javítása.
- Civil szervezetek nemzetközi szerepvállalását és együttműködését segítő tevékenységek támogatása, Magyarországi civil szervezetek nemzetközi szervezetekkel való együttműködése.
- Kárpát-medencében megvalósuló magyar-magyar együttműködés, határ menti - és határon átnyúló civil kapcsolatok támogatása.
- A helyi társadalom fejlesztését célzó önkéntes programok megvalósítása a helyi közösségből érkező önkéntesek bevonásával.
- Civil közösségek társadalmi fontosságát hangsúlyozó és népszerűsítő rendezvények, workshopok, kampányok, szakmai műhelyek, konferenciák megrendezése.
- Civil szolgáltató rendszerek kiépítésének ösztönzése, meglévő szolgáltatások fejlesztése, szolgáltatások nyújtása.
- Civil szervezetek nyilvánossággal való kapcsolatát, tevékenységük, programjaik kommunikálását segítő tevékenységek támogatása.
- Civil szervezetek kapacitásfejlesztését, szakmai fejlődését, humánerőforrás ellátottságát, szervezeti fejlődését segítő tevékenységek támogatása.

- Közösségi kezdeményezések, programok támogatása.
- Civil szervezetek működési költségeinek támogatása.
- Civil szervezetek eszközbeszerzésének és megjelenésének támogatása.

A Somogy Megyei Önkormányzat vezetése által a Megyejáráson meghirdetett és a megyei önkormányzat honlapján is közzétett projektgyűjtés folyamatos, és ez által a konkrét projektek beazonosítása és feldolgozása is folyamatosan történik.

2.3. A területfejlesztés eszköz- és intézményrendszerének elemzése

2.3.1. A területfejlesztés forrásainak és hatékonyságának elemzése

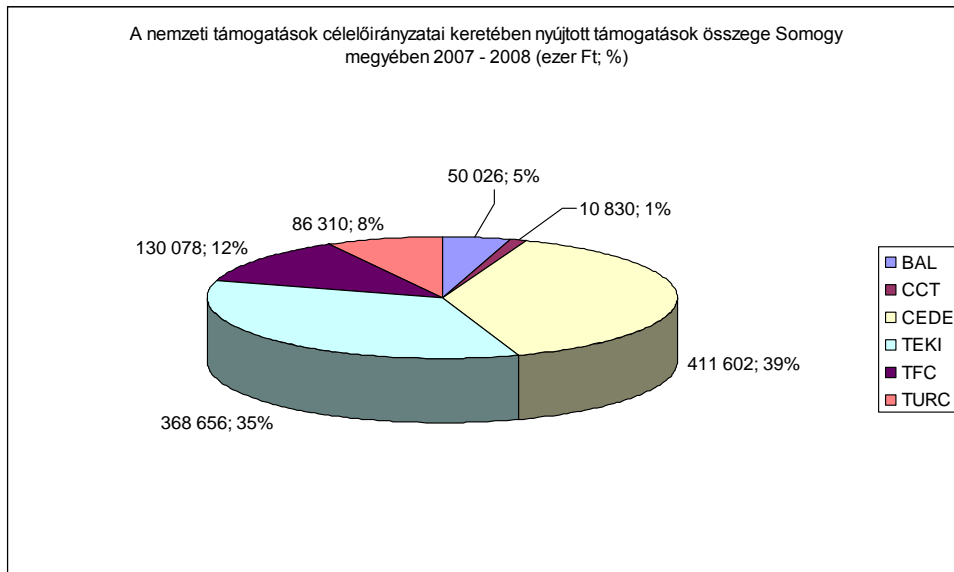
Somogy megye fejlesztéseinek megvalósításához igénybe vehető hazai támogatási források rendszere és azok felhasználásának eredményei

Hazánk 2009-ig rendszeresen az éves költségvetésében a Költségvetési Törvényben meghatározott decentralizált regionális keretet biztosított az önkormányzatok fejlesztéseinek támogatására. Ennek felhasználási célterületeit és a pontos forráskereteket a decentralizált helyi önkormányzati fejlesztési támogatási programok előirányzatai, valamint a vis maior tartalék felhasználásának részletes szabályairól szóló Kormányrendelet szabályozza.

A hazai támogatások rendszerében Somogy megyét érintően az alábbi támogatások igénybevételére nyílt lehetőség:

- Balatonnal kapcsolatos feladatok támogatása (BAL),
- Címzett- és céltámogatások (CCT),
- Céljellelű decentralizált támogatás (CÉDE),
- Területi kiegyenlítést szolgáló önkormányzati fejlesztések támogatása (TEKI),
- Területfejlesztési célfeladatok támogatása (TFC).

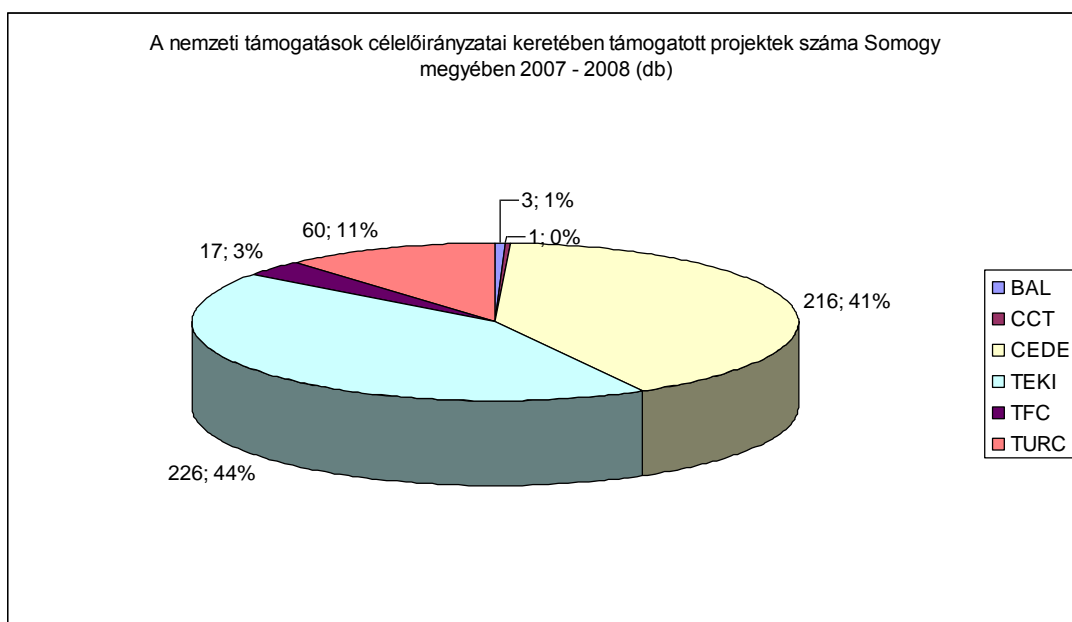
A Megyei Fejlesztési Koncepció keretében vizsgált időszakban Somogy megyében a legnagyobb összegű támogatás a CÉDE keretében került megítélésre 411,6 M Ft összegben, amely a megyében megítélt összes hazai támogatás 39%-a. Közel ekkora összeg, 368,6 M Ft lett odaítélve a TEKİ keretében benyújtott pályázatokra (ez az összes megítélt támogatás 35%-a). A legkevesebb támogatás, 10,8 M Ft a címzett és céltámogatások keretében került kihelyezésre (az összes megítélt támogatás mindössze 1%-a).

25. számú ábra: A nemzeti támogatások céllelőirányzatai keretében nyújtott támogatások összege Somogy megyében 2007 - 2008 Forrás: TEIR

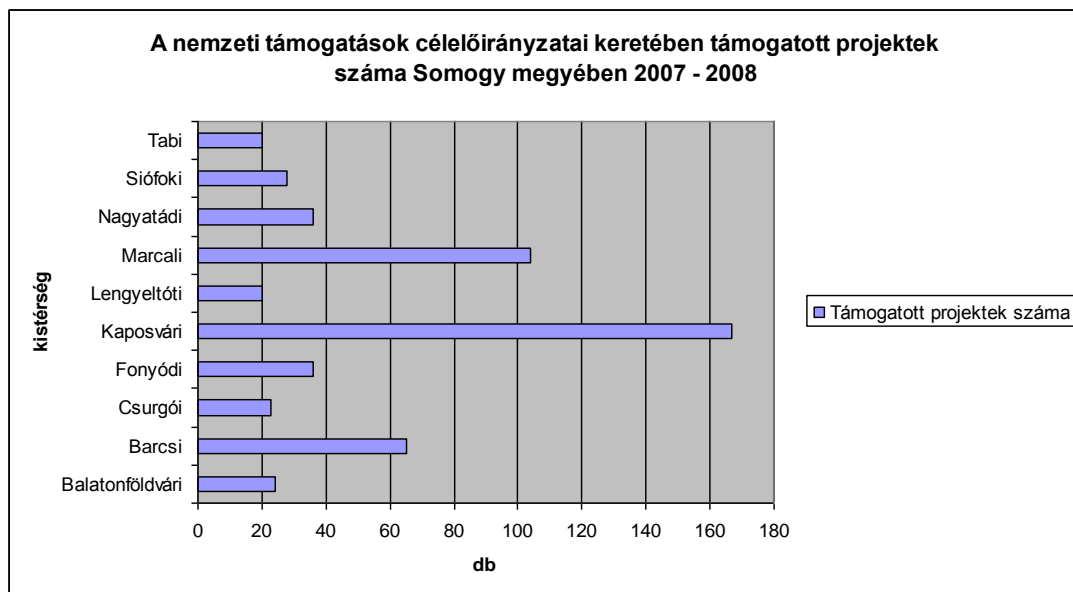
A támogatott projektek összköltségvetését vizsgálva megállapítható, hogy a támogatási rendszerek közül a CÉDE keretében jelentek meg a legnagyobb összköltségvetéssel projektek (1,84 Mrd Ft, amely az összes támogatott projektek összköltségvetésének 63%-át jelenti). A legalacsonyabb támogatási összköltségvetést a címzett és céltámogatások keretében támogatott projektek képviselik (14,4 M Ft, az összes támogatott projektek összköltségvetésének nem egészen 1%-át adják).

A támogatott pályázatok számát tekintve hasonló arány mutatható ki, mint a megítélt támogatások esetében: a legtöbb pályázat a TEKI (226 db, az összes támogatott pályázat 44%-a), valamint a CÉDE (216, az összes támogatott pályázat 41%-a) keretében jutott támogatáshoz.

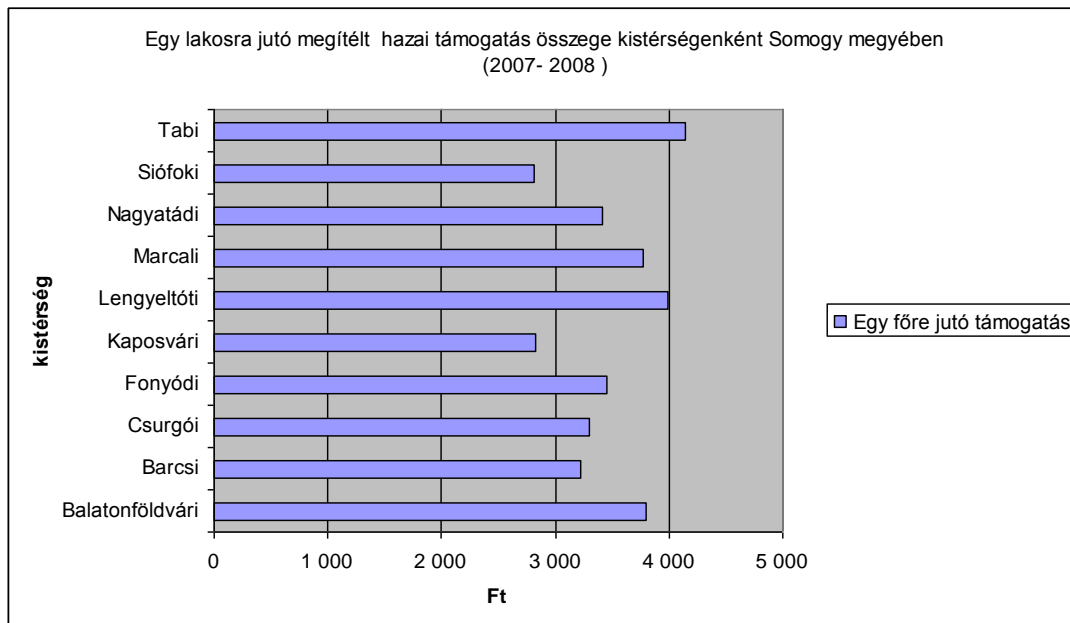
26. számú ábra: A nemzeti támogatások céllelőirányzatai keretében támogatott projektek száma Somogy megyében 2007 - 2008 Forrás: TEIR

Ha a megítélt támogatások kistérségi eloszlását vizsgáljuk, elmondható, hogy amíg a támogatott projektek összköltségvetését tekintve a Nagyatádi (1,25 Mrd Ft) és a Kaposvári (666,5 M Ft) kistérségek rendelkeznek legmagasabb értékekkel, addig a legtöbb megítélt támogatás a Kaposvári (341,2 M Ft), a Marcali (257,4 M Ft) és a Siófoki (190,9 M Ft) kistérségekbe érkezett. Legnagyobb számban pályázatok a Kaposvári (167 db) és a Marcali (104 db) kistérségekben kerültek támogatásra. Fontos megjegyezni, hogy a hazai támogatások rendelkezésre állásának vizsgált időszakában Somogy megyében 10 kistérség volt, a Kadarkúti kistérség ekkor még nem vált külön a Kaposvári kistérségtől, így a TEIR rendszerben megjelenített adatok e nagyobb településszámú Kaposvári kistérségre vonatkoznak. A legkevesebb támogatott pályázat a Lengyeltóti és a Tabi kistérségekben található (egyaránt 20-20 db).

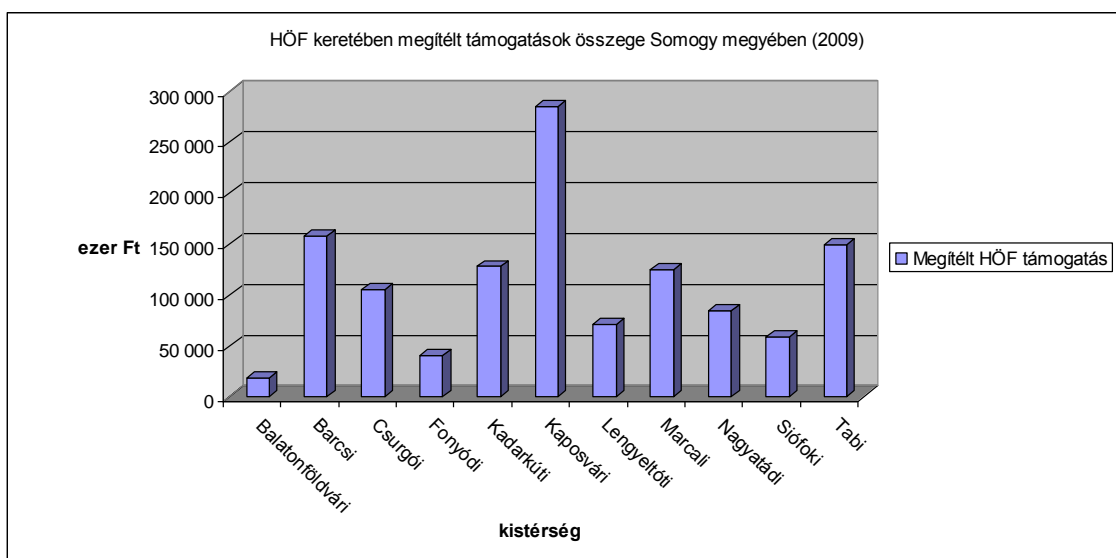
27. számú ábra: A nemzeti támogatások célterületi keretében támogatott projektek száma kistérségenként Somogy megyében 2007 - 2008 Forrás: TEIR

A megítélt támogatások területi eloszlásának elemzése során az egyes kistérségek gyakran jelentősen eltérő település- és népességszáma miatt szükséges vizsgálni az egy főre jutó támogatások megoszlását is. Ez a mutató az alacsony népességszámból adódóan a Tabi (4144 Ft), Lengyeltóti (3987 Ft) és a Balatonföldvári (3796 Ft) kistérségekben a legmagasabb, míg a Kaposvári (2829 Ft) és a Siófoki (2813 Ft) kistérségekben a legalacsonyabb.

28. számú ábra: Egy lakosra jutó megítélt hazai támogatás összege kistérségenként Somogy megyében (2007- 2008) Forrás: TEIR

A 2009. évtől nyújtott hazai támogatások tekintetében a TEIR nem tartalmaz adatokat, azonban a Somogy Megyei Területfejlesztési Tanács munkájáról szóló 2009. évi beszámoló adatai alapján helyi önkormányzati fejlesztési pályázatok támogatására (HÖF) még ez évben is sor került, mintegy 1,226 Mrd Ft támogatás került megítélésre. A támogatások kistérségi eloszlásából látható, hogy az ekkorra már 11 kistérségre bővült (létrejött a Kadarkúti kistérség a Kaposvári kistérségből kivált településekkel) Somogy megyében a legtöbb támogatás a Kaposvári (285,171 M Ft), a Barcsi (158,255 M Ft) és a Tabi (149,857 M Ft) kistérségekbe érkezett, míg a legkevesebb támogatás a Balatonföldvári (18,511 M Ft) és a Fonyódi (40,71 M Ft) kistérségeknek jutott. Egy lakosra vetítve messze a legnagyobb összegű támogatást a Tabi kistérség mondhatja a magénak (10980 Ft/fő), míg a legkevesebb támogatás fajlagosan is a Balatonföldvári kistérségbe jutott (1496 Ft/fő). Összességében elmondható, hogy a HÖF források tekintetében a legalacsonyabb összegű támogatás a Balaton parti kistérségekbe került.

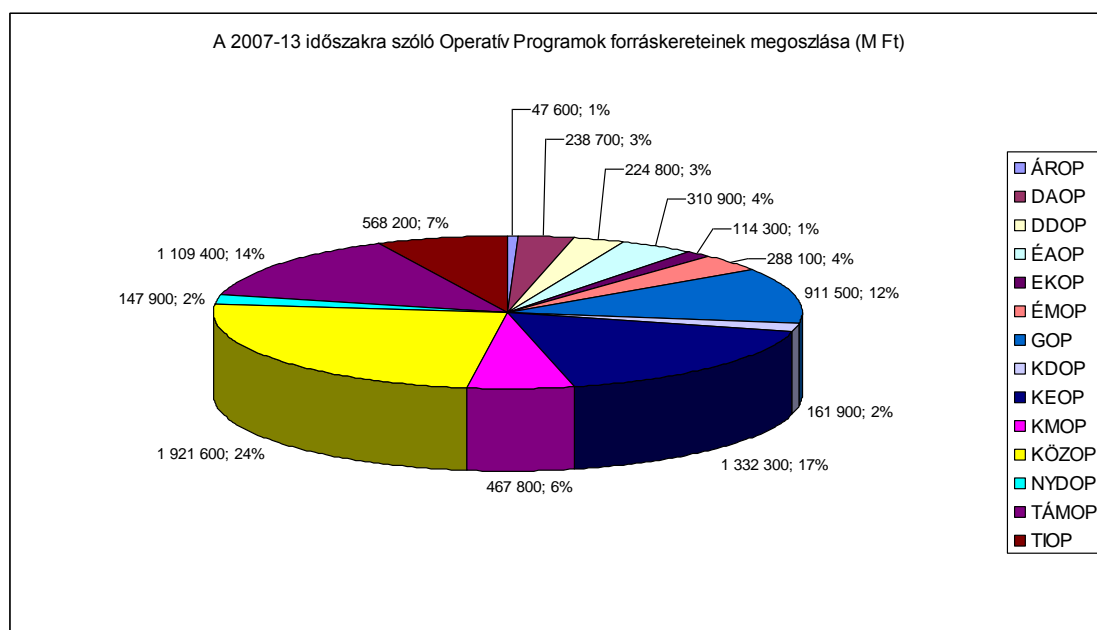

29. számú ábra: HÖF keretében megítélt támogatások összege Somogy megyében (2009) Forrás: Somogy Megyei Területfejlesztési Tanács beszámolója

Az EU-s területfejlesztési források rendszere és azok felhasználásának eredményei Somogy megyében

Somogy megye számára a 2007-13-as programozási időszakban a hazai támogatási forrásokat nagyságrendekkel meghaladó összegű Európai uniós források állnak rendelkezésre fejlesztési projektek megvalósítására. Az EU-s támogatások felhasználását szolgáló operatív programok által biztosított források sajátossága ugyanakkor, hogy nem rendelkeznek megyei determinációkkal, elkülönített megyei keretekkel, így a Somogy megyéből benyújtott pályázatoknak az ágazati operatív programok esetében országos-, a Dél-Dunántúli Operatív Program esetében regionális versennyel kell számolniuk.

Az egyes operatív programok forráskereteit vizsgálva megállapítható, hogy az ÚMFT és ÚSZT keretében rendelkezésre álló összes keret legnagyobb szeletét, mintegy 24%-át a közlekedésfejlesztési beruházásokat támogató KÖZOP teszi ki, de jelentős részarányt, 17%-ot képvisel a környezetvédelmi fejlesztések támogatását célzó KEOP is. A csak Baranya, Somogy és Tolna megyék számára elérhető Dél-Dunántúli Operatív Program az összes forrás 3%-át, 224,8 Mrd Ft összeget tesz ki.

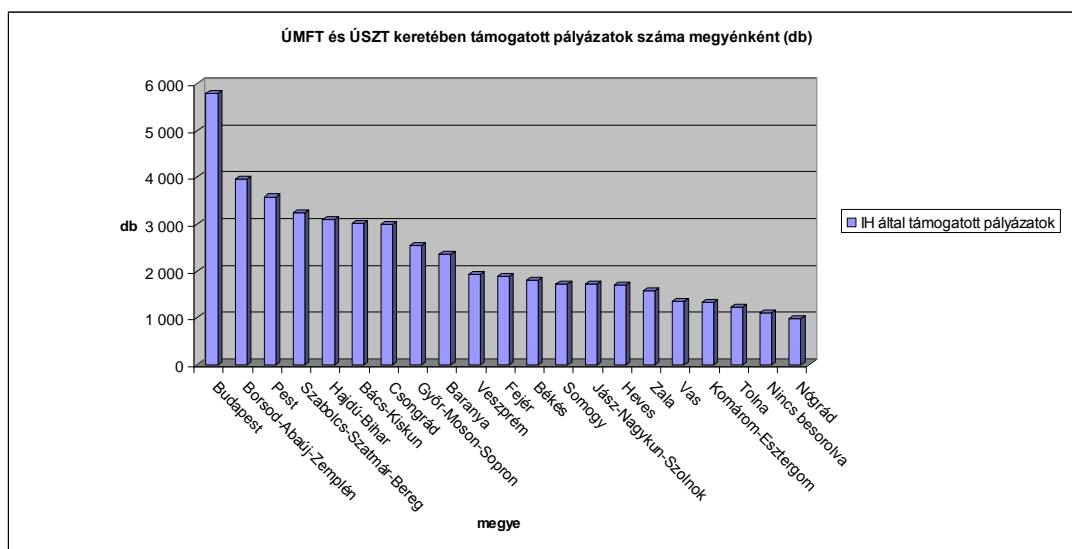

30. számú ábra: A 2007-13 időszakra szóló Operatív Programok forráskereteinek megoszlása
Forrás: NFÜ

A területfejlesztési források meghatározó részét kitevő EU-s támogatások ÚMFT és ÚSZT támogatási rendszerét tekintve **országos összehasonlításban** Somogy megye aktivitását vizsgálva megállapítható, hogy a beadott pályázatok száma szempontjából a megye a középmezőnyben foglal helyet. Az **NFÜ honlapon elérhető 2012.09.13- i adatok alapján** Somogy megyében összesen 3487 db pályázat került benyújtásra a 2007-14-es programozási ciklusban.

A támogatott pályázatok számát vizsgálva Somogy szintén a középmezőnyben található a megyék sorában, összesen 1722 db támogatott pályázattal. A legtöbb pályázat Budapestet leszámítva Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (3954 db), míg a legkevesebb Nógrád

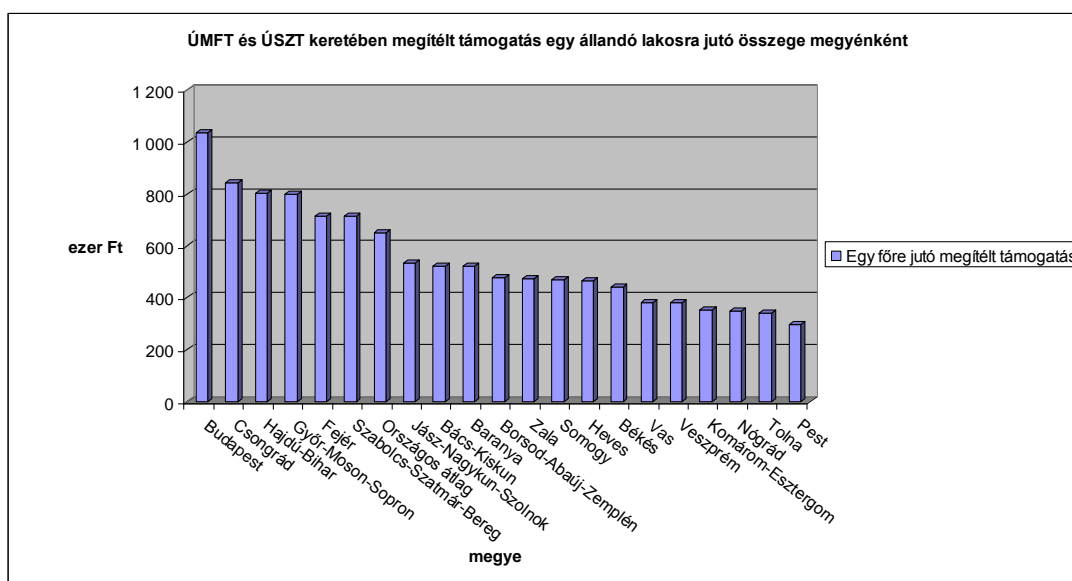
megyében (985 db) került támogatásra. A pályázói sikeresség tekintetében a fentiekkel összhangban szintén a sor közepén foglal helyet Somogy, a benyújtott pályázatok közel 50%-a (49,38%) került támogatásra.

31. számú ábra: ÚMFT és ÚSZT keretében támogatott pályázatok száma megyénként. Forrás: NFÜ

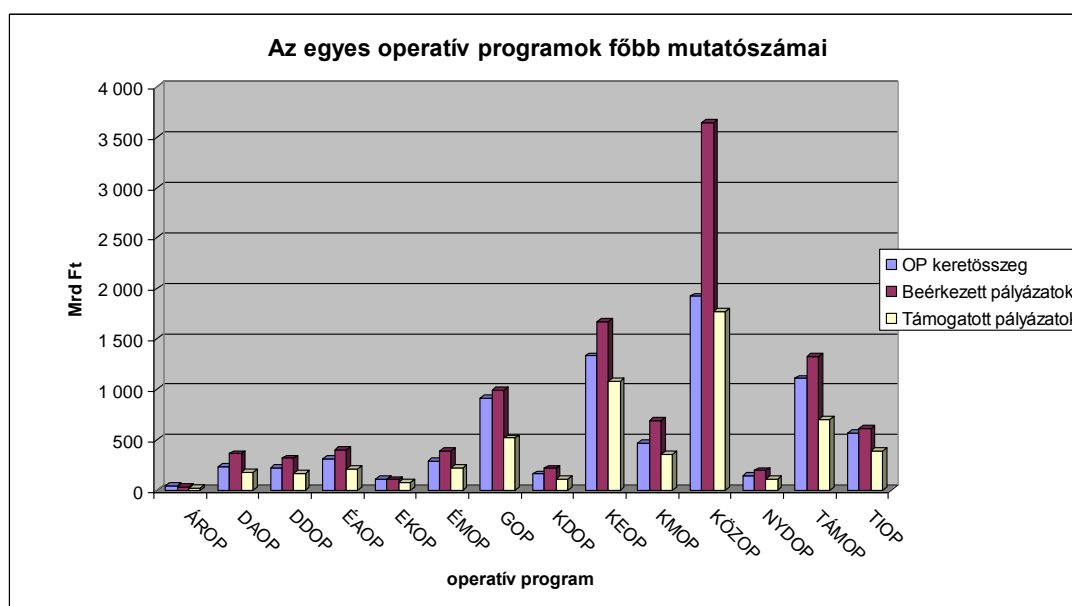
Ugyanakkor a támogatott pályázatok darabszáma helyett a megítélt támogatás összegét vizsgálva már nem ilyen kedvező helyet foglal el Somogy megye a megyék sorában. Az összesen mintegy 154,8 Mrd Ft összeggel csak az utolsó harmadban foglal helyet, bár a szomszédos megyék közül így is megelőzve Tolna és Zala megyéket. Az ÚMFT és ÚSZT keretében legtöbb megítélt támogatás (444,3 Mrd Ft) Budapestet leszámítva Hajdú-Bihar megyébe került, míg a legkevesebb támogatáshoz Tolna (81,3 Mrd Ft) és Nógrád (72,8 Mrd Ft) megyék jutottak.

Ha a megítélt támogatások összegét lakosságárányosan vizsgáljuk, látható, hogy Somogy (470652 Ft/fő) a közepesen jól teljesítő megyék közé tartozik, megelőzve nyolc megyét.

32. számú ábra: ÚMFT és ÚSZT keretében megítélt támogatás egy állandó lakosra jutó összege megyénként Forrás: NFÜ

Somogy megyének az egyes **Operatív Programokban nyújtott pályázati aktivitásának** objektív megítéléséhez mindenképp szükséges vizsgálni, hogy az egyes operatív programok országos szinten (illetőleg a DDOP regionális szinten) milyen teljesítménymutatókkal rendelkeznek. Mivel az ágazati operatív programok nem rendelkeznek indikatív megyei keretekkel, ezért a Somogy megyéből benyújtott pályázatok sikerességének megítéléséhez szükséges viszonyítási alap, hogy az egyes ágazati operatív programokra rendelkezésre álló forráskerethez képest milyen összegben érkezett be pályázati igény országos szinten, azaz kb. mekkora arányt képviselhetnek a túligénylés miatt (forráshiány miatt) elutasított pályázatok a támogatásra nem került pályázatokon belül. A Somogy megye számára is elérhető OP-k közül a legjelentősebb, a rendelkezésre álló forráskeretet több mint 20%-kal meghaladó túligénylés a KÖZOP (89,4%), a DDOP (41,64%), valamint a KEOP (25,56%) esetében tapasztalható.

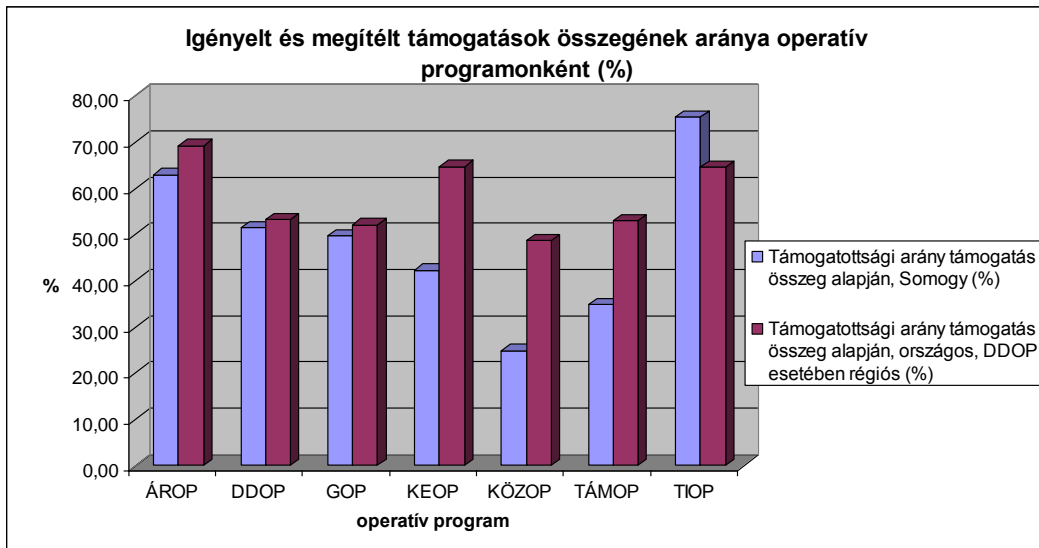

33. számú ábra: Az egyes operatív programok főbb mutatószámai. Forrás: NFÜ

Az egyes ágazati operatív programok kapcsán ismertté vált országos jellemzők figyelembe vételével a Somogy megyéből benyújtott pályázatok kapcsán megállapítható, hogy az operatív programok közül legkevésbé sikeres pályázás a GOP (míg országosan a túligénylés nem éri el a 10%-ot, Somogyban 31 Mrd Ft támogatási igényből 15,5 Mrd Ft támogatás lett odaítélve), valamint a TÁMOP (országosan 19,5% túligénylés jellemző, Somogyban ugyanakkor 29,8 Mrd Ft támogatási igényből 10,3 Mrd Ft került támogatásra) pályázati kiírásai esetében tapasztalható.

Legsikeresebben a TIOP pályázati kiírásaira benyújtott pályázatok teljesítettek: 31 Mrd Ft támogatási igényből közel 23,5 Mrd Ft összeg került támogatásként megítélésre.

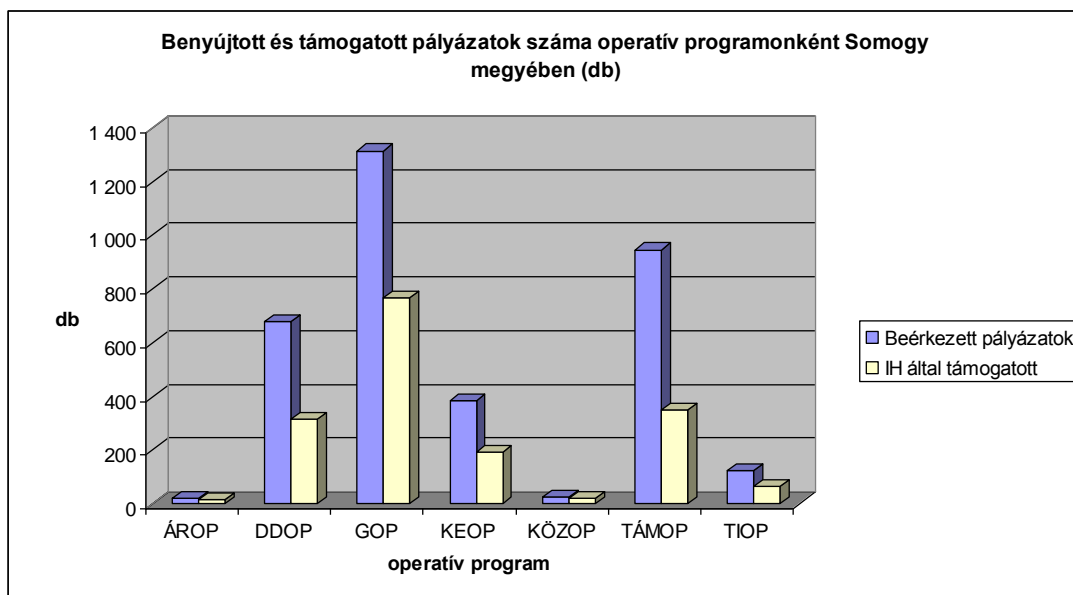
Ha az ún. nyerési arányt az országos átlagokkal összehasonlítva vizsgáljuk, elmondható, hogy az országos átlagot meghaladó sikeresség a TIOP esetében tapasztalható, de országos átlag közeli érték mutatható ki a DDOP, a GOP és az ÁROP esetében is. Megjegyzendő, hogy a GOP esetében országos szinten is alacsony a nyerési arány nemcsak a beadott pályázatok támogatási igényéhez, de a rendelkezésre álló forráskerethez viszonyítva is.

34. számú ábra: Igényelt és megítélt támogatások összegének aránya operatív programonként.
Forrás: NFÜ

Az ÚMFT és ÚSZT keretében támogatott projektek számát vizsgálva megállapítható, hogy Somogy megyében messze a legtöbb pályázat (725 db) a GOP keretében került támogatásra, ezt követi a TÁMOP (340 db pályázat), míg a legkevesebb pályázat az ÁROP (15 db), valamint a KÖZOP (19 db) keretében juthatott támogatáshoz.

Ha azonban a megítélt támogatás összegét tekintjük, akkor elmondható, hogy a legtöbb támogatás a DDOP (az összes megítélt támogatás 32%-a), a KÖZOP (20%), valamint a KEOP (16%) projektek megvalósítására jutott. A fentiek egyben azt is mutatják, hogy a GOP keretében nagyszámú, de viszonylag alacsony támogatási összegű projektek, míg a KÖZOP keretében kevés számú, de magas támogatási összegű projektek kerültek támogatásra.

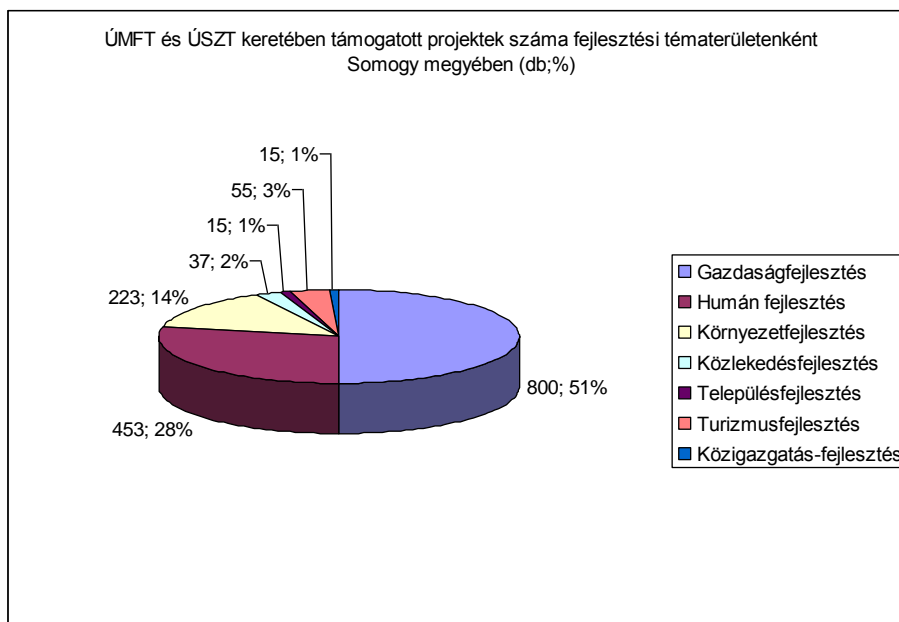
35. számú ábra: Benyújtott és támogatott pályázatok száma operatív programonként Somogy megyében. Forrás: NFÜ

A forrásfelhasználás folyamatát vizsgálva megállapítható, hogy a Somogy megyei támogatott pályázatok közül a „kvázi” pályázati rendszerben működő ÁROP-ot nem számítva a TIOP, valamint a GOP pályázatok rendelkeznek legnagyobb arányban Támogatási Szerződéssel (a

továbbiakban TSz), de veszélyesnek tekinthető elmaradás a TSz kötés tekintetében egyik OP esetében sem tapasztalható. Nagyobb kockázatokat rejthet viszont a kifizetések elmaradása a TSz állományhoz viszonyítva, különösen a KEOP, valamint a KÖZOP projektek esetén. E két OP esetén azonban szem előtt kell tartani, hogy azok keretében nagy arányban kerültek támogatásra nagyméretű infrastrukturális beruházásokat tartalmazó projektek, melyek jellemzője, hogy megvalósításuk hosszú idő igényű és elszámolásuk kevés számú, de nagy összegű számlával történik, rendszerint a beruházás megvalósítását követő egyösszegű számlával. A fentiek miatt a folyamatban levő beruházások esetében nem szükséges feltételezni, hogy valós csúszásról van szó a kifizetések tekintetében.

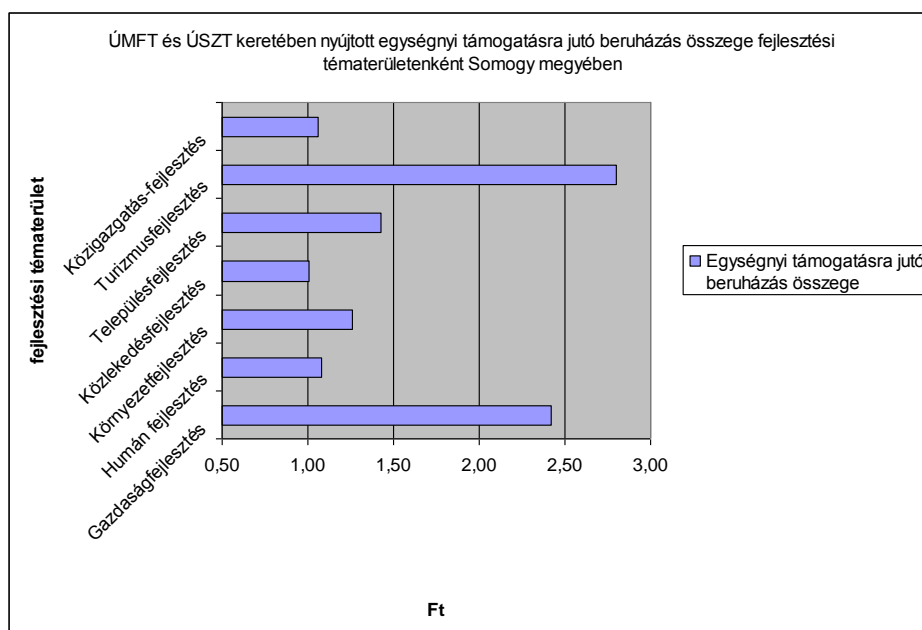
Somogy megye pályázati aktivitását *fejlesztési tématerületenként* vizsgálva megállapítható, hogy legnagyobb számban gazdaságfejlesztési projektek kerültek támogatásra (az összes támogatott projekt 51%-a). E mellett jelentős számú támogatott projekt jelenik meg a humán fejlesztés tématerületen is (az összes támogatott projekt 28%-a). Legalacsonyabb a támogatott projektek száma a közigazgatás-fejlesztés, valamint a településfejlesztés területén (az összes támogatott projektnél mindössze 1-1%-a). Településfejlesztés esetén az alacsony projektszám a pályázati kiírások által meghatározott viszonylag szűk kedvezményezett körrel magyarázható. A megítélt támogatás összegének megoszlását tekintve már változnak az arányok, a legtöbb támogatás a humán fejlesztési projektekre (47,46 Mrd Ft, az összes támogatás 32%-a) került megítélésre, ezt követik a közlekedésfejlesztési (39,6 Mrd Ft, 26%) , majd a környezetfejlesztési (29,7 Mrd Ft, 20%) beruházások. A támogatott pályázatszám tekintetében legnagyobb arányt képviselő gazdaságfejlesztési projektekre az összes megítélt támogatás mindössze 14%-a esik. Ugyanakkor a támogatott projektek elfogadott összköltségvetéseinek összegét tekintve a gazdaságfejlesztési tématerület pályázatainál már magasabb arányszám mutatkozik, a támogatott projektek összes költségvetésének 25%-át teszik ki.

Látható tehát egyfelől, hogy a gazdaságfejlesztés területén Somogy megyében nem a nagyberuházások, mega projektek dominálnak, hanem sokkal inkább nagy számosságú, de kisebb léptékű fejlesztések szolgálják a megye gazdasági fejlődésének előmozdítását. Másfelől a kimutatott arányok azt is jól tükrözik, hogy a vállalkozói szféra számára elérhető támogatási intenzitás jellemzően lényegesen alacsonyabb (pályázati felhívástól és kedvezményezett körétől függően, de jellemzően 20-40% közötti), mint a közszféra számára kiírt pályázatok esetében (ahol akár 95-100% is lehet), ez szintén szerepet játszik a gazdaságfejlesztés tématerületen tapasztalható megítélt támogatási összeg viszonylag alacsony részarányának kialakulásában.

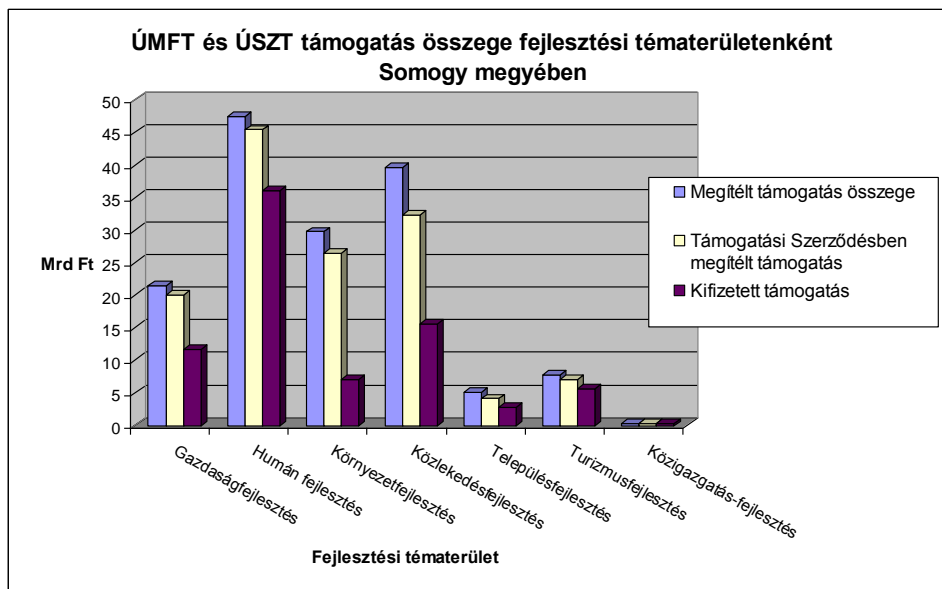
36. számú ábra: ÚMFT és ÚSZT keretében támogatott projektek száma fejlesztési tématerületenként Somogy megyében. Forrás: NFÜ

A támogatásból finanszírozott fejlesztési projektek tökeigényességét és a támogatások beruházási érték teremtő képessége is jól jellemezhető az egységnyi támogatásra jutó beruházási összeg értékével. A Somogy megyében megvalósuló támogatott projektek esetében elmondható, hogy legnagyobb hozzáadott tökeigénnyel a turizmusfejlesztési és a gazdaságfejlesztési projektek bírnak, ami egyben azt is jelenti, hogy egységnyi támogatással a legnagyobb beruházási értéket is e két tématerületen megvalósuló projektek hozzák (az 1 Ft támogatásra jutó beruházás értéke a turizmusfejlesztés területén 2,8 Ft, a gazdaságfejlesztési projektek esetén pedig átlagosan 2,42 Ft).

37. számú ábra: ÚMFT és ÚSZT keretében nyújtott egységnyi támogatásra jutó beruházás összege fejlesztési tématerületenként Somogy megyében. Forrás: NFÜ

A projektmegvalósítás és a forrásfelhasználás folyamata tekintetében elmondható, hogy a Somogy megyében támogatott projektek közül a gazdaságfejlesztés, településfejlesztés, valamint turizmusfejlesztés területén a legelőrehaladottabb a TSz kötés folyamata, de jelentős elmaradás egyik tématerületen sem mutatható ki. Első rátekintést követően nem tűnik ennyire pozitívnak a helyzet támogatás kifizetés szempontjából, hiszen e tekintetben elsősorban a környezetfejlesztési és a közlekedésfejlesztési projektek esetén jelentősebb különbség látható a leszerződött támogatási összeghez viszonyítva. Ahogy az operatív programonkénti vizsgálat során is megállapításra került, e fejlesztési tématerületek esetében figyelembe kell venni, hogy itt elsősorban nagy infrastrukturális beruházások kerültek támogatásra, melyek sajátossága a projekt összköltségvetésén belül nagy összeget képviselő nagy értékű és kevés számú építési beruházási elem, melyek elszámolása rendszerint egy összegben, a beruházás megvalósítását követően történik, így nem feltétlenül beszélhetünk valós elmaradásról a kifizetések vonatkozásában.

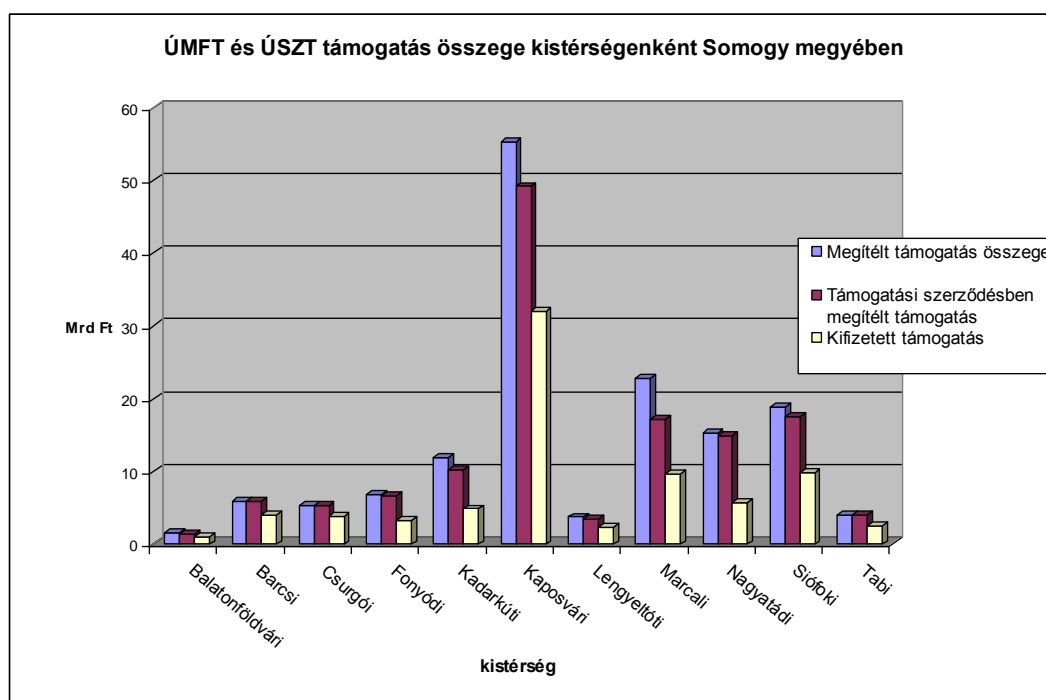
38. számú ábra: ÚMFT és ÚSZT támogatás összege fejlesztési tématerületenként Somogy megyében.
Forrás: NFÜ

A megye pályázati aktivitásának vizsgálata során az egyes tématerületeken elért eredmények mellett területfejlesztési források révén különösen fontos kitérni a támogatások felhasználásának területi dimenziójára is.

Somogy megye **kistérségeinek forrás aktivitását** vizsgálva elmondható, hogy a támogatott projektek számát tekintve a legnagyobb aktivitás a Kaposvári (az összes Somogy megyében támogatott projekt 38%-a, 603 db), valamint a Siófoki (az összes Somogy megyében támogatott projekt 16%-a, 249 db) kistérségekben tapasztalható. A legalacsonyabb a támogatott projektek száma a Balatonföldvári és a Tabi kistérségekben (egyaránt 33-33 db, ami az összes a megyében támogatott projektek számának mindössze 2%-a).

Ha a támogatott projektek keretében megítélt támogatás összegének területi megoszlását vizsgáljuk, megállapítható, hogy a darabszámok esetében kimutatott arányok eloszlásához nagyjából hasonló állapot jelenik meg: e tekintetben is a Kaposvári kistérségben a legmagasabb az arány (36%), ezt követi a Marcali kistérség (15%), majd a Siófoki kistérség (12%). A kistérségek közül legkevesebb a megítélt támogatás összege a Balatonföldvári kistérségben (1,5 Mrd Ft, ami a megyében megítélt támogatásnak mindössze 1%-a).

Az ÚMFT és ÚSZT keretében nyújtott támogatások forrásfelhasználásának alakulását területi bontásban nézve elmondható, hogy a megítélt támogatás összegéhez viszonyítva a leszerződött támogatás állomány jelentősebb elmaradást egyik kistérségben sem mutat, sőt a Barcsi, a Csurgói, a Fonyódi és a Tabi kistérségekben a megítélt támogatás közel 100%-ban leszerződésre került. A leszerződött és a kifizetett támogatások között legnagyobb mértékű különbség a Kadarkúti, a Marcali, a Nagyatádi és a Siófoki kistérségekben jelentkezik, de összegében a legnagyobb különbség (a megítélt támogatás kiugróan magas összegéből is adódóan) a Kaposvári kistérségben tapasztalható.

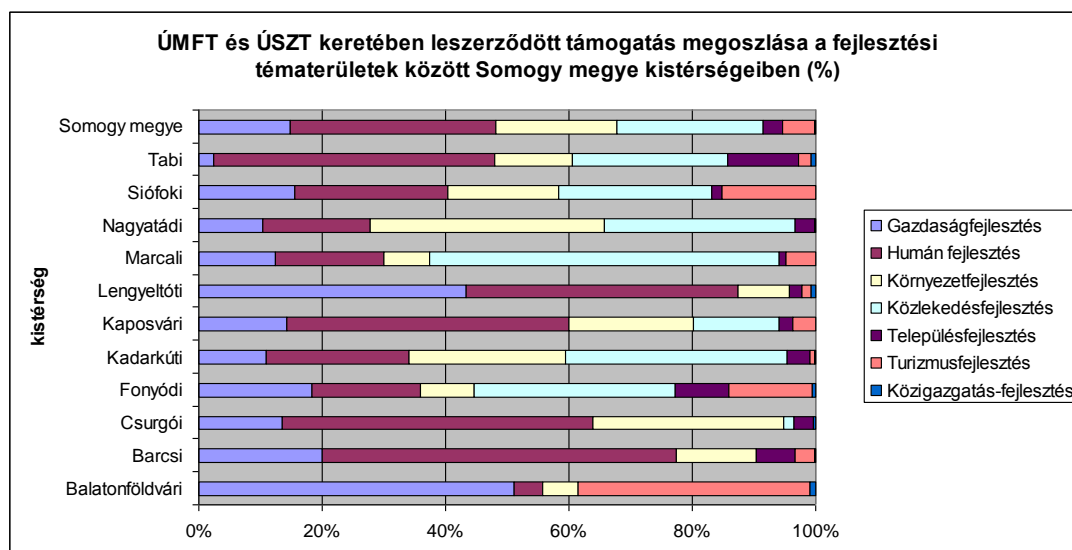

39. számú ábra: ÚMFT és ÚSZT keretében megítélt, leszerződött és kifizetett támogatás összege kistérségenként Somogy megyében. Forrás: NFÜ

A területi elemzést mélyítve kimutatható, hogy a megye mely kistérségeiben mely fejlesztési tématerületek dominálnak a támogatási szerződésállomány tükrében. A gazdaságfejlesztési beruházások volumene a kistérségek közül a Lengyeltóti és a Balatonföldvári kistérségekben a legmeghatározóbb és a Tabi kistérségben a leginkább alulreprezentált. Humánfejlesztési projektek a kistérségek közel felében – különösen a Barcsi kistérségben - meghatározó szerepet játszanak (több mint 40% feletti részesedéssel a TSZ állomány %-ában). Nagy értékű környezetvédelmi beruházások főként a Nagyatádi és a Csurgói kistérségekben jelennek meg, közlekedésfejlesztési projektek szerződéses állománya pedig a Marcali kistérségben mutat kiemelkedően magas arányt. A Tabi és a Fonyódi kistérségekben viszonylag jelentősebb arányban vannak jelen a településfejlesztési beruházások és ugyanez mondható el a turizmusfejlesztés területén a Balatonföldvári, Fonyódi és a Siófoki kistérségekről. Ez utóbbi tématerület magas reprezentáltsága nyilvánvaló összefüggésbe hozható a Balaton, mint turisztikai desztináció szerepével.

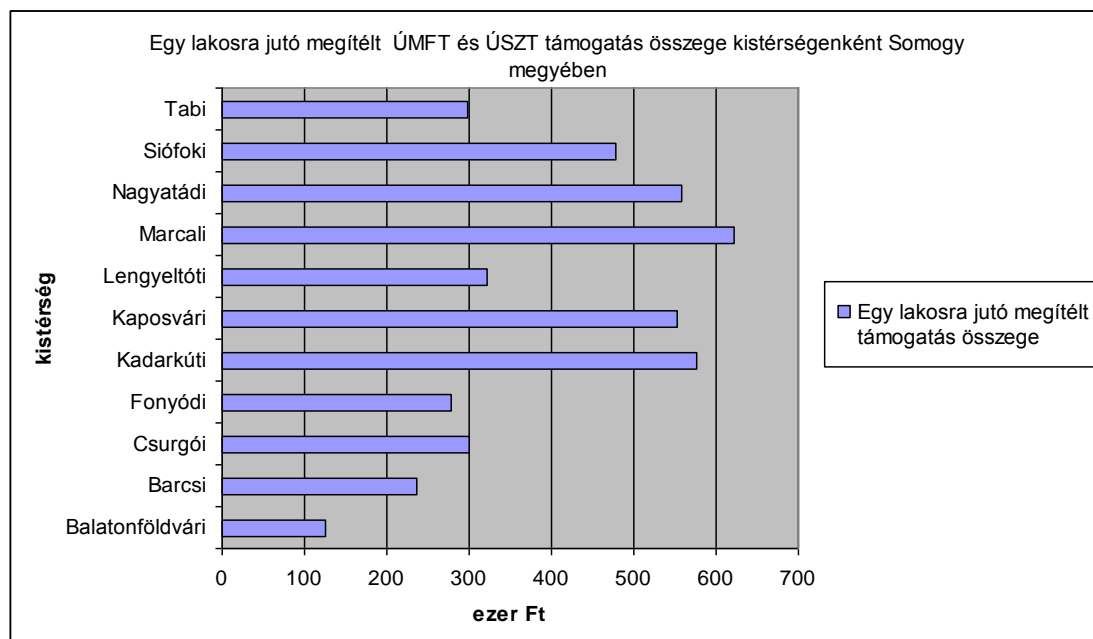
Elmondható továbbá, hogy az egyes fejlesztési tématerületekre érkezett támogatási források talán legkiegyensúlyozottabb arányban a Siófoki kistérségben jelennek meg, míg a Balatonföldvári és a Lengyeltóti kistérségek e tekintetben kvázi kétpólusúnak mondhatóak. A Balatonföldvári kistérségben a már említett gazdaságfejlesztési és a turizmusfejlesztési

beruházások egyértelmű dominanciája mutatható ki, míg a Lengyeltóti kistérségben a gazdaságfejlesztési projektek mellett ugyanez igaz a humán fejlesztési projektekre.

40. számú ábra: ÚMFT és ÚSZT keretében leszerződött támogatás megoszlása a fejlesztési tématerületek között Somogy megye kistérségeiben. Forrás: NFÜ

Az abszolút értékű mutatók mellet területi szempontú vizsgálat esetén szükséges vizsgálni a támogatások lakosságarányos értékszámait is. Az egy lakosra jutó megítélt támogatás összege Somogy megyében a Marcali kistérségben a legmagasabb (621.215 Ft), de jelentős összegű a támogatás egy lakosra vetítve a Kadarkúti, a Kaposvári és a Nagyatádi kistérségekben is. Egy lakosra legkevesebb támogatás a Balatonföldvári (125.346 Ft), valamint a Barcsi (236.900 Ft) kistérségekben esik.

41. számú ábra: Egy lakosra jutó megítélt ÚMFT és ÚSZT támogatás összege kistérségenként Somogy megyében. Forrás: NFÜ

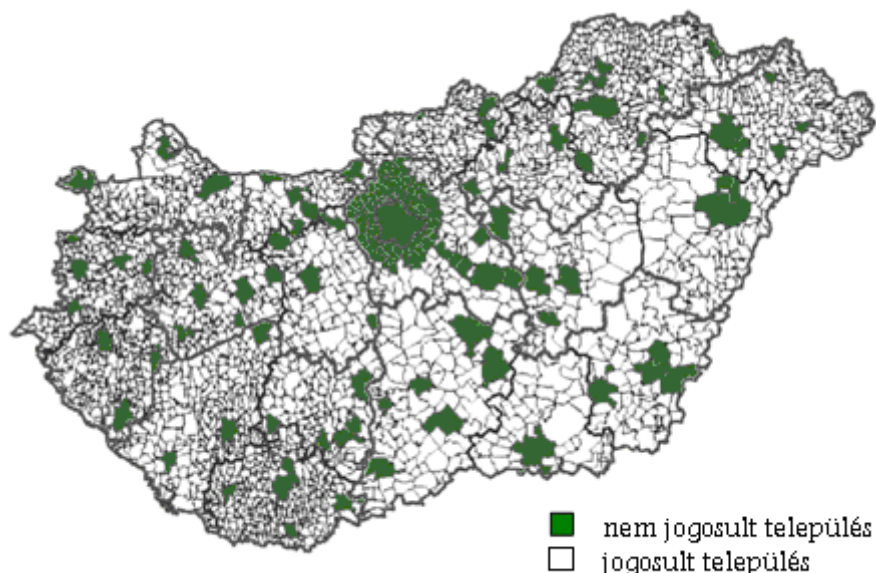
A megítélt támogatások beruházás teremtő értékét területi bontásban nézve elmondható, hogy az egységnyi támogatásra jutó beruházás összege kiugróan magas a Balatonföldvári

kistérségben (1 Ft támogatásra 1,8 Ft beruházási összeg jut), de magas a fajlagos beruházási érték a Siófoki (1,57 Ft), a Fonyódi (1,55 Ft) és a Lengyeltóti (1,52 Ft) kistérségekben is. Jól láthatóan magas értékek elsősorban a Balaton parti kistérségekben jelentkeznek, melynek fő oka, hogy e területeken nagy számban kerültek támogatásra gazdasági társaságok által benyújtott turisztikai projektek, melyek jellemzően alacsony támogatási intenzitás mellett magas hozzáadott tőke igényűek. Legalacsonyabb az egységnyi támogatásra jutó beruházási összeg a Tabi (1,13 Ft), valamint a Csurgyói (1,21 Ft) kistérségekben, ami azt mutatja, hogy e kistérségekben főként magas támogatási intenzitású, jellemzően önkormányzati pályázatok kerültek támogatásra.

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (ÚMVP) támogatási forrásainak sajátosságai

Az eddigiekben tárgyalt – a 2007-13-as időszakban a területfejlesztés legfőbb forrásait jelentő – Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) és az Európai szociális alap (ESZA) forrásainak felhasználási irányait megszabó Operatív Programok keretében nyújtott támogatások mellett, főként a vidéki térségek fejlesztésének támogatási lehetőségeként szükséges tárgyalni az Európai Mezőgazdasági vidékfejlesztési Alap (EMVA) felhasználását szabályozó **Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (ÚMVP)** keretében nyújtott vidékfejlesztési támogatások jellemzőit is.

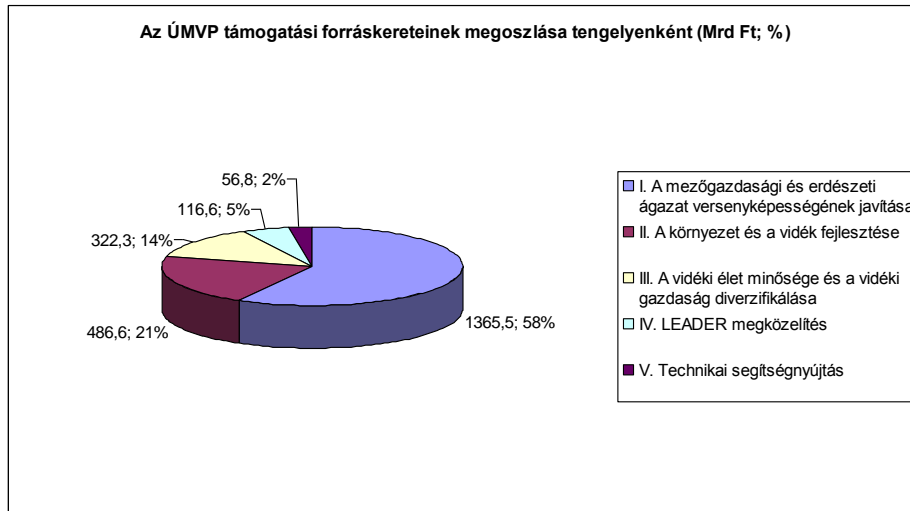
A vidékfejlesztési intézkedésre jogosult települések országos szinten az összes település 95%-át teszik ki, Somogy megyét tekintve a három legnagyobb város (Kaposvár, Siófok és Nagyatád) kivételével a megye összes többi települése jogosult település. Érdeemes megjegyezni, hogy Nagyatád tipikus mezővárosi jellege ellenére nem jogosult vidékfejlesztési források igénybevételére. A kritériumok alapján vidéki térségnek minősülnek a 120 fő/km² népsűrűséget meg nem haladó, vagy 10.000 fő lakos szám alatti települések.

18. számú térkép: Vidékfejlesztési intézkedésre jogosult és nem jogosult települések. Forrás: ÁSZ jelentés a vidékfejlesztési célkitűzések ellenőrzéséről, 2012. augusztus

Az ÚMVP források jellemzője, hogy hasonlóan az ÚMFT és ÚSZT ágazati operatív programok forráskereteihez itt sem kerültek elhatárolásra megyei keretek, így a Somogy

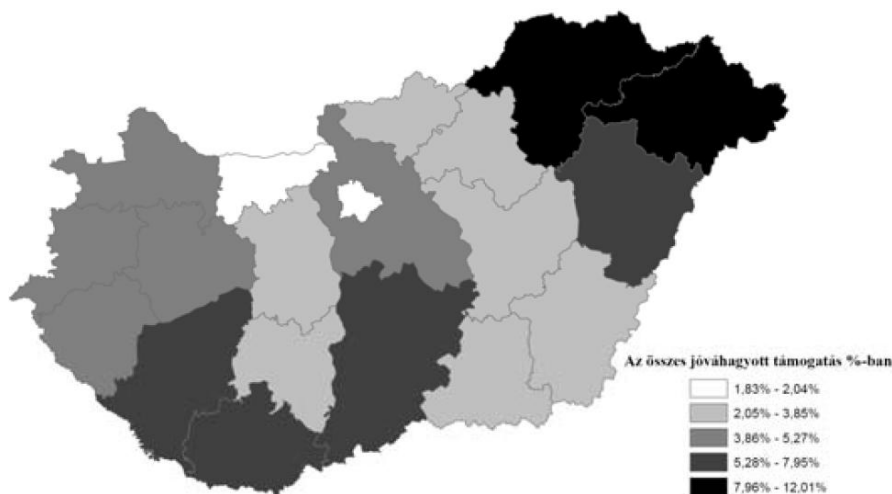
megyéből benyújtott projektek az esetek döntő többségében országos versenyben vesznek részt. Az ÚMVP forráskereteinek tengelyenkénti megoszlását vizsgálva látható, hogy vidékfejlesztési beavatkozásokra a teljes forráskeret alig egy harmada áll rendelkezésre (a III. és IV. tengely részaránya összesen 35%), a források meghatározó része a mezőgazdasági és az erdészeti ágazatok fejlesztésére áll rendelkezésre.

42. számú ábra: Az ÚMVP támogatási forráskereteinek megoszlása tengelyenként. Forrás: ÁSZ jelentés a vidékfejlesztési célkitűzések ellenőrzéséről, 2012. augusztus

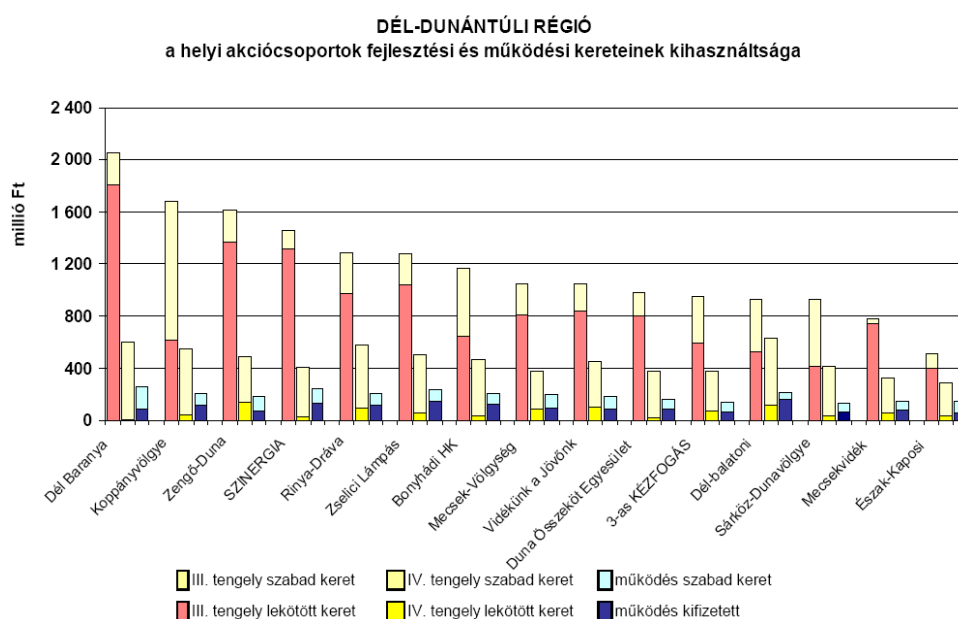
A III. tengely forrásainak sajátossága, hogy azok egy része felett az Irányító Hatóság rendelkezik (nem mezőgazdasági tevékenységgé történő diverzifikálás, valamint a vidéki gazdaság és lakosság számára nyújtott alapszolgáltatások (IKSZT, Tanyabusz)), míg a másik részével a Helyi Akciócsoportok (HACS-ok) rendelkeznek. A LEADER HACS-ok bevonásával felhasználható források összesen 200,5 Mrd Ft keretet jelentenek országosan, melyből a III. tengely forrásai 135,5 Mrd Ft-ot, a IV. tengely forrásai 65 Mrd Ft-ot tesznek ki.

A LEADER program keretében megítélt támogatások területi megoszlását tekintve elmondható, hogy Somogy megye magas arányban (az összes jóváhagyott támogatás mintegy 7%-ával) tudott támogatást szerezni az országos keretből, megelőzve az Észak-magyarországi megyék kivételével az ország szinte összes megyéjét.

19. számú térkép: Megítélt LEADER támogatások összegének megyénkénti megoszlása az összes jóváhagyott támogatás %-ában. Forrás: ÁSZ jelentés a vidékfejlesztési célkitűzések ellenőrzéséről, 2012. augusztus

Az egyes HACS-ok kötelezettségvállalásait tekintve elmondható, hogy Somogy megyében a Koppányvölgye (29,7%), valamint a Dél-balatoni Helyi Közösség (41,3%) kötelezettségvállalási arányai maradnak el az országos átlagtól. A Dél-dunántúli megyékben levő HACS-ok teljesítményét összehasonlítva megállapítható, hogy a III. tengely forrásainak lekötése a Somogy megyei Észak-Kaposi és a Zselici Lämpás HACS-ok területén régiós összehasonlításban is előkelő helyen áll, míg elmaradás főként Koppányvölgye HACS területén tapasztalható. A IV. tengely esetében viszont elmondható, hogy a Dél-dunántúli három megye szinte összes HACS-a esetén jelentős elmaradás van a forráslekötésekben, összegében legnagyobb lekötések a Dél-balatoni és a Rinya-Dráva HACS-ok területén történtek.

43. számú ábra: A helyi akciócsoportok fejlesztési és működési kereteinek kihasználtsága (2011.12.31-i állapot alapján). Forrás: ÁSZ jelentés a vidékfejlesztési célkitűzések ellenőrzéséről, 2012. augusztus

2.3.2. A területfejlesztés intézményrendszere

A honi területfejlesztés alapidokumentuma a **területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény**. A jogszabály elfogadásának célja az volt, hogy biztosítsa az ország kiegyensúlyozott területi fejlesztését, előmozdítsa térségei társadalmi-gazdasági, kulturális fejlődését, valamint érvényesítse az átfogó területfejlesztési politikát az országos és a térségi területfejlesztési és területrendezési feladatok összehangolása érdekében. Előremutató szabályozást fektetett le, mivel az Európai Unió regionális politikájára figyelemmel, annak alapelveihez, eszköz- és intézményrendszeréhez való csatlakozás követelményeire is tekintettel volt.

A területfejlesztés forrásainak áttekintése

Az 1996-2004 közötti időszakban az ország Európai Unió csatlakozásáig a területfejlesztés forrását a többször átalakított **hazai területfejlesztési források** és az előcsatlakozási alapok adták.

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
KÖZPONTI	TFC							TRFC					
								TTFC					
								KITA					
								VÖC					
REGIONÁLIS								TFC		TRFC			
												TEKI	
												CÉDE	
												LEKI	
										TEUT			
										TEHU			
MEGYEI								TTFC					
	TFC												
	TEKI												
	CÉDE												
											LEKI		

25. számú táblázat: A hazai támogatási alapok megoszlása a decentralizáció mértéke szerint.

A hazai források tekintetében 1996-ban mindössze két költségvetési elem, a Területfejlesztési célfeladatok támogatással fedezett kiadásai (TFC) és a Helyi önkormányzatok fejlesztési és vis major feladatainak támogatása (TEKI) létezett. Két év múlva új előirányzatként jelent meg a Cél jellegű decentralizált támogatás (CÉDE), majd 2003-ban a Térség és településfelzárkóztatási cél-előirányzat (TTFC), a Kistérségi támogatási alap (KITA) és a Vállalkozási övezetek támogatási cél-előirányzata (VÖC). 2004-ben indult el a Terület és régiófejlesztési cél-előirányzat (TRFC) lehívásának lehetősége. A legtöbb támogatás 2005-ben állt rendelkezésre, mert 2005-től két újabb előirányzat a Települési önkormányzati szilárd burkolatú belterületi közutak burkolat felújításának támogatása (TEUT), és a Települési hulladék közszolgáltatás fejlesztésének támogatása (TEHU) támogatta a helyi fejlesztéseket. 2006-tól a Leghátrányosabb helyzetű kistérségek fejlesztésének támogatása (LEKI) elemmel bővült a források köre. A támogatási összegek 2007-ben a TEHU megszűnésével jelentősen csökkentek.

Az **előcsatlakozási alapok** körében a PHARE a strukturális, az ISPA a kohéziós, a SAPARD pedig a mezőgazdasági alapok előfutára volt.

2004-től az Európai Unió tagjaként Magyarország jogosulttá vált az unió fejlesztési támogatásainak igénybevételére, melyeket a **strukturális alapok és a Kohéziós Alap** nyújtanak. Már az ország Európai Unió csatlakozását megelőzően, de különösen azt követően, a regionalizmus térnyerésével párhuzamosan épült ki az Európai Unió fejlesztési források szabályszerű felhasználását biztosító intézményrendszer.

2004-2006 közötti csonka fejlesztési ciklusban került sor az első Nemzet Fejlesztési Terv (NFT I.) megvalósítására. A 2007-ben elindult Új Magyarország Fejlesztési Terv legfontosabb célja a foglalkoztatás bővítése és a tartós növekedés feltételeinek megteremtése volt. Ennek érdekében hat kiemelt területen indított el összehangolt állami és uniós

fejlesztéseket: a gazdaságban, a közlekedésben, a társadalom megújulása érdekében, a környezet és az energetika területén, a területfejlesztésben és az államreform feladataival összefüggésben.

A Kormányváltást követően 2010-ben meghirdetett Új Széchenyi Terv - újragondolva a korábbi célokat és hatékony választ adva a 2008-ban kibontakozó gazdasági krízisre - olyan kitörési pontokat fogalmazott meg, amelyek biztosítják a foglalkoztatás minél intenzívebb bővítését, a gazdasági növekedés feltételeinek megteremtését, és az ország versenyképességének javítását a megváltozott külgazdasági viszonyok között is. A kitörési pontok az egészségipar, a zöldgazdaság-fejlesztés, a vállalkozásfejlesztés, a közlekedésfejlesztés, valamint a tudomány-innováció és foglalkoztatás témaköréhez köthetők.

A hazai területfejlesztés intézményrendszere

A területfejlesztéssel és a területrendezéssel összefüggő egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXCVIII. törvény a területfejlesztés intézményrendszere vonatkozásában alapvető módosításokat hajtott végre. Ennek hatására 2012. január 1-től megszűntek a regionális fejlesztési tanácsok, de folyamatosan tevékenykedik a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén a Balaton Fejlesztési Tanács és a munkaszervezete. Ugyancsak megszüntetésre kerültek a megyei területfejlesztési tanácsok és a kistérségi fejlesztési tanácsok is, ez utóbbi jogutódjai a többcélú kistérségi társulások lettek. Ezzel párhuzamosan a megyei önkormányzatok váltak a regionális és a megyei területfejlesztési tanácsok jogutódjaivá. Összességében elmondható, hogy a korábban ötszintű területfejlesztési intézményrendszer országos, régiós, megyei, kistérségi és települési szintjei közül kikerült a régiós és a kistérségi szint. A regionális területfejlesztési tanácsok munkaszervezetét jelentő regionális fejlesztési ügynökségek a Magyar Állam tulajdonába kerültek, amelynek nevében a tulajdonosi jogokat a területfejlesztésért felelős miniszter gyakorolja. A kistérségi szint intézményrendszerének módosítása mögött az a megfontolás állt, hogy megszüntetésre kerüljenek a feladatok, illetve a fejlesztési koncepciók és programok készítése tekintetében fennálló párhuzamosságok.

A regionális és megyei intézményrendszer átalakítását a helyi önkormányzatokról szóló sarkalatos törvényben rögzített új feladatelosztás indokolta, mivel abban a területfejlesztési és területrendezési feladatok címzettjei a megyei önkormányzatok lettek. A megyei önkormányzatok átszervezésétől a Kormány a közszolgáltatásokat egységes, magas színvonalon szolgáló, további adósságot fel nem halmozó állami működést vár. Az új szabályozás tartalmazza mindazokat a módosításokat, amelyek a megyei önkormányzati intézményeknek az állam által történő átvételéhez, és az átvett intézmények további működtetéséhez szükségesek. A megyei önkormányzatok a területi fejlesztések főszereplőivé válnak rövid időn belül, az elképzelések szerint ezzel a források eredményesebben és a gyorsabban lesznek kihelyezhetők az egyes térségekbe.

A területfejlesztés intézményrendszerében új szereplő a regionális területfejlesztési fórum, illetve a megyei területfejlesztési fórum. A regionális fórum tagjai az adott régióban található megyei önkormányzatok, míg a megyei fórum tagja az adott megyei önkormányzat és a megyében található megyei jogú városok delegáltjai lesznek. A megyei fórum révén a megyei jogú városok sokkal hatékonyabban tudnak bekapcsolódni majd a területfejlesztési tevékenység alakításába. Mindkét fórum jellemzője, hogy önálló munkaszervezettel nem rendelkeznek, a regionális fórum munkaszervezete a kijelölt megyei önkormányzat hivatala, míg a megyei fórum munkaszervezete a kijelölt megyei jogú város hivatala lesz.

A 2014-2020-as időszak területfejlesztési tervezése kapcsán a megyei, regionális szintek, illetve a szaktárcák közötti szakmai koordináció és a tervezési feladatok elvégzéséhez szükséges módszertani útmutatók elkészítése részben a gazdaságpolitikáért felelős miniszter irányítása alatt működő központi szerv a Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal, részben a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium, illetve a Miniszterelnökség feladata lesz. A 140/2012 (VII.2.) Kormányrendelettel került létrehozásra a Nemzeti Fejlesztési Kormánybizottság, melynek feladata az uniós forrásokkal összefüggő döntések meghozatala. Az NFK elnöke a miniszterelnök, tagjai a Miniszterelnökséget vezető államtitkár, a fejlesztési és a nemzetgazdasági miniszter.

A 2007-13 közötti Európai uniós programperiódus végrehajtási intézményrendszere

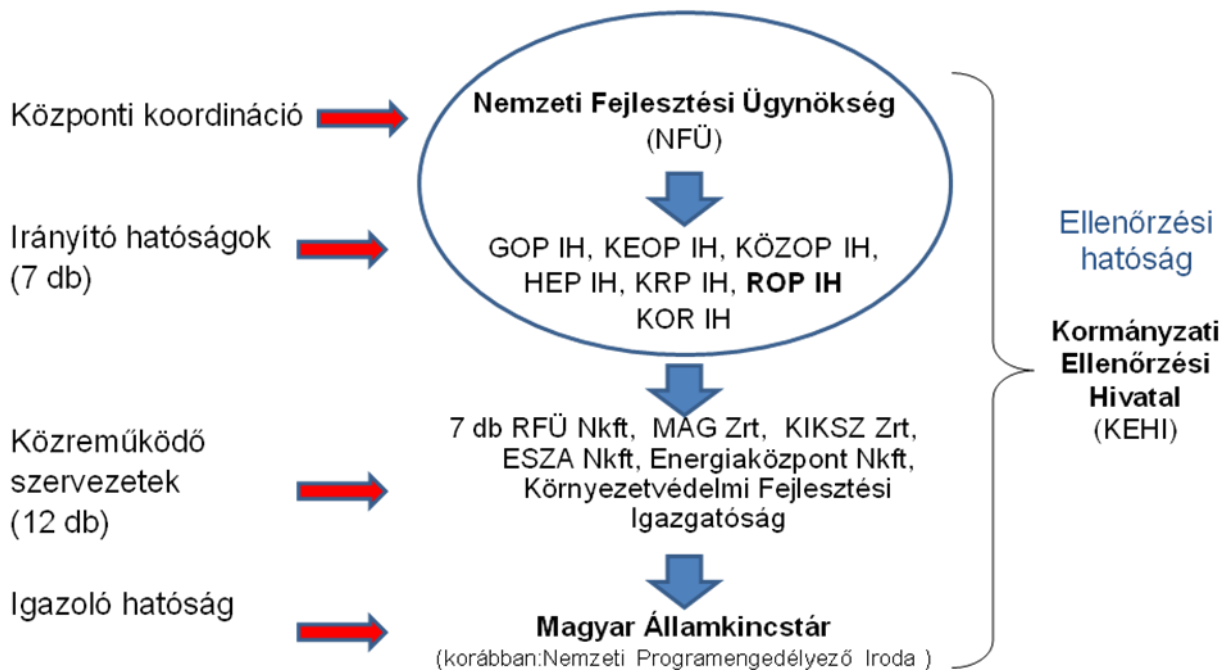
2007 és 2013 közötti Európai Unió programidőszak felelős végrehajtási intézménye a **Nemzeti Fejlesztési Ügynökség (NFÜ)**. Az Ügynökség létrehozására a 130/2006. (VI.15.) Kormányrendelet alapján került sor a Nemzeti Fejlesztési Hivatal jogutódjaként. Az Ügynökség 2010-ig a Miniszterelnöki Hivatalt vezető miniszter irányítása alatt működő központi hivatal volt. Az új kormány létrejöttével az NFÜ felügyeletének feladatát a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium látja el.

Az NFÜ keretei között működő **irányító hatóságok (IH-k)** az EU-s források felhasználásában meghatározó szereppel bírnak, melyek feladataikat tekintve közreműködnek az egyes Operatív Programok véglegesítésében, irányítják az Operatív Program Programkiegészítő Dokumentum kidolgozását, és közreműködő szerepet vállalnak e dokumentumoknak az Európai Bizottsággal történő tárgyalásaiban. Az irányító hatóság részt vesz továbbá a költségvetési tervezésében.

IRÁNYÍTÓ HATÓSÁGOK	OPERATÍV PROGRAM
Gazdaságfejlesztési Programok Irányító Hatósága	Gazdaságfejlesztés OP – GOP
Közlekedési Programok Irányító Hatósága	Közlekedés OP – KÖZOP
Humán Erőforrás Programok Irányító Hatósága	Társadalmi megújulás OP – TAMOP
	Társadalmi infrastruktúra OP – TIOP
Környezetvédelmi Programok Irányító Hatósága	Környezet és Energetika OP – KEOP
Regionális Fejlesztési Programok Irányító Hatósága	Észak-alföldi OP
	Dél-alföldi OP
	Észak-magyarországi OP
	Dél-dunántúli OP
	Nyugat-dunántúli OP
	Közép-dunántúli OP
	Közép-Magyarországi OP
Közigazgatási Reform Programok Irányító Hatósága	Államreform OP – ÁROP
	Elektronikus közigazgatás OP – EKOP
Koordinációs Irányító Hatóság	Végrehajtás OP – VOP

26. számú táblázat: A 2007-13 programidőszak operatív programjainak Irányító Hatósági rendszere.

Az új kormány megalakulásával párhuzamosan változás történt a Strukturális Alapok és a Kohéziós Alap kezelése során eljáró szervezetek, azaz a **Közreműködő Szervezetek (KSZ)** számát illetően is. A 7 db irányító hatóság alá korábban 15, míg jelenleg már csak 12 közreműködő szervezet tartozik.

Fentiek alapján az irányító hatóság a közreműködő szervezetek bevonásával irányítja a meghirdetett pályázatok és központi programok végrehajtását, ennek megfelelően a szervezetek kapocsként definiálhatók a kedvezményezettek és a döntéshozók között. A közreműködő szervezet feladataikat tekintve részt vesznek az operatív program vagy prioritástengely, kivételes esetben a prioritástengely egy része, továbbá az akcióterv kidolgozásában, illetve módosításában, az NFÜ koordinációja mellett és a minisztérium bevonásával a pályázati kiírás és támogatási szerződés minta tervezetének elkészítésében. Feladatuk továbbá a projekt javaslatok befogadása, értékelése, a bíráló bizottságok titkársági feladatainak ellátása, a támogatási szerződések megkötése, a projektek megvalósítása előrehaladásának nyomon követése, a támogatás kifizetésének engedélyezése, a folyamatba épített ellenőrzések elvégzése és a projektek zárásával kapcsolatos feladatok ellátása.

A tagállam által a kifizetési kérelmek összeállítására, és benyújtására és az Európai Bizottságtól érkező kifizetések fogadására kijelölt szervezet az **igazoló hatóság**, mely jelenleg a Magyar Államkincstár.

Az **ellenőrzési hatóság** az irányítási és ellenőrzési rendszerek hatékony, eredményes és gazdaságos működésének biztosítására kijelölt horizontális-koordinatív feladatokat ellátó szervezet, amely működésében független az irányító hatóságtól, az igazoló hatóságtól és a közreműködő szervezetektől. Feladatait a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal (KEHI) látja el.

3. Helyzetértékelés

3.1 A megye erősségeinek, gyengeségeinek, lehetőségeinek és a térséget fenyegető veszélyek azonosítása

Témakör	ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK	Témakör
Területi fejlettség	Balaton parti települések agglomerációja.	Aprófalvak magas száma, öregedő népesség, leszakadó kistérségek, belső és külső perifériák (Balaton és Belső- Somogy közti különbségek), fiatal városok funkcionális gyengesége, fiatalok és képzettek elvándorlása.	Területi fejlettség
Gazdaság, K + F, innováció	Versenyképes kutatási eredmények előállítására képes tudományos bázis, amely alkalmas az agrár-innováció erősítésére.(Kaposvári Egyetem) Kedvező mezőgazdasági halászati és vadgazdálkodási adottságok. Kaposváron található az egyetlen magyar cukorgyár.	Gyenge és gyengülő gazdaság, alacsony ipari termelés és K + F ráfordítások, alacsony külföldi tőkevonzó képesség, alacsony foglalkoztatottság és magas munkanélküliség; kihasználatlan ipari parkok, gyenge jövedelem-termelő ágazatok magas aránya.	Gazdaság, K + F, innováció
Oktatás	Jelentős oktatási súllyal rendelkező kistérségi központok, a mikro-térségi központokban stabil intézményi létszám. Kiterjedt szakképzési intézményrendszer.	Területi egyenlőtlenségek a minőségi szolgáltatásokhoz való hozzáférés terén. A középfokú oktatás, szakképzés gyenge gyakorlat- és piacorientáltsága.	Oktatás
Turizmus	Balaton, mint országosan is kiemelt jelentőségű turisztikai magterület, kiépült idegenforgalmi infrastruktúrával és fogadó kapacitással. Jelentős, még kihasználatlan turisztikai adottságok (gyógy-, kulturális-, lovas-, horgász- és ökoturizmus).	Komplex turisztikai termékek hiánya. Egyedi, nemzetközi vonzerővel bíró attrakciók alacsony szolgáltatási színvonala. A Balaton-parti turizmus térben és időben koncentrált.	Turizmus
Kultúra és közművelődés	Kulturális sokszínűség, több nemzetiség együttélése.	A meglévő intézmények hiányos, leromlott eszköz- és infrastrukturális ellátottsága.	Kultúra és közművelődés
Egészségügy és szociális ellátás	Differenciáltan kiépült alapfokú egészségügyi ellátórendszer.	Az elmaradott kistérségekben nehéz az alapfokú ellátásokhoz való hozzáférés. Jelentős mértékű a hátrányos helyzetű népesség csoport szegregációja.	Egészségügy és szociális ellátás
Környezet	Országos viszonylatban is magas a megye erdőszültsége, ezzel együtt magas a biodiverzitás foka. A megújuló energiaforrások tekintetében Somogy megye jelentős potenciállal rendelkezik (elsősorban biomassza típusú energiahordozók, geotermikus energia, napenergia). A kommunális hulladékok gyűjtési rendszere a megye teljes területén megoldott. Változatos táji és természeti adottságok, gyógy- és termásvíz kincs.	Nagy területen megoldatlan a korszerű szennyvízkezelés. Az elaprózott birtokszerkezet és a sok esetben rendezetlen tulajdonosi szerkezet nehezíti a természet közeli területek megőrzésének, szabályozott hasznosításának és a tájgazdálkodás megteremtését.	Környezet
Közlekedés	A megindult országos fejlesztések eredményeképpen javult a megye elérhetősége (M7, 67-es és 68-as utak elkerülő szakaszai, 61-es út 11,5 t tengelyterhelés megerősítés).	Hiányos közlekedési kapcsolatok, regionális repülőtér hiánya (Taszár), felújításra és bővítésre szoruló mellékút hálózat.	Közlekedés

Témakör	LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK	Témakör
Területi fejlettség	Horvátország Unió csatlakozásával a határmenti kapcsolatok intenzívebbé válnak, pályázati lehetőség: EGTC.	A centrumoktól távoli kistelepülések elnéptelenedése, a megyén belüli fejlettségbeli különbségek fokozódása, a gazdasági leszakadás állandósul.	Területi fejlettség
Gazdaság, K + F, innováció	A felsőoktatás tudásbázisa és a gazdaság együttműködése, a megye versenyképességének javítása. Nagyobb hozzáadott értékű termékek előállítása. A megye mezőgazdasági adottságainak és a Kaposvári Egyetem agrár-innovációs potenciáljának hasznosítása az élelmiszer és feldolgozó ipari vállalkozások letelepedésének elősegítésére, munkahelyteremtés, az élőlombos ágazatok erősítése. (zöldség-gyümölcsstermelés, állattenyésztés)	A versenyképesség romlása következtében az alacsony bérköltségre és a betanított munkára épülő vállalkozások elhagyják a térséget, ami növeli a munkanélküliséget. Külső gazdasági folyamatok negatív hatása a megye versenyképességére.	Gazdaság, K + F, innováció
Oktatás	Piaci igényű felnőttképzés, és szakképzés kiterjesztése.	A szakképzési rendszer elaprózottsága megmarad, az általános képzés felértékelődése és a szakképzés leértékelődése következtében állandósuló szakemberhiány.	Oktatás
Turizmus	A Balatonhoz kapcsolódó (főként belföldi) turizmus bázisára építve komplex turisztikai szolgáltatás csomagokba szervezéssel a megye belső területeinek attrakciói hatékonyan feltárássra kerülnek, a Balaton nemzetközi jelentőségű rekreációs térséggé válnak.	Intenzív nemzetközi turisztikai marketing hiányában a külföldi vendégforgalom elkerüli a Balatont és a megyét.	Turizmus
Kultúra és közművelődés	Az Unió támogatással megépült, ill. korszerűsített infrastruktúra bázisán magas színvonalú fenntartható közművelődési szolgáltatás szervezhető.	A kulturális intézmények tulajdonjogi, üzemeltetői és finanszírozási körülményeiben a stabilitásnak hosszú távon jelen levő hiánya az intézmények megszűnéséhez, ill. a szolgáltatás színvonalának jelentős romlásához vezethet.	Kultúra és közművelődés
Egészségügy és szociális ellátás	A helyi szociális gazdaság, valamint a civil és a helyi közösségek és egyházak szerepvállalásának erősödése elősegíti a hátrányos helyzetű rétegek társadalmi integrációját.	Külső és belső folyamatok hatására a szegénységi küszöb alatt élők aránya növekedhet. Bűnözés terjedése.	Egészségügy és szociális ellátás
Környezet	A szelektív hulladékgyűjtés arányának növekedése mellett a hulladékhasznosító ipar kiépülése. A megújuló energiaforrás bázis hasznosítási arányának jelentős növelése elsősorban a helyi, közösségi energiatermelő- és ellátó rendszerek elterjedésével, kiegészülve a kapcsolódó környezetipari termelő- és szolgáltató kapacitások kiépülésével.	A szegényedés és az emelkedő díjak miatt megnövekedett mennyiségű megnövekedett mennyiségű, illegálisan lerakott hulladék környezeti károkat okoz. Támogatási források hiányában lassul a korszerű szennyvízkezelésbe bevont lakások arányának növekedése. A vízgazdálkodás területén fel kell készülni az egyre nagyobb gyakorisággal és váltakozó jelleggel előforduló vízbőségre, illetve vízhiányra.	Környezet
Közlekedés	A megye nagytárségi kapcsolatainak kialakítása (M9, M6 autópálya Barcsig, illetve az országhatárig), elérhetőség javítása (pl.: Nagykovácsi-Somogyvár-Marcali- Sávoly út megépítése, kompok, határátkelő helyek), vasútvonalak korszerűsítése, közösségi közlekedés fejlesztése (mikrotárségi szinten is), kerékpárút hálózat kiépítése. Kaposvár logisztikai központ.	Közösségi közlekedés részarányának visszaszorulása. Elmaradó közlekedési fejlesztések a hátrányos térségek további leszakadását erősítik.	Közlekedés

3.2. A megye lehetséges fejlesztési irányainak bemutatása, és ezek alapján a lehetséges cselekvési területek azonosítása

A Somogy Megyei Területfejlesztési Konceptió helyzetelemzés munkarésze a megye társadalmára, gazdaságára, környezeti helyzetére, adottságaira, belső erőforrásaira és külső tervezési-fejlesztési környezetére vonatkozik. Az anyag alapjául Somogy Megye Területrendezési Tervének helyzetfeltáró munkarésze szolgált.

A helyzetelemzés alapján megállapítható fő jellemzők:

Somogy a legnagyobb területű, országhatáron elhelyezkedő dunántúli megye. A legértékesebb természeti adottságai: az erdők, felszíni vizek, termálvízkincs, védett természeti területek, és a Balaton. Kedvező mező, erdő és vadgazdálkodási adottságokkal rendelkezik, amely versenyképes kutatási eredményekkel párosulva az agrár-innovációt erősíti.

Somogy az ország legritkábban lakott megyéje, amely eltérő fejlettségű, nagyrészt hátrányos helyzetű területekből áll, jellemzőek az elszigetelt aprófalvas térségek. A megye elmarad az országos átlagtól a gazdasági fejlettségi, demográfiai mutatók, iskolai végzettség, átlagjövedelem, munkanélküliség tekintetében. Jelentős számú roma lakosság él a megye társadalmi-gazdasági szempontból leszakadó, nehezen elérhető térségeiben. A közlekedési kapcsolatok hiányosak, illetve felújításra, bővítésre szorulnak.

Összefoglalva elmondható, hogy a megye adottságaira épülő célzott programokra, támogatási formákra és komplex, az aprófalvak létalapját biztosító gazdasági tevékenységek fejlesztésére és támogatására van szükség. Az Európai Unió és hazai források szükségesek a megye gazdasági fejlődése érdekében.

A helyzetértékelésből következő lehetséges fejlesztési irányok, cselekvési területek azonosítása

Az aprófalvas, periférikus térségek leszakadásának mérséklése (A megyében lévő területi különbségek csökkentése, a hátrányos helyzetű térségek és népesség felzárkóztatása)

Ennek érdekében azonosított cselekvési területek, beavatkozási pontok:

- A helyi/térségi termelésre alapozott feldolgozóipari vállalkozások letelepedésének elősegítése.
- Munkahelyteremtés a leszakadó vidéki térségekben (elsősorban a Belső-somogyi térségben, valamint Külső-Somogy Balaton parttól távolabbi településein), az élőlátás igényes ágazatok erősítése. Hangsúlyt kell fektetni az agrárágazat munkaerő felvételi mutatójának növelésére, ennek ösztönzése érdekében együttműködések kell kialakítani a családi vállalkozások, családi gazdaságok mellett a megye tőkeerős agrár nagyvállalkozóival is.
- A helyi adottságokra épülő gazdaság fejlesztése (agrár- és erdei termék feldolgozó ipar, kézműves ipar, faipar, vadász-, horgász-, ökoturisztikai szolgáltatási szektor, a meglévő természeti környezeti adottságokra épülő rekreációs szolgáltatások), ezáltal a munkalehetőségek bővítése, az elszegényedés megállítása a periférikus térségekben. A

helyi szociális gazdaság fejlesztése, elősegítve a hátrányos helyzetű rétegek társadalmi integrációját.

- A klímaváltozással járó kockázatok csökkentése és a mezőgazdaság termelőképességének megtartása érdekében az öntözéses gazdálkodás feltételeinek komplex vízrendezési szemléleten keresztül történő megteremtése (a felszín alatti vizek kitermelése helyett, ahol lehetséges a felszíni és csapadékvizek vízviasszatartási, víztárolási feltételeinek javításával).
- A vidéki lakosság életminőségének javítása és a közszolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek biztosítása (szennyvízkezelés, előírt minőségű vezetékes ivóvízzel való ellátás, közösségi közlekedés, alapfokú oktatási, egészségügyi és szociális ellátás, korszerű infokommunikációs hálózatok).

A Balaton térségének fejlesztése

Ennek érdekében azonosított cselekvési területek, beavatkozási pontok:

- A helyi kis-és középvállalkozások aktív bevonásával a piaci igényekhez igazodó, komplex turisztikai termékcsomagok összeállítása, a turisztikai szezon területi és időbeli kiterjesztése, a szezonális csökkentése többek között a Balatontól távolabb eső háttér települések adottságainak jelenleginél aktívabb kiaknázásával. Balaton, mint a megye kiemelt térségének nemzetközi jelentőségű rekreációs térséggé fejlesztése.
- A turizmus fejlesztése mellett a térség adottságaira építő gazdasági ágazatok fejlesztése (szőlészet-borászat, gyümölcsstermesztés), a kapcsolódó KKV-k jövedelemtermelő képességének javításával és foglalkoztatotti körének bővítésével.
- A Balaton ökológiai állapotának és víz minőségének megóvása mellett és erre tekintettel is a KKV-k ösztönzése a környezetkímélő, energiahatékony és megújuló energia alapú technológiák alkalmazására.
- Balaton térségének környezeti és táji adottságainak, értékeinek megóvása. tekintettel a klímaváltozásból fakadó kihívásokra.

A piaci körülményekhez rugalmasan alkalmazkodni képes, innovatív megoldásokat alkalmazó gazdasági bázisok kiépítésének elősegítése, a meglévő bázisok megerősítése.

Ennek érdekében azonosított cselekvési területek, beavatkozási pontok:

- A somogyi mezőgazdaság marketing-menedzsmentjét ki kell építeni ezzel is segítve a megyei termékek piacra jutását. Javítani kell a mezővárosi hagyományokkal rendelkező települések térségi piacszervező képességét.
- A megye mezőgazdasági adottságainak hasznosításával és a Kaposvári Egyetem agrár-innovációs potenciáljának erősítésével nagyobb hozzáadott értékű termékek kifejlesztése és előállítás.

- Somogy megye tőkevonzó képessége erősítése érdekében az oktatási intézmények teljes körének fejlesztése, a piacorientált szakképzés kialakítása, a felsőoktatás tudásbázisának megfelelő kiaknázása, az élethosszig tartó tanulás széleskörű elterjesztése.
- A hulladékhasznosító ipar letelepedésének ösztönzése a szelektív hulladékgyűjtés arányának növelése mellett elsősorban a hulladékgazdálkodási programokban tervezett logisztikai csomópontok (nagyobb hulladékudvarok, átrakó állomások, hulladékfeldolgozók), ill. lerakók helyszínül megjelölt településeken.
- A megújuló energiaforrások (különösen biomassza, geotermikus- és napenergia) hasznosítási arányának jelentős növelése elsősorban a helyi, közösségi energiatermelő- és ellátó rendszerek elterjedésével, kiegészülve a kapcsolódó környezetipari termelő- és szolgáltató kapacitások kiépülésével.
- A megye nagytérségi kapcsolatainak kialakítása (M9, M6 autótűt Barcsig, illetve az országhatárig, 67-es út), elérhetőség javítása, fő- és mellékút hálózat minőségének javítása továbbá bővítése (pl: Nagykönyi-Somogyvár-Marcali- Sávoly út megépítése, kompok, határátkelő helyek), vasútvonalak korszerűsítése, közösségi közlekedés fejlesztése (mikrotérségi szinten is), kerékpárút hálózat kiépítése.

Harmonikus városhálózat kialakulásának előmozdítása, a városok által a megye lakosságának nyújtott közszolgáltatások színvonalának javítása.

Ennek érdekében azonosított cselekvési területek, beavatkozási pontok:

- A városok és a város környék fejlesztése, a városok funkciójának erősítése. Kaposvár centrum szerepének növelése, integrált városfejlesztés.
- Horvátország Uniócs csatlakozásával a határ menti gazdasági és közlekedési kapcsolatok javítása, Barcs határváros gazdasági, logisztikai és térségszervező szerepének erősítése. Barcs és Verőce, valamint Csurgó és Kapronca gazdasági, turisztikai, szolgáltatásszervezési együttműködési lehetőségeinek feltárása és hasznosítása. Az EGTC, mint eszköz regionális kihasználása.
- Az egészségügyi és szociális ellátó rendszer differenciált fejlesztése.
- A városi térségek erőforrásaira alapozott komplex turisztikai fejlesztések megvalósítása a turizmusban érintett szereplők együttműködésének erősítésével.
- A megyei jogú város és agglomerációja gazdaság fejlődése, a foglalkoztatás bővülése érdekében Kaposvár logisztikai központtá fejlesztése, hasznosítva a tászari légi bázist.